Razvojne perspektive izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj

Gergorić, Anita

Doctoral thesis / Disertacija

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:168239

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

Anita Gergorić

RAZVOJNE PERSPEKTIVE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ

DOKTORSKI RAD

Split, 2019.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

Anita Gergorić

RAZVOJNE PERSPEKTIVE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ

DOKTORSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Goran Sučić

Split, 2019.

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Anita Gergorić

DEVELOPMENT PERSPECTIVES OF EXTRA-CURRICULAR MUSIC ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

DOCTORAL THESIS

SUPERVISOR: ASOCIATE PROFESOR GORAN SUČIĆ

Split, 2019.

Mentor doktorskoga rada

Dr. sc. Goran Sučić radi na Filozofskom fakultetu u Splitu do 2017., a poslije kao vanjski suradnik. Bio je nositelj redovnih i izbornih kolegija *Glazbena kultura s praktikumom, Zborsko pjevanje, Metodika glazbene kulture (1, 2, 3), Notno pismo, Glazbena kultura, Vokalno instrumentalni praktikum, Razvoj dječje muzikalnosti, Glazba u ranom i predškolskom odgoju (1, 2, 3), Glazbena kultura* na učiteljskom studiju, *Glazbeni stilovi i razdoblja, Hrvatska glazbena baština, Obrazovni menadžment.*

Djeluje vrlo aktivno i kao skladatelj čija se djela izvode kao obvezna glazbena literatura u Republici Hrvatskoj, ali i na različitim državnim i međudržavnim natjecanjima. Tako je bio pozvani hrvatski skladatelj na državnom natjecanju zborova hrvatske mladeži u Varaždinu 2015. Dobitnik je niza nagrada i priznanja: državne nagrade Ivan Filipović za doprinos u visokom obrazovanju, nagrade Marko Marulić splitskoga sveučilišta za doprinos u znanosti, državne nagrade Hrvatskoga društva glazbenih i plesnih pedagoga za razvoj glazbenog i plesnog školstva, priznanja Grada Splita za doprinos u kulturi, nagrade Splitsko-dalmatinske županije za doprinos u kulturi te niza nagrada za skladateljski rad na domaćim i međunarodnim festivalima i smotrama.

Obavljao je ili još uvijek obavlja mnoge dužnosti i funkcije: član saborskoga Odbora za znanost obrazovanje i kulturu RH, član Nacionalnoga vijeća za odgoj i obrazovanje RH, redoviti član Hrvatskoga društva skladatelja, član državnoga povjerenstva za natjecanje učenika i studenata glazbe i plesa, član državnoga povjerenstva Glazbenih svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu, predsjednik državnoga povjerenstva za polaganje stručnih ispita iz područja glazbe, potpredsjednik Zajednice tehničke kulture – zvjezdarnice Zvjezdano selo Mosor, predsjednik umjetničkoga savjeta Splitskog i Dječjeg festivala, član stručnoga ocjenjivačkog suda Festivala dalmatinskih klapa, član upravnoga vijeća HNK Split (2010–2012), član Županijske skupštine (2009–2013), vijećnik u Gradskom vijeću Grada Splita od 2013. do danas.

Kao autor objavio ukupno pet knjiga – multimedijalnih monografija, jednu znanstvenu monografiju te 43 znanstvena, odnosno stručna rada. Postavljena su mu 2 web-predavanja na mrežnim stranicama Fakulteta. Bio je producent većeg broja glazbenih projekata i nosača zvuka. Član je stručnih ocjenjivačkih sudova i povjerenstava na mnogim regionalnim i državnim natjecanjima, smotrama i festivalima.

Naročito važan i originalan znanstveni doprinos Sučića jest konstrukcija i oblikovanje nove paradigme umjetničkih područja u odgojno-obrazovnom sustavu, pod nazivom *Poli-art model*

s razrađenim modulima, koji su implementirani u pedagoško-metodičku praksu. Sučić je jedan od suautora eksperimentalnog programa HNOS-a, recenzent je u mnogim časopisima i u zbornicima radova. Sudjelovao je kao suradnik u dvama znanstveno-istraživačkim projektima MZOŠ-a i NCVVO-a (PISA). Održao je dva pozvana predavanja na međunarodnim znanstvenim skupovima, 19 predavanja na međunarodnim znanstvenim i stručnim skupovima i 43 predavanja na domaćim stručnim i znanstvenim skupovima. Bio je član Saborskog odbora za znanost, obrazovanje i kulturu.

Nakon dugogodišnjega neposrednog rada s učenicima, s kojima je ostvario zapažene rezultate, kako u redovnoj nastavi, tako i u izvannastavnom radu, biva promaknut u zvanje profesora-savjetnika. Radi kao viši savjetnik za glazbenu kulturu i umjetnost u Zavodu za školstvo RH (današnja Agencija za odgoj i obrazovanje), gdje je doprinosio unaprjeđivanju glazbene nastave na svim razinama, organizirajući i sudjelujući na brojnim stručnim skupovima za edukaciju učitelja i nastavnika glazbe.

Dr. sc. Goran Sučić objavio je pet stručnih radova te DVD pod nazivom Glazbeni folklor Hrvatske. Sudjelovao je na velikom broju stručnih skupova u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje. Član je Nacionalnoga vijeća za odgoj i obrazovanje, član Državnoga povjerenstva za natjecanje učenika i studenata glazbe i plesa, član u državnom povjerenstvu Glazbenih svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu, predsjednik ispitnoga povjerenstva za polaganje stručnih ispita iz svih područja glazbe, bio je član upravnoga vijeća HNK Split, predsjednik umjetničkoga savjeta Splitskog i Dječjeg festivala, član stručnoga ocjenjivačkog suda Festivala dalmatinskih klapa Kaštela, redoviti član Hrvatskoga društva skladatelja, potpredsjednik je Zajednice tehničke kulture – zvjezdarnice Zvjezdano selo Mosor u Splitu.

Njegova umjetnička djelatnost i stvaralaštvo veoma je opširno. Kao autor i skladatelj objavio je više skladbi, umjetničkih i stručnih radova: 50-ak skladbi za djecu i za komorne sastave, koje se izvode na regionalnim, državnim i međudržavnim natjecanjima, orkestralne suite, kao i multimedijalnu knjigu „Odraslo djetinjstvo“, nominiranu za nagradu Porin na području umjetničke glazbe. U slobodno vrijeme bavi se slikarstvom, sudjelujući sa zapaženim rezultatima, pozitivnim i afirmirajućim kritikama na brojnim domaćim i međunarodnim kolonijama, kao i na mnogim samostalnim, skupnim i humanitarnim izložbama.

SAŽETAK

U tijeku obrazovnih reformskih procesa u Republici Hrvatskoj, disertacija *Razvojne perspektive izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj* orijentirana je na dijagnostiku postojećega stanja provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti, ali i pronalaženja rješenja za razvojem i unaprjeđenjem glazbeno-pedagoške prakse u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti kao značajnom i važnom dijelu školskoga kurikuluma. S ciljem razvoja i obogaćivanja umjetničkih i kulturoloških sadržaja u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti, intencija je bila ponuditi smjernice razvoja koje će primjereno odgovoriti interesima učenika vezano uz različite oblike aktivnog bavljenja glazbom u školama koje pohađaju. Stoga je provedeno istraživanje u svim županijama (N=21) u Republici Hrvatskoj na uzorku (N = 4602) ispitanika, od kojih (N=4240) učenika predmetne nastave osnovnih škola i (N=362) učitelja glazbene kulture. Definirani su problemi istraživanja koji su se odnosili na ispitivanje postojeće provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Postojeća uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školama stavljena je u odnos s interesima učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture. Nadalje, iz učeničke perspektive ispitani su stavovi i mišljenja o sudjelovanju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima koji su razmatrani kao značajni pokazatelji razvoja i unaprjeđenja područja. Ispitivani su opći stavovi o glazbi, opći stavovi o školi, motivacija za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, stavovi o organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti, stavovi o učincima tih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj i stavovi o vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti razmatrana je i iz perspektive učitelja s osvrtom na uloge učitelja u planiranju i provedbi tih aktivnosti te mogućnostima njihova obogaćivanja temeljenima na interesima učenika. Primijenjeni su instrumenti konstruirani za potrebe ovoga istraživanja: upitnik za učenike i upitnik za učitelje. Rezultati istraživanja kao temelj budućih iskoraka razvojnih perspektiva područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti upućuju na otežavajuće čimbenike koje valja otkloniti. Uzimajući u obzir interese učenika kao temeljno i polazišno načelo u kreiranju programa i sadržaja izvannastavnih glazbenih aktivnosti te mišljenja i stavove učitelja predložena su i rješenja za kvalitetniju organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: izvannastavne glazbene aktivnosti, interesi učenika, uloge učitelja u planiranju

SUMMARY

In the midst of the educational reform processes in the Republic of Croatia, the dissertation *Razvojne perspektive izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj* (Development Perspectives of Extracurricular Music Activities of Primary School Students in the Republic of Croatia) is based on determining the existing state of implementation of extracurricular music activities, but also on finding solutions for the development and improvement of musical and pedagogical practice in the field of extracurricular music activities as a significant and an important part of the school curriculum. The intention of this paper is to offer development guidelines that will respond to the interests of students in relation to various forms of dealing with music in their schools, with the aim of developing and enriching artistic and cultural content of extracurricular music activities. For this purpose, a survey was conducted in all counties (N = 21) in the Republic of Croatia on a sample of (N = 4602) respondents, of which (N = 4240) pupils from grades 5 to 8 from (N = 79) elementary schools and (N = 362) teachers of music. The problem questions of the research have been defined and they were related to examining the existing implementation of extracurricular music activities in the Republic of Croatia. Furthermore, the existing student involvement in extracurricular music activities in schools is measured in relationship with the students' interests to engage in extracurricular music activities with the enriched content. In addition, attitudes and opinions on participation in extracurricular music activities were considered as important indicators of development and improvement in the area, from the student perspective. The general attitudes about music, general attitudes about school, motivation for participation in extracurricular music activities, attitudes about organization and offer of extracurricular music activities, attitudes about the effects of these activities on student achievement, and comprehensive development and attitudes on evaluation of extracurricular music activities were studied. The implementation of extracurricular music activities is also considered from the perspective of the teacher with regard to the role of the teacher in planning and implementing these activities and the possibilities of their enrichment based on the interests of the students. Instruments designed for the purpose of this research are student questionnaire and questionnaire for teachers.

Research results point to the limiting factors that need to be addressed as the foundation for future developmental opportunities of extracurricular music activities. Considering the interests of students as the basic principle in creating programs and content of extracurricular music activities and opinions and attitudes of teachers, solutions for a better organization and

implementation of extracurricular music activities in schools in the Republic of Croatia are also proposed. Since the number of elementary school students that also attend music school is relatively small, the scientific contribution of this paper brings solutions for the future developmental opportunities in this area. The developmental opportunities that are suggested should respond to the needs and interests of students and define the guidelines for developing a more contemporary concept of extracurricular music activities and this contribute to the development of educational music practice itself.

Key words: extracurricular music activities, students' interests, role of the teacher in planning

Zahvaljujem svojoj obitelji: suprug Alan, sin Mario, roditelji Mirela i Emilio te brat Darko pružali su mi neprocjenjivu pomoć, podršku, razumijevanje i strpljenje tijekom vremena koje sam posvetila izradi ovoga rada.

Dr. sc. Goranu Sučiću, mojem mentoru, veliko hvala na svesrdnoj podršci i poticajnim savjetima.

Zahvaljujem Biserki Petrović na lekturi, te velikoj podršci koju je pružala kao ravnateljica škole u mojem izvannastavnom stručnom radu s pjevačkim zborom škole „Vežički tići" u vremenu dok sam bila zaposlena na mjestu učiteljice glazbene kulture u OŠ „Vežica" u Rijeci.

Posebnu zahvalu upućujem voditeljima županijskih stručnih vijeća Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti: Ružici Kapitan, Denizi Gjini, Nataliji Banov, Almi Mance, Marineli Božić, Ani Mikić, Snježani Stojaković, Sandri Frančišković, Aniti Habjanec, Sandri Poštić, Klaudiji Vidović, Nikolini Brajković Draguljić, Jadranki Radonić Sirovica, Svjetlani Glavaš Gvozdenović, Katarini Margetić, Alenki Martinović, Juliji Dujić, Višnji Klobučar, Mati Višiću, Marici Tadin, Juri Vujeviću, Slavici Kelemen, Kristini Vladušić, Sandri Ivančić, Edinu Pecmanu i Lidiji Neznanović.

Najsrdačnije zahvaljujem svim učenicima sudionicima istraživanja, njihovim učiteljima glazbene kulture, roditeljima, te ravnateljima škola koje su sudjelovale u istraživanju.

Bez vaše podrške ovaj rad ne bi bilo moguće ostvariti.

SADRŽAJ

1. UVOD ... 1

2. ŠKOLA – ODGOJNO-OBRAZOVNA USTANOVA U FUNKCIJI CJELOVITA RAZVOJA MLADIH ... 3

2.1. Temeljne funkcije škole ... 4

2.2. Pojmovno određenje, teorijski i povijesni aspekti kurikuluma ... 6

2.3. Vrste kurikuluma ... 9

2.4. Kurikulumski koncepti ... 10

2.5. Nacionalni kurikulum ... 11

2.5.1. Umjetničko područje u Nacionalnom kurikulumu ... 14

2.5.2. Umjetničko područje kurikuluma u nekim zemljama Europe ... 16

2.6. Školski kurikulum ... 19

2.6.1. Koncepcije školskoga kurikuluma ... 19

2.7. Kurikulum nastave ... 22

2.7.1. Pregled zastupljenosti nastave glazbe u obveznom obrazovanju u kurikulumima nekih zemalja Europe ... 24

2.7.2. Primjeri uspješnih koncepcija kurikuluma nastave glazbe ... 27

2.7.2.1. Irska ... 27

2.7.2.2. Austrija ... 30

2.7.3. Nastava glazbene kulture u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj ... 34

2.7.4. Eksperimentalna provedba prijedloga Nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost ... 36

2.7.5. Kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije ... 37

2.7.6. Povezanost nastave glazbene kulture i Kurikuluma građanskoga odgoja i obrazovanja 41

2.7.7. Interkulturalni pristup nastavi glazbene kulture i koncepcije interkulturalnoga glazbenog obrazovanja ... 44

2.8. Kurikulum izvannastavnih aktivnosti ... 48

3. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI ... 50

3.1. Uloga izvannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi ... 50

3.2. Područja provedbe izvannastavnih aktivnosti ... 52

3.3. Organizacijska i provedbena problematika izvannastavnih aktivnosti ... 53

4. IZVANNASTAVNE GLAZBENE AKTIVNOSTI ... 62

4.1. Područja provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti ... 64

4.2. Prinosi aktivna muziciranja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima osobnoj dobrobiti učenika prema nekim istraživanjima ... 65

4.3. Prikaz provedenih istraživanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti na području 68

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: RAZVOJNE PERSPEKTIVE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ 79

5.1. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA 79

5.2. Problem i predmet istraživanja 79

5.3. Cilj i zadatci istraživanja 80

5.4. Hipoteze istraživanja 83

5.5. Uzorak ispitanika 84

5.6. Instrument istraživanja 85

5.6.1. Upitnik namijenjen učenicima o provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti i interesima učenika za uključivanjem u izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama na području Republike Hrvatske 86

5.6.2. Upitnik namijenjen učiteljima glazbene kulture – voditeljima izvannastavnih glazbenih aktivnosti 87

5.7. Postupak istraživanja 88

5.7.1. Učenici 88

5.7.2. Učitelji 89

5.8. Obrada podataka 90

6. RAZVOJNE PERSPEKTIVE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ: REZULTATI I RASPRAVA 91

6.1. Profil učenika s obzirom na sociodemografska obilježja 91

6.2. Interesi učenika za kurikulumska područja 97

6.2.1. Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi i izvan škole 99

6.2.2. Uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi 102

6.2.3. Razlike u uključenosti učenika u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi 103

6.2.3.1. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na spol učenika 103

6.2.3.2. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na razred/dob učenika 104

6.2.3.3. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada 105

6.2.3.4. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na opći uspjeh učenika 106

6.2.3.5. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja 108

6.2.4. Interesi učenika za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture 111

6.2.4.1. Razlika u odgovorima učenika na pitanje kojim se ispitivalo interes za učenjem raznih instrumenata 125

6.2.5. Razlike u razinama specifičnih interesa učenika za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture 127

6.2.5.1. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na spol učenika 127

6.2.5.2. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na razred/dob učenika 128

6.2.5.3. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom nalazi li se škola u gradu ili izvan grada 129

6.2.5.4. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na opći uspjeh 130

6.2.5.5. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja 131

6.3. Sudjelovanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima iz perspektive učenika 135

6.3.1. Stavovi učenika o glazbi 135

6.3.2. Motivacija učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti 138

6.3.3. Stavovi učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj 142

6.3.4. Stavovi učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama 147

6.3.5. Stavovi učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti 151

6.3.6. Opći stavovi učenika o školi 156

6.3.7. Korelacije faktora učeničkih stavova prema: glazbi, motivaciji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj, organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti, vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti i školi 160

6.3.7.1. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na spol učenika 161

6.3.7.2. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na razred/dob 162

6.3.7.3. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi (škola u gradu/škola izvan grada) 163

6.3.7.4. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na opći uspjeh učenika 165

6.3.7.5. Razlike u razinama izlučenih faktora izlučenih s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja 166

6.4. Organizacija i provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti iz perspektive učitelja 169

6.4.1. Profil učitelja 169

6.4.2. Razlike u odgovorima ispitanika vezanih za organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama 173

6.4.2.1. Korelacija godina staža i varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti 174

6.4.2.2. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja 175

6.4.2.3. Korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti 177

6.4.2.4. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode 179

6.4.3. Deskriptivni pokazatelji podskala upitnika izvannastavnih glazbenih aktivnosti 181

6.4.3.1. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti 181

6.5. Rezultati kvalitativne analize - Provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti iz perspektive učitelja: postojeće stanje i mogućnosti unaprjeđenja prema mišljenjima učitelja 186

6.5.1. Otežavajući čimbenici u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti 186

6.5.2. Predložena rješenja učitelja za prevladavanje iskazane problematike u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti 192

6.5.3. Razlike u pojavnosti pojedinoga problema unutar skupa kategorija vezanih uz pojedine domene 197

7. ZAKLJUČAK 206

7.1. Prijedlozi za buduća istraživanja 212

7.2. Preporuke koje mogu pridonijeti perspektivama razvoja organiziranog slobodnog vremena učenika u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti 213

8. LITERATURA 216

9. PRILOZI 233

1. UVOD

U ovome radu polazi se od potrebe za promjenama u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj te sagledavanju mogućnosti njihova razvoja i unaprjeđenja. Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010) zastupa se načelo individualnih potreba učenika s naglaskom na interaktivni proces učenja koji prožima individualnu i socijalnu komponentu. Glazbena kultura i umjetnost kao dio umjetničkoga područja unutar Nacionalnog okvirnog kurikuluma prisutna je u svim odgojno-obrazovnim ciklusima u osnovnoj i srednjoj školi. Prema važećem Nastavnom planu i programu iz 2006. te Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019) odgojno-obrazovni ciljevi senzibiliziranja djece i mladih za glazbu u osnovnim školama uz redovnu nastavu provode se i kroz programe izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Odgojno-obrazovni rad s učenicima osnovnih škola u njihovu slobodnu vremenu u umjetničkom području, u zadnje vrijeme neopravdano je zanemarivan, a razvoj njihovih glazbenih sposobnosti i stjecanje znanja i vještina, uglavnom je prepušten izvaninstitucionalnom obrazovanju. Nažalost, slobodno vrijeme učenika koje bi se trebalo organizirano i strukturirano provoditi u školama koje učenici pohađaju, svedeno je na minimum te je uglavnom određeno i uvjetovano tjednim zaduženjima učitelja prema Pravilniku o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (2014), a ne interesima učenika.

Stoga je namjera ovoga rada bila istražiti odgovara li postojeća provedba sadržajne i programske strukture izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama na području Republike Hrvatske interesima učenika. Kako bi se ispitala provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti te istražile značajke njihove realizacije i mogućnosti unaprjeđenja, provedeno je istraživanje na uzorku od (N=4602) ispitanika od čega je (N=4240) učenika i (N=362) učitelja. Istražene su i mogućnosti njihova obogaćivanja temeljene na iskazanim interesima učenika kao važnom načelu u kreiranju izvannastavnih glazbenih programa. Mogućnosti razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti istražene su i s aspekta uloga učitelja u planiranju izvannastavnih glazbenih aktivnosti i kompetentnosti učitelja u provedbi tih aktivnosti. Provjerena su mišljenja i stavovi učenika i učitelja prema odgojno-obrazovnim

aspektima glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi, temeljem čega se pokušava ukazati na moguće razlike u organizaciji i provedbi te se predlažu smjernice razvoja i unaprjeđenja za prevladavanje iskazane problematike. Prateći suvremene trendove u sustavu odgoja i obrazovanja, znanstveno se istražila i evaluirala postojeća provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti kao dio umjetničkoga područja kurikuluma, u smislu njihove potrebe i korisnosti u sveobuhvatnu razvoju učenika.

Ovo istraživanje ima teorijsku i praktičnu važnost s obzirom na to da provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti kao segment interesno-usmjerenoga obrazovanja u okviru provođenja slobodnoga vremena učenika nije do sada teorijski i metodološki istražena na ovaj način. Stoga ovaj rad s teorijskoga diskursa pronalazi uporišta u studijama domaćih i stranih autora koji su se bavili ovom tematikom, uzimajući u obzir rezultate analize sadržaja relevantnih obrazovnih dokumenta i dijelova inozemnih kurikuluma u teorijskomu dijelu te rezultata istraživanja u empirijskom dijelu.

Rezultati istraživanja ukazuju na zamjetnu razliku postojeće provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti u odnosu na predloženi model obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti temeljen na interesima učenika. Utvrđen je znatno veći interes učenika za uključivanje u razne izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture u odnosu na postojeću uključenost, koja se u najvećoj mjeri temelji na pjevačkom zboru.

Cjelovit pristup obradi teme koja se bavi dijagnostikom postojeće provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama na području Republike Hrvatske i interesima učenika za uključivanje u te aktivnosti kao temeljnom i polazišnom načelu u kreiranju programa za provedbu tih aktivnosti, trebao bi pomoći nositeljima obrazovnih politika u pronalaženju smjernica razvoja i unaprjeđenja područja interesno-usmjerenoga glazbenog obrazovanja učenika u reformskim procesima koji su u tijeku.

S obzirom na relativnu podzastupljenost osnovnoškolaca koji polaze glazbene škole, znanstveni doprinos ovoga rada donosi i predlaže rješenja u budućoj projekciji razvojnih perspektiva ovoga područja. Razvojne perspektive koje se predlažu trebale bi odgovoriti potrebama i interesima učenika te artikulirati smjernice razvoja suvremenijega koncipiranja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama i tako pridonijeti samome razvoju glazbeno-pedagoške prakse.

2. ŠKOLA – ODGOJNO-OBRAZOVNA USTANOVA U FUNKCIJI CJELOVITA RAZVOJA MLADIH

Promišljanja o suvremenoj školi u kojoj će se razvijati sposobnosti i stjecati znanja i vještine, odnosno kompetencije svakoga pojedinca prema vlastitu interesu donose brojne izazove za pedagošku struku. UNESCO-vo Međunarodno povjerenstvo za obrazovanje za 21. stoljeće izradilo je Izvješće (1993. i 1995.) kojim se predlažu smjernice i načini obrazovnih promjena, što je rezultiralo otvaranjem javnih rasprava o obrazovnim reformama u državama članicama UNESCO-a (Delros i sur., 1998). Dokument ističe važnost individualnog osposobljavanja radi stjecanja kompetencija nužnih za aktivno sudjelovanje i djelovanje u društvenoj zajednici a koje će pridonositi društvenomu razvoju glede tehnološkog, tehničkog, znanstvenog i kulturnog napretka (Delros i sur., 1998). Promičući odgojno-obrazovne vrijednosti u interakciji učenika i učitelja, škola je „makro svijet šire zajednice“ (Ogbu, 1989, 57). Škola je ustanova u kojoj se „isprepliću mnogi čimbenici koji reguliraju međusobne odnose, tempo i karakter života i rada“ (Pivac, 2000, 65).

Ispreplitanjem odgojnih i obrazovnih čimbenika u sustavu odgoja i obrazovanja pruža se mogućnost mladima za funkcionalni razvoj i djelovanje (Drucker, 1992). Lanzen (2000) također naglašava neodvojivost odgoja i obrazovanja u njihovoj temeljnoj svrsi, podrazumijevajući pritom njihove specifičnosti.

Prema Perrenoudu, škola postaje radionica čovječnosti s obzirom na njenu odgojno-obrazovnu ulogu tijekom višegodišnjega perioda obrazovanja i oblikovanja mlade osobe (Perrenoud, 2002). Sustavno unaprjeđenje rada škole treba biti vođeno društvenim i gospodarskim promjenama čiji temelji počivaju na znanju i obrazovanju (Verg, 2001; prema Barić i Jeleč Raguž, 2010). To je ustanova u kojoj se provodi organizirani odgoj djece i mladih temeljen na zadaćama koje su u funkciji cjelovita razvoja učenika.

2.1. Temeljne funkcije škole

Za kvalitetan i djelotvoran rad škole važno je uočiti suodnos triju temeljnih funkcija škole: *reprodukcijsku, pedagošku* i *humanu.*

Reprodukcijska funkcija škole tradicionalno je prepoznatljiva i podrazumijeva ciljanu reprodukciju postojećih sadržaja i oblika društva, kao nastojanje za očuvanjem postignutoga na čijim temeljima počiva daljnji razvoj i dogradnja društva, a ostvaruje se kvalifikacijom, selekcijom i integracijom (Jurić, 2007). Kvalifikacijom se određuju sposobnosti pojedinca koje bi u konačnici trebale rezultirati stručnim, socijalnim, govornim i kritičkim kompetencijama. Selekcija, kao druga djelomična funkcija školske reprodukcije, dolazi do izražaja u modernom industrijaliziranom društvu. Selekcija se povezuje s pojmom *jednakih šansi,* a prema istraživanju Bourieu/Passeron i Bourdieu, školski uspjeh povezuje se s „kulturnim kapitalom" koji učenici donose iz roditeljskoga „doma koji tijekom školovanja proizvodi fine razlike" (Jurić, 2007, 259). Integracija, kao treća temeljna funkcija škole, omogućava mladoj osobi uključivanje u društvo, pritom prihvaćajući njeno društveno nasljeđe. Sve tri navedene funkcije vrlo se često ne smatraju jednakopravnim pedagoškim kategorijama, no njihov doprinos u procesu humanizacije škole značajan je za legitimitet škole uvjetovan kvalifikacijskim i selekcijskim procesom.

Pedagoška funkcija škole temelji se na dva pojma, a to su emancipacija i zrelost. Odgovornost kojom pojedinac u određenomu trenutku postaje društveno samostalan i odgovoran za svoje postupke u društvu, smatra se zrelošću mlade osobe koja je rezultat njegove emancipacije. Pojam zrelosti u pedagoškom smislu nije precizno određen zadovoljavajućim stupnjem zrelosti putem odgojnoga posredovanja škole u osobnom napretku pojedinca. Emancipiran mladi čovjek slobodan je u svome svjetonazoru pa je tako emancipiran „i od svoga učitelja, njegova posredovanja u vrijednosti i orijentaciji, on/ona je tamo gdje mu/joj se čini nužnim i potrebnim" (Jurić, 2007, 261).

Humana funkcija škole prema Schulzeu mora biti „projekt lijepog života" (Schulze, 1992., prema Jurić, 2007, 260). Previšić ukazuje da humana škola odgaja i usrećuje učenike i učitelje u njihovu životu te ih duhovno obogaćuje, a ne dehumanizira (Previšić,1999). Odlike humane funkcije škole ogledaju se u promicanju njenih pedagoških zadaća, koje u središte stavljaju individualnost učenika, razvoj kompetencija učenika prema područjima njihova interesa te pozitivno ozračje škole kao značajno mjesto njihova sveobuhvatna razvoja. Humana funkcija

škole važnu ulogu ima i u samom kreiranju podsustava školskoga kurikuluma koji uključuje kurikulum nastave i izvannastavnih aktivnost, kurikulum školskih projekata, kurikulum kulturne i javne djelatnosti škole, kurikulum rada ravnatelja i stručnih suradnika, kurikulum očuvanja zdravstvenoga stanja učenika, kurikulum građanskoga odgoja i obrazovanja, kurikulum suradnje roditelja i škole, kurikulume profesionalnoga razvoja učitelja i druge.

U hrvatskomu školstvu devedesetih godina 20. stoljeća nastupile su promjene u teorijama, sadržajima, metodologiji i strukturi obrazovne politike, usmjerene prema filozofiji kurikuluma kao novoga obrazovnog usmjerenja.

2.2. Pojmovno određenje, teorijski i povijesni aspekti kurikuluma

Postoje različite interpretacije samog definiranja pojmovnoga određenja kurikuluma. U latinskoj etimologiji riječi *curriculum* znači tijek ili slijed. U kasnoj antici kurikulum je predstavljao razine znanja i vještina koje su mladi trebali usvojiti i njima ovladati. Ulogu i značaj umjetnosti toga vremena izražavalo se kroz sedam vještina koje su nosile naziv *septem artes liberales*, a uključivale su poznavanje gramatike, retorike, aritmetike, dijalektike, geometrije, astronomije i teorije glazbe.

U Sjedinjenim Američkim Državama pojam kurikulum javlja se i koristi u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća, dok se u europskim zemljama javlja nešto kasnije, krajem šezdesetih godina dvadesetog stoljeća te je bio u funkciji plana i programa ili je u širem smislu odražavao novi pristup programiranju (Previšić, 2007; Vican, Bognar i Previšić, 2007). U većini europskih zemalja danas kurikulum podrazumijeva i obuhvaća strategije, ciljeve, sadržaje, situacije i evaluacije (Mijatović, 2010).

Marsh kurikulum definira kao teorijski utemeljenu filozofiju odgoja i obrazovanja koja sistematizira pet temeljnih kategorija koje uključuju planiranje kurikuluma, njegovu primjenu te razvoj kurikuluma s osvrtom na nastavničke kompetencije i učenička stajališta (Marsh, 1994). Mijatović (2000) i Sekulić-Majurec (2007) za izradu kurikuluma ističu važnost jasne koncepcije škole koja rezultira djelovanjem svih sudionika unutar odgojno-obrazovne ustanove u njegovu stvaranju i vrednovanju uspješnosti te kontinuirano praćenje učeničkih postignuća. Previšić definira kurikulum kao „usmjereni pristup kretanju do najpovoljnijih rezultata postavljenih u nekom području rada koji sadrži nekoliko osnovnih procesa: planiranje – organizaciju – izvođenje – kontrolu“ (Previšić, 2007, 16).

Naziv *curriculum* u pedagogiji javlja se već na prijelazu 16. u 17. stoljeće, a prema nekim istraživanjima (Poljak, 1984) kurikulum je bio sinonim za plan i program, što je i danas negdje uvriježeno.

Ratke (1571–1635) u *Methodus didactica* i Komenski (1592–1670) u djelu *Didactica magna,* pojam kurikuluma mijenjaju pojmom nove pedagoške discipline *didaktike* – što znači (poučavam, poučavati). U različitim kulturama i danas pojam kurikuluma može uključivati različita nazivlja (*syllabus, Lehrplan*) te mnogoznačna određenja koja uporište nalaze u pedagoškoj tradiciji zasnovanoj na didaktičkim osnovama (Vican, Bognar, Previšić, 2007).

Stoga je gledano s aspekta povijesnoga razvoja kurikuluma moguće zaključiti da pojmovno-kategorijalne „razlike u području kurikulumske problematike leže više u jezičnim nego u sadržajnim korijenima“ (Previšić, 2007, 17).

U 20. stoljeću u Europi, naročito u njemačkoj pedagogiji, kurikulum je bio sinonim za nastavne planove i programe. Tek potkraj četrdesetih godina 20. stoljeća vidljiva su razdvajanja između kurikulumskog i didaktičkog promišljanja u sustavu odgoja i obrazovanja. Te razlike u teorijskom i praktičnom smislu najvidljivije su u razlikama američkoga poimanja kurikulumskog promišljanja po pitanju nastavnog plana i europskog didaktičkog promišljanja.

Projekt UNESCO-va instituta u Hamburgu o reviziji kurikuluma u vezi s planiranjem, izvođenjem i vrednovanjem odgojno-obrazovnih učinaka započinje Saul B. Robinshon u drugoj polovici 20. stoljeća (Previšić, 2007). U svome pristupu Robinshon se prvenstveno zalaže za obrazovanje koje je u funkciji pomoći mladim ljudima za osposobljavanje u svladavanju životnih situacija (Juričić, 2012). Sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća pedagozi u Europi zagovaraju kurikulumski pristup filozofiji odgoja i obrazovanja, koji počiva na znanstveno utemeljenom modelu proučavanja pedagogije. Vrijeme je to izrade kurikuluma u mnogim europskim zemljama, primjerice u Njemačkoj, Norveškoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji, čiji su koncepti kurikuluma počivali na postojećoj tradiciji s filozofskog i pedagoškog aspekta. Pepin ističe značaj širega sagledavanja tih aspekata pri analizi nacionalnoga i kulturnog konteksta kurikuluma u funkciji njegova razumijevanja (Pepin, 1998).

U Sjedinjenim Američkim Državama može se reći da su John Franklin Bobitt (1876–1956) i Ralph W. Tyler (1902–1994) utemeljitelji kurikulumskog pristupa u odgojno-obrazovnoj pedagoškoj praksi.[1]

Politička situacija u Sjedinjenim Američkim Državama izazvana politikom hladnoga rata i rata u Vijetnamu utjecala je na promjene kurikuluma, koji je podvrgnut konzervativnijem pristupu. Suprotno tome stajalištu, potiče se humanistički odgoj koji zastupaju neoprogresivisti zagovarajući efikasnost i razvoj osobnosti (Vican, Bognar, Previšić, 2007). Učitelj u središtu kreiranja odgojno-obrazovnoga procesa te promicanje humanističkih i umjetničkih vrijednosti

[1]Tyler (1959) uvodi četiri etape kurikuluma koje su ključne za njegov razvoj i planiranje nastave u knjizi *Basic Principles of Curriculum and instructions* i definira ih na sljedeći način:

1. definiranje odgovarajućih ciljeva učenja kojima se teži,
2. razumijevanje iskustava učenja,
3. organiziranje iskustva s ciljem povećanja njihove učinkovitosti,
4. evaluacija procesa i revidiranje neučinkovitih iskustva.

obilježja su sedamdesetih godina 20. stoljeća, dok se za devedesete godine može reći da su razdoblje propitivanja kurikuluma te uvođenja nacionalnih obrazovnih standarada.

Mijenjajući dotadašnju praksu po kojoj je kurikulum počivao na didaktičkom pristupu i primjenjivan je pod nazivom plan i program u Hrvatskoj se početkom devedesetih godina pedagogijska znanost počinje zanimati za kurikulumske pristupe.[2] No, Rosandić (2005) ističe i nekoliko neuspješnih pokušaja koje je doživjelo hrvatsko školstvo pri izradi strategije novoga školskog sustava. Previšić također navodi neuspjele pokušaje hrvatskoga obrazovanja na prijelazu 20. u 21. stoljeće, pritom ističući pogreške u redoslijedu pripreme i izvođenja same reforme, navodeći pogrešnim preimenovanje najprije nastalih kataloga znanja u nacionalni obrazovni standard (Previšić, 2007). Ozbiljnija sustavna razradba kurikulumske problematike u vezi s bitnim promjenama koje su uključivale provjerene znanstvene teorije i metodologije strukturiranja nacionalnog kurikuluma započinje 2006. godine (Previšić, 2007).

Promjene koje su nastupile u teorijama, sadržajima, metodologiji i strukturi obrazovne politike, usmjerile su se prema filozofiji kurikuluma kao novoga obrazovnog usmjerenja. Usvajanjem i donošenjem *Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi* 2010. godine, kurikulum kao pojam ulazi u hrvatsku pedagošku praksu, a temeljna načela kurikularnog planiranja, izvođenja i vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa ulaze u hrvatski školski sustav.

Mnoge zemlje u Europi prošle su takva razdoblja promjene, primjerice, u Velikoj su Britaniji trajala dva desetljeća. U Hrvatskoj se već tijekom desetak godina utvrđuje i provodi obrazovna politika koja zastupa kurikulumski pristup, a od 2015. godine hrvatsko obrazovanje izloženo je promjenama u okviru cjelovite obrazovne kurikularne reforme. Stoga se i ovaj rad također bavi pitanjima razvoja i unaprjeđenja kurikuluma, analizirajući trenutno stanje u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u predmetnoj nastavi, koje pripadaju umjetničkomu području kurikuluma, kako bi se istražile mogućnosti razvoja i unaprjeđenja ovoga izvannastavnog glazbenog područja.

[2]O kurikulumskim koncepcijama i pristupima u pedagogijskoj znanosti pisali su mnogi autori (Pastuović, 1999; Peko, 1999; Mijatović, 1999, 2000; Mijatović, Previšić, Žužul, 2000; Milat, 2005; Vican, Bognar, Previšić, 2007; Previšić, 2007; Sekulić-Majurec, 2007; Jurić, 2007; Cindrić, Miljković, Strugar, 2010; Jurčić, 2012; Baranović, 2015).

2.3. Vrste kurikuluma

S obzirom na vrstu kurikuluma u teoriji i praksi odgojno-obrazovnog školskog rada razlikuju se tri modela: *zatvoreni, otvoreni* i *mješoviti.*

Zatvoreni kurikulum karakterizira tradicionalno poimanje pedagoške propisanosti nastave, oblika rada, nastavnih tema, udžbenika te načine provjere znanja i vrednovanja učeničkih postignuća. U ovomu modelu nisu predviđeni kreativno djelovanje učitelja kao ni razvoj individualnosti učenika te on doživljava kritike sedamdesetih godina 20. stoljeća u Njemačkoj. Zatvoreni model kurikuluma kritizira i Previšić jer je „u zatvorenom kurikulumu sve fiksirano i pedagoški programirano pa tijekom nastave nema vremena za spontane izazove, neplanirane i slučajne odgojno-socijalne situacije koje hrabre individualitet i razvoj pojedinačnog samopouzdanja. Ni jedan učitelj tu nema većeg profesionalnog suvereniteta, nego je više sveden na dobra obrtnika“ (Previšić, 2007, 26).

Otvoreni kurikulum pripada fleksibilnijoj metodologiji u njegovoj izradi. U ovom modelu učitelji imaju mogućnost kreativne razrade programa unutar zadanoga okvira. Inicijativa učitelja i učenika te spontanost događanja u nastavi koja podrazumijeva kreativno ponašanje svih sudionika obrazovanja drže se vrlo značajnim (Previšić, 2007). Utjecaji skrivenoga kurikuluma u ovome modelu imaju važno mjesto ravnopravnih čimbenika odgoja.

Mješoviti kurikulum smatra se modernijim od prethodna dva modela te je strukturom izradbe i metodologijom orijentiran participaciji više činitelja koji nisu propisani već nastaju, kako navodi Jackson, „u tijeku samog događanja odgojna čina“, ili kako navodi Stenhouse „kurikulum pluralnih odgojnih utjecaja“ (Previšić, 2007, 27) koji učitelju dopušta slobodu u kreiranju izvedbenoga kurikuluma temeljenog na kurikulumskoj jezgri koja simbolizira radnu cjelinu unutar propisanoga okvira.

Obujmom propisanih sadržaja ovoga modela i slobode učitelja u odabiru metoda i oblika rada, mješoviti kurikulum otvara prostor za individualizirani pristup učenicima pri samoj izvedbi, koja se temelji na učeničkim potrebama i interesima. Iz svega navedenoga može se zaključiti da je fleksibilnost put prema kvalitetnim rješenjima.

2.4. Kurikulumski koncepti

Kurikulum daje upute za izvedbeno djelovanje u pedagoškoj praksi, a njegova primjena ovisi o obrazovnoj politici koja zagovara određene kurikulumske koncepte. No, ipak bismo mogli izdvojiti dva dominantna koncepta s obzirom na njihovu orijentaciju, a to su *humanistički* kurikulum usmjeren na razvoj i *funkcionalistički* kurikulum usmjeren na rezultat i proizvod.

Humanistički koncept kurikuluma usmjeren je na razvoj učenika, koji je središte odgojno-obrazovnoga procesa. Zagovaratelji ovoga koncepta kritički propituju tradicionalne uloge škole, svjesni potrebe da suvremena škola bude odgojno-socijalna zajednica i mjesto na kojem će se učenicima omogućiti prostor za kreativno, aktivno i suradničko djelovanje. Jedan od važnijih ciljeva ovoga koncepta je pozitivno ozračje u školi kao značajan čimbenik za ostvarivanje odgojnih, obrazovnih, humanih i duhovnih postignuća. Kada govorimo o izvanškolskom ili izvannastavnom prostoru, u ovom slučaju o izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi, humanistički koncept kurikuluma učinkovito bi odgovorio izazovima pedagoškoga djelovanja u ovome području.

Funkcionalistički koncept kurikuluma u svom pragmatičkom poimanju usmjeren je na proizvod i rezultat, odnosno na praksu i osposobljavanje prema čemu su strukturirane i komponente koje ga određuju u zadatcima i strogo propisanim temama. Funkcionalistički koncept kurikuluma za razliku od humanističke koncepcije ne nudi mogućnost za kreativno djelovanje bilo da je riječ o učenicima ili učiteljima. To je koncept kojim „se želi unaprijed sve čvrsto predvidjeti i iskustveno potvrditi“ (Previšić, 2007, 25).

Primjena kurikuluma moguća je i ostvariva na različitim razinama u sustavu odgoja i obrazovanja (Pastuović, 1999), počevši od nacionalne razine primjene kurikuluma, školske razine primjene kurikuluma, primjene kurikuluma određenoga područja, nastavnoga predmeta, do izvannastavnih aktivnosti kojima se bavi ovaj rad.

2.5. Nacionalni kurikulum

Značenje nacionalni proizlazi iz obrazovnih vrijednosti i ciljeva donesenih temeljem znanstvenih ispitivanja, usuglašenih i utvrđenih nacionalnim konsenzusom od strane svih infrastruktura u sustavu odgoja i obrazovanja. Kurikulum je odgojno-obrazovni tijek koji ima svoje temeljne sastavnice: odgojno-obrazovne vrijednosti, opće obrazovne ciljeve, kurikulumska načela, posebne obrazovne ciljeve iskazane očekivanim rezultatima, odnosno kompetencijama i razinama (Vican, Bognar, Previšić 2007, 166). Nacionalni kurikulum karakteriziraju kompetencijski standardi koji su u funkciji kontinuiranoga praćenja i vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa kako bi se stvorili uvjeti za poboljšanje sustava. Nacionalna obrazovna politika usuglašava standarde ishoda poučavanja i učenja te predlaže i predstavlja standarde poučavanja i učenja na nacionalnoj razini što obvezuje nositelje odgojno-obrazovne djelatnosti za ostvarivanje ciljeva usuglašenih standarda poučavanja i učenja na nacionalnoj razini (Vican, Bognar, Previšić 2007).

Posch, Larcher i Altrichter (1996, prema Vican, Bognar i Previšić, 2007) navode problematiku nepovjerenja prema učitelju s obzirom na to da im se nameću propisani ishodi učenja te oduzima sloboda u njihovu kreiranju, a „za realizaciju kurikuluma koji je rezultat rada vrhunskih stručnjaka autori zagovaraju otvoreni kurikulum kojem su u središtu učitelji i učenici“ (Vican, Bognar i Previšić, 2007, 159). Bognar i Lukaš ističu činjenicu da „većina reformatora u Hrvatskoj vjeruje da je do promjena moguće doći izmjenom dokumenata koji reguliraju obrazovni sustav, a pritom se zaboravlja jednostavna činjenica da svaka promjena započinje i završava u glavama i praksi onih ljudi koje te promjene trebaju ostvariti“ (Bognar i Lukaš 2016, 46).

Svrha je nacionalnoga kurikuluma davanje smjernica i mogućnosti odgojno-obrazovnim ustanovama kako bi odgovarajuće odgovorile nacionalnim zahtjevima u cjelovitu razvoju mlade osobe.

- To podrazumijeva intelektualni, duhovni, psihički, kulturni i duhovni razvoj mladog čovjeka u funkciji pripreme za odgovorno, profesionalno, socijalno i građansko življenje u društvu.
- Individualni pristup i usmjerenost na učenika te prilagođavanje načina poučavanja i učenja s ciljem razvoja mladog čovjeka.

- Promicanje razvoja prepoznatljivosti regionalnih, mjesnih i nacionalnih obilježja, koje će rezultirati stvaranjem identiteta škole i time odgovoriti potrebama strukovnog obrazovanja (Vican, Bognar, Previšić 2007).

Donošenjem Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010) standardi poučavanja i učenja ulaze u pedagošku praksu i čine okosnicu kurikuluma na nacionalnoj (državnoj) razini. Temeljne sastavnice u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (NOK, 2010, 13) jesu: „društveno-kulturne i odgojno-obrazovne vrijednosti, ciljevi kojima su izražena očekivana učenička postignuća tijekom odgoja i obrazovanja odgovarajući na pitanja: koja znanja svaki učenik treba usvojiti te koje vještine, sposobnosti i stavove treba razviti, načela kao smjernice odgojno-obrazovne djelatnosti, metode i oblici rada, odgojno-obrazovna područja kao temeljni sadržaji te ocjenjivanje i vrednovanje učeničkih postignuća i škole“.

Odgojno-obrazovni ciljevi u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (NOK, 2010, 15) obvezni su u svim odgojno-obrazovnim ciklusima, područjima i nastavnim predmetima.

- „osigurati sustavan način poučavanja učenika, poticati i unaprjeđivati njihov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njihovim sposobnostima i sklonostima
- razvijati svijest učenika o očuvanju materijalne i duhovne povijesno-kulturne baštine Republike Hrvatske i nacionalnoga identiteta
- promicati i razvijati svijest o hrvatskomu jeziku kao bitnomu čimbeniku hrvatskoga identiteta, sustavno njegovati hrvatski standardni (književni) jezik u svim područjima, ciklusima i svim razinama odgojno-obrazovnoga sustava
- odgajati i obrazovati učenike u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima te pravima i obvezama djece, osposobiti ih za življenje u multikulturnom svijetu, za poštivanje različitosti i snošljivost te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskomu razvoju društva
- osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i strukovnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivu društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnoga gospodarstva, suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, znanstvenih spoznaja i dostignuća
- poticati i razvijati samostalnost, samopouzdanje, odgovornost i kreativnost u učenika
- osposobiti učenike za cjeloživotno učenje.“

Nacionalni kurikulum usmjeren je na kompetencije učenika, a za ostvarivanje kurikulumskih programskih ciljeva učiteljima i nastavnicima pruža se mogućnost odabira sadržaja i metoda. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije objavljena je u rujnu 2013. godine te je usvojena na sjednici Hrvatskoga sabora 17. listopada 2014. godine. Promjene koje se ističu u ovom dokumentu prvenstveno naglašavaju značaj cjeloživotnog učenja koje je moguće ostvariti formalnim i neformalnim obrazovanjem te informalnim oblicima obrazovanja. Ostvarivanje formalnog obrazovanja predviđa se u mlađoj školskoj dobi s naglaskom na razvoj kompetencija za ostvarivanje komunikacije na materinskom jeziku i stranim jezicima, matematičkih, prirodoslovnih i digitalnih kompetencija, kompetencija koje će razvijati građansku i poduzetničku svijest, kompetencija koje će pomoći kako učiti, razvijati kreativnost i umjetničko izražavanje.

Iz Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije izvodi se provedba cjelovite kurikularne reforme čiji proces započinje početkom 2015. godine, a usmjerena je na definiranje ishoda učenja koji osim znanja podrazumijevaju i razvoj vještina, stavova, kritičkog mišljenja, odgovornosti i vrednovanja. Formirane su i stručne radne skupine temeljem javnih poziva u čiji rad je bilo uključeno više od 400 stručnjaka različitih profila (sveučilišnih profesora, učitelja, nastavnika, odgojitelja, stručnih suradnika, ravnatelja).

Za razliku od dokumenta Nacionalnog okvirnog kurikuluma iz 2011., dokument nastao 2015. godine naziva se Okvirni nacionalni kurikulum (ONK) i sastoji se od okvira kojim se predviđa nacionalni kurikulum za različite vrste obrazovanja (rani i predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, gimnazijsko obrazovanje, strukovno obrazovanje i umjetničko obrazovanje), područja kurikuluma i međupredmetnih tema te predmetnih kurikuluma i kurikuluma za stjecanje kvalifikacija u redovnom sustavu strukovnog i umjetničkog obrazovanja. Iako je strategijom predviđeno trajanje obveznog obrazovanja devet godina, autori dokumenta ukazuju da implementacija ovoga modela iziskuje promjenu strukture koja bi mogla trajati desetak i više godina. Devetogodišnja škola podijeljena je u tri ciklusa, a njen produžetak od jedne godine trebao je uključiti pohađanje djece predškolske dobi. Prvi i drugi ciklus uključivali bi razrednu nastavu te bi šesti razred, koji je ujedno i posljednji razred drugoga ciklusa, bio prijelazni zbog uvođenja predmetne nastave koja se nastavlja tijekom čitava trećeg ciklusa.

2.5.1. Umjetničko područje u Nacionalnom kurikulumu

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010) zastupa se načelo individualnih potreba učenika, s naglaskom na interaktivni proces učenja koji prožima individualnu i socijalnu komponentu. „Svrha je umjetničkoga područja osposobiti učenike za razumijevanje umjetnosti i za aktivan odgovor na umjetnosti svojim sudjelovanjem, zatim za učenje različitih umjetničkih sadržaja i razumijevanje sebe i svijeta pomoću umjetničkih djela i medija te za izražavanje osjećaja, iskustava, ideja i stavova umjetničkim aktivnostima i stvaralaštvom“ (NOK, 2010, 152). Nadalje, umjetničko područje propisuje i odgojno-obrazovne ciljeve kojima učenici stječu vještine, stavove i kompetencije,[3] te su oni nakon javne rasprave 2017. definirani u četiri kategorije.[4]

---

[3] Odgojno-obrazovni ciljevi umjetničkog područja (NOK, 2010, 153-154) Učenici će:

- „razviti zanimanje, estetsko iskustvo i osjetljivost te kritičnost za vizualnu, glazbenu, filmsku, medijsku, govornu, dramsku i plesnu umjetnost i izražavanje
- usvojiti temeljna znanja i pozitivan odnos prema hrvatskoj kulturi i kulturama drugih naroda, prema kulturnoj i prirodnoj baštini te univerzalnim humanističkim vrijednostima
- upoznati i vrjednovati umjetnička djela različitih stilskih razdoblja
- uočiti zakonitost razvoja umjetničkoga izraza u međupovezanosti s razvojem povijesnoga slijeda, filozofske misli i znanosti
- steći osnove pismenosti u svim umjetničkim područjima
- razviti komunikacijske vještine putem umjetničkoga izraza
- izraziti i oblikovati ideje, osjećaje, doživljaje i iskustva u svim umjetničkim područjima i oblicima te pritom osjetiti zadovoljstvo stvaranja
- upoznati, rabiti i vrjednovati različite izvore podataka, medije, tehnološke postupke i načine izražavanja za oblikovanje i predstavljanje umjetničkih iskaza
- istraživati različite materijale, sredstva i sadržaje umjetničkoga izraza
- steći razumijevanje i osobnu odgovornost za stvaralački proces te moći kritički procijeniti vlastiti izraz i iskaz drugih
- razviti samopoštovanje, samopouzdanje i svijest o vlastitim sposobnostima te mogućnostima njihova razvoja stvaralačkim aktivnostima
- razviti opažanje pomoću više osjetila, koncentraciju, sklonosti, radoznalost, spontanost, samostalnost i društvene vještine te, na temelju toga, razvijati individualnost i samosvojnost i želju za cjeloživotnim učenjem
- razviti praktično-radne vještine i kulturu rada samostalnim i skupnima oblicima umjetničkih aktivnosti i učeničkoga stvaralaštva, što će moći primijeniti u svakodnevnomu životu
- razviti suradničke odnose i empatiju u zajedničkim aktivnostima i stvaralačkomu radu s vršnjacima, naročito onima s posebnim potrebama
- razviti pozitivan stav i skrb za estetiku i kulturu životne okoline te aktivno sudjelovati u kulturnomu životu zajednice.“

Integracija različitih umjetničkih formi prilikom učenja i poučavanja u umjetničkom području kurikuluma njeguje interdisciplinarnost koja se ostvaruje u „učenju i poučavanju postojećih obveznih i izbornih predmeta te modula, u izvanučioničkoj nastavi, izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te u različitim vrstama projekata koji su sastavni dio školskoga kurikuluma“ (Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, Prijedlog nakon javne rasprave 2017, 50).

Ako kompariramo odgojno-obrazovne ciljeve iz *Nacionalnog okvirnog kurikuluma* iz 2010. te *Nacionalnog kurikuluma za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, Prijedlog nakon javne rasprave* iz 2017., koji se prvenstveno razlikuje u nazivu, vidimo da oba dokumenta promiču iste ciljeve pa se postavlja pitanje mogu li male sadržajno-terminološke inačice dokumenta korjenito utjecati na promjene u sustavu odgoja i obrazovanja koje se tako nužnima posljednjih nekoliko godina prizivaju.

[4] Odgojno-obrazovni ciljevi učenja u poučavanja umjetničkog područja kurikuluma nakon javne rasprave 2017 (Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, Prijedlog nakon javne rasprave 2017: 50).

1. „Osigurati okruženje u kojem osjetilno, emocionalno i kognitivno iskustvo umjetnosti oplemenjuje učenike stimuliranjem svih osjetila u cilju vizualne, auditivne, kinestetičke i taktilne percepcije; formiranjem koncepata, sjećanja, značenja i vrijednosti proizašlih iz tog iskustva; razumijevanjem različitih umjetnosti i kultura te njihovih povijesnih i društvenih kontêksta; procjenjivanjem suvremene popularne kulture; stvaranjem cjelovitog iskustva koje obogaćuje život i potiče osobni, moralni, etički, društveni i kulturni razvoj osobe te nove odnose između pojedinca i društva.
2. Osposobiti za komunikaciju i interakciju u kontekstu usvajanjem vizualne, auditivne, performativne i taktilne razine prenošenja informacija; uspostavljanjem i stvaranjem novih odnosa s drugima i okolinom, interakcijom i prenošenjem značenja, pri čemu su umjetnosti medijator; uspostavljanjem poveznica s prethodnim i sadašnjim znanjima, iskustvima i emocijama; aktivnim sudjelovanjem u zajednici.
3. Razvijati kreativnost kao metakompetenciju koja podrazumijeva inovativnost, kritičko mišljenje, istraživanje, rješavanje problema, donošenje odluka, preuzimanje inicijativa te upravljanje vlastitim rocesima učenja; poznavanje metoda i vladanje alatima i tehnikama za produkciju i razvoj ideja; sintetsko, analitičko i lateralno mišljenje te primjenu informacija na nove načine.
4. Omogućiti izražavanje misli, osjećaja, iskustava, stavova i vrijednosti sukladno vlastitim interesima i sklonostima, pomoću ideja, asocijacija, metafora, simbola, kodova, pojmova i drugih sastavnica te koncepata, jezika, tehnika, vještina i alata kojima se definira odnos ideje, forme i sadržaja te medija, materijala i izvedbe. Prepoznat će se i podržati izražavanje darovitosti.“

2.5.2. Umjetničko područje kurikuluma u nekim zemljama Europe

Cjelovit razvoj pojedinca uključuje i stjecanje temeljnih kompetencija među kojima su i kompetencije umjetničkoga područja. U većini predstavljenih zemalja obrtništvo je obvezni nastavni predmet, potom slijedi drama kao samostalni predmet ili dio drugih predmeta i područja, umjetnički ples zastupljen je čak u dvadeset i četiri zemlje kao dio sporta, medijska umjetnost u osam europskih zemalja nalazi se u obveznomu dijelu kurikuluma, dok je u pet preostalih zemalja zastupljena u izbornom dijelu kurikuluma, arhitektura je najslabije zastupljeni predmet i obvezan je samo u dvije zemlje (Kovačević, 2010, prema Sučić, 2016).[5]

Tablica 1. Zastupljenost umjetničkih predmeta u zemljama s visokom zastupljenošću umjetničkog područja u općeobrazovnom kurikulumu (Kovačević, 2010, prema; Sučić, 2016)

	BELGIJA (nl)		MAĐARSKA		LITVA		NORVEŠKA		GRČKA		FINSKA	
GRANA/ISCED	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Vizualne umjetnosti	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Glazba	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Obrtništvo	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*
Drama	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-	-
Ples	*	*	*	*	*	-	-	*	-	-	-	-
Medijska umjetnost	*	*		*					-	-	*	*
Arhitektura		*				*	*		*	*	*	*

Prosječan broj minimalnih sati kreće se od 50 do 100 sati godišnje na primarnoj razini i prikazan je u tablici 2. (Kovačević, 2010, prema Sučić, 2016):

1. Najznačajnije odstupanje u negativnom smjeru uočljivo je u Luksemburgu u kojem iznosi 36 nastavnih sati, a u pozitivnom u Portugalu sa 165 sati godišnje.
2. Na nižoj sekundarnoj razini prosječan broj sati ima tendenciju opadanja i kreće se između 25 i 75 sati.

[5] *(nl) flamanska zajednica Belgije*
**obvezni samostalni predmet ili dio obveznog umjetničkoga kurikuluma*
– dio obveznog predmeta izvan umjetničke domene.

Tablica 2. Zastupljenost umjetničkih predmeta u zemljama s niskom zastupljenošću umjetničkih područja u općeobrazovnom kurikulumu (Kovačević, 2010; prema Sučić, 2016)[6]

	BELGIJA		SLOVAČKA		PORTUGAL		ISLAND		ITALIJA		LUKSEMBURG	
GRANA/ISCED	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Vizualne umjetnosti	*	*	*	*	*	*	*	=	*	=	*	*
Glazba	*	*	*	*	*		*	=	*	=	*	*
Obrtništvo	=	=					*	=	=		*	
Drama	=	=	=	=	=	=	*	=	*	=		
Ples			=	=	=	=	*	=		=		
Medijska umjetnost							*	=				
Arhitektura							*	=				

Tablica 3. Minimalna satnica područja i/ili predmeta (Kovačević, 2010; prema Sučić, 2016)[7]

	VIZUALNA UMJETNOST	GLAZBA	UKUPNO
ŠVEDSKA	560	230	790
FINSKA	722	266	988
NORVEŠKA	627	370	997
HRVATSKA **	210	210	420

Razlike u zastupljenosti umjetničkog područja u općeobrazovnim kurikulumima najčešće su rezultat razvoja obrazovnih sustava koji su usko povezani s obrazovnom tradicijom pojedinih zemalja. Centraliziranija obrazovna politika uglavnom ne pruža mogućnost fleksibilnosti u povećanju satnice, dok decentralizirana obrazovna politika omogućava visok stupanj

[6](fr) francuska zajednica Belgije
*obvezni samostalni predmet ili dio obveznog umjetničkoga kurikuluma = izborni predmet
[7]* U Švedskoj, Finskoj i Norveškoj nastavni sat traje 60 minuta, a područje vizualnih umjetnosti sadrži i predmete obrtničkog i zanatskog obrazovanja, ali se ti predmeti poučavaju i s aspekta umjetnosti i kulturne tradicije.
** Pojedinačni broj nastavnih sati likovne i glazbene kulture pretvoren je u sunčeve sate radi kompatibilnosti (Kovačević, 2010, prema Sučić, 2016).

samostalnosti škola vezano za broj realizacije nastavnih sati unutar kurikulumskih područja, te je dobar put za približavanje glazbene kulture i umjetnosti učenicima u općeobrazovnoj školi.

Velik potencijal u cjelovitu sveobuhvatnu razvoju mladih u okviru umjetničkog područja može se ostvariti primjenom *poliart* modela, ističe Sučić (2011). Implementaciju Poliart-modela u umjetničkom području moguće je realizirati kulturom odgoja i obrazovanja koja potiče i "razvija pristup umjetnosti kao posebnom obliku ljudske spoznaje i svijesti doživljenom osjetilima, osjećajima, percepcijom i intuicijom te pridonosi razvoju vrijednosti na osobnoj, kulturološkoj i sociološkoj razini" (Sučić, 2011, 85).

Slika 1. *Prikaz razvojnog integriranog kurikuluma u umjetničkim područjima s modulima* (Sučić, 2016, 186.)

Sučić ističe važnost integriranih umjetničkih područja s modulima (Slika 1.) kao modela „koji se nameće kao odgovor i doprinos u rješavanju spomenutih problema u ovom području, a inzistira na sudjelovanju svakog djeteta u pružanju i prihvaćanju umjetničkih sadržaja, uz stalno razvijanje, njegovanje i razotkrivanje interesa, sklonosti, smisla i ljubavi prema umjetnosti i umjetničkom stvaralaštvu, jer pravo na doživljaj imaju svi. Ni jedna umjetnost nije zatvorena u sebe niti je privilegij za nekoga. Zato ovu prirodnu otvorenost umjetnosti i veliku moć koju umjetnost posjeduje, treba usmjeravati i razvijati pomoću multikulturalnosti i multidisciplinarnosti koja bi ponudila prijeko potrebnu širinu i mogućnost izbora" (Sučić, 2016, 157).

2.6. Školski kurikulum

Školski kurikulum dokument je kojim se propisuje strategija provedbe općih ciljeva škole kao odgojno-obrazovne ustanove, a temelji se na odrednicama nacionalnoga kurikuluma „uzimajući u obzir odgojno-obrazovne potrebe i prioritete učenika i škole te sredine u kojoj škola djeluje“ (MZOŠ, 2011, 37). Školski kurikulum temeljni je dokument kojim se „predviđa rad škole, način djelovanja i utjecaja evaluiranja učinaka ukupnoga školskog života na učenike i učitelje“ (Jurić, 2007, 253). Za izgradnju školskoga kurikuluma koji u središte stavlja nastavu kao jezgru školskog djelovanja potrebno je uvažavati interese učenika, učitelja i roditelja uzimajući pritom u obzir specifičnosti lokalne zajednice s ciljem kreiranja svojevrsnoga profila škole (Jurić, 2007). Jurić postavlja pitanje u kojem su odnosu teorija škole, školske didaktike, teorije kurikuluma i školske pedagogije te važnim za školski kurikulum ističe pojam *etosa* pomoću kojega znanstvenici objašnjavaju kvalitetu škole. Nadalje ističe kako „pedagoški etos neke škole čini suglasje pedagoški urođene temeljne strukture, vodeći uzorak, pedagoški takt, kultura događanja“ (Jurić, 2007, 256). Jurić također ukazuje na značaj i aktivnu ulogu svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa u izgradnji profila škole (Jurić, 2007).

2.6.1. Koncepcije školskoga kurikuluma

Milat školski kurikulum pojedine škole za koju je izrađen definira kao skup pedagoških aktivnosti i metodički oblikovanih sadržaja metodološki precizno strukturiranih s obzirom na svrhu, vrstu i razinu škole kojoj je namijenjen (Milat, 2005). Školski kurikulum u današnje vrijeme poznat je pod sintagmom „dobra škola“ koja svoj globalni cilj uspješnosti i kvalitete postiže razvojem kurikuluma. Svaka škola može postaviti različite prioritete u kvaliteti, no neka područja usko su povezana i međusobno se isprepliću. Prema Juriću (2007) njihova umreženost vidljiva je u procesu učenja i poučavanja, uspjeha škole, kulture škole, školskoga menadžmenta, profesionalnog i osobnog razvoja učitelja te ciljeva i strategije razvoja kvalitete. Navedena područja isti autor donosi u tri kategorije navodeći rukovođenje školom, učinkovitost škole i školsko ozračje ključnima za uspješnost školskoga kurikuluma (Jurčić, 2012). Sloboda i otvorenost u organizaciji i provedbi upravljanja nastavnim i izvannastavnim procesom karakteristike su školskoga kurikuluma, dok su sadržaji i aktivnosti kurikuluma metodološki podijeljeni u *opće podsustave kurikuluma*, čije sastavnice čine kurikulum nastave,

kurikulum izvannastavnih aktivnosti, kurikulum školskih projekata, kurikulum kulturne djelatnosti škole, kurikulum za darovite učenike i učenike s teškoćama u razvoju, kurikulum prevencije nasilja i drugi (Jurčić, 2012).

Povijesno i razvojno razlikujemo centralizirane i decentralizirane koncepte školskoga kurikuluma. Bolstad (2004), Law i Nieveen (2010), Kuiper i Berkvens (2013), prema Baranović (2015), ukazuju da je određenje školskoga kurikuluma varijabilno s obzirom na utjecaj političkih, društvenih i kulturnih čimbenika pojedinih zemalja (Baranović, 2015). Tako se u iskustvima različitih zemalja, poput Novog Zelanda, Nizozemske i Engleske, mogu uočiti promjene koncepata školskoga kurikuluma koje su uvjetovane trenutnim obrazovnim politikama u svakoj od spomenutih zemalja, neovisno je li naglasak na konceptu centralizacije ili decentralizacije. Politika decentraliziranih kurikuluma u navedenim zemljama rezultirala je pomakom ka centralizaciji kurikuluma te smanjivanju prostora škola u kreiranju kurikuluma, što ima uporište u ujednačavanju kvalitete obrazovanja i povećanju koherencije kurikuluma na nacionalnoj razini (Baranović, 2015). Odlika decentralizacije kurikuluma jest poboljšanje kvalitete obrazovanja s naglaskom na usklađivanje oblika i pristupa učenju i poučavanju prema obrazovnim interesima i potrebama učenika. Školski kurikulum u svome razvoju karakterizirala su brojna određenja iz kojih proizlaze dvije osnovne grupe definicija, uže i šire. Prema užem određenju i definiranju školskoga kurikuluma on se tradicionalno prepoznaje u centraliziranim kurikulumskim sustavima kao dodatak nacionalnomu kurikulumu. Odlučivanje same škole o školskome kurikulumu vrlo je ograničavajuće te se svodi na eventualno proširenje propisanih aktivnosti određenih nacionalnim kurikulumom. Suprotno tome, šire određenje školskoga kurikuluma naglasak stavlja na školu kao instituciju, dajući joj prostor za odlučivanje pri kreiranju kurikuluma. Potreba škole da odgovarajuće odgovori potrebama i interesima učenika ogleda se u procesu planiranja i provedbe, evaluiranja učenja i poučavanja učenika unutar školskoga kurikuluma.

Kuiper i Berkvens (2013) ističu promjene obrazovnih politika na području europskih zemalja i govore o razvoju kurikuluma koji promiče stjecanje temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje kako bi se osigurala željena razina kvalitete koja proizlazi iz postavljenih standarda ishoda učenja, što navodi i Baranović (2015). Nadalje ističu kako je razmjer prostora koji se može dati školama u izradi kurikuluma, a da se pri tom odgovori i osigura zadovoljavanje društvenih, političkih, ekonomskih i kulturnih potreba općenito te individualnih potreba pojedinca, jedno od ključnih pitanja regulacije školskoga kurikuluma (Kuiper i Berkvens, 2013). Odnos centraliziranog odlučivanja i autonomije škole reguliran je

na različite načine u Europi, kao u slučaju Njemačke, Češke Republike i Austrije koje su orijentirane na centralizirane kurikulume, Nizozemska, Engleska i Švedska orijentirane su ka decentralizaciji kurikuluma koja uključuje znatnu autonomiju škole, dok je Finska primjer uravnoteženoga odnosa „centralnog odlučivanja i autonomije lokalnih vlasti i škole u odlučivanju u kurikulumu“ (Kuiper i Berkvens, 2013; Kuiper i sur., 2013; Schwartz i Westfall-Greiter, 2010; Baranović, 2015, 22). Važno je napomenuti kako je stupanj reguliranosti i deregulirnosti u spomenutim zemljama promjenjiv, primjerice u Austriji i Njemačkoj postoji duga tradicija centraliziranoga kurikuluma, no u današnje vrijeme tendencija je omogućiti školama veći prostor u njihovu odlučivanju.

Može se zaključiti da većina zemalja u Europi preferira smjer autonomije škola u pitanju kurikulumske orijentacije, koja pruža mogućnost učinkovitijega i kvalitetnijeg obrazovanja učenika. Strugar (2012) analizira školske kurikulume u Hrvatskoj i ukazuje da su „jednoobrazni (unificirani) i stoga ne pokazuju/omogućuju školsku prepoznatljivost. Osobito se slabosti mogu uočiti u definiranju ciljeva učenja i odgojno-obrazovnog procesa jer oni nisu dosljedno operativno planirani, što ima negativne posljedice u vrednovanju“, pri čemu uzroke takvoga stanja pronalazi u nedovoljnu broju stručnoga usavršavanja usmjerena na kreiranje školskoga kurikuluma (Strugar, 2012, 115). Za razvoj školskoga kurikuluma Baranović naglašava važnim „odnos nacionalnog kurikuluma i školskog kurikuluma pri čemu svaka krajnost na kontinuumu centralizirano–decentralizirano odlučivanje pokazala se manjkavom za osiguranje kvalitete obrazovanja“ (Baranović, 2015, 45).

Kako većina zemalja u Europi u pogledu kurikulumske orijentacije preferira smjer autonomija škole s ciljem učinkovitijeg i kvalitetnijeg obrazovanja, reformski procesi koji su u tijeku trebali bi omogućiti isto školama u Republici Hrvatskoj.

2.7. Kurikulum nastave

Glede realizacije željenih ishoda koji su produkt odrednica nacionalnoga i školskoga kurikuluma u središtu interesa suvremene škole je kvalitetna nastava. Takva nastava pruža mogućnost razvijanja kompetencija učenika u institucijama, ali je ona ostvariva i u izvaninstitucionalnim prilikama (Previšić, 2007). Nastavni kurikulum Matijević tumači kao složen proces u kojem učenici i učitelji kao glavni sudionici toga procesa zajednički djeluju i rade (Matijević, 2010). Jurčić oblike izvođenja nastave i njihovu programsku namjenu kategorizira na redovitu nastavu, dopunsku nastavu, dodatnu nastavu, izbornu nastavu te izvanučioničnu nastavu (Jurčić, 2012). Meyer nastavni kurikulum definira kao konstantan i cjelovit tijek u kojem se isprepliću sadržaji, ciljevi, metode poučavanja i evaluacija (Meyer, 2002). Odgojno-obrazovno organizirano djelovanje i rad škole prema važećem *Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (2008) nastavu tumači kao planski organiziranu odgojno-obrazovnu djelatnost te je kategorizira na sljedeći način:

- „*Redovita nastava* je predviđena odgojno-obrazovna djelatnost u školi koja obvezuje na pohađanje, odnosno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom i školskom radu prema propisanome nastavnom planu i programu i koja je definirana školskom godinom u punome trajanju.
- *Predmetna nastava* je nastava organizirana po predmetima koji su sastavljeni prema obrazovnim područjima.
- *Izvannastavna aktivnost* je oblik aktivnosti koji škola planira, programira, organizira i realizira, a u koju se učenik samostalno, neobvezno i dobrovoljno uključuje.
- *Dopunska nastava* je individualizirani oblik rada u skupinama za učenike koji ne prate redoviti nastavni program s očekivanom razinom uspjeha.
- *Dodatna nastava* je individualizirani oblik rada za potencijalno darovite učenike.“[8]

Važeći *Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava i obrazovanja* (2008) bilježi uz navedene oblike još izbornu i fakultativnu nastavu.

- *Izbornu nastavu* učenik može izabrati u okviru ponuđenih sadržaja, koji se uglavnom nadovezuju na nastavni predmet u školi, te njeno pohađanje nakon što je učenik upiše postaje obvezno i vrednuje se u općem uspjehu po završetku nastavne godine.

[8] Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (2008). Na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html (preuzeto 20. 2. 2018.)

- *Fakultativna nastava* također se može naslanjati na postojeće predmete iz školskoga kurikuluma, ali može i egzistirati u okviru jedinstvenih sadržaja koji se direktno ne naslanjaju na nastavne predmete.

U funkciji razvoja glazbenih sposobnosti i stjecanja znanja i vještina, izvođenje izborne i fakultativne nastave predviđa se i *Kurikulumom predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije*, koji je objavljen u siječnju 2019. u Narodnim novinama.

Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, koji je na snazi od kolovoza 2018., „kurikulumom nastavnih predmeta određuju se svrha i ciljevi učenja i poučavanja nastavnog predmeta, struktura pojedinog predmeta u cijeloj odgojno-obrazovnoj vertikali, odgojno-obrazovni ishodi i/ili sadržaji, pripadajuća razrada i opisi razina usvojenosti ishoda, učenje i poučavanje te vrednovanje u pojedinom nastavnom predmetu, a može se utvrditi i popis potrebnih kvalifikacija učitelja i nastavnika za izvođenje kurikuluma“ (članak 27, stavak 1). Člankom 27. u stavku 4. „nastavnim planom određuje se izvođenje kurikuluma (obvezno, izborno, fakultativno, međupredmetno i/ili interdisciplinarno), godišnji broj nastavnih sati i njihov raspored po razredima. Nastavni plan može biti zajednički za razinu, odnosno vrstu na pojedinoj razini obrazovanja, a iznimno se može donijeti i uz kurikulum određenog nastavnog predmeta“.[9]

Kurikularni pristup poučavanja usmjeren je na razvijanje učeničkih kompetencija s ciljem ostvarivanja planiranih ishoda učenja koji jasno definiraju razine kompetencija ili, možemo reći, sposobnosti, znanja i vještina koje učenik ima po završetku nastavnoga procesa, a prije ih nije imao.

Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi,* čl. 27., st. 4., moguće je povećati broj tjednih sati nastave glazbe uz redovnu i u okviru izborne i fakultativne nastave, što bi pridonijelo kvalitetnijem ostvarivanju postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva predmetnoga kurikuluma te razvoju učeničkih glazbenih sposobnosti i ostvarivanja očekivanih ishoda učenja.

[9] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2017). Preuzeto 5. 11. 2018. sa https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli

2.7.1. Pregled zastupljenosti nastave glazbe u obveznom obrazovanju u kurikulumima nekih zemalja Europe

Nastava glazbe kao dio umjetničkoga područja kurikuluma uglavnom je premalo zastupljena. U pojedinim zemljama, poput Irske i Austrije, učenici koji žele razvijati glazbene kompetencije u povoljnijem su položaju od njihovih vršnjaka u ostatku predstavljenih zemalja.

Tablica 4. Broj sati nastave glazbe po godinama obaveznog obrazovanja u nekim zemljama Europe (Brđanović, 2015)

	Austrija								**Hrvatska**								
Obavezno obrazovanje	traje 9 godina (9. godina dio je sljedećeg ciklusa ili je završna - za one koji se dalje ne školuju)								traje 8 godina								
Godina obrazovanja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Broj sati nastave	1	1	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1
	ukupno najmanje 280[10]																
	Irska									**Slovenija**							
Obavezno obrazovanje	traje 10 godina (10. godina je „prijelazna“ i pripada sljedećem obrazovnom ciklusu)									traje 9 godina							
Godina obrazovanja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Broj sati nastave	1	1	1	1	1	1	*	*	*	2	2	2	1 ½	1 ½	1	* 1	* 1	* 1
							opcija *[11]			ukupno najmanje 452[12]								
	Finska									**Slovačka**								
Obavezno obrazovanje	traje 9 godina									traje 10 godina (10. godina pripada sljedećem obrazovnom ciklusu)								

[10] *U Austriji se broj sati nastave glazbe u prva 4 razreda može prema samostalnoj odluci škole povećati do 5 sati tjedno (zbor 2, sviranje 1 i glazbeno oblikovanje 2 sata), tj. za ukupno 700 sati nastave u ciklusu. U sljedeća 4 razreda (što je u Austriji niža srednja škola) škola također može povećati satnicu do 3 sata tjedno (ukupno za 420 sati tijekom ciklusa od četiri razreda), a postoje i škole (*Musikhauptschulen*) koje imaju i veći broj sati tjedne nastave glazbe: ukupno 665 sati više u četverogodišnjem ciklusu* (Brđanović, 2015).

[11] *U Irskoj, osim propisanih obaveznih predmeta, u 7., 8. i 9. razredu učenici moraju izabrati i najmanje dva dodatna predmeta s popisa „obaveznog fleksibilnog kurikuluma“. Ako odaberu predmet „glazba“, tada imaju 3 sata nastave glazbe tjedno, a od njih se očekuje i da dodatno pohađaju nastavu skupnog muziciranja, zbora ili orkestra* (Brđanović, 2015).

[12] *U Sloveniji se u 7., 8. i 9. razredu nastava glazbe može pohađati dodatno, jedanput tjedno, kao izborni predmet* (Brđanović, 2015).

Godina obrazovanja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Broj sati nastave	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	½	½

	*[13]	
	Češka	**Norveška**
Obavezno obrazovanje	traje 9 godina	traje 10 godina

Godina obrazovanja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Broj sati nastave	1	1	1	1	1	1	1	1	1	škole mogu satove nastave glazbe slobodno raspodijeliti po razredima									

		ukupno najmanje 285	ukupno najmanje 85
	Estonija	**Švedska**	
Obavezno obrazovanje	traje 9 godina	traje 9 godina	

Godina obrazovanja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Broj sati nastave	2	2	2	2	1	1	1	1	1	škole mogu satove nastave glazbe slobodno raspodijeliti po razredima								

		ukupno najmanje 230
	Grčka	**Engleska**
Obavezno obrazovanje	traje 10 godina (obavezna je jedna godina vrtića + 9 godina škole)	traje 11 godina

Godina obrazovanja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	nastava glazbe održava se od 1. do 9. godine; u 10. i 11. godini nastava glazbe je izborna;
Broj sati nastave	2	2	2	2	2	2	1	1	1	škole same određuju satnicu i način provedbe općeg i školskog kurikuluma

U Finskom nacionalnom kurikulumu (2013) nastava glazbe postavljena je slijedeći sociokulturni odgojno-obrazovni kontekst i Elliotovu[14] praksijalnu filozofiju glazbenoga obrazovanja.

[13]*U Finskoj broj sati tjedne nastave glazbe ovisi o školama jer su one, unutar određenih okvira, samostalne u odlučivanju o tjednoj satnici iz pojedinih predmeta. I dok niži razredi (1.- 6.) imaju nastavu glazbe najmanje 1 sat tjedno u svakom razredu, od 7. do 9. razreda nastava glazbe obavezna je samo jednu godinu i to najčešće u 7. razredu, dok je u ostala dva razreda izborni predmet* (Brđanović, 2015).

[14]*Termin praksijalan obrazlaže na način da glazba treba biti shvaćena u odnosu na značenje i vrijednosti onoga tko je stvara te slušatelja glazbe u specifičnim kulturnim kontekstima. Dakle, glazbu smatra ljudskom praksom*

Važno je naglasiti da je bavljenje umjetnošću pozitivno povezano s cjelovitim razvojem i pripremom za život u društvu mlade osobe. Umjetničko područje u sustavu odgoja i obrazovanja pridonosi razvoju vrijednosti na osobnoj, kulturološkoj i društvenoj razini, pristupajući umjetnosti kao posebnom obliku ljudske spoznaje (Sučić, 2016). Među brojnim pozitivnim učincima bavljenja umjetnošću Eisner (2002) ističe vježbanje prosuđivanja, nalaženje različitih rješenja problema, razvijanje fleksibilnosti i različitih gledišta.

Stoga bi, svakako, otvorenost kurikuluma omogućila razvoj učeničke osobnosti poučavanjem umjetnosti kao značajnoga čimbenika u cjelovitu razvoju mlade osobe.

---

koja je određena kulturnim kontekstom određene skupine koja ne mora nužno shvaćati glazbu drugih kultura (Volk, 2004).

2.7.2. Primjeri uspješnih koncepcija kurikuluma nastave glazbe

Primjeri uspješnih koncepcija fleksibilnih kurikuluma koji će biti predstavljeni u idućim poglavljima, kvalitetni su vodiči u reformskim procesima promjena razvoja i unaprjeđenja kojima je podvrgnuto hrvatsko školstvo glede povećanja satnice nastave glazbene kulture i izvannastavnih glazbenih aktivnosti temeljnih na interesima učenika.

2.7.2.1. Irska

Irski školski sustav temelji se na principima cjelovita i harmonična razvoja djeteta, razumijevanja i uvažavanja individualnih različitosti te je podijeljen na dva obvezna obrazovna ciklusa:

1. *Primary* (rana školska faza), koji uključuje djecu od četiri i pet godina te djecu u dobi od šest do dvanaest godina,
2. *Junior Cycle* (niži srednji stupanj), koji pohađaju djeca u dobi od dvanaest do petnaest godina.

Glazba je prisutna u oba ciklusa kao sastavnica umjetničkoga obrazovanja. Radi se o kurikulumu koji u središte stavlja potrebe i interese učenika u funkciji njihova cjelovita razvoja, a sastoji se od šest kurikulumskih područja među kojima je i umjetničko (*art education*).

U ranoj školskoj fazi (*Primary*) umjetničko obrazovanje (*art education*) zastupljeno je s tri sata nastave tjedno, a uključuje glazbu, vizualnu umjetnost i dramu. Nastava glazbe izvodi se po zasebnomu programu jednom tjedno. Okvir glazbenoga kurikuluma (*Primary School Curriculum*) čine sastavnice koje uključuju *slušanje i reagiranje (doživljavanje), izvođenje* i *skladanje*. Navedene sastavnice ili nastavna područja, slušanje i reagiranje (doživljavanje), izvođenje i skladanje, razrađuju se na četiri razine: dječje razrede (u dobi od 4 do 6 godina), koji nisu dio obveznog obrazovanja, zatim 1. i 2. razred (dob od 6 do 8 godina), 3. i 4. razred (dob od 8 do 10 godina) te 5. i 6. razred (koji pohađaju učenici u dobi od 10 do 12 godina).

Područje *slušanje i reagiranje (doživljavanje)* uključuje: istraživanje zvukova, prepoznavanje, razlikovanje i opisivanje glazbe i različitih zvukova iz okoline, razlikovanje različitih visina glasova, istraživanje ritma govora i riječi, istraživanje mogućega stvaranja zvuka tijelo-glazbom. Područje *izvođenje* uključuje pjevanje i glazbeno opismenjivanje, dok je

područje *skladanje* zamišljeno kao improviziranje, stvaranje (vlastitih skladbi) i snimanje skladbi koje se potom vrednuju razgovorom kao osvrt na ostvareno (Goverment of Ireland, NNCA, 1999).

Ciljevi kurikuluma nastave glazbe u *Primary School* (rana školska faza):

- omogućiti djeci uživanje u glazbi, te omogućiti razumijevanje glazbe i kritičku procjenu;
- razvijati djetetovu otvorenost, svijest i pozitivno reagiranje na širok raspon glazbenih žanrova, uključujući i irsku glazbu;
- razvijati djetetovu sposobnost izražavanja ideja, emocija i glazbenih iskustva unutar grupe i individualno;
- omogućiti razvoj djetetovih glazbenih potencijala te iskustvo doživljavanja uzbuđenja i zadovoljstva pri aktivnom sudjelovanju u glazbenomu stvaralaštvu;
- razvijati i njegovati samopoštovanje i samopouzdanje aktivnim sudjelovanjem u glazbenim izvedbama;
- poticati višu razinu razmišljanja i cjeloživotno učenje putem stjecanja glazbenoga znanja, vještina, koncepcija, vrijednosti te razvoja sposobnosti;
- poboljšati kvalitetu djetetova života estetskim iskustvom glazbenih doživljaja.

Očekivana glazbena postignuća učenika na kraju prve školske faze izvode se temeljem svladavanja glazbenih sastavnica koje uključuju puls, trajanje, tempo, visinu tona, dinamiku, strukturu, boju tona, teksturu i stil. Tako bi prema Goverment of Ireland (NNCA, 199, 66-79) krajem prve školske faze (*Primary*) učenici trebali biti osposobljeni i moći:

- ravnomjerno izvoditi ritamske obrasce bilo da se radi o kucanju, koračanju, plesu ili pljeskanju, razlikovati glazbu s obzirom na puls, razlikovati dvodobnu i trodobnu mjeru, razlikovati naglašenu i nenaglašenu dobu
- čuti, prepoznati, imitirati i izvoditi pauze, kratke i duge tonove
- razlikovati različite ritmičke i melodijske obrasce, ubrzavanje i usporavanje
- razumjeti i uočiti kretanja melodije, raspoznavati melodijske oblike, razumjeti i razlikovati visoke i niske tonove
- razumjeti i uočiti razliku glasnog i tihog izvođenja, odabirati najprikladnije dinamike za izvođenje

- uočiti razlike u izvođenju pojedinih dijelova skladbe kao što su stih, ponavljajući dijelovi (refren), uz prepoznavanje glazbenih fraza i jednostavnih glazbenih formi
- izvesti jednostavne melodije po sluhu ili notnom zapisu na udaraljkama.

Navedeni očekivani ishodi ostvarivi su zahvaljujući uključivanju djece u obrazovanje u ranoj fazi u dobi od 4 do 5 godina te se njihove sposobnosti kontinuirano razvijaju tijekom svih osam godina trajanja rane školske faze obrazovanja.

Druga školska faza, koja obuhvaća niži srednji stupanj (*Junior Cycle*), pozitivan je primjer u omogućavanju stjecanja glazbenih kompetencija učenika jer su za nastavu glazbe predviđena tri sata tjedno redovne nastave, što ne uključuje skupno muziciranje u zboru ili orkestru. Program je temeljen na irskoj tradicionalnoj glazbi, iako ne isključuje i ostale glazbene kulture, a naglasak je na razvijanju izvođačkih kompetencija. Nastavu izvode kvalificirani učitelji glazbe, a sva nastava izvodi se u grupama. Glazbena aktivnost učenika predviđena je i izvan škole u okviru različitih glazbenih sastava (Goverment of Ireland, NCCA, 1989).

Tablica 5. Ciljevi kurikuluma nastave glazbe nižeg srednjeg stupnja (Junior Cycle)

Ciljevi kurikuluma nastave glazbe nižega srednjeg stupnja (Junior Cycle):	• razvijati osobnost djeteta putem kreativnog glazbenog izričaja i težnje kvaliteti • razvijati glazbeni senzibilitet, kritičnost i maštu • razvijati svijest i razumijevanje za drugačije umjetničke glazbene izričaje • razvijati glazbene vještine s ciljem socijalne integracije i poticanja osjećaja zadovoljstva svih sudionika, bilo da je riječ o djeci s posebnim potrebama ili darovitoj djeci • redovitim prakticiranjem vokalne ili instrumentalne glazbe omogućiti stjecanje izvođačkih vještina koje su primjerene određenomu stupnju razvoja • razvijati u najširem smislu slušnu percepciju, promicati i poticati poštovanje prema glazbi i njenoj ulozi u društvu • osigurati glazbena iskustva i znanja važna za razvoj slušne percepcije, razvijati interese za razumijevanje skladanja, razvijati svijest o znanju koje je potrebno za izvođenje glazbe

Očekivana postignuća učenika nakon završenoga trogodišnjeg ciklusa nižega srednjeg stupnja (*Junior Cycle*) jesu razvijene izvođačke vještine pjevanja, sviranja, zatim glazbena

pismenost potrebna za skladanje najjednostavnijih formi, prepoznavanje različitih instrumenata i različitih zvukova, poznavanje irske tradicijske glazbe te poznavanje stilskih razdoblja i glazbenih vrsta. Učenici imaju mogućnost sami izabrati žele li polagati opću ili višu razinu, za koje je kriterij (silabus) jasno razrađen (Goverment of Ireland, NCCA, 1989, 6–84). Postignuća učenika pri završetku ciklusa nižega srednjeg stupnja (*Junior Cycle*) provjeravaju se završnim ispitom, a učitelji su samostalni u evaluaciji i određivanju kriterija ocjenjivanja postignuća učenika.

2.7.2.2. Austrija

Austrija je zemlja koja glazbu smatra važnim čimbenikom cjelovita razvoja učenika u sustavu odgoja i obrazovanja, a novi kurikulum objavljen je 2003. godine (Hauptschule, 2003). Prema nastavnom planu za osnovnu školu (Lehrpläneder Hauptschulen, Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur, 2000) i novom kurikulumu (Hauptschule) iz 2003. godine, glazba je prisutna na predškolskom stupnju obrazovanja (*Vorschulstufe*), osnovnoj školi (*Grundschule*), koja uključuje učenike od 1. do 4. razreda, te u razredima niže srednje škole (*Allgemeinbildende hohere Schule – Hauptschule*), koju pohađaju učenici od 5. do 8. razreda.

Nastava glazbe izvodi se na tri nastavna stupnja. Na predškolskom stupnju obrazovanja nastava glazbe izvodi se pod nazivom *Pjevanje i muziciranje* (*Singen und Musizieren*) te *Ritmičko-glazbeni odgoj* (*Rhytmisch-musikalische Erzieung*) u okviru jednoga do jednog i pol nastavnog sata u tjednu. Nastava glazbe u općeobrazovnoj osnovnoj školi izvodi se kao obvezni samostalni predmet zastupljen s jednim satom tjedno, pod nazivom *Glazbeni odgoj (Musikerziehung)* na primarnom stupnju obrazovanja od 1. do 4. razreda i u nižoj srednjoj školi, od 5.do 8. razreda.

U ranoj školskoj fazi na primarnom stupnju obrazovanja, koji pohađaju učenici od 1. do 4. razreda osnovne škole, broj tjednih nastavnih sati može se povećavati. Riječ je o slobodi škola u odlučivanju o broju nastavnih sati; tako prema interesima učenika škola može povećati nastavu glazbe do pet sati tjedno, što može uključivati dva sata pjevanja u zboru, dva sata

glazbenog oblikovanja i jedan sat sviranja. Maksimalan broj sati može iznositi ukupno šest nastavnih sati (*Lehrplan der Volksschule*, 2005).[15]

Opći ciljevi predmeta nastave glazbe u ranoj školskoj fazi od 1. do 4. razreda prema nastavnom planu (*Lehrplan der Volksschule*, 2005) temelje se na uvođenju učenika u aktivnosti pjevanja, muziciranja, aktivnoga slušanja, kreativnog oblikovanja te kretanja uz glazbu, uzimajući pritom u obzir akustičko-glazbeno okruženje i individualnost učenika. Nastava glazbe treba poticati učenike na glazbene aktivnosti i omogućiti im doživljavanje osjećaja zadovoljstva te upoznavanje glazbe kroz povijest.

Polazeći od činjenice da glazbene aktivnosti imaju pozitivan utjecaj na razvoj osobnosti mladih, pritom uvažavajući njihove individualne razlike i sposobnosti, osmišljenim povezivanjem nastavnih sadržaja i vježbi promiče se poticanje:

- sposobnosti doživljavanja i izražavanja uporabom glasa, instrumenta ili pokreta,
- govorne sposobnosti i oblikovanje govora, zvučnih pokusa s pjevanim i govorenim glasom te opisivanje slušnih dojmova,
- sposobnost kritičkog i tolerantnog ophođenja prema glazbenoj okolini, obradom informacija i usvajanjem znanja o glazbi i glazbenom životu,
- sposobnost poštovanja pojedinca i grupe pri skupnom muziciranju,
- koordinaciju pokreta pomoću slobodnog i ograničenog kretanja uz glazbu,
- spremnost na uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti radi stjecanja vještina. (Lehrplan der Volksschule, 2005).

Posebni ciljevi predmeta nastave glazbe u ranoj školskoj fazi od 1. do 4. razreda razrađeni su u područjima: pjevanje, muziciranje, slušanje i kretanje uz glazbu

Pjevanje se temelji na usvajanju jednostavnih jednoglasnih melodija i ritamskih obrazaca s naglaskom na razumijevanje teksta, jasan i razumljiv izgovor, shvaćanje jednostavnih melodijskih kretanja i nizova tonova, prepoznavanje tonova u notnoj slici pri pjevanju.

Muziciranje podrazumijeva sviranje u ritmu i mjeri na instrumentima poput malih bubnjeva, štapića, trokutića i slično, shvaćanje i sviranje jednostavnih tonskih nizova i ritmova.

[15] Lehrplan der Volksschule, Siebenter Teil, Bildungs und Lehraufgaben sowie Lehrstoff und didaktische Grundsätze der Pflichtgegenstände der Grundschule und der Volksschuloberstufe, Grundschule – Musikerziehung, Stand: BGBl. II Nr. 368/2005, 164-170. Dostupno na: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/lp/vslpsiebenterteilmusikerzieh_14050.pdf?61ec09

Slušanje je također aktivnost kojom se razvija sposobnost učenika za prepoznavanje, imenovanje te oponašanje zvukova i šumova iz okoline, prepoznavanje i imenovanje pojedinih instrumenata po zvuku, oblikovanje mišljenje o glazbi iz okoline.

Kretanje uz glazbu temelji se na osvještavanju vlastitoga tijela putem glazbe i kretanja uz glazbu, te osvještavanju vlastitih iskustva u vremenu i prostoru putem glazbe, uz razvijanje sposobnosti izvođenja zadanih pokreta uz glazbu.

U nižim razredima srednje škole, koju pohađaju učenici od 5. do 8. razreda, nastava glazbe izvodi se pod istim nazivom kao i u ranoj školskoj fazi, *Glazbeni odgoj (Musikerziehung)*, a za izvedbu se predviđa jedan nastavni sat tjedno, no satnica može varirati kao i na prethodnom stupnju i može se povećavati do tri sata tjedno, što unutar četverogodišnjega ciklusa iznosi ukupno 420 sati. Osim stjecanja glazbenih vještina učenika usvojenih u prethodnom obrazovnom ciklusu, nastava glazbe povezana je s ostalim predmetima i svakodnevnim životom (Rojko, 2006a). Nadalje, Rojko ističe važnost glazbenoga obrazovanja kao važnoga čimbenika u oblikovanju pojedinca te mogućeg izbora zanimanja (Rojko, 2006a). No, postoje i škole (*Musikhauptchulen*) s pojačanim brojem nastavnih sati glazbe koji iznosi ukupno 665 sati unutar četverogodišnjega ciklusa. To su škole „koje služe obogaćivanju kulturnog života mjesta i regije, ali mogu pridonijeti i izboru glazbenoga zanimanja“ (Rojko, 2006a, 13).

Ovdje se donekle može napraviti poveznica s nastavom glazbe u Hrvatskoj, gdje se u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti djeca mogu senzibilizirati za pjevanje u zboru, sviranje u orkestru, ples, folklor i ostale aktivnosti prema specifičnostima u kojima se škola nalazi i interesima učenika. Međutim, sati redovne nastave u normi učitelja u Hrvatskoj uglavnom su presudan čimbenik u kreiranju broja sati izvannastavnih aktivnosti u školi, što djecu koja se žele dodatno baviti glazbom stavlja u nepovoljan položaj.

Austrija i Irska primjeri su zemalja u kojima okvir nacionalnoga kurikuluma pruža fleksibilnost u obogaćivanju satnice nastavom glazbe na razini škole. Sloboda škola u odlučivanju i određivanju broja nastavnih sati, koja nalazi uporište u potrebama i interesima njenih polaznika, pozitivan su primjer približavanja glazbene umjetnosti i bavljenja glazbom u općeobrazovnoj školi. Na primjerima Austrije i Irske te ostalih predstavljenih zemalja, ovisno o specifičnostima njihove kurikulumske orijentacije, vidljivo je da su kurikulumski ciljevi vrlo ambiciozno postavljeni, a s obzirom na to da je satnica uglavnom i najčešće zastupljena s jednim satom tjedno kao i u Hrvatskoj, upitna je realna ostvarivost tih ciljeva u praksi.

Dijete i njegova dobrobit u središtu odgojno-obrazovnoga procesa treba biti primarni motiv u kreiranju nastavnih sadržaja, aktivnosti i satnice u školi s ciljem djetetova razvoja i napretka, o čemu Key (2000) progovara još 1900. godine, odnosno početkom 20. stoljeća nazivajući ga stoljećem djeteta. To je još jedan od razloga da se osim redovne nastave osigura odgovarajući broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima te u okviru izborne i fakultativne nastave glazbe, kako bi se učenicima pružila mogućnost za aktivno bavljenje glazbom.

2.7.3. Nastava glazbene kulture u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj

Prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2010) zastupa se načelo individualnih potreba učenika, s naglaskom na interaktivni proces učenja koji prožima individualnu i socijalnu komponentu. Glazbena kultura i umjetnost kao dio umjetničkoga područja unutar Nacionalnog okvirnog kurikuluma prisutna je u sva četiri odgojno-obrazovna ciklusa u osnovnoj i srednjoj školi. Prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* iz 2006. godine odgojno-obrazovni ciljevi senzibiliziranja djece i mladih za glazbu uz redovnu nastavu u osnovnim školama provode se i kroz programe izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) dokument je koji nije proizašao iz Nacionalnog okvirnog kurikuluma, već je nakon eksperimentalne provedbe počeo biti primjenjivan u svim školama u Republici Hrvatskoj 2006./2007. školske godine. Nastavu glazbe u općeobrazovnoj školi prožimaju dva temeljna načela, a to su psihološko i kulturno-estetsko (Rojko, 2005), što je propisano i Nastavnim planom i programom (2006). *Psihološko načelo* polazi od pretpostavke da učenici vole glazbu i da se njome žele aktivno baviti, dok *kulturno-estetsko načelo* u svome cilju naglasak stavlja na formiranje glazbenoga ukusa učenika kao kompetentnog kulturno obrazovanog pojedinca koji će razviti kompetencije za kritičku i estetsku procjenu glazbe.

Temeljna načela nastave glazbe povezana su i s društvenim i individualnim aspektom odgoja i obrazovanja. Bognar i Matijević društveni aspekt odgoja definiraju u vezi s realizacijom zadataka egzistencijalnoga, humanističkoga i emancipacijskoga odgoja, a individualni aspekt odgoja obrazlažu ostvarenjem kognitivnih, afektivnih i psihomotornih zadataka pri cjelokupnom ostvarenju ličnosti (Bognar i Matijević, 2007). Tako bismo *psihološko načelo* mogli povezati s individualnim aspektom, a *kulturno-estetsko* s društvenim aspektom ciljeva u odgoju i obrazovanju.

Važnost estetskoga odgoja ističu Rojko (1996) i Dobrota (2002) naglašavajući značaj formulacije cilja nastave glazbe koji će biti dovoljno sveobuhvatan u stvaranju široko obrazovane, slobodne i tolerantne ličnosti te tako pridonijeti cjelovitu razvoju djeteta. „Cilj glazbene nastave na svim stupnjevima obrazovanja je estetski odgoj učenika“ (Dobrota, 2002, 69).

Intenzivnije bavljenje glazbom u osnovnim školama moguće je realizirati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima. No, programi i područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti trebali bi svojom raznolikošću i atraktivnošću programa slijediti učeničke potrebe i interese, što uglavnom nije pozitivna praksa. Izbornu nastavu glazbene kulture trenutno nije moguće ni odabrati jer Ministarstvo znanosti i obrazovanja propisuje tri predmeta za izbornu nastavu, a to su vjeronauk, strani jezik i informatika (koja je od 2017. godine postala obvezni predmet od petog razreda u osnovnim školama). Ovaj model izbornosti vrlo je siromašan budući da nudi samo tri mogućnosti izbora.

Ako je škola mjesto na kojem su prema kurikulumskim promišljanjima učenici u središtu odgojno-obrazovnoga procesa, svakako bi trebalo omogućiti i razvoj njihovih sposobnosti i stjecanja znanja i vještina u područjima za koja iskazuju interes u školi koju pohađaju i izvan redovne nastave.

2.7.4. Eksperimentalna provedba prijedloga Nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost

Eksperimentalna provedba prijedloga Nacionalnog kurikuluma za predmete Glazbena kultura i Glazbena umjetnost započela je u školskoj godini 2018./2019. Za razliku od sadašnjega, još uvijek važećeg, otvorenog modela u kojem se prožimaju *psihološko i kulturno-estetsko* načelo, eksperimentalni program Nacionalnog kurikuluma za predmet Glazbena kultura uz *psihološko i kulturno-estetsko* svoje temelje proširuje kroz *antropološko načelo, načelo interkulturalnosti i načelo sinkroničnosti*.

Organizacija nastave počiva, kao i dosad, na integrativnosti domena i odgojno-obrazovnih ishoda promičući pritom interdisciplinarnost s ciljem povezivanja ostalih polja umjetničkoga područja, korelaciju s ostalim predmetima i međupredmetnim temama. Broj nastavnih sati, nažalost, nije se povećao, već se i nadalje predviđa izvođenje nastave Glazbene kulture u okviru 35 sati godišnje.

Ovo je još jedna potvrda da su promjene nužne, ali vidimo da, osim terminoloških, neke korjenite novine nisu napravljene u prijedlogu kurikuluma za predmet Glazbena kultura/Glazbena umjetnost, čija je implementacija započela u jesen početkom nastavne godine 2018./2019. eksperimentalnom provedbom u koju je uključeno sedamdesetak škola na području Republike Hrvatske.

Bilo kakvo ozbiljnije bavljenje glazbom moguće je u području kurikuluma izvannastavnih glazbenih aktivnosti ostvariti u školi ili izvan škole. Za kvalitetnu organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, kreatori obrazovnih politika trebali bi osigurati i odgovarajuće uvjete za provođenje tih aktivnosti. Odgovarajući uvjeti nisu samo odgovarajuća opremljenost glazbenih učionica instrumentima i ostalom potrebnom opremom za izvođenje nastave glazbe, već i fleksibilnost zakona i pravnih akata kojima se omogućuje provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti prvenstveno prema interesima učenika te specifičnostima škole, školskoga kurikuluma i društvene zajednice u kojoj se škola nalazi.

2.7.5. Kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije

Prema prijedlozima sudionika javne rasprave tijekom Savjetovanja sa zainteresiranom javnosti o nacrtu Odluke o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbena kultura i Glazbena umjetnost za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj u okviru aplikacije e-savjetovanja (provedeno u razdoblju od 15. 11. 2018. do 15. 12. 2018.), Radna skupina za izradu Prijedloga kurikuluma nastavnog predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost (KLASA: 602-01/18-01/00439, URBROJ: 533-01-18-0002, 2018), doradila je navedeni dokument dobivenim sugestijama. Odluka o donošenju dorađenoga dokumenta Kurikuluma nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije objavljena je u Narodnim novinama 22. siječnja 2019.

Važno je naglasiti da se u javno e-savjetovanje uključio velik broj stručnjaka, učitelja glazbene kulture i nastavnika glazbene umjetnosti, s namjerom poduzimanja prijeko potrebnih kvalitetnih koraka radi unaprjeđenja glazbeno-pedagoške prakse. Uključila su se i županijska stručna vijeća, i to 9 županijskih stručnih vijeća učitelja glazbene kulture osnovnih škola i dva međužupanijska stručna vijeća nastavnika glazbene umjetnosti srednjih škola na području Republike Hrvatske.

Prema Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj objavljenoj u Narodnim novinama 23. siječnja 2019. prestao je važiti Nastavni plan i program iz 2006. za učenike 1. i 5. razreda osnovne škole te učenike 1. razreda gimnazije u školskoj godini 2019./2020. Predviđeno je da se u školskoj godini 2021./2022. Kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije provodi u čitavoj vertikali sustava odgoja i obrazovanja.

Kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije temelji se na četiri načela: *psihološko, kulturno-estetsko, načelo sinkroničnosti* i *načelo interkulturalnosti.*

Organizacija predmeta usmjerena je učenju i poučavanju glazbe prema interesima i sposobnostima učenika promičući pritom slobodu učitelja u oblikovanju nastavnih sadržaja, izboru različitih metoda učenja i poučavanja te vrednovanju učeničkih postignuća. Naglasak je na interdisciplinarnosti s ostalim poljima umjetničkoga područja te međupredmetnoj povezanosti s ostalim predmetima.

Tablica 6. Odgojno-obrazovni ciljevi prema Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019)

Odgojno-obrazovni ciljevi:
• omogućiti društveno-emocionalni razvoj svih učenika, uključujući darovite i učenike s teškoćama; • poticati razvoj glazbenih sposobnosti svih učenika u skladu s individualnim sposobnostima pojedinca; • potaknuti učenike na aktivno bavljenje glazbom i sudjelovanje u kulturnom životu zajednice; • upoznati učenike s glazbenom umjetnošću putem kvalitetnih i reprezentativnih ostvarenja glazbe različita podrijetla te različitih stilova i vrsta; • potaknuti razvijanje glazbenoga ukusa i kritičkoga mišljenja; • potaknuti razumijevanje interdisciplinarnih karakteristika i mogućnosti glazbe; • osvijestiti vrijednosti regionalne, nacionalne i europske kulturne baštine u kontekstu svjetske kulture; • razviti kulturno razumijevanje i interkulturalne kompetencije putem izgrađivanja odnosa prema vlastitoj i otvorenoga pristupa prema drugim glazbenim kulturama.

Domene, koncepti i odgojno-obrazovni ishodi integrativno se nadopunjuju i povezuju. Organizacija i provedba nastavnoga predmeta Glazbena kultura predviđa se u okviru tri nastavne domene / nastavna područja: slušanje i upoznavanje glazbe, izražavanje glazbom i uz glazbu te glazba u kontekstu (slika 2).

Slika 2. Domene predmeta Glazbena kultura / Glazbena umjetnost (Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije, 2019*)*

Važno je naglasiti objedinjujuće elemente u učenju i poučavanju nastave glazbe koji su sastavni dio svih domena:

- ”Glazbeni jezik, čije je usvajanje potrebno za aktivno slušanje, razumijevanje i izvođenje glazbe, te glazbeno pismo u slučaju aktivnog muziciranja, tj. sviranja;
- informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) kao važan dio suvremenoga učenja i poučavanja glazbe.

IKT se, kao objedinjujući element učenja i poučavanja glazbe, može primjenjivati u okviru svih domena. Između ostalog, primjena IKT-a uključuje:

- upoznavanje učenika s računalnim programima;
- učenje glazbenoga pisma s pomoću računala;
- audio obradu i eksperimentiranje sa zvukom;
- rad u programima za skladanje glazbe“. [16]

[16] Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture u za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto 25. 01. 2019. sa https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html

Nastava po kurikularnom pristupu usmjerena je na odgojno-obrazovne ishode učenja koji definiraju razine kompetencija koje učenik ima po završetku nastavnoga procesa, a prije ih nije imao.

Premda satnica nije povećana, već se predmet i dalje izvodi u okviru 35 nastavnih sati godišnje, ovaj dokument ipak donosi i pozitivna rješenja: mogućnost ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda u okviru izborne nastave (koja se trenutno ne provodi, a ovim je dokumentom omogućena). Poučavanje glazbe u obliku fakultativne nastave također je pozitivna novina koja pruža mogućnost proširivanja glazbene naobrazbe učenika u osnovnim školama.

Kao i dosadašnjim, još uvijek važećim Nastavnim planom i programom iz 2006., Kurikulumom nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije pruža se mogućnost razvijanja glazbenih sposobnosti učenika i u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti, koje su trenutno u vrlo nepovoljnom položaju s obzirom na broj sati njihove provedbe.

Imajući u vidu pozitivne učinke aktivnoga bavljenja glazbom, kreatori obrazovnih politika trebali bi iznaći primjerena rješenja i svim učenicima osnovnih škola u Republici Hrvatskoj osigurati odgovarajuće uvjete za nesmetano pohađanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Hoće li se dogoditi pozitivni pomaci u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti, hoće li oni zaživjeti u glazbeno-pedagoškoj praksi, vrijeme će tek pokazati. Svakako valja istaknuti pozitivan pomak učinjen donošenjem ovog dokumenta u dijelu koji dopušta mogućnost da učitelj glazbene kulture izvodi nastavu ovoga predmeta već od trećeg razreda osnovne škole ovisno o organizacijskim mogućnostima škole i specifičnostima školskoga kurikuluma.

2.7.6. Povezanost nastave glazbene kulture i Kurikuluma građanskoga odgoja i obrazovanja

Kada govorimo o stjecanju temeljnih kompetencija, prema Kurikulumu Građanskog odgoja i obrazovanja (2012) svakako valja spomenuti i građansku kompetenciju kao značajnu u cjelovitu razvoju mlade osobe kao demokratskog, aktivnog i odgovornog građanina ovoga društva (Gergorić, 2015). „Povezivanje individualne i društvene dimenzije u odgoju i obrazovanju ključno je za razvoj demokratskoga, tj. aktivnoga i odgovornoga građanstva, zbog čega se u demokratskim sustavima odgoja i obrazovanja razvoj građanske kompetencije danas ubraja među najvažnije ishode učenja i poučavanja. Građanska je kompetencija zajednički termin za poseban skup znanja, vještina, stajališta, vrijednosti i ponašanja, koji pojedincu osiguravaju uspješno ispunjavanje njegove ustavnopravno priznate uloge subjekta odlučivanja u demokratskom društvu“ (Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja, 2012, 7).

Nastavu glazbene kulture prema Kurikulumu Građanskog odgoja i obrazovanja (2012) moguće je povezivati s ostalim predmetima u sadržajima u kojima se kultura i stvaralaštvo isprepliću u umjetničkom izražavanju, uživanju u umjetnosti, slobodnim raspravama o ulozi umjetnika u različitim društvenim prilikama te važnosti i doprinosu različitih kultura svjetskoj kulturnoj baštini.

Glazba kao simbol kulturnih vrijednosti nacionalne, europske i svjetske kulture skup je nastavnih cjelina i tema prema kojima su formirani integrirani ishodi Građanskog odgoja i obrazovanja u nastavni predmet Glazbena kultura (Kurikulum Građanskog odgoja i obrazovanja, 2012, prema Gergorić, 2015) prikazani su u tablici 7.

Tablica 7. Integrirani ishodi Građanskog odgoja i obrazovanja u predmet Glazbena kultura u nastavnim područjima pjevanja, sviranja, slušanja i upoznavanja glazbe*

Nastavno područje	Pjevanje, sviranje, slušanje i upoznavanje glazbe.
Cjeline i teme	Glazba kao simbol kulturnih vrijednosti nacionalne, europske i svjetske kulture, tradicijska glazba Hrvatske i manjinskih naroda u Hrvatskoj.
Ključni pojmovi	Pjesma kao takva, tradicijski običaji, blagdani, oblikovanje glazbenoga djela. Skladba kao takva, aktivno slušanje, međukulturalni dijalog, izgradnja domovinske kulture, kulturni identiteti, kulturne različitosti, manjinske kulture, umjetnost u društvenom kontekstu.
Cilj/svrha jedinice ishoda učenja	Pjevanjem, sviranjem, pokretom izraziti obilježja tradicijske glazbe pojedinih regija Hrvatske, nacionalne, europske i svjetske kulture. Aktivnim slušanjem, kroz analize glazbenih primjera učenik će usporediti i kritički prosuđivati glazbena djela i njihovu vrijednost u povijesnim glazbeno-stilskim razdobljima, pravcima, stilovima i žanrovima te razvijati ljudsko-pravnu i interkulturalnu dimenziju.
Obrazovni ishodi	Prepoznati i razlikovati odlike narodne pjesme u različitim regijama Republike Hrvatske, vrednovati svoje i radove drugih razvijajući asertivnost i empatiju, oblikovati stav kako prema svojoj, tako i prema kulturi i tradiciji drugih naroda, putem aktivnog muziciranja u grupi razvijati socijalnu integraciju i uvažavanje stavova svih članova grupe. Razvijati sposobnost povezivanja glazbenih djela s društvenom sredinom i povijesnim okolnostima, razvijati međukulturalni dijalog, uzajamno razumijevanje i poštovanje, osvijestiti važnost umjetnika pripadnika hrvatske nacionalnosti i nacionalnih manjina u kontekstu europskih i svjetskih ostvarenja.

*Izradila za predmet Glazbena kultura viša savjetnica za glazbenu kulturu i glazbenu umjetnost Anita Gergorić, prof., članica Radne skupine za integriranje ishoda Građanskog odgoja i obrazovanja u postojeće predmete u osnovnoj i srednjoj školi.

Prema istraživanju (Gergorić, 2015) mogućnosti povezivanja nastave glazbene kulture s ostalim predmetima u školi, analizom 136 izvedbenih planova i programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za predmet Glazbena kultura koji su izradili učitelji glazbene kulture iz svih županija u Hrvatskoj, utvrđena je povezanost nastave glazbene kulture s predmetima hrvatskog jezika (23%), geografije, (21%), povijesti (14%), stranoga jezika (9%), vjeronauka (8%), prirode i biologije, tjelesne i zdravstvene kulture (6%), likovna kulture i informatike (5%), kemije (2%) i matematike (1%). Povezanost nastave glazbene kulture s Hrvatskim jezikom u četvrtom razredu i Geografijom u petom i šestom

razredu, najčešće je realizirana kroz nastavne teme tradicijske glazbe pojedinih regija u Hrvatskoj i manjinskih naroda u Hrvatskoj, dok se u sedmom i osmom razredu uz korelaciju s Hrvatskim jezikom i Geografijom ostvaruje i korelacija s Povijesti pri obradi nastavnih tema poput opere i mjuzikla (slika 3).

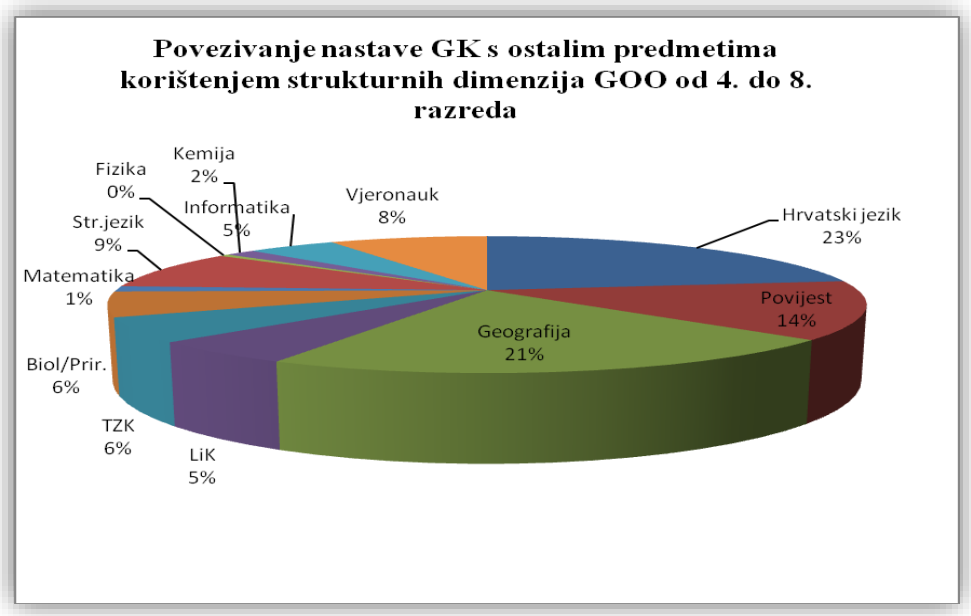

Slika 3. Povezanost nastave glazbene kulture s ostalim predmetima pomoću strukturnih dimenzija kurikuluma Građanskog odgoja i obrazovanja od četvrtog do osmog razreda osnovne škole.

Povezanost nastave glazbene kulture s Kurikulumom Građanskog odgoja i obrazovanja (2012) pridonosi stjecanju interkulturalnih kompetencija učenika, kojima škola učenike priprema za život u društvu. Edwards ističe važnost učitelja u promjeni stavova učenika od etnocentrizma i pristranosti prema nepristranom stajalištu s ciljem poticanja razvitka kulturne svijesti za vrednovanje drugačije glazbe (Edwards, 1998).

Nudeći različite i atraktivne programe kojima će se učenicima približiti glazbena umjetnost, obogaćuje se i kulturna djelatnost škole, a razvojnu perspektivu građanske kompetencije i interkulturalnih kompetencija učenika suvremena škola može osigurati i kurikulumskim podsustavima kojima pripadaju i izvannastavne glazbene aktivnosti.

2.7.7. Interkulturalni pristup nastavi glazbene kulture i koncepcije interkulturalnoga glazbenog obrazovanja

Kultura kao pojam u povijesti se tumačila i definirala na različite načine. Poimanje kulture s antropološkoga i sociološkog aspekta podrazumijeva život pojedine društvene zajednice u cjelini te sve segmente njene svakodnevice. Zbog složenosti pojma kulture Williams ističe kako isključiva definicija kulture ne postoji te navodi tri njezine razine: življenu kulturu, koja odražava pojedini prostor i vrijeme, zabilježenu kulturu i kulturu selektivne tradicije, koja stvara opću kulturu te istovremeno uzrokuje odbacivanje življene kulture određenoga razdoblja. Williams navodi tri definicije kulture: „idealnu (kulturu kao proces čovjekova usavršavanja u odnosu na određene apsolutne ili univerzalne vrijednosti, dokumentarnu (kultura kao skup djela uma i mašte, u kojem su zabilježene misli i iskustva ljudi) i socijalnu kulturu kao opis posebnog načina života u kojima se određena značenja i vrijednosti ne izražavaju samo u umjetnosti i mišljenju nego i u institucijama i u svakodnevnome životu“ (Williams, 1965; prema Duda, 2006, 556). Kultura je bilo koji oblik ljudskoga ponašanja izražen intelektualnim i komunikativnim ponašanjem povezanim sa zajednicom u određenom vremenskom periodu, čiji sustav čine vjerovanja, umjetničke forme, rituali, izvedbe, simboli, glazba, ples i obrasci životnih stilova (Danesi, 2008).

Pripremanje za razumijevanje i prihvaćanje različitosti jedna je od temeljnih odlika interkulturalnoga odgoja i obrazovanja, stoga škola kao odgojno-obrazovna ustanova treba poticati razvijanje pozitivnih odnosa te raditi na otklanjanju predrasuda i diskriminacije. Previšić također ističe važnost samog kreiranja interkulturalnoga kurikuluma, kako bi se učenike odgajalo i osvijestilo u odnosu na negativnosti predrasuda i stigmatizacije ljudi (Previšić, 1999).

Interkulturalno obrazovanje promiče jednakost svih kultura i međukulturnu komunikaciju koja pozitivno reflektira na promjene u obrazovnoj politici i odgojno-obrazovnoj praksi sa svrhom uspješnijega međusobnog razumijevanja, prihvaćanja i poštivanja (Drandić, 2012). Uvođenje interkulturalnog pristupa u škole Spajić-Vrkaš i suradnici (2004) definiraju kao refleksiju na kulturu složenosti društva i formiranje identiteta društvenih skupina koje nisu dominantno zastupljene. Stoga je pozornost interkulturalnoga odgoja i obrazovanja prvenstveno posvećena čovjeku jer se interkulturalni odgoj jednako obraća svakomu pojedincu, ističe Piršl (2002). Pri stjecanju interkulturalnih kompetencija, a s ciljem razvijanja

sposobnosti za primjerenu i učinkovitu komunikaciju u interkulturalnim situacijama, Bennett i Bennett (2001) ističu ishode učenja pred nastavnim ishodima kako bi se spomenute kompetencije razvile.

Ladson-Billings (2000) ukazuje na važnost i potrebu upoznavanja kulturnih različitosti kod učenika kako bi bili uspješniji pri poučavanju, dok David i Caparo (2001) naglašavaju značenje učitelja u postizanju pozitivnoga ozračja u kulturno različitom razrednom odjelu. Učiteljevu važnost u sprječavanju diskriminacija pojedinaca ističe i Nieto (Nieto, 2003).

Učiteljske kompetencije u poučavanju važne su u prenošenju vrijednosti interkulturalnoga obrazovanja. Učitelj je suradnik i kreator uspješnih interkulturalnih kompetencija, što proizlazi iz učiteljskih osobina otvorenosti, psihološke stabilnosti, sposobnosti suočavanja s problemima u društvu te vjere u zajedništvo s različitim ljudima (Hrvatić, 2005).

Značenje interkulturalnih kompetencija učitelja istraživali su mnogi (Edwards, 1998; Spajić-Vrkaš 2000; Ladson-Billings, 2000; David i Caparo, 2001; Nieto, 2003; Hrvatić, 2005; Gobbo, 2008; Gergorić, Sučić, 2018), stoga je jasno da kontinuirani profesionalni razvoj u stjecanju interkulturalnih kompetencija učitelja ima pozitivan učinak na učenička postignuća.

Interkulturalno poučavanje nužno zahtijeva profesionalni razvoj u području stjecanja interkulturalnih kompetencija učitelja i nastavnika kako bi kvalitetno odgovorili izazovima sve prisutnije interkulturalnosti u odgojno-obrazovnoj pedagoškoj praksi u školama.

U odgojno-obrazovnom sustavu Sjedinjenih Američkih Država, koji su uglavnom određivale europske obrazovne i metodološke prakse, mnogi autori bavili su se fenomenom interkulturalnosti. Značajne promjene u području interkulturalnoga glazbenog obrazovanja javljaju se šezdesetih godina 20. stoljeća. Promjena paradigme u smjeru otvorenosti kojom bi se napustila dotadašnja orijentiranost na zapadnu umjetničku glazbu, na Jale Seminaru održanom 1963. godine ukazivala je na značaj jednake zastupljenosti glazbe svih stilskih razdoblja i žanrova na svim razinama nastave glazbe u obrazovnom sustavu (Palisca, 1964, prema Dobrota, 2012). Uvođenje interkulturalnog obrazovanja u škole definiraju kao refleksiju kulturne složenosti društva u formiranju identiteta pojedinih društvenih skupina koje nisu dominantno zastupljene (Spajić-Vrkaš i sur., 2004).

Schwadron (1973) ukazuje na prožimanje etnomuzikologije i komparativne estetike s ciljem traženja filozofije koja će favorizirati univerzalnost glazbe kao ljudskog fenomena, prema kojoj se cjelokupna glazba javlja unutar vlastita sociokulturna konteksta. Istraživanja

komparativne estetike ukazuju na značaj razmatranja etnocentričkih tendencija i stavova koji inhibiraju razvoj pluralističke estetike, potom na razmatranja o mogućoj reviziji zapadnjačke teorije glazbenog obrazovanja, kao i razmatranja u obrazovanju i svjetskoj komunikaciji, uzimajući u obzir implikacije glazbene estetike različitih kulturnih krugova (Volk, 2004).

Yudkin (1993) promiče jedinstvo među različitim kulturnim skupinama za koje nalazi uporište u favoriziranju američke kulture i naziva ga *kulturni pluralizam,* a kulturne razlike definira *kulturnim partikularizmom* (Dobrota, 2012). Uvažavajući kulturni pluralizam i partikularizam Goodkin (1994) ističe važnim uvođenje glazbi svijeta u obrazovni sustav nastave glazbe (Dobrota, 2012).

Slijedeći Schwadronove ideje, Williams (prema Volk, 2004) istražuje četiri koncepcijska pristupa etničke folklorne glazbe u općeobrazovnomu glazbenom programu: *tradicionalni pristup* temeljen na zapadnoeuropskoj glazbi, *nezapadnoeuropski pristup* temeljen na učenju jedne ili više nezapadnih kultura, *etno-američki jednosmjerni pristup*. Uviđa manjkavosti prva tri modela, dok posljednji, *etno-američki višesmjerni pristup,* koji uz američku glazbu pruža mogućnost učenja svih glazbi svijeta, ističe kao pozitivno rješenje (Volk, 2004,).

Istražujući Pratteove modele interkulturalnoga glazbenog obrazovanja, Elliot (198; prema Volk, 2004) model *modificiranoga interkulturalnog obrazovanja* odbacuje zbog isključive zapadne orijentiranosti, iako ga smatra najbližim multikulturalnoj ideji koju je zagovarao. Stoga kao utemeljitelj praksijalne filozofije glazbenoga obrazovanja, prema kojoj je glazba ljudska praksa određena sociokulturnim kontekstom određene skupine koja nužno ne mora shvaćati glazbu drugih kultura, predlaže *model dinamičkoga interkulturalizma* koji uključuje poznavanje najšireg mogućeg raspona glazbi svijeta i svjetonazora u glazbenim koncepcijama (Volk, 2004).

Interkulturalni pristup glazbi i nastavi glazbe Dobrota tumači kao globalni fenomen unutar kojega egzistiraju brojne sofisticirane glazbene tradicije koje pomažu razumijevanju glazbe u širem kontekstu (Dobrota, 2012). Sagledavajući različite modele i pristupe interkulturalnoga glazbenog obrazovanja nude se različite mogućnosti učenja glazbe unutar multikulturalnoga konteksta ili učenja multikulturalnosti putem glazbe (Dunbar-Hall, 2002).

Ljudi su kroz povijest glazbom izražavali osobni identitet, stavove i osjećaje, dok im je glazba svojim neformalnim jezikom pružala i pruža mogućnost razumijevanja, neovisno o etno-jezičnoj i kulturnoj pripadnosti (Gergorić, 2016). Stoga interkulturalni pristup u odgojno-

obrazovnom nastavnom procesu nastave glazbene kulture teži ka otvorenosti različitih glazbenih koncepcija, uključujući pritom glazbu iz različitih dijelova svijeta s ciljem upoznavanja i približavanja različitih kultura i promicanja ljudskih prava i jednakosti. Za takav pristup nastavi glazbene kulture, počevši od prikaza tradicijske kulturne riznice, učitelj kao moderator nastavnoga procesa potiče razvijanje svijesti učenika prema upoznavanju i prihvaćanju različitosti, što zahtijeva profesionalni rast i razvoj učitelja u stjecanju interkulturalnih kompetencija za poučavanje.

Glazbeno obrazovanje i obrazovanje glazbom zasigurno je velik potencijal koji pruža brojne mogućnosti u razvoju mlade osobe, čime bi se neizostavno trebala odlikovati današnja škola.

2.8. Kurikulum izvannastavnih aktivnosti

U vidu pedagoških nastojanja u pogledu stjecanja i razvijanja kompetencija učenika u opće-obrazovnoj školi, uz redovni program, njihov se razvoj predviđa i u slobodnom vremenu koje će biti obogaćeno kvalitetnim sadržajima i programima.

Razvoj sposobnosti i stjecanje kompetencija, odnosno znanja i vještina svakoga pojedinca nužan je za prilagodbu europskim i svjetskim društvenim trendovima. Stoga bi sustav odgoja i obrazovanja morao pripremati učenike za funkcioniranje u takvom društvu, razvijajući im pritom temeljne kompetencije u skladu s društvenim, ekonomskim, gospodarskim i kulturološkim promjenama. Prioritet suvremenog društva koje za cilj ima individualni razvoj pojedinca treba težiti organiziranom i kvalitetno iskorištenom slobodnom vremenu (Ruskin i Spector, 1994). Feldman i Matjasko (2005) promiču značaj kurikuluma izvannastavnih aktivnosti u školama koje za svoj cilj imaju stjecanje učeničkih kompetencija prema područjima interesa izvan redovnih programa, ali i dalje u sklopu škole koju učenici pohađaju. Svakako valja naglasiti i pozitivan učinak izvannastavnih aktivnosti na učenička postignuća u njihovu osobnu sveobuhvatnu razvoju (Shulruf, 2008).

U svjetlu suvremenih promjena kurikulumskoga promišljanja u Hrvatskoj, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008, čl. 35) „radi zadovoljavanja različitih potreba i interesa učenika školska ustanova organizira posebne izvannastavne aktivnosti.“

Izvannastavne aktivnosti u hrvatskom školskom sustavu odgoja i obrazovanja prisutne su nakon završetka Drugoga svjetskog rata pod različitim nazivima: slobodne izvannastavne aktivnosti, izvanrazredni odgojno-obrazovni rad, slobodno vrijeme i aktivnosti, individualni i kolektivni rad učenika u slobodnom vremenu, slobodne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti (Previšić, 1987). Naziv izvannastavne aktivnosti prema Zakonu o odgoju i osnovnom obrazovanju u uporabi je od 1980. godine (Narodne novine, 1980/4), a prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008), izvannastavne aktivnosti mogu se priznati učenicima u okviru ispunjenih obveza u školi, ali se ne vrednuju u općem uspjehu i ne spadaju u obvezni dio učenikova obrazovanja.

Principe izrade kurikuluma izvannastavnih aktivnosti Mlinarević i Brust Nemet definiraju na sljedeći način:

- Izvannastavne aktivnosti organiziraju se temeljem iskazanih interesa učenika i predstavljaju integralni dio odgojno-obrazovnog rada školskoga kurikuluma.

- Sudjelovanje učitelja, učenika, roditelja i ostalih stručnjaka u školi i izvan škole prilikom kreiranja kurikuluma izvannastavnih aktivnosti.
- Izvannastavne aktivnosti sadržajem i trajanjem ne opterećuju učenike.
- Izvannastavne aktivnosti ne provode se u obliku nastavnih predmeta.
- Donošenjem školskog kurikuluma početkom školske godine utvrđuje se plan, sadržaji, voditelji te provedba izvannastavnih aktivnosti.
- U slučaju ostvarivanja dobiti prilikom provedbe pojedinih aktivnosti, učenici ravnopravno sudjeluju u poduzetničkom ulaganju uz isključenje novčane nagrade.
- Izvannastavne aktivnosti uključuju sva područja.
- Škole imaju slobodu u kreiranju i uvođenju izvannastavnih aktivnosti prema interesima učenika te posebnostima škole i regije u kojoj se škola nalazi (Mlinarević, Brust Nemet, 2012).

Svaka škola ima zadaću odgovoriti izazovima i promjenama u društvu uz razvijanje opće obrazovnih kompetencija i vještina učenika te valja zadovoljiti i njihove individualne potrebe koje proizlaze iz učeničkih interesa (Bruner, 2000).

Izvannastavne aktivnosti dio su školskoga kurikuluma koji nije obvezan, ali neovisno o tome valja osigurati uvjete za njihovu provedbu te ih tematski i sadržajno povezivati kako bi one odgovarajuće odgovorile potrebama i interesima učenika.

3. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

U prostoru izvannastavnih aktivnosti škola nudi sadržaje unutar kojih će se ostvarivati i realizirati ciljevi i zadatci koje nije moguće ostvariti u redovnoj nastavi, osluškujući pritom interese učenika. Ilišin (2002) u članku „Interesi i slobodno vrijeme“ ukazuje na značaj izrade plana slobodnih aktivnosti prema Zakonu o školstvu radi zadovoljavanja interesa učenika.

Izvannastavne aktivnosti kao jedan od načina provođenja slobodnog vremena učenika u osnovnoj školi „sastavni su dio cjelokupne strukture odgojno-obrazovnog rada naše škole“ (Previšić, 1987, 24). One predstavljaju rad učenika i učitelja koji je zakonski reguliran *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br. 87., 2008), Nacionalnim okvirnim kurikulumom za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010), Pravilnikom o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj o srednjoj školi (2014), Nastavnim planom i programom za osnovnu školu (2006) i Kurikulumom za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj(2019).*

3.1. Uloga izvannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi

Uloga izvannastavnih aktivnosti s ciljem razvijanja stvaralačkih sposobnosti učenika prema njihovim potrebama i područjima interesima obilježje je moderne škole (Mlinarević i Brust Nemet, 2012). Razvijanje svih sposobnosti učenika te njihovo iskustveno pripremanje za aktivno sudjelovanje u društvu, značajnim drže i Šiljković, Rajić i Bertić (2007).

Uključenost učenika u različite oblike izvannastavnih aktivnosti i pozitivan učinak tih aktivnosti na učenička postignuća, predmet su mnogih istraživanja (Holland, 1933; Baxter i Smith, 1936; Mahoney, 2000; Marsh i Kleitman, 2003; Zaff, More, Papillo i Williams, 2003) te je jasno da su kvaliteta, raznovrsnost i atraktivnost programa tih aktivnosti, značajni čimbenici u ostvarivanju interesno usmjerenoga obrazovanja pojedinca.

Previšić ukazuje na učinak izvannastavnih aktivnosti u „svestranom formiranju ličnosti, poticanju stvaralaštva kod učenika, zadovoljavanju individualnih sklonosti djece, proširivanju njihova znanja, sadržajnom iskorištavanju slobodnog vremena, uključivanju djece i mladih u

društveno koristan rad, i uopće, razvoju socijalne komunikacije među mladima“ (Previšić, 1985, 222).

Cjeloviti razvoj učenika u izvannastavnom prostoru kao specifičnoj pedagoško-didaktičkoj kategoriji „u potražnji za školom današnjeg trenutka, u reformskim traženjima škole kao istinskog mjesta i nosioca što potpunijeg društvenog odgoja, ne ide više bez različitih vidova i oblika angažiranja mladih i povrh nastave“ (Puževski, 1988, 17).

U funkciji cjelovita razvoja mladih u školi, Lazić (1992) također ukazuje na mogućnosti razvoja učenika u izvannastavnim aktivnostima koje će ih istodobno rasterećivati i razvijati stvaralaštvo.

Razloge za provođenje izvannastavnih aktivnosti u školi Mikić definira na sljedeći način:

- „škola i sredina teže afirmaciji kroz različite manifestacije i javne nastupe;
- sadržaji rada skupina i područja omogućavaju uključivanje većeg broja učenika uz minimalan utrošak financijskih sredstava;
- struktura kadra na školi je takva da se veći broj nastavnika može uključiti upravo u rad određene skupine;
- aktivnosti ove vrste često ne iziskuju poseban ili posebno opremljen prostor“ (Mikić, 1988, 45).

Poticajno okruženje, kvalitetni sadržaji koji će okupljati učenike u njihovu stvaralačkom radu, bilo da se radi o darovitim ili prosječnim učenicima, jedna je od temeljnih zadaća suvremene škole koje će u svom organizacijskom odgojno-obrazovnom djelovanju osigurati uvjete za kvalitetnu provedbu kurikuluma izvannastavnih aktivnosti u okviru školskoga kurikuluma.

Značaj stvaralačkih i kreativnih procesa pojedinih skupina koje djeluju u sklopu izvannastavnih aktivnosti tako pridonose prepoznatljivosti te skupine u školi, ali i široj društvenoj zajednici, naglašava Valjan Vukić (2016). Otvorenost škole za organizaciju izvannastavnih aktivnosti ujedno i profilira škole prema specifičnostima aktivnosti koje provode te tako i roditeljima olakšava odabir škole u koje će upisati dijete. Škola se tako izvannastavnim aktivnostima učenika prezentira široj društvenoj zajednici, pokazujući koje sve interese učenika razvija (Vidulin-Orbanić, 2008). Otvorenost škole prema društvu ogleda se u izvannastavnim aktivnostima u kojima se u stvaralačkom smislu potvrđuju učenici i učitelji u okviru različitih sadržaja koje nije moguće ostvariti u redovnoj nastavi (Kutnjak, 1985).

Kao odgojno-obrazovna ustanova, osim što primarno obrazuje i odgaja učenike, škola razvija interese, zadovoljavajući pritom njihove individualne ljudske i društvene potrebe.

3.2. Područja provedbe izvannastavnih aktivnosti

Značajni čimbenici učinkovitosti odgoja u školskom sustavu jesu sadržaji i oblici provođenja slobodnog vremena (Leburić i Relja, 1999). „Organizirano provođenje vremena mladih u osnovnoj školi odvija se u sklopu sportsko-rekreativnih, kulturno-umjetničkih, znanstveno-predmetnih, stručno-tehničkih i proizvodno-ekonomskih aktivnosti“ (Previšić, 1987, 36). Interesna područja i specifičnosti djelovanja izvannastavnih aktivnosti prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006, 13) podijeljena su u osam područja:

- „*Jezično-umjetničko područje*: literarne, dramske, novinarske, filmske radionice, likovne radionice, organiziranje školskog radija i školskih novina, projekti - umjetnički stilovi i razdoblja (odjeća, komunikacija, obrasci ponašanja, prehrana, itd.), glazbeni projekti (prepoznavanje trajnih vrijednosti i kvaliteta u umjetničkoj glazbi i ostalim glazbenim pravcima, primjerice, pop, rock, jazz i dr.), zborsko pjevanje, itd.
- *Prirodoslovno-matematičko područje*, koje omogućuje iskustveno učenje i razmatranje odnosa, primjerice, čovjek i biljke, čovjek i životinje, pokusi iz kemije, kemija u okolišu, kemija u svakodnevnom životu, meteorologija, istraživanje uzroka i posljedica prirodnih nepogoda, kartografija, genetika, astronomija i sl.,
- *Športsko-zdravstveno-rekreacijsko područje* koje se odnosi na stjecanje športskih vještina i sposobnosti (nogomet, košarka, odbojka, šah…), učenje društvenih plesova, folklora, ovladavanje vještinama i sposobnostima korektivne gimnastike, vježbama relaksacije i drugi;
- *Njegovanje nacionalne i kulturne baštine* koje se odnose na izradu i realizaciju projekata o istraživanju zavičaja, etnologije, turističke kulture;
- *Očuvanje prirode i okoliša te zdravog načina života*-istraživanje zavičaja i očuvanje njegova okoliša, učenje o očuvanju okoliša, stjecanje kulture življenja u zdravom okolišu za zdrav život;
- *Društveno-humanistički projekti i radionice* (građanski odgoj i obrazovanje, prava djece i ljudska prava);
- *Učeničko zadrugarstvo*– seosko gospodarstvo, domaćinstvo, pčelarstvo, osnovne tehnike kukičanja, vezenja, pletenja, uređenje školskih vrtova i slično;
- *Tehničko stvaralaštvo* (tehničke inovacije, tehnike modeliranja i građenja, maketarstvo i drugo).“

Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi i Nastavnom planu i programu za osnovnu školu, škole imaju zakonsku obvezu organizirati izvannastavne aktivnosti prema iskazanim interesima učenika. „Školskim kurikulum utvrđuje se dugoročni i kratkoročni plan i program škole s izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima a donosi se na temelju nacionalnog kurikuluma i nastavnog plana i programa“ (članak 28. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008).

Organizacijski i provedbeni plan izvannastavnih aktivnosti dio je školskoga kurikuluma, stoga bi trebao podrazumijevati i osiguravanje odgovarajućih uvjeta za kvalitetno provođenje tih aktivnost.

3.3. Organizacijska i provedbena problematika izvannastavnih aktivnosti

Izvannastavne aktivnosti uglavnom se nadovezuju na postojeće predmete, ali i ne moraju, već mogu biti koncipirane tako da su interdisciplinarno povezane. Takve aktivnosti uglavnom se realiziraju putem projekata i terenske nastave.

Organizacijska struktura izvannastavnih aktivnosti u školi prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006) dopušta učiteljima slobodu u kreiranju odgojno-obrazovnog rada ovih aktivnosti. Kvalitetna organizacija izvannastavnih aktivnosti prema Cindriću (1992) temelji se na potrebi djece i mladih za bavljenjem raznovrsnim stvaralačkim djelatnostima koje će im škola osigurati. Cindrić značajnim ističe i stručno vođenje učitelja kao uvjet za ostvarivanje poboljšanja kvalitete življenja putem socijalizacije te ostvarivanje vrednota baziranih na slobodi i multikulturalizmu (Cindrić, 1992).

Temeljne su odrednice uspješne organizacije i provedbe izvannastavnih aktivnosti:

- „potpora učitelju od školske uprave,
- samostalnost u odabiru programa,
- uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti i
- stručno usavršavanje učitelja za taj oblik odgojno-obrazovne djelatnosti“ (Jurčić, 2012, 93).

Organizacijska struktura izvannastavnih aktivnosti proizlazi iz različitih kriterija koji se odnose na sadržajnu strukturu ponuđenih programa, uvjeta u kojima se programi odvijaju te kompetentnost učitelja za provođenje tih aktivnosti. Tu bi svakako trebali biti i interesi učenika

kao neizostavno i ključno polazište učiteljima u kreiranju sadržaja i zanimljivih programa kojima će razvijati svoje interesno usmjereno obrazovanje.

Previšić pak ukazuje i na problematiku variranja provedbe izvannastavnih aktivnosti u različitim školama te naglašava nužnost ravnopravnosti izvannastavnih aktivnosti s ostalim djelatnostima u školi. Nadalje ističe značenje metodičkih postupaka pri provođenju tih aktivnosti (Previšić, 1985) te kompleksnost izrade programa koji su „izraz stvaralačkih napora škole, društveno-političke zajednice i učeničkih želja“ (Previšić, 1987, 40).

Za uspješnu organizaciju i provedbu izvannastavnih aktivnosti temeljenih na iskazanim interesima učenika Rosić (2005, 205) ističe: „Načela su temeljni kriterij teorijskog promatranja ili praktične djelatnosti. Oni su temeljni zahtjevi, polazna osnova, izvor, osnovno pravilo ponašanja i djelovanja, međuljudski odnos prema kojem se organizira i ostvaruje odgojni proces.“ Načela za uspješnu provedbu i realizaciju izvannastavnih aktivnosti prema Cindriću su: dobrovoljnost pristupa, sloboda izbora aktivnosti, organiziranost rada, zadovoljavanje individualnih potreba i sklonosti, raznovrsnost aktivnosti, primjerenost oblika i sadržaja dobi i razvojnim mogućnostima učenika (Cindrić, 1992).

Odgojni rad i primjena odgojnih načela u izvannastavnim aktivnostima, nastojanja su učitelja pri ostvarivanju suradničkog odnosa s učenicima. Učenik u središtu, odlika je kvalitetne organizacije i načela odgojno-obrazovnog rada koja promiču:

- individualizirani pristup učenicima primjeren dobi, mogućnostima učenika i potrebama učenika,
- slobodu izbora aktivnosti prema iskazanim interesima učenika,
- raznovrsnost ponude aktivnosti,
- razvijanje individualnosti,
- fleksibilnost pri organizaciji rada i planiranju sadržaja,
- sustavnost i smislenost u organiziranju i planiranju programa,
- sustavno praćenje ishoda organizacije koja podrazumijeva planiranje, programiranje, provedbu i vrednovanje programa,
- poticanje načela suradničkoga učenja.

Načelo suradničkoga učenja moguće je primijeniti u većini izvannastavnih aktivnosti povezanih zajedničkim ciljevima i potrebama. Jensen suradničko učenje definira kao aktivan proces učenja koje interakcijom učenika, pozitivnom međuovisnosti i individualnom odgovornošću promiče akademske i socijalne vještine (Jensen, 2003). Romić (2002) naglašava jednaku važnost svih sudionika u procesu suradničkoga učenja, a Mlinarević i Brust Nemet ističu zadovoljstvo učenika koje proizlazi iz takvog oblika učenja u kojem su svi učenici

jednako važni (Mlinarević i Brust Nemet, 2012). Putem suradničkoga učenja učenici razvijaju pozitivniji odnos prema školi općenito, prema predmetima, učiteljima i posebno prema sebi samima (Cota Bekavac, 2005). Skupni rad pomaže pri boljem razumijevanju i shvaćanju nastavnih sadržaja te spoznavanju osobnih i tuđih potencijala (Desforges, 2001). Nadalje, Buljubašić-Kuzmanović ističe pozitivne značajke suradničkoga učenja u preuzimanju odgovornosti u procesu rada te kasnijoj izvedbi rezultata (Buljubašić-Kuzmanović, 2003). Pozitivan učinak sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima pomaže socijalnu integraciju i pripadnost grupi te jača samopouzdanje učenika.

Sva načela važna su za kvalitetnu organizaciju i provedbu izvannastavnih aktivnosti. Prema mišljenjima pedagoga ona su putokaz pri kreiranju programa za kvalitetno provođenje slobodnog vremena temeljenog na iskazanim interesima učenika s ciljem pravilnoga razvoja djece.

Previšić ukazuje na problematiku odgovarajuće kompetentnosti voditelja izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti koje se odvijaju izvaninstitucionalno i ne odgovaraju odgojnim zadaćama škole, a učenici ih sve više pohađaju jer su izvannastavne aktivnosti često zanemarene u hrvatskim školama, nisu stimulativne za rad učitelja, a njihova se satnica najčešće svodi na minimum (Previšić, 2000).

Kvaliteta ishoda u izvannastavnim aktivnostima izostaje ako ne postoji jasna vizija u planiranju i provođenju programa aktivnosti, na što ukazuje Lazić (Lazić, 1992). Izvannastavno se vrijeme u školi sve više odvaja od nastavnoga vremena do te mjere da su školski prostori po završetku redovne nastave učenicima nedostupni za korištenje ili se nerijetko iznajmljuju (Previšić, 2000).

U istraživanju Turk i Ledić (2014) školski pedagozi procjenjuju među najmanje važnim kompetencijama potrebnim za rad u školama organizacijske kompetencije stručnih suradnika pedagoga u području izvannastavnih aktivnosti i slobodnoga vremena učenika u školama. Istraživanje je provedeno sa stručnim suradnicima školskim pedagozima u osnovnim i srednjim školama na području Republike Hrvatske, što uključuje više od 50% zaposlenih školskih pedagoga u hrvatskim osnovnim i srednjim školama. Taj podatak zabrinjava i ukazuje na nužnost promjena u području izvannastavnih aktivnosti, no jednako tako može opravdati često zanemarivane i loše organizirane izvannastavne aktivnosti u školama, kad stručna služba u školama nepotrebnim smatra posjedovanje kompetencija za organizaciju izvannastavnih aktivnosti učenika.

Učitelji koji ne rade na svome profesionalnom razvoju i ne posjeduju kompetencije potrebne za rad u izvannastavnim aktivnostima, ali ih vode radi popunjavanja tjednog

zaduženja, uskraćuju učenike u njihovu individualnu cjelovitu razvoju. Takva provedba aktivnosti u kojoj učitelji nisu odgovarajuće angažirani i kreativni, za učenike s vremenom postaju prisila (Rajić i sur., 2007) što nikako ne može imati pozitivan ishod. Stručni učitelji koji posjeduju potrebne pedagoške i didaktičke kompetencije za provođenje izvannastavnih aktivnosti temelj su u kvalitetnu provođenju istih te poticajno djeluju na usmjeravanje i uključivanje učenika u aktivnosti prema kojima iskazuju interes. Vrlo se često ova grupa učitelja susreće s problemima neodgovarajućih uvjeta za rad koji su prepreka pri provedbi izvannastavnih aktivnosti.

U Sjedinjenim Američkim Državama izvannastavne aktivnosti nisu dio redovitih školskih programa, iako se smatra da je njihova uloga dominantna u procesu razvoja i formiranja mlade osobe. Značenje sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima u procesu odrastanja ističu McRee i Cote (2002) temeljem analize izvješća javnih škola u Sjedinjenim Američkim Državama koja potvrđuju uključenost učenika u dobi od 7 do 12 godina u barem jednu izvannastavnu aktivnosti u školi. U tom procesu odrastanja mlade osobe, jedna je od temeljnih zadaća američkoga javnog odgojno-obrazovanog sustava razvijanje kompetencija za odgovorno i samostalno djelovanje u društvu (Kalin i Valenčić Zuljan, 2007).

Fredricks i Eccles (2006) proveli su istraživanje u području izvannastavnih aktivnosti na uzorku 1047 učenika (51% djevojčica i 49% dječaka). Utvrđena je uključenost od 48% učenika 8. razreda u aktivnosti plesa, drame i likovne umjetnosti, 29.2% učenika uključeno je u rad školskih sportskih klubova i individualnih sportova, a 25.8% učenika nije bilo uključeno niti u jednu aktivnost.

Problemi vezani za financijska sredstva potrebna za provedbu izvannastavnih aktivnosti u 34 države SAD-a 2004. godine bili su prepreka mnogim učenicima za uključivanje u izvannastavne aktivnosti u školama (Hoff, Mitchell i Should, 2007). Rezultati istraživanja provedenog na uzorku od 1608 učenika na Novom Zelandu (Tolley i sur., 2005, prema Shulruf, Tumen, Tolley, 2008) utvrdili su prisutnost 120 ponuđenih različitih aktivnosti u koje su učenici uključeni. Čak 87% učenika uključeno je barem u jednu aktivnost koju sponzorira i organizira škola, dok su ostale aktivnosti i u ovom slučaju sponzorirali obitelj ili druge različite organizacije. Nameće se pitanje jesu li izvannastavne aktivnosti dio programa besplatnog školovanja ili ih roditelji moraju dodatno plaćati jer nisu dio obveznoga programa.

U školama Velike Britanije (Dixon, 2008; prema Pejić Papak, 2011) analizira raznovrsnost ponude izvannastavnih aktivnosti koje nisu uobičajene u hrvatskim školama, poput streličarstva, mačevanja, flash-animacije, kulinarstva i drugo.

Rezultati istraživanja sadržajne strukture izvannastavnih aktivnosti u školama Primorsko-goranske županije (Pejić Papak, 2011) potvrđuju prisutnost 106 različitih aktivnosti svrstanih u osam interesnih područja djelovanja prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006. Među osam interesnih područja najzastupljenije je jezično-umjetničko područje, zatim športsko-zdravstveno-rekreacijsko i područje tehničkoga stvaralaštva.

Osiguravanje uvjeta za rad u smislu prostora, opremljenosti škola nastavnim sredstvima i pomagalima, dostatnim materijalno-tehničkim potporama za izvođenje programa, potpore ravnatelja i stručnih suradnika u osmišljavanju raznolikih programa te odgovarajuće satnice koja će učenicima omogućiti nesmetano pohađanje aktivnosti tijekom nastavne godine, važni su čimbenici uspješne organizacije i provedbe interesno-usmjerenoga obrazovanja učenika u izvannastavnim aktivnostima u školama.

3.4. Učinak sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima na cjelovit razvoj učenika prema nekim istraživanjima

Izvannastavne aktivnosti obogaćuju živote učenika i pružaju im mogućnost razvijanja dodatnih vještina koje će im biti korisne u životu (Reynolds, 1996). Sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima utječe na povećanje samopouzdanja (Helm, 1991; prema Craft 2012). Pozitivan odnos između sudjelovanja u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnosti te općim uspjehom u školi, poslije studiju i karijeri utvrđuje Klesse (1994). Naglašava sudjelovanje u izvannastavnim aktivnosti kao bitan čimbenik u motivaciji za postizanje boljeg općeg uspjeha. Također ističe dobrobit djelovanja izvannastavnih aktivnosti u školama (sport, glazba, likovna umjetnost i ostalo) za studente koji su ostvarili pravo upisa na željeni studiji i dobili stipendiju što ne bi bilo moguće ostvariti da nisu razvijali svoje sposobnosti i kompetencije iz područja njihova interesa.

Identitet škole ogleda se u strukturi izvannastavnih aktivnosti kao važnom dijelu u proširivanju osobnih iskustava, znanja i vještina učenika prema područjima njihova interesa, razvijajući pritom socijalnu integraciju i pripadnost grupi (Gilman i sur., 2004). Fujita (2005) naglašava važnost podjele izvannastavnih programa u školama na strukturirane i nestrukturirane, a mogu se klasificirati i kao formalne i neformalne aktivnosti. Strukturirane ili formalne aktivnosti mogu uključivati školske klubove, timske sportove, pjevački zbor, orkestar i ostale aktivnosti dok nestrukturirane ili neformalne aktivnosti druženje s prijateljima, gledanje televizije, slušanje glazbe (Fujita, 2005).

Učenici koji ne provode slobodno vrijeme u okviru neformalnih aktivnosti osim stjecanja slabijih radnih navika, postižu i znatno slabiji opći uspjeh u odnosu na učenike koji pohađaju formalne aktivnosti u školi (Marsh i Kleitman, 2002). Studija Wilsona iz 2009 godine bavi se utjecajem izvannastavnih aktivnosti na učenike i prednostima sudjelovanja u tim aktivnostima. Wilson ističe pozitivne učinke sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima na opći uspjeh učenika koji ih pohađaju te njihovu osobnu dobrobit poput razvijanja vještina za timski rad te smanjene mogućnosti za neprimjerene oblike ponašanja, konzumiranje alkohola i droga (Wilson, 2009).

Craft (2012) ističe obvezu uključivanja i sudjelovanja u aktivnostima pjevanja u zboru, sviranja u sastavu te likovnim aktivnostima, koje propisuje Georgia Department of Education. Važnost sudjelovanja u sportskim aktivnostima svakoga dana doprinosi održavanju odgovarajuće težine, podizanju samopouzdanja i uopće zdravoga življenja (Medline Plus,

2010; prema Craft, 2012). Sagledavajući pozitivne učinke sudjelovanja u sportskim aktivnostima, važno je učenicima ponuditi raznoliku paletu aktivnosti u školi (Craft, 2012).

Dobrobit učenika koji sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima održava se na ostvarivanje boljeg općeg uspjeha, razvijenije interpersonalne vještine, razvijenijem osjećaju za timski rad te općenito zdravijem načinu življenja (Metzel i Shookhoff, 2002; prema Craft 2012). Interes učenika bitna je karika za uključivanje i sudjelovanje u aktivnostima, što rezultira njihovim osobnim zadovoljstvom i izgradnjom osobna identiteta u ostvarivanju postignuća izvan redovnih programa (Eccles i Barber, 1999; Larson, 2000). Sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima neki istraživači povezuju s pozitivnim razvojem mladih. Iako sudjelovanje u organiziranim aktivnostima nije uvjet za ostvarivanje iznimnih rezultata u školi, ono svakako može omogućiti rast i razvoj učenika (Eccles i Gootman, 2002; Larson, 2000). Roth navodi pet elemenata kojima definira pozitivan razvoj:

- stručnost u akademskom, stručnom i strukovnom području,
- povjerenje,
- povezanost s obitelji, vršnjacima i zajednicom,
- osobnost,
- razumijevanje i empatiju (Roth, 2000 prema Morissey 2005).

Učinak sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima ovisi o različitim čimbenicima poput: razine ustrajnosti i predanosti učenika koji pohađaju aktivnosti (Hartmann i Massoglia, 2007), značajkama programa te prirodi društvenih normi i nadzora pri provođenju aktivnosti (Eccles i Gootman, 2002). Sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima pomaže u cjelovitu razvoju učenika po pitanju rješavanja problema, jačanja elemenata timskoga rada te kontroliranja emocija (Larson, Hansen i Moneta, 2006).

Učinak sudjelovanja učenika u izvannastavnim aktivnostima različiti istraživači pozitivno povezuju s:

- povećanim građanskim angažmanom (Barber i sur., 2001; Mahoney, Cairns i Farmer, 2003; Gardner, Roth i Brooks-Gunn, 2008),
- psihosocijalnim rastom (Larson, 2000),
- stjecanjem psihosocijalnih kompetencija (Fredricks i Eccles, 2006),
- emocionalnom prilagodbom, jačanjem samopouzdanja i samopoštovanja (Eccles i Barber, 1999; Barber, Eccles i Stone, 2001; Mahoney, Schwerder i Stattin, 2002),
- boljim postignućima učenika, smanjenom odsutnosti s nastave te iskazivanjem pozitivnijega stava prema školi (Annu i Sunita 2014).

Pozitivni ishodi sudjelovanja u različitim područjima i programima izvannastavnih aktivnosti prema nekim istraživanjima:

- Sudjelovanje učenika u umjetničkim aktivnostima bilo da se radi o glazbi, likovnosti, plesu ili glumi pomaže u osobnom razvoju te izgradnji identiteta (Fredricks i sur., 2002; Hansen, Larson, Dworkin, 2003; O'Neill, 2005).
- Sudjelovanje učenika u programima glazbenih aktivnosti potiče individualni rast, smanjuje otuđenost te pomaže u izgradnji identiteta (Darling, Caldwell i Smith, 2005; Feldman i Matjasko, 2005; O'Neill, 2005; Olson, 2008).
- Utvrđena je pozitivna povezanost u postignućima učenika u području jezičnih kompetencija na materinjem jeziku i stranim jezicima (Sučić, 2018).
- Sudjelovanje u sportskim aktivnostima razvija vještine u rješavanju problema, bolje organizacije, preuzimanja inicijative te općenito pridonosi smanjenju stresa, mentalnu blagostanju i emocionalnu razvoju (Hansen i sur., 2003; Daley i Leahy, 2003; Smith, 2008).

Sudjelovanjem u izvannastavnim aktivnostima učenicima se pruža mogućnost boljeg međusobnog upoznavanja s vršnjacima i odraslima (Feldemn i Matjasko, 2005) što pomaže boljem ostvarivanju uspjeha (Logan i Scrborough, 2008). U istraživanjima koja se bave stjecanjem socijalnih vještina djece, utvrđena je pozitivna povezanost između učeničkih postignuća, angažiranosti u školi i općeg zadovoljstva školom među učenicima koji su uključeni u izvannastavne aktivnosti u školi (Cooper i sur., 1999; Eccles i Berber, 1999; Gilman, 2001; Marsh i Kleitmanm 2002; Broh, 2002). Durlak i Weissberg temeljem analize uključenosti učenika u 73 različita izvannastavna programa kao pozitivne ishode pohađanja izvannastavnih aktivnosti navode tri područja u kojima je vidljiv napredak učenika, a to su: lakše razlučivanje te iskazivanje osjećaja i stavova, lakše i uspješnije prilagođavanje u ponašanju i poboljšanje općeg uspjeha (Durlak i Weissberg, 2007).

Izvannastavne aktivnosti u školama bitna su sastavnica unaprjeđenja plana i programa (Balyer i Gunduz, 2012). Pozitivan učinak sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima reflektira se na stjecanje vještina koje pridonose boljim rezultatima u općem uspjehu učenika (Marsh, 1992; Eccles i Barber, 1999; Mahoney i sur., 2001; Lewis, 2004; Wylie, 2005; Fredericks i Eccles, 2006; Logan i Scarborough, 2008). Studija koju su provele Aslan Altan i Altintas (2017) proučavala je povezanost sudjelovanja učenika u izvannastavnim aktivnostima s njihovim provesionalnim razvojem. Organizirane izvannastavne aktivnosti mogu se provoditi u obliku radionica, seminara, terenske nastave i ostalo, a pridonose profesionalnom razvoju

učenika i pomažu pri odabiru daljnjeg usmjerenoga strukovnog obrazovanja za koje učenici iskazuju interes (Aslan Altan i Altintas, 2017).

Na osnovi prikaza pozitivna učinka sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima može se zaključiti da su one, ako su kvalitetno strukturirane, u službi stjecanja kompetencija učenika prema područjima njihova interesa, pružajući im pritom različita iskustva koja pridonose njihovu cjelovitu rastu i razvoj.

4. IZVANNASTAVNE GLAZBENE AKTIVNOSTI

Izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnoj školi u svojoj odgojno-obrazovnoj ulozi uz redovnu nastavu trebaju poticati razvijanje individualnosti u skladu s interesima i potrebama učenika. Vodeći brigu o razvoju svakoga pojedinca i njegovu ostvarenju u području njegova interesa prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008), suvremena škola obvezuje se ponuditi odgovarajuće izvannastavne sadržaje. Izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnoj školi prema važećem Nastavnom planu i programu iz 2006. godine realiziraju se putem različitih oblika aktivnoga muziciranja koje su učitelji slobodni kreirati prema osobnim i sklonostima učenika.

Rojko (2006) naglašava važnost djelovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama koje će učenicima omogućiti aktivno bavljenje glazbom u pjevačkom zboru ili orkestru. „To su prava mjesta aktivnog muziciranja i to iz dvaju razloga: prvo, jer je jedino u ansamblima, a ne u razredu moguće postići razinu muziciranja dostojnu predmeta i učenika, i, drugo, u ansamble će se učenici uključivati vlastitom voljom, bit će, dakle, intrinzično motivirani“ (Rojko, 2006, 51).

Izvannastavne glazbene aktivnosti pridonose izgradnji identiteta i stvaranju prepoznatljivosti škole (Gilman i sur., 2004). Prema Vukasoviću izvannastavne glazbene aktivnosti pomažu u ostvarivanju estetskih zadataka odgoja potičući pritom pozitivan odnos prema umjetničkomu stvaralaštvu (Vukasović, 1999).

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010) zastupa se načelo individualnih potreba učenika kao pojedinca, s naglaskom na interaktivni proces učenja koji prožima individualnu i socijalnu komponentu. Glazbena umjetnost kao dio umjetničkog područja unutar NOK-a (2010) za cilj ima osposobiti učenike za razumijevanje umjetnosti, umjetničkih sadržaja, razumijevanje sebe i svijeta putem umjetnosti, izražavanje ideja i stavova putem umjetničkih aktivnosti i stvaralaštva. Nastava glazbene kulture u osnovnim školama prema Nastavnom planu i programu (2006) temelji se na dva načela: psihološkom i kulturno-estetskom načelu. Psihološko načelo ističe činjenicu da učenici vole glazbu i da se njome žele aktivno baviti. Kulturno-estetsko načelo usmjereno je na procese koji će omogućiti razvoj u području poznavanja glazbe te tako utjecati na formiranje glazbenih kompetencija za kritičku i estetsku procjenu glazbene umjetnosti.

„Kulturno estetsko načelo polazi od toga da nastava glazbe mora učenika i pripremiti za život, tj. osposobljavati ga da već za vrijeme, ali i nakon škole bude kompetentnim korisnikom glazbene kulture. Drugim riječima, zadatak je škole uvođenje učenika u glazbenu kulturu. U današnjoj poplavi svakovrsne glazbe to je izvanredno važno jer je slušanje glazbe postalo dominantnim načinom glazbenog ponašanja većine ljudi, posebno mladih. Osposobiti čovjeka za slušanje glazbe nije nimalo lak zadatak i on se ne može ostvariti drugačije nego upravo kao slušanjem“ (Rojko, 2012, 132). Vidulin-Orbanić ističe primjenjivost temeljnih načela glazbene nastave u svim oblicima izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na to da aktivno muziciranje pridonosi širenju učeničkih horizonata koje nije moguće u toj mjeri realizirati u redovnoj nastavi (Vidulin- Orbanić, 2008a).

Takav oblik nastave u izvannastavnim aktivnostima na koju učenici rado dolaze odabravši ju sami i s koje odlaze zadovoljni, s korisnim znanjima i novostečenim vještinama, suvremena škola trebala bi poticati. Jakir (2016) smatra da „konceptualnim okvirima nedvojbeno podižemo i samosvijest učenika s obzirom na njihov aktivni udjel u rezultatima samoga rada“ (Jakir, 2016, 77).

Razvojne pomake unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti moguće je ostvariti osmišljavanjem i kreiranjem zanimljivih kvalitetnih glazbenih programa koji će se temeljiti na interesima učenika. Tako će škola približiti glazbu učenicima i omogućiti njihovo aktivnije bavljenje glazbom. Također je potrebno obratiti pozornost na osiguravanje uvjeta za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama koje se nalaze izvan gradova u manjim sredinama. Učenicima koji pohađaju spomenute škole izvannastavne glazbene aktivnosti najčešće su i jedina mogućnost za ozbiljnije bavljenje glazbom.

Programi temeljeni na interesima učenika kao bitnom načelu u organizaciji i provedbi strukturiranoga interesno usmjerenog obrazovanja odlika su suvremene škola koja teži razvoju svakog pojedinca i pruža mogućnost njegova osobna i socijalna razvoja. Stoga bi bilo dobro kada bi škole u okviru školskih kurikuluma i kurikulumskih podsustava kao što je kurikulum izvannastavnih aktivnosti, organizirale aktivnosti za koje su učenici iskazali interese, pa tako i aktivnosti umjetničkoga područja.

4.1. Područja provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Cilj je provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti uključivanje učenika putem zanimljivih programa te pružanje mogućnosti razvijanja glazbenih sposobnosti i vještina prema njihovim afinitetima. Prema važećem Nastavnom planu i programu iz 2006 godine, senzibiliziranje djece za glazbu u osnovnim školama uz redovnu nastavu provodi se i kroz programe izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Same aktivnosti nisu propisane Nastavnim planom i programom, pa tako ni njihov sadržaj, ali aktivnosti koje najčešće susrećemo u hrvatskim školama su:

- pjevanje u zboru, klapi, solističko pjevanje,
- sviranje u instrumentalnim sastavima, orkestrima, rjeđe učenje solo instrumenta,
- ples, ritmika, folklor.

Analizom sadržaja tjednih zaduženja predmetnih učitelja glazbene kulture dostavljenih Agenciji za odgoj i obrazovanje za nastavnu godinu 2017./2018., u svim županijama u Republici Hrvatskoj vidljivo je da se najčešće provode sljedeće glazbene aktivnosti: pjevanje u zboru i klapi, u manjoj mjeri sviranje u ansamblu, folklor ili razni glazbeni projekti.

Pjevanje u zboru podjednako je zastupljeno u svim županijama, dok su aktivnosti sviranja u znatno manjoj mjeri zastupljene. Osim pjevanja u zboru i sviranja u orkestrima, nailazimo na različite vokalno-instrumentalne sastave, poput rock sastava ili sastava koje učitelji formiraju vrlo često prema učenicima koji polaze glazbenu školu ili razne glazbene tečajeve. Ti učenici imaju određenu razinu glazbene naobrazbe i baza su ansamblima u školi te motiv i oslonac ostalim učenicima koji se tek uključuju u glazbene aktivnosti u njihovoj školi.

Uz navedene najčešće oblike provođenja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u posljednje vrijeme sve se više susrećemo s glazbenim radionicama koje imaju širok spektar djelovanja te su najčešće formirane u sklopu provedbe raznih projekata ili međupredmetnih povezivanja za školsku priredbu ili neki događaj u lokalnoj zajednici. U školama u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti tako uz pjevačke zborove možemo susresti instrumentalne sastave, plesne skupine i glazbeno-scenske projekte te oblike terenske nastave, organizirane kao posjet kulturno-umjetničkim događajima poput kazališne predstave ili koncerta, prethodno planirane školskim kurikulumom na početku školske godine.

4.2. Prinosi aktivna muziciranja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima osobnoj dobrobiti učenika prema nekim istraživanjima

Pozitivan učinak izvannastavnih aktivnosti u svestranom formiranju ličnosti učenika putem različitih oblika stvaralaštva uz razvoj socijalne komunikacije među mladima ističe značajnim Previšić (1985). Bognar i Matijević (2002) obrazovni cilj s individualnoga aspekta razvoja pojedinca tumače kroz zadovoljavanje kognitivnih, emocionalnih i psihomotornih potreba pojedinca, dok odgojni aspekt utječe na ostvarenje ličnosti putem zadovoljavanja bioloških i socijalnih potreba pojedinca. Na ličnost pojedinca u širem smislu utječu i odgojni i obrazovni aspekt, no ako ćemo analizirati pomnije, ličnost u užem smislu, onda ni obrazovni ni odgojni kontekst škole nemaju utjecaja, jer bi osobine ličnosti ipak bile većim dijelom naslijeđene, biološki određene i većinom formirane u djetinjstvu uz ulogu obiteljskih interakcija. U svakom slučaju, aspekt škole u određenoj mjeri ima učinka na razvoj svih aspekata pojedinca, djeteta.

Uključenost i sudjelovanje učenika u umjetničkim aktivnostima bilo da se radi o glazbi, likovnosti, plesu ili glumi, pomaže stjecanju osobnih vještina te izgradnji identiteta (Fredricks i sur., 2002; Hansen i sur., 2003; O'Neill, 2005).

Hallam (2010) ističe značaj aktivnoga muziciranja u grupi u jačanju samopouzdanja učenika, razvoju samo-discipline, razvijanju socijalnih vještina i osjećaja pripadnosti grupi, što pomaže u izgradnji osobnoga identiteta pojedinca. Mnogi autori naglašavaju također dobrobit sudjelovanje učenika u programima glazbenih aktivnosti u poticanju individualnoga rasta, smanjenja otuđenosti te izgradnji osobna identiteta (Darling, Caldwell i Smith, 2005; Feldman i Matjasko, 2005; O'Neill, 2005; Olson, 2008).

Pozitivnu povezanost sudjelovanja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima s kulturom provođenja slobodnoga vremena potvrđuju Vidulin Orbanić (2010) te Proleta i Svalina (2011). Glazba je značajna za uspjeh, ali ne kao uvjet, već kao medij koji pridonosi uspjehu (Chau i Riforgiate, 2010). Massoni (2011) ukazuje da učitelji trebaju osvijestiti ulogu glazbenih aktivnosti učenika u njihovu svakodnevnu životu te utjecaj tih aktivnosti na učenička postignuća. Istraživanjem obrazovnoga uspjeha učenika u dobi od 13 do 17 godina (Southgate i Roscigno, 2009, prema Chau i Riforgiate, 2010), kojim se promatralo učenike uključene u aktivno bavljenje glazbom u školi ili izvan škole, ustanovljena je pozitivna povezanost glazbe s općim uspjehom te matematičkim i čitalačkim vještinama učenika.

Hyde i sur. opisuju utjecaj aktivnoga muziciranja na razvoj mozga. Testirane su dvije grupe učenika u dobi od 5 do 7 godina, od kojih je jedna grupa polazila privatne poduke klavira, dok je druga, kontrolna grupa polazila jednom tjedno u trajanju od 40 minuta nastavu glazbe u školi, koja se uglavnom temeljila na pjevanju i sviranju zvončića i bubnjeva. Utvrđeno je da postoje strukturalne promjene u motoričkom i auditivnom području mozga koji su od vitalne važnosti za muziciranje kod učenika koji su aktivno učili svirati petnaest mjeseci, s obzirom na to da razlike u mozgu nisu utvrđene prije među grupama kada su također testirane (Hyde i sur., 2009).

Glazba pomaže i pridonosi boljoj i efikasnijoj koncentraciji (Campbell, 2000; Jensen, 2000). Glazba utječe na obje moždane hemisfere (Kranowitz i Newman, 2010). Učenici koji se bave glazbom (pjevaju u zboru, sviraju u orkestru ili školskom sastavu) postižu bolja postignuća u školi od učenika koji ne sudjeluju u spomenutim aktivnostima (Cash, 2009).

Školski programi koji djeluju izvan redovne nastave u Americi i njihova provedba vrlo često su upitni zbog sredstava koja su potrebna za njihovu realizaciju. U Kanzasu rezultati istraživanja pokazali su da učenici koji sudjeluju u tim aktivnostima ostvaruju bolje rezultate temeljem kojih je školski odbor odlučio nastaviti istraživanje utjecaja bavljenja glazbom u školi na postignuća učenika, kako bi se opravdala daljnja provedba tih programa (Circle, 2010; prema Craft, 2012).

Studija Southgate i Roscigno (2009) pokazala je da nemaju svi mladi ljudi jednaku priliku sudjelovati u izvannastavnim glazbenim programima u školi zbog razlika u njihovu socio-ekonomskom statusu. Ova informacija trebala je pomoći pri kreiranju obrazovnih programa i afirmaciji glazbenih programa koji će biti jednako dostupni svim učenicima neovisno o njihovu socioekonomskom statusu i etničkoj pripadnosti (Southgate i Roscigno, 2009).

Studija koju su proveli Catterall, Chapeleau i Iwanganga (1999) pratila je rezultate dvadeset i pet tisuća učenika uključenih u glazbene programe izvannastavnih aktivnosti u razdoblju od deset godina. Rezultati istraživanja pokazali su općenito bolja postignuća u svim područjima učenika koji su sudjelovali u programima glazbenih aktivnosti u odnosu na učenike koji nisu sudjelovali u tim programima (Catterall, Chapeleau i Iwanganga, 1999). Bolji uspjeh o području stjecanja jezičnih kompetencija, bilo da se radi o materinjem ili stranom jeziku, ostvaruju učenici koji se aktivno bave glazbom, utvrđuje Sučić (2018). Također je utvrđeno da aktivno bavljenje glazbom pomaže u razvijanju vještina za kritičko razmišljanje i postizanju uspješnijih ukupnih rezultata tijekom školovanja (Kelstrom, 1998).

Ponter (1999) utvrdio je pozitivnu povezanost između aktivnoga bavljenja glazbom i učeničkih postignuća. Temeljem te spoznaje Ponter (1999) predlaže da glazbeni nastavni plan

i program postane temeljni dio obrazovnoga iskustva koji će činiti jednakopravnu sastavnicu s nastavim planovima i programima za matematiku, čitanje i znanost. Ponterova studija utvrdila je znatno bolji uspjeh među učenicima koji su učili svirati neki instrument za razliku od učenika koji nisu učili svirati.

Craft (2012) istraživao je utjecaj sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima srednjoškolskog obrazovanja i potvrdio da su učenici koji su pohađali jednu ili više izvannastavnih aktivnosti ostvarili bolja postignuća od učenika koji nisu bili uključeni u izvannastavne aktivnosti uopće. Nadalje Craft ukazuje i naglašava na produkt skrivenoga kurikuluma i sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima koji je povezan s osobnom dobrobiti učenika u razvijanju vještina za timski rad, upravljanje slobodnim vremenom te izgradnji pozitivnih odnosa s ostalim učenicima, učiteljima, roditeljima i društvenom zajednicom (Craft, 2012).

Vidulin-Orbanić (2008b) ističe značaj izvannastavnih glazbenih aktivnosti u razvijanju individualnosti osobnoga napretka učenika definirajući ih kao „životne sadržaje unesene u život škole, sadržaje i aktivnosti koji obogaćuju učenikovo postojanje i koji djeluju na njegov kulturni identitet te potiču razumijevanje društvenih vrijednosti i pružaju mogućnost aktivnog sudjelovanja u životu sredine“ (Vidulin-Orbanić, 2008, 103).

Iz svega navedenoga na osnovi prikaza istraživanja može se zaključiti kako ugodna i posebna iskustva učenika koji aktivno muziciraju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima rezultiraju pozitivnim učincima u osobnom i socijalnom razvoju.

4.3. Prikaz provedenih istraživanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti na području Republike Hrvatske

Rezultati istraživanja Vidulin-Orbanić iz 2007., provedenoga u Istarskoj županiji u dvjema školama pokazali su da je 85% učenika uključeno u neku vrstu aktivnosti, od toga 40% učenika uključeno je u izvannastavne glazbene aktivnosti (Pejić Papak i Vidulin, 2016). Podatak ukazuje da učenici iskazuju velik interes za bavljenjem glazbom. U istraživanju Vidulin-Orbanić potvrđena je prisutnost izvannastavnih glazbenih aktivnosti u 30 od 34 istarske škole u kojima je istraživanje provedeno.

Tablica 8. Izvannastavne glazbene aktivnosti rangirane prema učestalosti izvođenja u istarskim školama (Vidulin-Orbanić, 2008)

Izvannastavne glazbene aktivnosti	**Broj škola u kojima je pojedina aktivnosti zastupljena**
Pjevački zbor	25
Sviranje glazbala (individualno)	12
Sviranje u ansamblu	11
Glazbeni projekti	7
Folklor	5
Skladanje	2
Glazbena slušaonica	1

Pjevački zbor očekivano je najzastupljenija aktivnost. Ono što se javlja kao zanimljivost jest učenje sviranja instrumenta individualno u čak dvanaest škola u Istri, dok je sviranje u ansamblu treća po redu zastupljena aktivnost u školama. Glazbeni projekti, folklor i skladanje slabije su zastupljeni, dok je glazbena slušaonica kao jedna od glazbenih aktivnosti prisutna samo u jednoj školi u Istri. Istraživanje ukazuje upravo na suprotni obrazac vezano za interese učenika o uključivanju u glazbenu slušaonicu kao jednu od ponuđenih glazbenih aktivnosti u školi.

Studija Pejić Papak iz 2011. godine, koja se bavila istraživanjem provedbe ponuđene sadržajne strukture izvannastavnih aktivnosti u osnovnim školama u Primorsko-goranskoj

županiji, prikazuje glazbenu aktivnost pjevanja u zboru kao najzastupljeniju aktivnost u razrednoj i predmetnoj nastavi (Pejić Papak, 2011).

Istraživanjem školskih kurikuluma na području Osječko-baranjske županije slično zaključuju i Dubovicki, Svalina i Proleta (2014). Među ponuđenim aktivnostima u školama pjevački zbor pronalaze kao najprisutniju aktivnost, koja se provodi među učenicima mlađih razreda u razrednoj nastavi (mali zbor) te učenicima starijih razreda u predmetnoj nastavi (veliki zbor).

Tablica 9. Izvannastavne glazbene aktivnosti rangirane prema učestalosti izvođenja (Dobovicki, Svalina i Proleta, 2014)

Izvannastavne glazbene aktivnosti	**Broj škola u kojima je pojedina aktivnosti zastupljena**
Veliki zbor	28
Mali zbor	15
Folklorna skupina	15
Ritmika i ples	11
Orkestar	4
Ritmika	3
Pjevačka skupina	2
Plesna skupina	2
Sintesajzer	2
Glazbena skupina	1
Glazbeno-scenska skupina	1
Glazbena mladež	1
Tamburaška skupina	1
Napredni tamburaši	1
Instrumentalna skupina	1
Mali svirači (melodika, sintesajzer)	1
Skupine afričkih bubnjeva	1

Pjevački zbor starijeg i mlađeg uzrasta potvrđena je najučestalija aktivnost i u ovom istraživanju, provedenom na području Osječko-baranjske županije. Ostale aktivnosti zastupljene su u mnogo manjoj mjeri.

U osnovnim školama grada Splita u školskoj godini 2013./14. utvrđena je provedba dvanaest različitih glazbenih izvannastavnih aktivnosti. Od toga je najprisutnija aktivnost pjevački zbor, a potom slijedi folklorna skupina (Krnić i Grgat, 2016), slično kao i u prethodno navedenom istraživanju Dobovicki, Svalina i Proleta (2014).

Ulogu pjevačkog zbora u kurikulumu osnovnih, srednjih i glazbenih škola, kao jednu od zastupljenijih izvannastavnih aktivnosti cjelovito je istražila Radočaj-Jerković te utvrđuje ulogu pjevačkog zbora kao temelj kulturne djelatnosti škole (Radočaj-Jerković, 2016). Pjevački zbor najprisutnija je aktivnost u školama, mogli bismo zapravo reći da i ne postoji škola koja nema pjevački zbor. Na pjevanju se vrlo često zasniva početna glazbena naobrazba budući da je pjevanje u zboru i jedan od najzastupljenijih aktivnosti u školama (Radočaj-Jerković, 2017). Šulentić Begić ukazuje na moguću promjenu statusa pjevačkoga zbora kao najprisutnije aktivnosti u osnovnim školama umjesto izvannastavne aktivnosti mogao bi se provoditi u okviru izborne nastave (Šulentić Begić, 2010). U tom slučaju ocjena zbora utjecala bi na opći uspjeh učenika a učenici bi imali obvezu redovitog pohađanja (Šulentić Begić, Begić i Grundler, 2016). Radočaj-Jerković također ukazuje na manjkavosti sustava i nedostatak programa koji bi omogućavali izvođenje pjevačkoga zbora u okviru izborne nastave (Radočaj-Jerković, 2017).

Rezultati istraživanja Valjan Vukić (2016) na temu višestrukih perspektiva izvannastavnih aktivnosti vezano za uključenost učenika u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u Šibensko-kninskoj županiji potvrđuju da najveći broj učenika sudjeluje u kulturno-umjetničkim izvannastavnim aktivnostima. Najveći broj učenika, njih 14.9%, uključeno je u glazbene aktivnosti (zbor, orkestar, klape, školski band), zatim slijede plesne, dramske, literarne i estetsko-likovne skupine. Na drugom se mjestu prema uključenosti učenika od 13.2% nalaze sportske aktivnosti. U znanstveno-predmetne aktivnosti uključeno je 9.7% učenika, mali broj od 2.3% uključen je u stručno-tehničke aktivnosti, dok je najmanje učenika uključeno u proizvodno-ekonomske aktivnosti, tek njih 1.1%. Najveća uključenost učenika u kulturno-umjetničke aktivnosti ukazuje na potrebu unaprjeđenja ovoga područja, osmišljavanje kvalitetnih i atraktivnih programa te osiguravanje uvjeta za njihovo nesmetano pohađanje.

Vidulin donosi prikaz stajališta učitelja o položaju izvannastavnih aktivnosti u osnovnim školama te ističe višestruku dobrobit organiziranih izvannastavnih aktivnosti za školu i zajednicu u kojoj škola djeluje (Vidulin, 2016). Rezultati istraživanja, kao i ostala dosadašnja istraživanja u hrvatskim osnovnim školama, pokazuju da je s čak 97% najzastupljenija aktivnost pjevanje u zboru. Istovremeno ukazuje se na prednosti i nedostatke organizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Predlaže se učiteljima obogaćivanje ponude aktivnosti radi poticanja što većeg broja učenika na uključivanje u izvannastavne aktivnosti. Vidulin nadalje predlaže školskom menadžmentu osiguravanje odgovarajućih uvjeta za provedbu tih aktivnosti (Vidulin, 2016). Rezultati istraživanja pokazuju da se 57.1% učitelja stručno

usavršava za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, dok se njih 42.9% stručno ne usavršava (Vidulin, 2016). Ovaj podatak ukazuje da ima implikacija za usmjeravanje učitelja na kontinuirani profesionalni razvoj radi stjecanja odgovarajuće kompetencije za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.

U istraživanju Svalina, Muha i Peko (2016), provedenom u 58 škola Osječko-baranjske županije, najzastupljenija aktivnost koju učenici pohađaju jest pjevački zbor, kao i u ostalim dosadašnjim navedenim istraživanjima. Iako je sudjelovanje u pjevačkom zboru škole najprisutnija aktivnost, Šulentić Begić ukazuje na osjetan i primjetan pad interesa učenika za uključivanje u pjevački zbor na području Osječko-baranjske županije (Šulentić Begić, 2010a). Učiteljeva nastojanja tijekom njegova profesionalna razvoja trebaju biti usmjerena na razvijanje pjevačke estetike, jer ako ono izostaje, „ pjevanje se neće podići na višu razinu te će se to odraziti i na pjevanje učenika kojima će studenti kao učitelji izvoditi nastavu glazbe“ (Šulentić Begić, 2013, 263). Aktivno bavljenje glazbom učenika mlađeg uzrasta u razrednoj nastavi važno je jer glazba potiče pozitivne emocije koje pomažu učenicima njegovati njihove talente, utječe na razvoj njihove glazbene kreativnosti (Svalina, Muha i Peko 2016). Kvalitetnu provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti mogu osigurati učitelji s odgovarajućim glazbenim obrazovanjem koje podrazumijeva posjedovanje odgovarajućih kompetencija (pjevanja, sviranja, glazbenoga stvaralaštva) potrebnih za provedbu nastave glazbe (Svalina, Muha i Peko, 2016,).

Sučić (2016) u istraživanju provedenom u školskoj godini 2009./10. u osnovnim, srednjim i strukovnim školama u okviru modela poli-art integrirana kurikuluma u području umjetnosti, kojim se previđa konstantna prisutnost i doživljaj umjetničkoga sadržaja kroz različite oblike nastave, utvrđuje velik interes za aktivnosti prikazane u tablici 10.

Tablica 10. Interes učenika za uključivanje u izvannastavne aktivnosti umjetničkoga područja (prema Sučić, 2016)

Aktivnosti učenika	**Minimum**	**Maksimum**	**Aritmetička sredina**	**Std. devijacija**
Glazbena slušaonica	1,00	10,00	5,1667	3,23732
Opći pojmovi umjetnosti	1,00	10,00	5,2131	4,06249
Sviranje instrumenta prema alternativnom programu	1,00	10,00	**9,2903**	**29,17690**
Sviranje u školskom sastavu	1,00	10,00	4,0164	3,18063
Pjevanje u klapi ili u pjevačkom zboru	1,00	10,00	5,2154	3,30479
Likovna radionica, modeliranje	1,00	10,00	**5,8906**	**3,78433**
Dizajn-studio	1,00	10,00	**6,2459**	**3,81513**
Plesna kultura (moderni ples, folklor)	1,00	10,00	**5,9048**	**2,99308**
Recital (glazbeni)	1,00	10,00	**5,9138**	**3,59963**
Dramski sadržaji	1,00	10,00	**5,9828**	**3,20904**
Nešto drugo	1,00	10,00	2,4595	4,01798

Utvrđen je velik interes učenika za učenje instrumenta prema alternativnom programu koji se razlikuje od programa u glazbenim školama, zatim aktivnosti dizajn-studija, potom glazbenog recitala te plesne kulture. Nadalje je u tablici prikazan interes učenika za učenjem instrumenta (Sučić, 2016).

Tablica 11. Interes učenika za učenjem instrumenata (prema Sučić, 2016)

Instrument	**Minimum**	**Maksimum**	**Aritmetička sredina**	**Std. devijacija**
Klavir	1,00	7,00	3,2381	3,72080
Gitara	1,00	7,00	**5,5385**	2,53691
Saksofon	1,00	7,00	4,9756	8,60374
Sintesajzer	1,00	6,00	**5,3333**	1,64496
Flauta	1,00	7,00	2,8750	8,06536
Violina	1,00	8,00	3,4545	2,38502
Nešto drugo	1,00	5,00	1,3276	81,81738

Prema rezultatima istraživanja koji ukazuju na interese učenika za učenjem instrumenata u školi, Sučić ukazuje na potrebu za promjenama organizacije same aktivnosti. Preporučuje provedbu tih aktivnosti u okviru izborne nastave koju će provoditi kompetentni učitelji, što bi trebalo biti osigurano od strane škole (Sučić, 2016).

U istraživanju Gergorić i Sučić (2018) ispitani su stavovi učenika 5. i 6. razreda te učitelja glazbene kulture o položaju tradicijske kulture u nastavi glazbe i izvannastavnim aktivnostima u osnovnim školama na područja Istarske i Primorsko-goranske županije. U provedenom istraživanju sudjelovalo je (N=447) ispitanika, od toga (N=396) učenika (218 dječaka i 178 djevojčica) i (N=51) učitelj od čega je 23 učitelja s područja Istarske županije i 28 učitelja iz Primorsko-goranske županije. Ovdje je iskazan interes učenika, što se treba uzeti kao potencijal za razvoj svih elemenata tradicijske kulture u školama u prostoru izvannastavnih aktivnosti jer 50% učenika smatra da su im folklorni sadržaji dosta i jako važni (tablica 12).

Tablica 12. Stavovi učenika o procjeni važnosti tradicijskih sadržaja (Gergorić i Sučić, 2018).

ODGOVORI	***f***	**%**
Nisu mi važni	120	30,3
Malo su mi važni	30	7,6
Dosta su mi važni	128	32,3
Jako su mi važni	118	29,8
∑	396	100,0

S obzirom na to da su učenici izrazili pozitivne stavove prema važnosti tradicijskih sadržaja, suprotno tome može se konstatirati slaba učenička zainteresiranost za uključivanje u ponuđene aktivnosti koje bi se ponudile u školama kao izborna nastava ili izvannastavna aktivnost (tablica 13). Škole bi kvalitetnijom organizacijom mogle ponuditi učenicima ovakve aktivnosti uz pomoć osposobljenih učitelja ili vanjskih suradnika.

Tablica 13. Interes učenika za uključivanje u folklorne aktivnosti u školi (Gergorić i Sučić, 2018).

Aktivnosti	**Učenici**	
	f	%
Školska klapa		
da	116	29,3
ne	280	70,7
∑	396	100,0
Instrumentalni sastav s tradicijskim instrumentima		
da	15	3,8
ne	381	96,2
∑	396	100,0
Plesna folklorna skupina		
da	80	20,2
ne	316	79,8
∑	396	100,0
Prikupljanje starih predmeta		
da	94	23,7
ne	302	76,3
∑	396	100,0
Dvoglasno pjevanje (na tanko i debelo)		
da	24	6,1
ne	372	93,9
∑	396	100,0

Nadalje, uključenost učenika u aktivnost sviranja tradicijskih instrumenata u školama također je niska, budući da te aktivnosti polazi samo 3.3% ispitanih učenika (tablica 14.)

Tablica 14. Uključenost učenika u aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata (Gergorić i Sučić, 2018).

ODGOVORI	*f*	%
Da	13	3,3
Ne	383	96,7
∑	396	100,0

Ovi rezultati nameću pitanje: ako bi učenik i želio svirati sopile, mih ili neki drugi tradicijski instrument, postoje li kompetentni učitelji koji bi ih mogli poučavati u školi koju pohađaju? Bilo bi korisno kada bi se učenicima temeljem njihova interesa omogućilo učenje tradicijskih instrumenata, a škole bi kvalitetnijom organizacijom uz pomoć osposobljenih učitelja ili vanjskih suradnika mogle ponuditi učenicima ovakve aktivnosti (Gergorić i Sučić, 2018).

Tablica 15. Odgovori učitelja na pitanje koje aktivnosti provode s učenicima u području tradicijske glazbe u školi (Gergorić, Sučić, 2018).

Glazbene aktivnosti	**Učitelji**	
	f	%
Školska klapa		
Da	3	5.9
Ne	48	94.1
∑	51	100.0
Instrumentalni sastav s tradicijskim instrumentima		
Da	0	0
Ne	51	100.0
∑	51	100.0
Plesna folklorna skupina		
Da	0	0
Ne	51	100.0
∑	51	100.0

Informacija da u školama ne postoji pozitivna praksa u području folklora neočekivana je i neopravdana. Ovakvi podatci sugeriraju nam potrebu za izradom programa temeljenih na interesima učenika i djelovanje izvannastavnim aktivnostima na prevenciju pasivnog odnosa prema tradicijskoj kulturi te poticanje svijesti o značenju daljnjega prenošenja i očuvanja tradicijske kulture (Gergorić i Sučić, 2018).

Bavljenje glazbom u redovnoj nastavi i izvannastavnim aktivnostima pomaže u kvalitetnoj pripremi za život i ostvarivanju suvremenih obrazovanih ciljeva (Brđanović, 2015). „Hoće li se učenici odlučiti za organizirano provođenje vremena u školi ovisi o ponudi izvannastavnih aktivnosti i atraktivnosti sadržaja koji trebaju biti usklađeni sa sklonostima, interesima i željama učenika“ (Valjan-Vukić, 2016, 54). Također je važno naglasiti organizacijsku strukturu izvannastavnih aktivnosti u školi koja se temelji na zanimljivim i kvalitetno osmišljenim programima, slobodi izbora i dobrovoljnosti pri uključivanju te unutarnjoj motivaciji koja omogućava razvoj u okviru interesno-usmjerenog obrazovanja kao bitna dijela njihova cjelovita razvoja.

Što se tiče same organizacije i provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama, nastupili su problemi donošenjem Pravilnika o izmjenama i dopunama pravilnika o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u školama iz 2014. godine. „Naime, učitelj glazbene kulture ostvaruje punu satnicu ako je zadužen redovitom i/ili izbornom nastavom te dva sata neposrednog odgojno-obrazovnog rada razrednika najmanje sa šesnaest sati tjedno. Stoga je sužen prostor za organiziranje glazbenih izvanškolskih aktivnosti jer u malim školama (npr. s dva odjela po razredu i s jednim satom tjedno nastave glazbene kulture), a takvih škola sve je više, učitelj glazbe može ostvariti najviše deset sati redovne nastave i eventualno dva sata razredništva, a to znači ukupno dvanaest sati tjednog zaduženja. Prema prijašnjem pravilniku, učitelju glazbene kulture priznavalo se šest sati tjedno za vođenje pjevačkoga zbora odnosno orkestra, tj. za vođenje troglasnog učeničkog pjevačkog zbora, odnosno orkestra, u opsegu od tri sata tjedno te vođenje jednoglasnog ili dvoglasnog učeničkog zbora, odnosno pripremnoga orkestra, u opsegu od dva sata tjedno. Zaduženje navedenim poslovima smjelo je iznositi najviše šest sati tjedno. Navedeni sati ulazili su u tjedno zaduženje učitelja kojim je on mogao ostvariti satnicu punog radnog vremena (npr. deset sati nastave glazbene kulture i šest sati glazbenih izvannastavnih aktivnosti). Međutim, prema Pravilniku iz 2014. god. učitelju glazbene kulture navedeni sati ne priznaju se u tjedno zaduženje do pune satnice, već svega dva sata namijenjena izvannastavnim aktivnostima ulaze u tjedno zaduženje učitelja. Stoga učitelji u maloj školi, u kojoj izvode npr. deset sati redovne nastave, ne mogu ostvariti punu

normu i prisiljeni su raditi u dvije, pa čak i tri škole kako bi ostvarili puno tjedno zaduženje“ (Šulentić Begić, Begić, Grundler 2016, 4). Ovi podatci također ukazuju na potrebu za promjenama u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.

Na osnovi prikaza dosadašnjih istraživanja može se zaključiti da učenici iskazuju interes za sudjelovanjem u izvannastavnim glazbenim aktivnostima. Najprisutnija glazbena aktivnost u hrvatskim školama je pjevački zbor, no i njegova provedba dovedena je u pitanje donošenjem Pravilnika o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u školama iz 2014. Je li u središtu suvremenih trendova u obrazovanju dijete ili satnica učitelja? Jedno ne bi trebalo isključivati drugo, ali vrlo je često to slučaj. Drugim riječima, učenici mogu sudjelovati u jednoj od glazbenih aktivnosti dva sata tjedno ako njihov učitelj radi samo na jednoj školi, ako nije tako, imaju samo jedan sat za pohađanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi. Interesi učenika ne bi trebali biti zanemarivani i uvjetovani tjednim zaduženjima učitelja. U tako malom broju sati učenicima se može ponuditi samo jedna aktivnost, što nikako ne bismo mogli reći da je značajka suvremene škole.

Perspektiva razvoja upravo je u raznovrsnosti ponude i osiguravanju odgovarajućih uvjeta za kvalitetnu organizaciju i provedbu ponuđenih glazbenih aktivnosti u školama. Ako postoji interes učenika za bavljenje glazbom, sustav bi trebao biti fleksibilan i školama u okviru školskoga kurikuluma omogućiti osiguravanje dovoljnog broja sati i kadrova za provedbu glazbenih aktivnosti. Ako su škole prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008) obvezne voditi brigu o razvoju svakoga pojedinca i njegovom ostvarenju u području njegova interesa i ponuditi im odgovarajuće izvannastavne sadržaje, provedba glazbenih aktivnosti u školama nikako ne bi trebala ovisiti o satnici učitelja i njegovim tjednim zaduženjima. Činjenica je da prema podatcima Državnoga zavoda za statistiku iz 2014. nastavu glazbe u glazbenim školama pohađa 5% hrvatskih osnovnoškolaca, neznatan je broj onih koji pohađaju privatnu poduku ili uče glazbu u kulturnim društvima, dok u isto vrijeme 95% učenika osnovne škole nema takvu priliku (Brđanović, 2015). Isto potvrđuje i novo Priopćenje Državnoga zavoda za statistiku u 2018. godini, za školsku godinu 2016./2017 (tablica 16).[17]

[17] Priopćenje Državnog zavoda za statistiku u 2018. godini, za školsku godinu 2016./2017. Od 3018 173 učenika koji su pohađali osnovnu školu 2016./2017. školske godine, samo 18 435 učenika pohađalo je nastavu glazbe u glazbenim školama. Preuzeto 26. 07. 2018. sa https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-02_01_2018.htm

Tablica 16. Posebno osnovno obrazovanje, škole, učenici i učitelji kraj školske godine 2016./2017.

	Škole[1)] *Schools[1)]*				**Učenici** *Pupils*		**Učenici koji su završili školu** *Graduated pupils*		**Učitelji[1)]** *Teachers[1)]*				
	ukupno *Total*	samostalne *Self-contained*	područne *Satellite*	odjeli *Depart-ments*	ukupno *Total*	učenice *Female pupils*	ukupno *Total*	učenice *Female pupils*	ukupno *Total*	žene *Women*	s punim radnim vremenom *Full-time*		
											svega *All*	žene *Women*	
Osnovne umjetničke škole	**133**	**31**	**39**	**63**	**18 435**	**11 163**	**2 058**	**1 251**	**2 300**	**1 399**	**1 695**	**1 088**	*Basic art schools*
Glazbene	**128**	**30**	**39**	**59**	**17 966**	**10 707**	**1 955**	**1 150**	**2 196**	**1 323**	**1 613**	**1 030**	*Music schools*
Državne	**116**	**25**	**37**	**54**	**17 323**	**10 350**	**1 907**	**1 127**	**2 091**	**1 268**	**1 582**	**1 011**	*State*
Privatne	**12**	**5**	**2**	**5**	**643**	**357**	**48**	**23**	**105**	**55**	**31**	**19**	*Private*
Baletne	**5**	**1**	**-**	**4**	**469**	**456**	**103**	**101**	**104**	**76**	**82**	**58**	*Ballet schools*
Državne	**5**	**1**	**-**	**4**	**469**	**456**	**103**	**101**	**104**	**76**	**82**	**58**	*State*
Osnovno obrazovanje odraslih	**13**	**3**	**-**	**10**	**447**	**163**	**250**	**97**	**…**	**…**	**…**	**…**	*Basic education of adults*
Pri osnovnim školama	**2**	**2**	**-**	**-**	**10**	**6**	**5**	**2**	**…**	**…**	**…**	**…**	*At basic schools*
Pri ostalim ustanovama	**11**	**1**	**-**	**10**	**437**	**157**	**245**	**95**	**129**	**85**	**37**	**23**	*At other institut*

Ozbiljniju bi glazbenu naobrazbu učenici trebali moći stjecati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, izbornoj i fakultativnoj nastavi u školi koju pohađaju, pri čemu bi raznovrsnost ponude i atraktivnost programa pridonijeli uključivanju većeg broja učenika.

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: RAZVOJNE PERSPEKTIVE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ

5.1. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

5.2. Problem i predmet istraživanja

Suvremena škola kao općeobrazovna ustanova pruža mogućnost stjecanja znanja i vještina te omogućava zadovoljavanje individualnih potreba učenika prema područjima njihova interesa. Uz redovnu nastavu, i u izvannastavnom se prostoru kao značajnom dijelu školskoga kurikuluma u okviru slobodnog vremena u općeobrazovnim školama provode izvannastavne glazbene aktivnosti.

Ovo istraživanje usmjereno je na provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Uzimajući u obzir promjene usmjerene ka kurikulumskom pristupu koje su nastupile u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske unatrag desetak godina, javlja se potreba za evaluiranjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti sa znanstvenoga, pedagoško-didaktičkog i umjetničkog aspekta. Međutim, vidljivi su i određeni problemi u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti koji se definiraju na sljedeći način:

- postojeća ponuda sadržajne strukture izvannastavnih glazbenih uglavnom se temelji na pjevačkim zborovima,
- postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne vrednuju se u općem uspjehu učenika,
- postoje razlike u kompetencijama učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti,
- nedovoljna je fleksibilnost u organizaciji i provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnom sustavu (glede zakona, podzakonskih akata, nacionalnoga kurikuluma, školskoga kurikuluma, kurikuluma područja, kurikuluma predmeta, kurikuluma izvannastavnih glazbenih aktivnosti) kojima se regulira i omogućava kvalitetna i odgovarajuća provedba glazbenih aktivnosti prema interesima učenika i specifičnostima škole.

Provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti istražit će se na osnovi cjelovite analize aktualnoga stanja što uključuje: organizaciju i provedbu te sadržajnu strukturu izvannastavnih glazbenih aktivnosti, uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti i interese učenika za uključivanje, ulogu izvannastavnih glazbenih aktivnosti iz perspektive učenika te uloge učitelja u planiranju i provođenju izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama na području Republike Hrvatske.

5.3. Cilj i zadatci istraživanja

Cilj je istraživanja ispitati odgovara li postojeća provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti interesima učenika u osnovnim školama na području Republike Hrvatske te postoji li potreba za razvojem i unaprjeđenjem područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Jedan je od posebnih ciljeva predložiti perspektive razvoja i unaprjeđenja ovoga glazbenoga izvannastavnog područja.

Zadatci istraživanja

U skladu s postavljenim ciljem definirani su zadatci na koje se htjelo odgovoriti ovim istraživanjem:

1. Analizirati profil učenika uključenih u izvannastavne aktivnosti

1.1. Analizirati opći uspjeh učenika koji su uključeni u izvannastavne aktivnosti.

1.2. Analizirati učenička postignuća iz predmeta Glazbena kultura.

1.3. Utvrditi postoji li glazbena škola u mjestu kojem učenici žive.

1.4. Utvrditi prosječan broj učenika čiji se roditelji bave glazbom.

1.5. Utvrditi učestalost posjećivanja koncerata i kazališnih predstava.

2. Ispitati interese učenika za kurikulumska područja i postojeću uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi i izvan škole

2.1. Ispitati interese učenika za kurikulumska područja.

2.2. Utvrditi u kojim kurikulumskim područjima učenici postižu najbolje rezultate.

2.3. Analizirati postojeću uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi.

2.4. Analizirati postojeću uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti izvan škole.

3. Analizirati uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi koju pohađaju

3.1. Utvrditi koje izvannastavne glazbene aktivnosti prema učeničkim saznanjima postoje u školi.

3.2. Analizirati razlike u postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na spol, razred/dob, nalazi li se škola u gradu ili izvan grada, opći uspjeh, postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja.

3.3. Analizirati razlike u razinama specifičnih interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture s obzirom na spol, razred/dob, nalazi li se škola u gradu ili izvan grada, opći uspjeh, postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja.

4. Analizirati mišljenja i stavove prema sudjelovanju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima iz perspektive učenika

4.1.Ispitati opće stavove učenika o glazbi.

4.2. Identificirati motivacijske čimbenike (unutarnje, vanjske) koji utječu na uključivanje učenika u glazbene aktivnosti.

4.3. Ispitati stavove učenika prema učincima glazbenih aktivnosti na postignuća i sveobuhvatan razvoj.

4.4. Ispitati stavove učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi (pruža li se mogućnost izbora glazbenih aktivnosti prema vlastitu interesu učenika, pruža li se mogućnost izbora glazbene nastave kao izbornoga predmeta, treba li povećati ponudu glazbenih aktivnostima prema interesima učenika).

4.5. Ispitati stavove učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti (opisno, brojčano u općem uspjehu, dobivanje bodova za upis u srednju školu.

4.6. Ispitati opće stavove učenika o školi.

5. Analizirati uloge učitelja u planiranju i provođenju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

5.1. Utvrditi vrste glazbenih aktivnosti koje učitelji provode u školama na području Republike Hrvatske.

5.2. Ispitati zadovoljstvo učitelja ukupnom realizacijom izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

5.3. Ispitati motiviranost za neposredan rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.

5.4. Ispitati utječe li stručno usavršavanje učitelja na kvalitetu provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

5.5. Ispitati mišljenja učitelja o učinku glazbenih aktivnosti na učenike s obzirom na dob, spol, godine radnoga iskustva i status učitelja.

5.6. Ispitati mišljenja učitelja o posjedovanju potrebnih pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na dob, spol, godine radnoga iskustva i status učitelja.

5.7. Utvrditi oblikuju li učitelji glazbene aktivnosti prema osobnim afinitetima ili interesima učenika.

5.8. Ispitati mišljenje učitelja zadovoljavaju li postojeće izvannastavne glazbene aktivnosti potrebe i interese učenika te smatraju li potrebnim povećati ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi u kojoj rade.

5.4. Hipoteze istraživanja

H1: Učenici iskazuju veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u odnosu na postojeću uključenost u školi ako je ponuda bogatija i raznolikija.

H2: Učenici imaju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

H3: Učitelji imaju pozitivne stavove prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi temeljenih na iskazanom interesu učenika.

H4: Učitelji u višem stručnom zvanju mentora ili savjetnika pozitivnije procjenjuju osobnu kompetentnost za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti i učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike.

5.5. Uzorak ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo (N=4602) ispitanika od čega je (N=4240) učenika predmetne nastave (N=362) i učitelja glazbene kulture iz svih županija u Republici Hrvatskoj. Učenici koji su sudjelovali u istraživanju polaznici su sedamdeset i devet (N=79) osnovnih škola iz svih županija u Republici Hrvatskoj.

Tablica 17. Osnovne škole obuhvaćene istraživanjem

Osječko-baranjska županija	**Varaždinska županija**	**Brodsko-posavska županija**
OŠ Višnjevac OŠ Fran Krsto Frakonpan, Osijek OŠ Ante Starčevića, Viljevo	VI. Osnovna škola u Varaždinu OŠ Šemovec OŠ Novi Marof	OŠ Hugo Badalić, Slavonski Brod OŠ Ivana Meštrovića, Vrpolje OŠ Mato Lovrak, Nova Gradiška
Vukovarsko-srijemska županija	**Krapinsko-zagorska županija**	**Bjelovarsko-bilogorska županija**
OŠ Josipa Lovretića, Otok OŠ Vladimira Nazora, Vinkovci OŠ Zrinskih i Frankopana, Nuštar	OŠ Gornje Jesenje OŠ Antuna Mihanovića, Klanjec OŠ Ante Kovačića, Zlatar	OŠ Čazma OŠ Vladimira Nazora, Daruvar OŠ Velika Pisanica
Koprivničko-križevačka županija	**Požeško-slavonska županija**	**Zadarska županija**
OŠ Grigor Vitez, Sveti Ivan Žabno OŠ Ljudevita Modeca, Križevci	OŠ Lipik Katolička osnovna škola u Požegi	OŠ Petra Preradovića, Zadar OŠ Šimuna Kožičića Benje
Međimurska županija	**Sisačko-moslavačka županija**	**Županija - Grad Zagreb**
OŠ Jože Horvata, Kotoriba OŠ Štrigova, Štrigova III OŠ Čakovec OŠ Ivan Goran Kovačić, Sveti Juraj na Bregu	OŠ Ludina OŠ Ivan Goran Kovačić, Gora OŠ Ivana Kukuljevića, Sisak OŠ Popovača	OŠ Granešina OŠ Petar Zrinski, Zagreb OŠ Zaprođe OŠ Brezovica
Primorsko-goranska županija	**Karlovačka županija**	**Zagrebačka županija**
OŠ Sveti Matej, Viškovo OŠ Viktora Cara Emina, Lovran OŠ Gornja Vežica, Rijeka OŠ Kantrida, Rijeka OŠ Branimira Markovića, Ravna Gora OŠ Čavle OŠ Vežica, Rijeka	OŠ Švarča Oš Antun Klasnić, Lasinja OŠ Plaški OŠ Skakavac OŠ Draganić OŠ Mahično OŠ Slunj	OŠ Luka, Sesvete OŠ Ljubo Babić, Jastrebarsko OŠ Ivan Benković, Dugo Selo OŠ Dragutina Domjanića, Sv. Ivan Zelina OŠ Sesvetska Sopnica
Istarska županija	**Šibensko-kninska županija**	**Splitsko-dalmatinska županija**
OŠ Mate Balote, Buje OŠ Monte Zaro, Pula OŠ Jože Šurana Višnjan OŠ Kaštanjer Pula OŠ Vitomir Širola Pajo, Nedešćina	OŠ Meterize, Šibenik OŠ Petra Krešimira IV Šibenik OŠ Vjekoslava Kaleba Tisno OŠ Vidici Šibenik OŠ Fausta Vrančića Šibenik	OŠ Blatine-Škrape, Split OŠ Kneza Mislava, Kaštel Sućurac OŠ Sućidar, Split OŠ Meje, Split OŠ Josipa Pupačića Omiš OŠ Ivan Leko

Dubrovačko-neretvanska županija	Ličko-senjska županija	Virovitičko-podravska županija
OŠ Fra Ante Gnječa, Staševica OŠ „Otrić-Dubrave“ OŠ „Ivo Dugandžić Mišić“ Komin	OŠ Dr. Jure Turića, Gospić OŠ Zrinskih i Frankopana Otočac OŠ Karlobag	OŠ Vladimir Nazor, Virovitica OŠ Augusta Cesarca, Špišić Bukovica

5.6. Instrument istraživanja

Sukladno cilju istraživanja te operacionalizaciji zadataka, provjerena su mišljenja i stavovi učenika i učitelja prema odgojno-obrazovnim aspektima glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi, temeljem čega se pokušava ukazati na moguće razlike u organizaciji i provedbi te predložiti smjernice razvoja za prevladavanje iskazane i uočene problematike.

Za potrebe ovog istraživanja konstruirana su dva anketna upitnika.

Prvi upitnik bio je namijenjen učenicima od petog do osmog razreda osnovnih škola.

Drugi upitnik bio je namijenjen učiteljima glazbene kulture.

Pri njihovu definiranju formirane su tri fokus grupe sastavljene od voditelja županijskih stručnih vijeća učitelja glazbene kulture koji vode izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama, u različitim regijama a obuhvaćene su sve županije (N=21) Republike Hrvatske. Pripremne radnje za vođenje fokus grupa pripremila je autorica istraživanja. Rasprave su vođene temeljem kraće prezentacije predmetne problematike i ciljanih teza koje su bile okosnica za promišljanje i raspravljanje o temi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj. Naglasak je bio na njihovoj postojećoj organizaciji, provedbi, ulozi u osobnu i socijalnu životu učenika, utvrđivanju u kojoj mjeri zadovoljavaju potrebe i interese učenika, te ulogama učitelja u planiranju i provođenju tih aktivnosti u cilju pronalaženja smjernica koje bi pomogle u suvremenijem koncipiranju i unaprjeđenju područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj.

5.6.1. Upitnik namijenjen učenicima o provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti i interesima učenika za uključivanjem u izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama na području Republike Hrvatske

Prvi dio Upitnika uključivao je osnovne sociodemografske značajke učenika.

Drugi dio upitnika uključivao je podatke vezane za profil učenika: opći uspjeh, uspjeh iz predmeta glazbena kultura, interese za kurikulumska područja, interese za uključivanje u različita glazbena područja, interese za učenje različitih instrumenata, uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti i druge aktivnosti u školi i izvan škole.

Treći dio upitnika bio je usmjeren na sudjelovanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima iz perspektive učenika. Sastojao se od niza tvrdnji o stavovima učenika prema glazbi, školi, organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti, učincima glazbe i glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i osobnu dobrobit, motivacijskim čimbenicima ključnim za uključivanje glazbene aktivnosti, te stavovima prema vrednovanju glazbenih aktivnosti. Uz svaku tvrdnju bila je ponuđena skala od pet stupnjeva na kojoj su sudionici procjenjivali stupanj slaganja s tvrdnjama.

5.6.2. Upitnik namijenjen učiteljima glazbene kulture – voditeljima izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Prvi dio Upitnika uključivao je osnovne sociodemografske podatke o učiteljima, njihovu tjednu zaduženost u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti te pitanja otvorenoga tipa kojima su se prikupili podatci o problemima u provedbi te moguća rješenja za prevladavanje uočenih problema u cilju razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.

Drugi dio Upitnika sastojao se od niza tvrdnji koje se odnose na procjenu pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike, samoprocjenu kompetentnosti za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti, samoprocjenu zadovoljstva ukupnom realizacijom nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, samoprocjenu motiviranosti za neposredan rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, samoprocjenu spremnosti učitelja za provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti temeljenih na interesima učenika te mišljenjima učitelja o potrebi obogaćivanja ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u kojima rade. Uz svaku tvrdnju bila je ponuđena skala od pet stupnjeva na kojoj su sudionici procjenjivali stupanj slaganja s tvrdnjama.

5.7. Postupak istraživanja

5.7.1. Učenici

Postupak istraživanja provodio se 2017./2018. godine grupno na nastavi glazbene kulture elektronskim putem uz vođenje učitelja. Svaki učenik pristupio je ispunjavanju upitnika putem računala u učionicama za informatiku. Učitelji glazbene kulture vodili su učenike pri ispunjavanju upitnika, a predviđeno trajanje ispunjavanja upitnika bilo je trideset minuta.

Za potrebe istraživanja određene su nezavisne i zavisne varijable:

Nezavisne varijable:

- spol učenika,
- dob / razred učenika,
- opći uspjeh učenika,
- nalazi li se škola u gradu ili izvan grada,
- postoji li glazbena škola u mjestu u kojem učenici pohađaju školu.

Zavisne varijable:

- uključenost u glazbene aktivnosti u školi,
- interes učenika za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture
- interes učenika za učenje instrumenta,
- opći stav prema glazbi,
- motivacija za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi (intrinzična i ekstrinzična),
- stav prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i osobnu dobrobit učenika,
- stav prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi,
- stav prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti,
- opći stav učenika prema školi.

5.7.2. Učitelji

Postupak istraživanja provodio se 2017./2018. godine na županijskim stručnim vijećima učitelja glazbene kulture u svim županijama Republike Hrvatske. Predviđeno trajanje ispunjavanja upitnika bilo je dvadeset minuta.

Za potrebe istraživanja određene su nezavisne i zavisne varijable.

Nezavisne varijable:

- spol učitelja,
- godine radnog iskustva,
- status – zvanje učitelja (bez statusa – zvanja, mentor, savjetnik),
- broj tjednih zaduženja (nastavnih sati) za provođenje glazbenih aktivnosti,
- vrsta glazbene aktivnosti koju provode.

Zavisne varijable:

- zadovoljstvo učitelja realizacijom nastavnih sati u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti,
- motiviranost za rad u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti,
- procjena pozitivna učinka glazbenih aktivnosti na učenike,
- samoprocjena kompetentnosti za provođenje glazbenih aktivnosti,
- procjena potrebe za obogaćivanjem ponude glazbenih aktivnosti,
- procjena oblikovanja glazbenih aktivnosti prema interesima učenika.

5.8. Obrada podataka

Svi podatci obrađeni su u programu IBM SPSS (2011)[18]. Sve su analize napravljene u okviru generalnog linearnog modela. Za testiranje svih razlika korištene su ANOVA-e, t-testovi te su za izračun korelacija korišteni Pearsonovi koeficijenti korelacija.

Za provjeru hipoteza kod kategorijalnih varijabli korišteni su X^2 testovi. U vezi s metodom faktorske dekompozicije, korištena je metoda glavnih komponenti (PC).

Za provjeru hipoteza kod kontinuiranih varijabli korišteni su linearni modeli (t-test, ANOVA).

Za određivanje adekvatnog broja dimenzija korištena je grafička metoda (Cattelov prikaz) koja se, u simulacijskim istraživanjima, pokazuje superiornija od ustaljene Kaiser-Guttmanove metode karakterističnih korijena većih od 1 (Raîche, Walls, Magis, Riopel, & Blais, 2013).

Za procjenu pouzdanosti višečestičnih skala korištena je Chrombachova metoda (koeficijent pouzdanosti α).

Za sve situacije u kojima bi neka značajka varijable (primjerice, distribucija ili asimetrija) mogla narušavati snagu parametrijskih metoda, testiranje je provedeno odgovarajućom neparametrijskom metodom. Ako su rezultati parametrijskih i neparametrijskih analiza konvergirali, zbog jednostavnosti i koherentnosti teksta prikazani su rezultati parametrijskih analiza.

[18]IBM SPSS. (2011). Armonk, NY: IBM Corp. Raîche, G., Walls, T. A., Magis, D., Riopel, M., & Blais, J. G. (2013). Non-graphical solutions for Cattell's scree test. Methodology, 9(1), 23–29. https://doi.org/10.1027/1614-2241/a000051

6. RAZVOJNE PERSPEKTIVE IZVANNASTAVNIH GLAZBENIH AKTIVNOSTI UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U REPUBLICI HRVATSKOJ: REZULTATI I RASPRAVA

6.1. Profil učenika s obzirom na sociodemografska obilježja

Ispitivanje učenika u svim županijama u Republici Hrvatskoj pridonijelo je cjelovitijem uvidu u trenutni položaj i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi.

U istraživanju je sudjelovalo N=4240 učenika. Istraživanjem je obuhvaćeno N=4240 učenika, od čega je N=2124 djevojčica i N=2116 dječaka (slika 4).

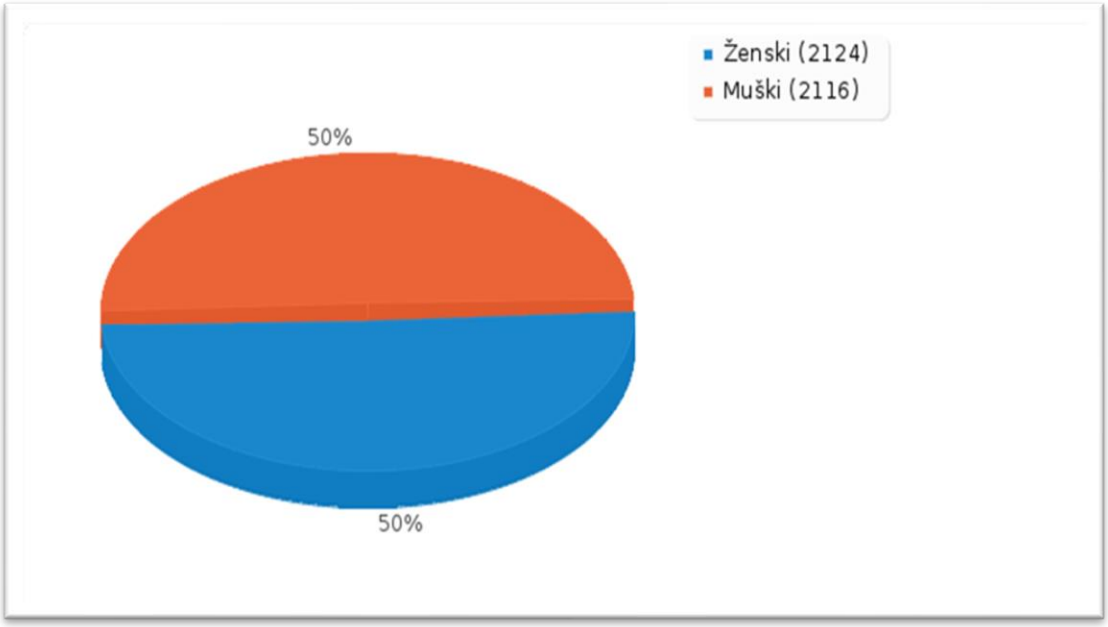

Slika 4. *Raspodjela sudionika u uzorku s obzirom na spol*

Raspodjela sudionika s obzirom na županiju prikazana je na slici 5.

Zagrebačka (9%), Krapinsko-zagorska (4.48%), Sisačko-moslavačka (3.30%), Karlovačka (7.71%), Varaždinska (5.31%), Koprivničko-križevačka. (2.08%), Bjelovarsko-bilogorska (3.77%), Primorsko-goranska (5.54%), Ličko-senjska (1.98%), Virovitičko-podravska (2.78%), Požeško-slavonska (2.36%), Brodsko-posavska (9.43%), Zadarska (1.06%), Osječko-baranjska (6.46%) Šibensko-kninska (3.21%), Vukovarsko-srijemska (3.87%), Splitsko-dalmatinska (7.85%), Istarska (5.90%), Dubrovačko-neretvanska (1.44%), Međimurska (6.18%) i Grad Zagreb (5.99%)

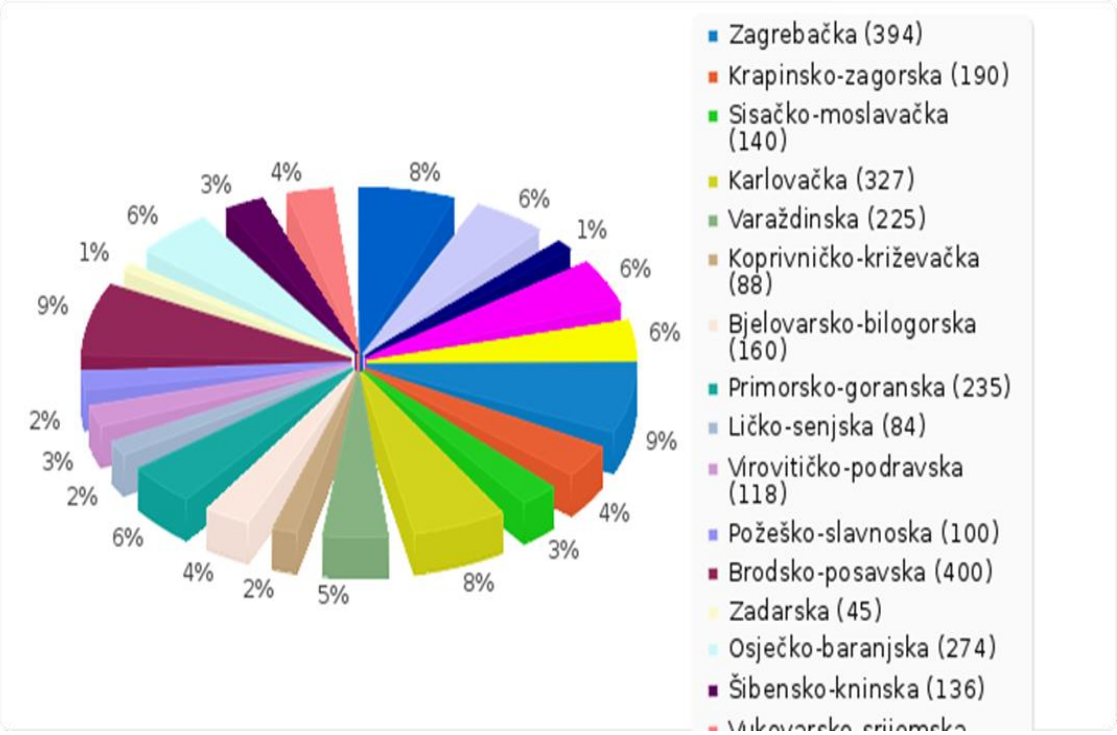

Slika 5. *Raspodjela sudionika s obzirom na županiju*

U istraživanju je sudjelovalo 25% učenika petih, 25% učenika šestih, 25% učenika sedmih i 25% učenika osmih razreda. Dob učenika koji su sudjelovali u istraživanju prikazana je na slici 6.

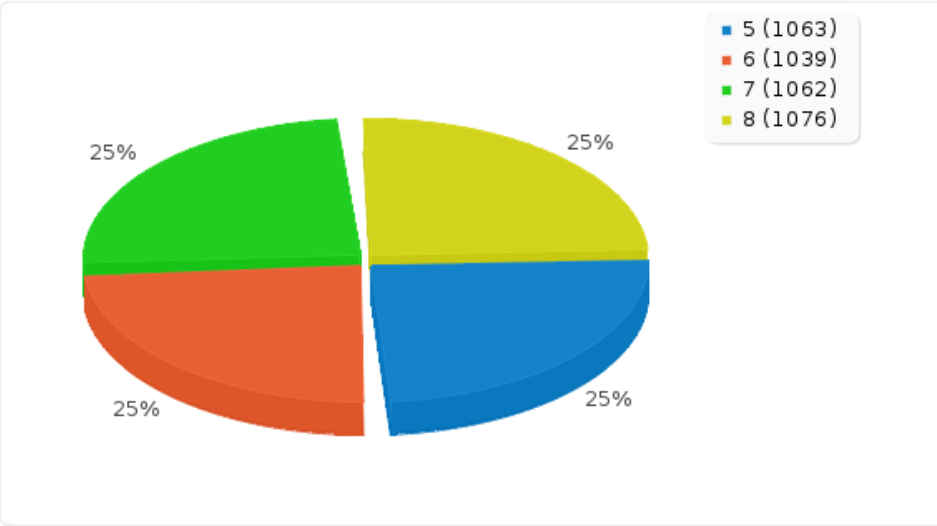

Slika 6. *Raspodjela sudionika s obzirom na dob (razred)*

Na pitanje nalazi li se škola učenika koju pohađaju u gradu, 65% učenika odgovorilo je da se njihova škola nalazi u gradu, dok je 35% učenika odgovorilo da se njihova škola nalazi izvan grada (slika 7).

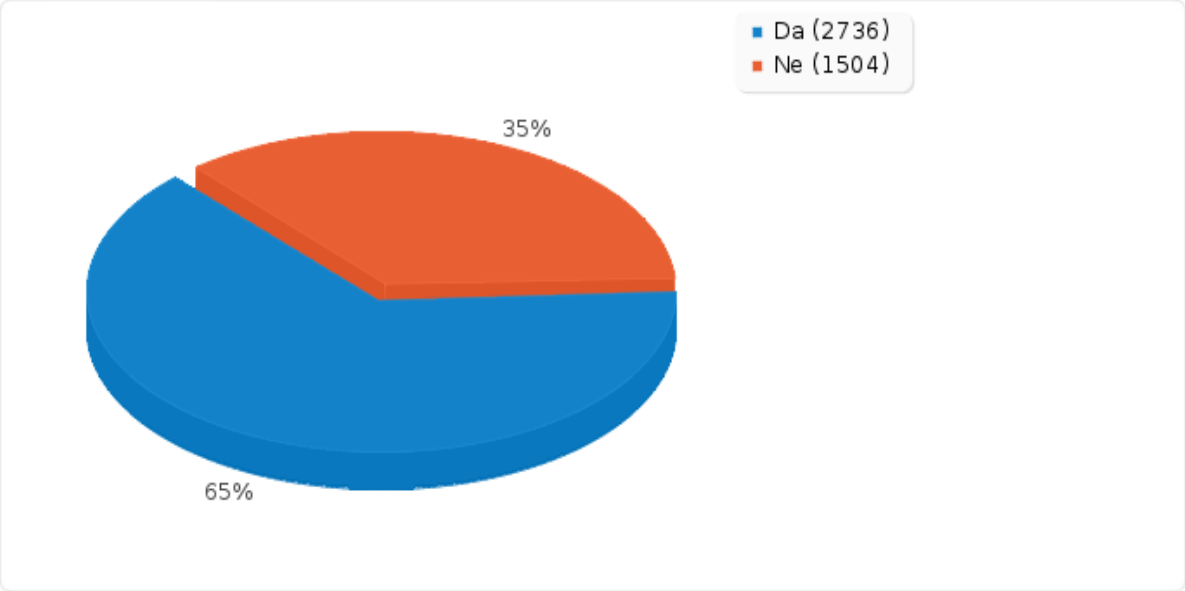

Slika 7. *Škola u gradu/škola izvan grada*

S odličnim uspjehom prethodnu godinu završilo je 50.31% učenika, s vrlo dobrim 36.49%, s dobrim 23.36%, s dovoljnim 0.57%, dok razred nije završilo 0.28% učenika (slika 8).

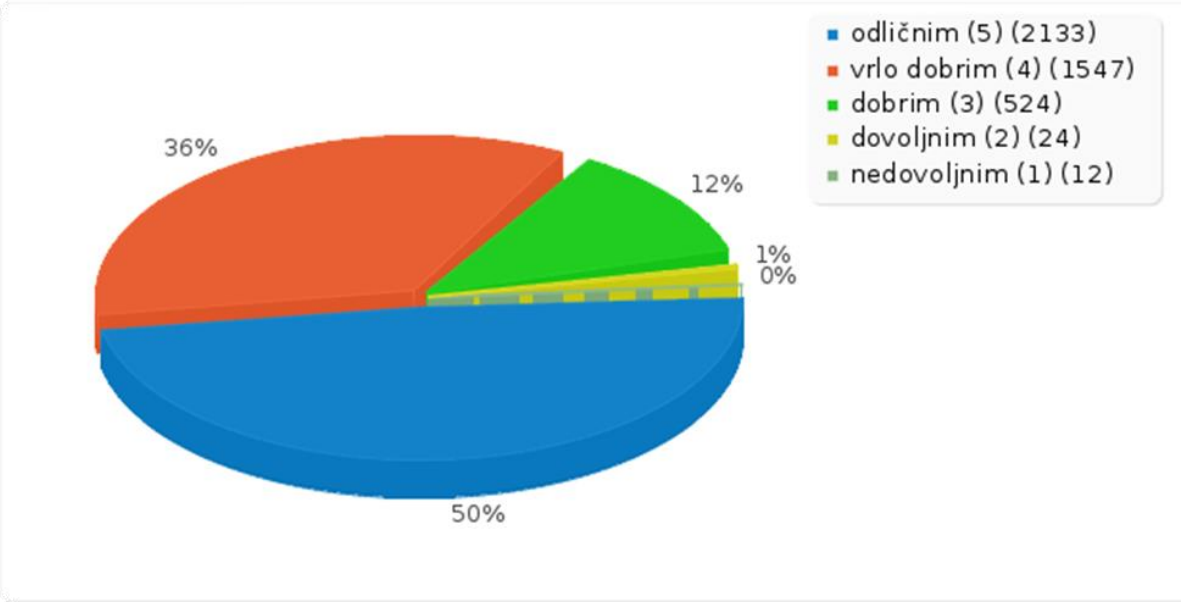

Slika 8. *Opći uspjeh učenika na kraju prethodne godine*

Postignuća učenika iz predmeta Glazbena kultura: čak 83% učenika postiže odličan uspjeh u predmetu, 14% učenika postiže vrlo dobar uspjeh, 3% učenika postiže dobar uspjeh, 0% učenika postiže dovoljan uspjeh u predmetu glazbena kultura (slika 9).

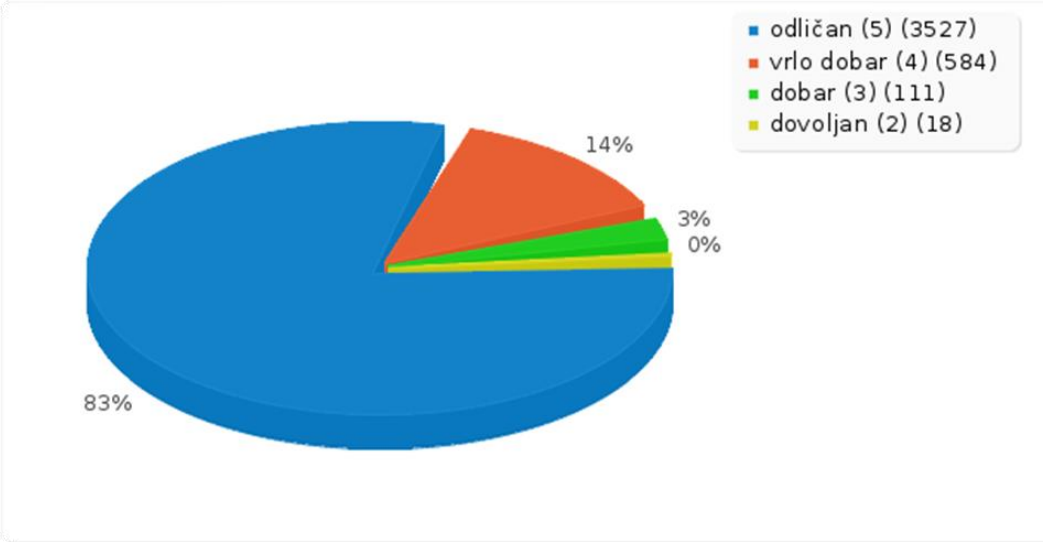

Slika 9. *Postignuća učenika iz predmeta Glazbena kultura*

Ispitanih učenika u čijem se mjestu stanovanja nalazi glazbena škola je 55%, a učenika u čijem mjestu stanovanja nema glazbene škole je 45% (slika 10). Gotovo polovica ispitanih učenika nema glazbenu školu u mjestu stanovanja. Ova informacija pokazuje kako polovica ispitanih učenika nema priliku pohađati glazbenu školu i kada bi ona bila područje njihova interesa. Ovim je učenicima općeobrazovna osnovna škola jedino mjesto gdje mogu razvijati glazbene kompetencije što govori u prilog potrebi razvoja područja glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi u okviru kojeg će učenici prema područjima svoga glazbenog interesa moći razvijati glazbena znanja i vještine.

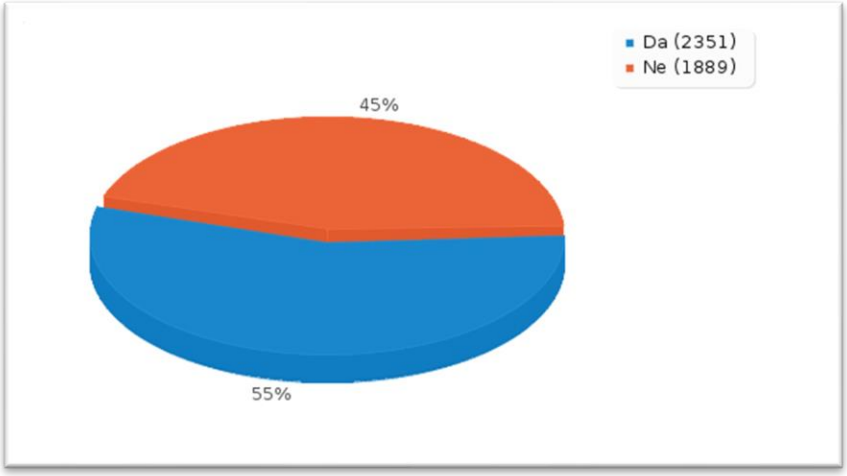

Slika 10. *Postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja učenika*

Učenici su u velikom broju od 70%, izjavili da se nitko od članova njihove obitelji ne bavi glazbom, dok se 29% članova obitelji učenika bavi glazbom (slika 11). Ako uzmemo u obzir da obiteljsko okruženje dijelom može utjecati na usmjeravanje dječjih interesa, tada ovi podatci ukazuju da je i škola mjesto koje treba pridonijeti razvoju interesa učenika.

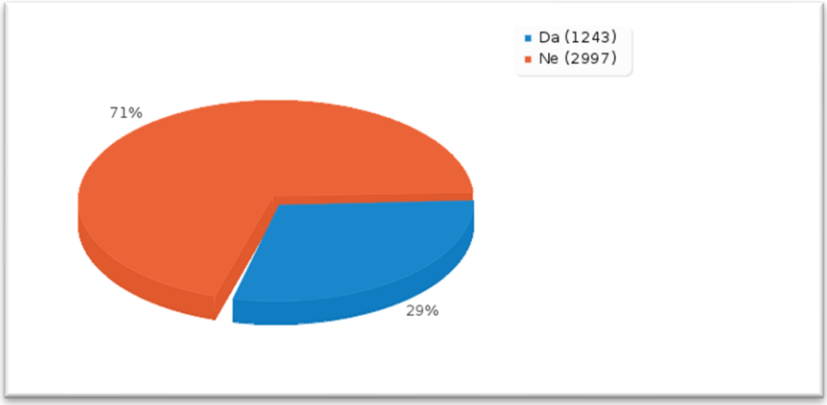

Slika 11. *Raspodjela ispitanika s obzirom na bavljenje glazbom roditelja*

Rezultati pokazuju vrlo dobar odaziv učenika posjetima kazališnim predstavama i koncertima, od čega 45% učenika nekoliko puta godišnje posjećuje koncerte i kazališne predstave, 27% jednom godišnje, dok nešto više od 28% ne posjećuje kulturne događaje niti jednom u godini. Kako bi se i ovoj grupi približila kulturna događanja u koncertnim dvoranama i kazališnim kućama, škole mogu učiniti puno. U sklopu školskoga kurikuluma i terenske nastave škole mogu učenicima približiti žive umjetničke izvedbe te tako pridonijeti proširivanju kulturnih vrijednosti u sveobuhvatnu razvoju učenika.

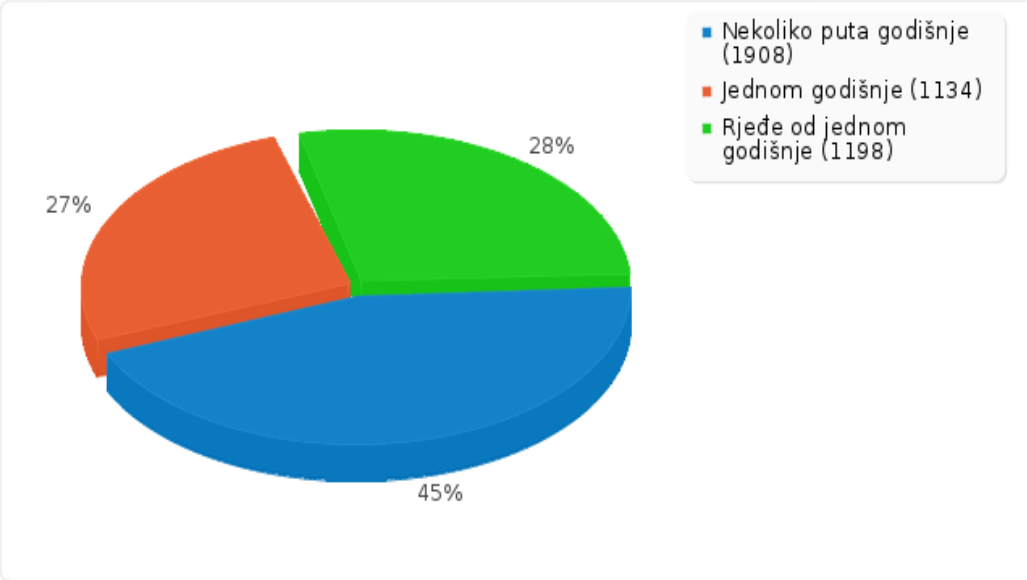

Slika 12. *Učestalost posjećivanja koncerata i kazališnih predstava*

6.2. Interesi učenika za kurikulumska područja

Najveći interes učenici iskazuju za tjelesno i zdravstveno područje 28%, odmah potom iskazuju interes za umjetničko područje 18%, treće po redu interesa je tehničko i informatičko područje 17%, prirodoslovno 14%, zatim slijedi jezično-komunikacijsko 10%, matematičko je pretposljednje u nizu zastupljeno s 8%, dok je društveno-humanističko na posljednjem mjestu (slika 13).

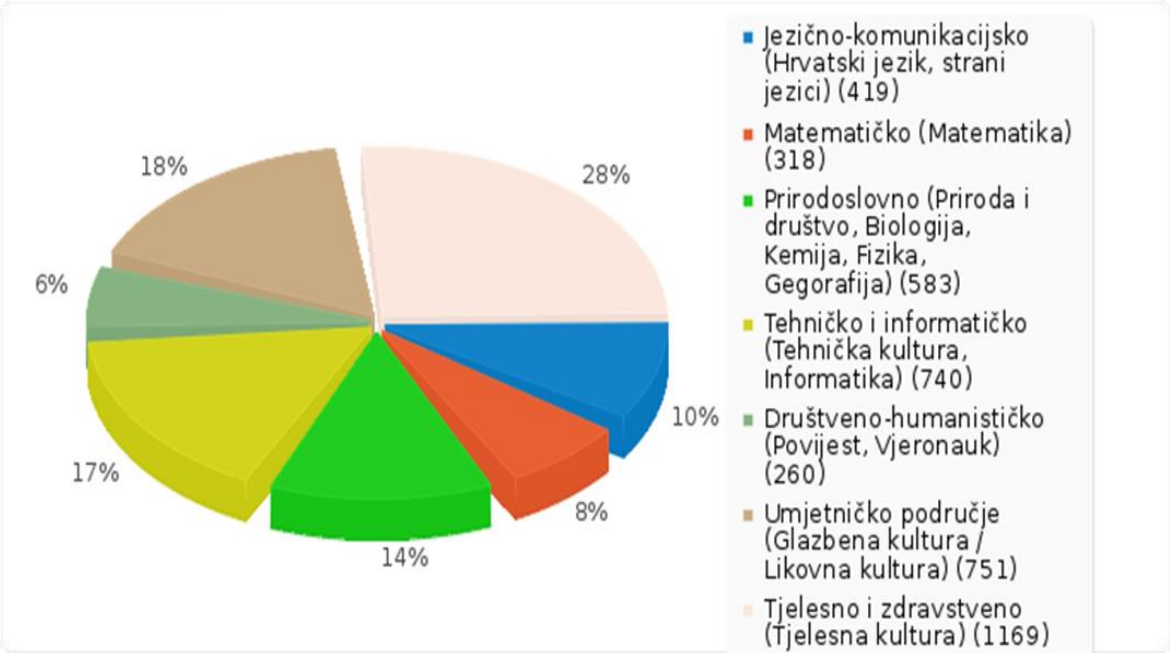

Slika 13. *Interesi učenika za kurikulumska područja*

Među kurikulumskim područjima za koje učenici iskazuju interes umjetničko područje rangirano je drugo po redu. Pokazatelj je to da učenici vole umjetnost i željeli bi se njome baviti u školi koju pohađaju. Stoga bi bilo korisno kada bi škole u okviru školskih kurikuluma i kurikulumskih podsustava kao što je kurikulum izvannastavnih aktivnosti, organizirale aktivnosti za koje su učenici iskazali interes pa tako i one aktivnosti umjetničkog područja. Iskazani interesi učenika za sudjelovanjem u aktivnostima umjetničkog područja potvrđuju opravdanost istraživanja ovoga doktorskog rada i upućuju na nužnost obogaćivanja ponude sadržajne strukture aktivnosti umjetničkog područja u školama. S ciljem pronalaženja pozitivnih rješenja poput osiguravanja uvjeta u pogledu odgovarajućeg tjednog rasporeda sati, opremljenosti kabineta instrumentima i ostalom potrebnom opremom za izvođenje glazbene

nastave, te osiguravanjem potrebnog broja sati, osigurali bi se uvjeti za kvalitetniju provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje bi proizašle iz učeničkih interesa.

Za postizanje najboljih rezultata učenici su rangirali područja na sljedeći način: najslabije rangirano naveli su društveno-humanističko područje u postizanju rezultata sa 6%, nešto bolje rezultate ostvaruju u prirodoslovnom i matematičkom području 8%, 10% učenika postiže najbolje rezultate u jezičnom području, 15% u tehničko-informatičkom području, zatim 25% učenika navodi umjetničko područje u kojem su najuspješniji, dok su tjelesno i zdravstveno područje njih 28% naveli kao područje u kojem su najuspješniji (slika 14).

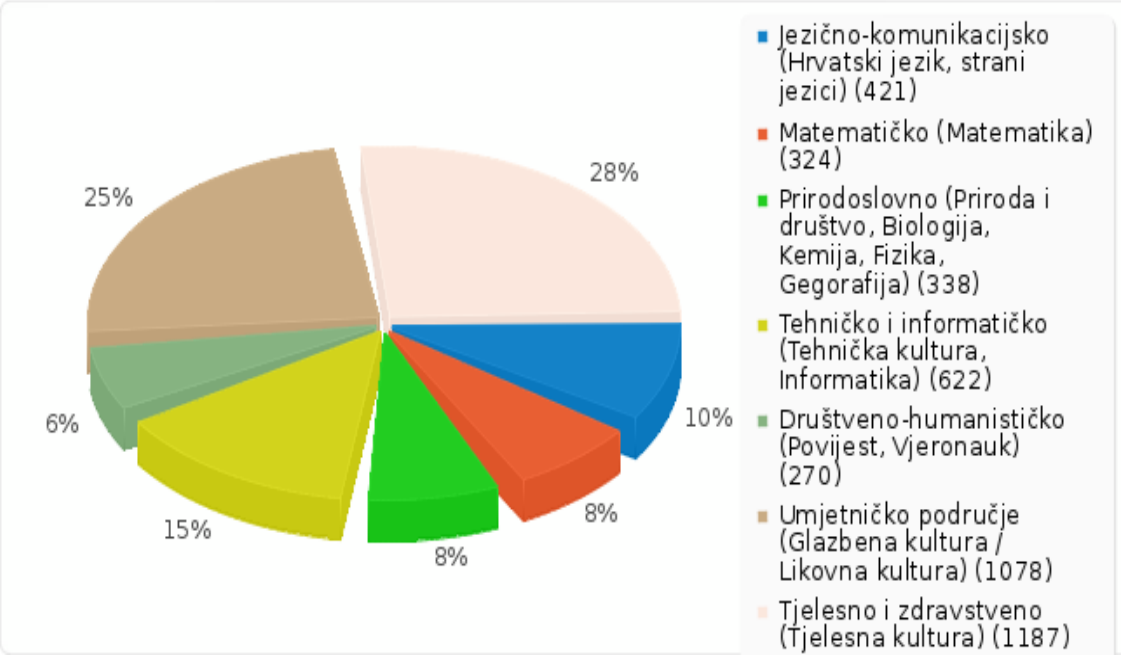

Slika 14. *Kurikulumska područja u kojima učenici postižu najbolje rezultate*

Iz rezultata se može zaključiti da je interes učenika za umjetničko područje visok, pri čemu su učenici i svoja postignuća u tome području procijenili pozitivnim što je važan pokazatelj u planiranju razvoja i unaprjeđenja ovoga izvannastavnoga glazbenog područja u školama. S obzirom na to da je umjetničko područje visoko rangirano kao područje u kojem učenici postižu najbolje rezultate, vrlo je važna informacija koja može pomoći nositeljima obrazovnih politika u kreiranju okvira nacionalnog kurikuluma kojim će se omogućiti razvoj učeničkih sposobnosti i stjecanje znanja i vještina prema područjima njihova interesa i tako pridonijeti unaprjeđenju interesno usmjerenoga obrazovanja u školama.

6.2.1. Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi i izvan škole

Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi, prikazana je na slici 15. Treba napomenuti da je ukupni broj odgovora veći od 100%, budući da su učenici mogli navesti više od jedne izvannastavne aktivnosti.

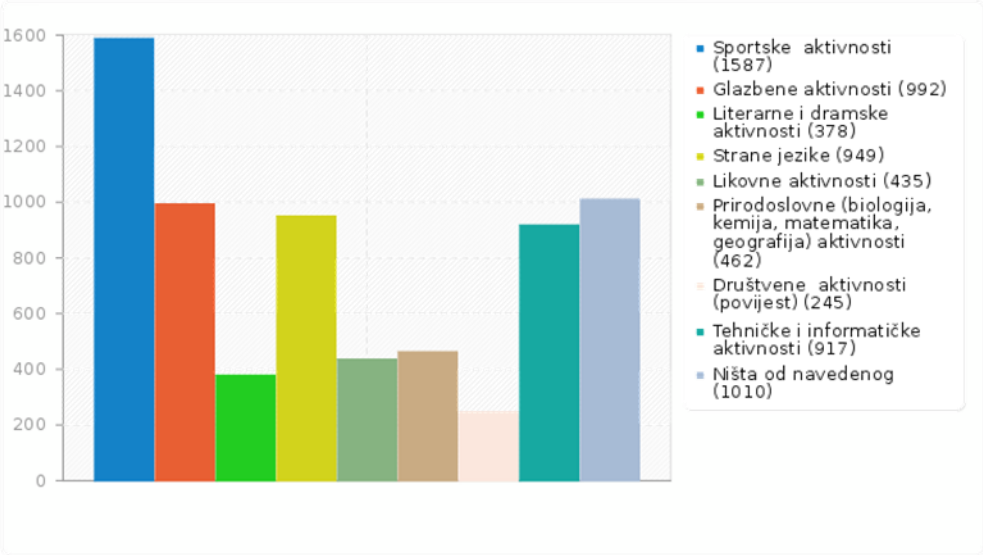

Slika 15. *Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi*

Najviše učenika polazi sportske aktivnosti, 37.43%, na drugom mjestu i ovdje su glazbene aktivnosti s 23.40%, zatim strani jezici 22. 38%, slijede tehničke aktivnosti 21,63%, prirodoslovne 10.90%, likovne aktivnosti 10.26%, literarne i dramske 8.98% te društvene aktivnosti 5.78%, dok 23.82% učenika ne polazi niti jednu od navedenih aktivnosti u školi. Uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti nije visoka, ali je drugorangirana prema učeničkim interesima i samim time nameće odgovornost kako bi se njima primjereno odgovorilo.

Uključenost učenika u aktivnosti izvan škole, prikazana je na slici 16. Treba napomenuti da je ukupni broj odgovora veći od 100%, budući da su učenici mogli navesti više od jedne izvannastavne aktivnosti.

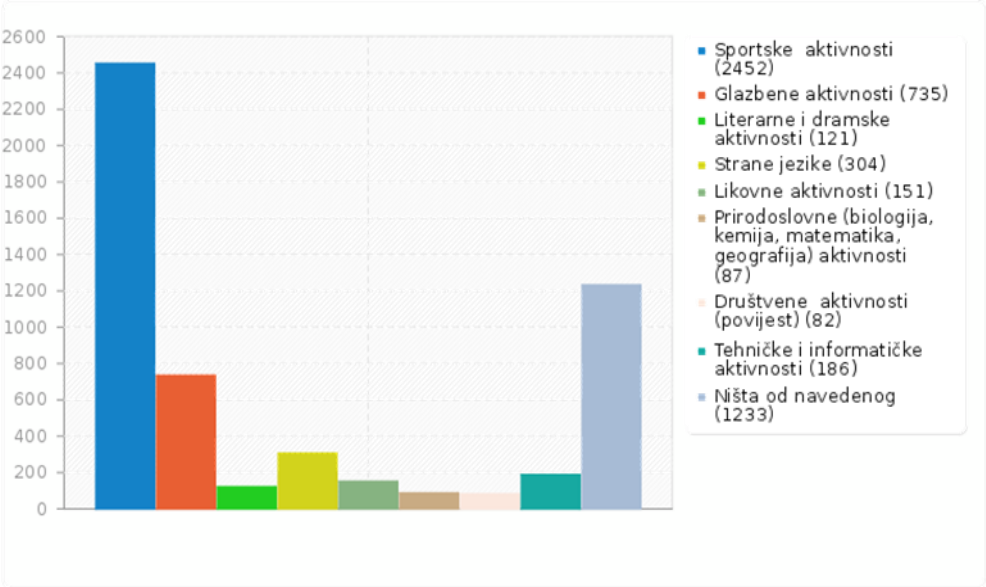

Slika 16. *Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti izvan škole*

Pokazalo se da su sportske aktivnosti najučestaliji odabir učenika i izvan škole 57.83%, a učinak tih aktivnosti utječe na stjecanje vještina u rješavanju problema, bolje organizacije, preuzimanja inicijative, pridonosi mentalnu blagostanju i emocionalnu razvoju te općenito pridonosi smanjenju stresa (Hansen i sur., 2003; Daley i Leahy, 2003; Smith, 2008).

Glazbene aktivnosti i u ovom su slučaju drugi izbor učenika po uključenosti sa 17.33%. Darling, Caldwell i Smith (2005), Feldman i Matjasko (2005), O'Neill (2005), Olson (2008) naglašavaju značaj sudjelovanja učenika u programima glazbenih aktivnosti u izgradnji identiteta, smanjenja otuđenosti te poticanju individualnoga rasta uopće. U aktivnosti koje obuhvaćaju interes za učenje stranih jezika uključeno je 7.17% učenika, dok je u tehničke aktivnosti uključeno 4.39% učenika. Neočekivano su i u aktivnostima koje učenici pohađaju izvan škole likovne aktivnosti tek peti izbor prema uključenosti učenika u različite vrste aktivnosti sa samo 3,56%. Potom slijede s 2.85% literarne i dramske aktivnosti, zatim prirodoslovne aktivnosti u koje je uključeno 2.05% učenika, dok su društvene aktivnosti s 1,93% posljednje u nizu aktivnosti koje učenici pohađaju u školama. Na kraju, važno je istaknuti da 29.08% učenika ne polazi niti jednu od navedenih aktivnosti izvan škole.

Pozitivan učinak sudjelovanja učenika u različitim oblicima izvannastavnih aktivnosti u školi ili izvan škole predmetna je problematika kojom su se bavili mnogi (Holland, 1933; Baxter i Smith, 1936; Mahoney, 2000; Marsh i Kleitman, 2003; Zaff, More, Papillo i Williams, 2003) s ciljem razvoja interesno usmjerenoga obrazovanja pojedinca.

Raspodjela odgovora učenika na pitanje koje glazbene aktivnosti postoje u njihovoj školi, prikazana je na slici 17. Treba napomenuti da je ukupni broj odgovora veći od 100%, budući da su učenici mogli navesti više od jedne izvannastavne aktivnosti.

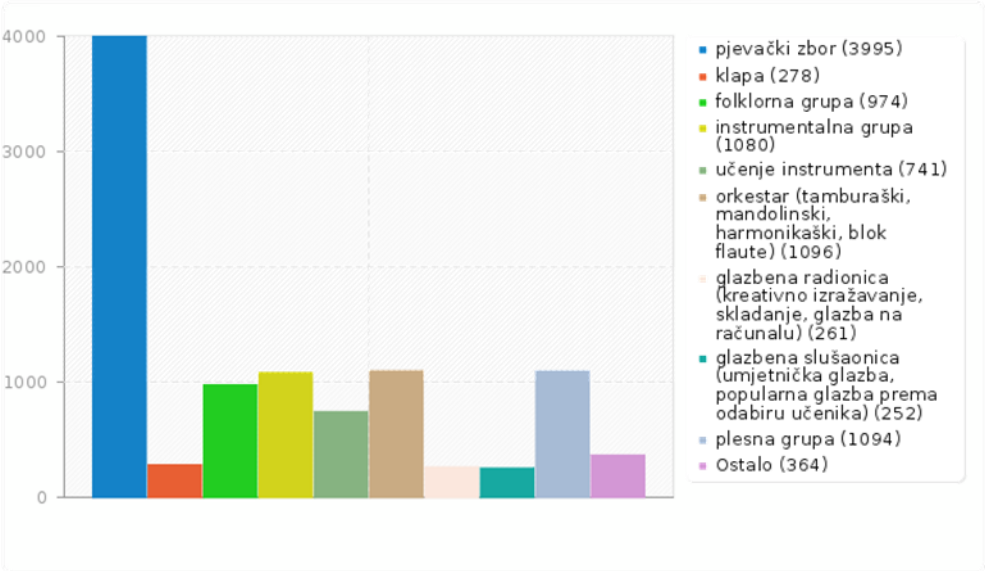

Slika 17. *Raspodjela odgovora učenika na pitanje koje glazbene aktivnosti postoje u njihovoj školi*

Pjevački zbor učenici navode kao najzastupljeniju aktivnost koja prema njihovim saznanjima postoji u njihovoj školi 94.22%, potom slijede orkestri (tamburaški, mandolinski, harmonikaški, blok-flaute) zastupljeni s 25.85%, plesna grupa 25.80%, instrumentalna grupa 25.47%, folklorna grupa 22.97%, učenje instrumenta 17.48%, pjevanje u klapi 6.56%, glazbena radionica 6.15% i najmanje zastupljena aktivnost s 5.94% je glazbena slušaonica.

6.2.2. Uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi

Uključenost učenika u glazbene aktivnosti u školi prikazana je na slici 18. Treba napomenuti da je ukupni broj odgovora veći od 100%, budući da su učenici mogli navesti više od jedne izvannastavne aktivnosti.

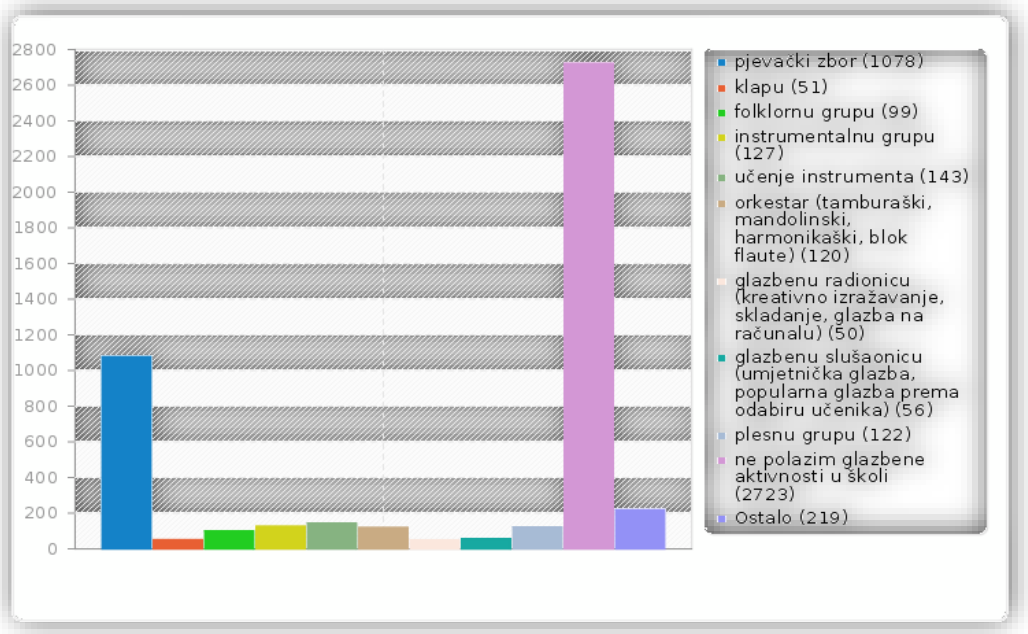

***Slika 18**. Uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi*

Pjevački zbor je najzastupljenija aktivnost u koju su uključeni učenici u školi, a polazi je 25.42% učenika, što su potvrdila i dosadašnja istraživanja (Vidulin-Orbanić, 2008; Sučić, 2010; Pejić Papak, 2011; Dubovicki, Svalina i Proleta, 2014; Radočaj-Jerković 2016; Krnić i Grgat 2016; Svalina, Muha i Peko, 2016; Vidulin, 2016). Ostale aktivnosti u znatno su manjoj mjeri zastupljene: učenje instrumenta 3.37%, instrumentalna grupa 3.00%, plesna grupa zastupljena je 2.88%, potom slijedi orkestar s 2.83%, folklorna grupa 2.33%, glazbena slušaonica 1.32%, slijedi pjevanje u klapi 1.20% i na posljednjem mjestu po uključenosti učenika je glazbena radionica s 1.18%, dok 64.22% učenika uopće nije uključeno niti u jednu navedenu glazbenu aktivnost. Podatke istraživanja o postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školama potrebno je staviti u odnos s interesima učenika za uključivanje u glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture kako bi se učinilo potrebne korake za kvalitetniju provedbu tih aktivnosti i odgovarajuće odgovorilo interesima učenika.

6.2.3. Razlike u uključenosti učenika u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi

Kako bi se istražile moguće razlike u postojećoj uključenosti učenika u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na spol, razred/dob, nalazi li se škola u gradu ili izvan grada, opći uspjeh i postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja te da je odgovor na pitanje kojim se ispitivala postojeća uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi binarnoga tipa, za provjeru razlika u pojavnosti odgovora na sve značajke pitanja kojim se ispitivala postojeća uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na spomenute varijable, izračunat je niz linearnih modela (t-testova i ANOVA). Aritmetičke sredine pojedinih odgovora predstavljaju proporcije ispitanika koji su pozitivno odgovorili na spomenutu stavku s obzirom na niz nezavisnih varijabli. Prikaz rezultata statističkog testiranja nalazi se u tablicama koje slijede.

6.2.3.1. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na spol učenika

Tablica 18. Spolne razlike u postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti

	t	**X ženski**	**X muški**
Pjevački zbor	19.19**	.38	.13
Klapa	0.41	.01	.01
Folklorna grupa	2.53*	.03	.02
Instrumentalna grupa	1.55	.03	.03
Učenje instrumenta	0.79	.03	.04
Orkestar	1.50	.02	.03
Glazbena radionica	1.44	.01	.01
Glazbena slušaonica	0.82	.01	.01
Plesna grupa	5.14**	.04	.02
Ne polazim glazbene aktivnosti u školi	13.41**	.55	.74

* p<.05; ** p<.01

Za većinu aspekata pitanja kojima se ispitivala postojeća uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi nije dobivena statistički značajna razlika u proporciji ispitanika koji su potvrdili svoje sudjelovanje u spomenutoj izvannastavnoj glazbenoj aktivnosti u školi s obzirom na spol. Vidljivo je da se spolne razlike otkrivaju kod uključenosti učenika u pjevački zbor, gdje je veća proporcija ispitanika ženskog spola uključena u tu aktivnost od ispitanika muškog spola. Isto tako, nešto je veća proporcija ispitanika ženskog spola uključena u folklorne grupe. Veća proporcija ženskih ispitanika uključena je i u plesne skupine u usporedbi s muškim ispitanicima. Kada gledamo globalno, veća proporcija muških ispitanika općenito nije uključena u izvannastavne glazbene aktivnosti za razliku od ženskih ispitanika.

6.2.3.2. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na razred/dob učenika

Proveden je niz jednosmjernih ANOVA gdje je razred faktor a odabir pojedine aktivnosti zavisna varijabla.

Tablica 19. Rezultati ANOVA testiranja uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na razred/dob

	F(3,4236)	**X 5**	**X 6**	**X 7**	**X 8**
Pjevački zbor	10.92**	.30	.28	.21	.23
Klapa	1.63	.01	.01	.01	.02
Folklorna grupa	0.90	.03	.02	.02	.03
Instrumentalna grupa	3.13*	.04	.02	.03	.03
Učenje instrumenta	6.51**	.05	.03	.03	.03
Orkestar	1.10	.03	.02	.03	.03
Glazbena radionica	0.70	.01	.01	.01	.01
Glazbena slušaonica	2.29	.02	.01	.01	.01
Plesna grupa	7.98**	.05	.03	.02	.02
Ne polazim glazbene aktivnosti u školi.	18.35**	.57	.61	.70	.68

* p<.05; ** p<.01

Analizirajući uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na dob/ razred učenika koji pohađaju, možemo vidjeti da je dobiveno nekoliko značajnih istih efekata na uključenost u specifične izvannastavne glazbene aktivnosti. Značajni efekti pokazali su se pri uključenosti u pjevački zbor, instrumentalnu grupu, učenje instrumenata, plesnu grupu i globalno na uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti (rezultati u tablici 19). Uključenost u pjevačke zborove nešto je viša u nižim razredima (5. i 6.) s obzirom na uključenost učenika viših razreda (7. i 8.). Slično je i kod uključenosti učenika u instrumentalne grupe, učenje instrumenata te uključenosti u plesne grupe, gdje je također nešto viša uključenost učenika u petom razredu, nego u ostalim razredima. Kada gledamo ukupnu uključenost, možemo vidjeti da je ona najveća u petom razredu, statistički je značajno niža u šestom razredu te je značajno još niža u sedmom i osmom razredu.

Ovaj podatak otvara pitanja za daljnja istraživanja i ukazuje na potrebu za promjenama koje bi utjecale na kreiranje zanimljivih programa u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti temeljenih na interesima učenika kako bi se smanjilo opadanje interesa učenika za uključivanje i pohađanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama koje pohađaju.

6.2.3.3. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada

Tablica 20. Razlike u postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi (u gradu ili izvan grada)

	t	**X grad**	**X izvan grada**
Pjevački zbor	7.61**	.22	.32
Klapa	1.85	.01	.01
Folklorna grupa	3.38**	.02	.03
Instrumentalna grupa	0.95	.03	.03
Učenje instrumenta	0.48	.03	.03
Orkestar	5.13**	.02	.05
Glazbena radionica	1.41	.01	.01
Glazbena slušaonica	4.27**	.01	.02
Plesna grupa	1.29	.03	.03
Ne polazim glazbene aktivnosti u školi.	7.68**	.68	.57

* p<.05; ** p<.01

Kada pogledamo razlike u uključenosti u pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada, vidljivo je da se pojavljuju efekti kod uključenosti učenika u pjevački zbor, folklornu grupu, orkestre, slušaonicu te globalno na uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti (tablica 20). Veća uključenost u pjevačke zborove uočava se kod škola čiji je smještaj izvan grada. Slično se uočava i kod uključenosti u folklorne skupine u školama koje se nalaze izvan grada ako se usporede sa školama koje su u gradu. Isto vrijedi i za uključenost u orkestre i glazbene slušaonice.
Generalno gledajući, ispitanici koji pohađaju škole koje se ne nalaze u gradovima imaju više razine uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti od onih čije se škole nalaze u gradovima. Ovaj podatak govori u prilog promjenama koje su nužne u pogledu razvojnih perspektiva s ciljem pružanja mogućnosti razvijanja glazbenih kompetencija učenika prema njihovim potrebama i interesnim područjima. Osiguravanje uvjeta za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama koje se nalaze manjim sredinama vrlo je važno budući da se učenicima ne pružaju druge mogućnosti za aktivno bavljenje glazbom.

6.2.3.4. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na opći uspjeh učenika

Distribucija općeg uspjeha učenika u uzorku osnovnoškolaca jako je asimetrična (tablica 21).

Tablica 21. Broj učenika s pojedinim općim uspjehom prisutnih u uzorku

Nedovoljan (1)	Dovoljan (2)	Dobar (3)	Vrlo dobar (4)	Odličan (5)
12	24	524	1547	2133

S odličnim uspjehom prethodnu godinu završilo je 50.31% učenika, s vrlo dobrim 36.49%, s dobrim 23.36%, s dovoljnim 0.57% dok razred nije završilo 0.28% učenika. Kada se zbroje odlični i vrlo dobri učenici, dobiva se broj od 87% učenika koji ostvaruju vrlo uspješne rezultate u školskom općem uspjehu.

Za daljnju analizu, učenici s općim uspjehom 1 (nedovoljan) i 2 (dovoljan) pripojeni su učenicima s uspjehom 3 (dobar). Za provjeru razlika u odgovorima u pitanju kojim se ispitivala

uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na opći uspjeh učenika izračunat je niz jednosmjernih ANOVA. Prikaz rezultata testiranja u nalazi se u tablici 22.

Tablica 22. Rezultati testiranja razlika u odgovorima učenika kojim se ispitivala uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na opći uspjeh učenika

	F(2,423)	X dobar	X vrlo dobar	X odličan
Pjevački zbor	26.47**	.17	.22	.30
Klapa	2.75	.02	.01	.01
Folklorna grupa	2.01	.03	.03	.02
Instrumentalna grupa	4.29*	.01	.03	.04
Učenje instrumenta	0.76	.03	.03	.04
Orkestar	0.82	.02	.03	.03
Glazbena radionica	0.62	.01	.01	.01
Glazbena slušaonica	0.84	.02	.01	.01
Plesna grupa	2.99*	.02	.03	.03
Ne polazim glazbene aktivnosti u školi.	18.23**	.73	.66	.60

* p<.05; ** p<.01

Možemo vidjeti da su značajne razlike u odgovorima učenika na pitanje 19 (uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi) s obzirom na opći uspjeh učenika, pri uključenosti u pjevački zbor, instrumentalnu grupu, plesnu grupu i generalne ne-uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti. Značajno je viša uključenost u pjevački zbor kod učenika s vrlo dobrim uspjehom (4) nego kod učenika s dobrim uspjehom (3) te kod učenika s odličnim uspjehom (5) u odnosu na učenike s vrlo dobrim uspjehom (4). Što se tiče uključenosti učenika u instrumentalne grupe, učenici s odličnim uspjehom (5) pokazuju veću uključenost u te aktivnosti od učenika s vrlo dobrim uspjehom (4). Uključenost u plesne skupine nešto je blago niža kod učenika s dobrim uspjehom (3) u usporedbi s učenicima s vrlo dobrim (4) i odličnim uspjehom (5). Najveće razlike dobivaju se na globalnoj ne-uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti, gdje su učenici s dobrim uspjehom (3) znatno manje uključeni od učenika s vrlo dobrim uspjehom (4) te su najviše uključeni učenici s odličnim uspjehom (5).

6.2.3.5. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja

Za provjeru razlika u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na to je li u mjestu stanovanja prisutna glazbena škola, provedeno je niz t-testova na svakom od aspekata pitanja kojim se ispitivala uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi. Rezultati su prikazani u tablici 23.

Tablica 23. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja

	t	**X da**	**X ne**
Pjevački zbor	5.61**	.22	.30
Klapa	1.91	.01	.01
Folklorna grupa	3.46**	.02	.03
Instrumentalna grupa	0.11	.03	.03
Učenje instrumenta	0.81	.04	.03
Orkestar	5.33**	.02	.04
Glazbena radionica	0.49	.01	.01
Glazbena slušaonica	3.54**	.01	.02
Plesna grupa	3.64**	.02	.04
Ne polazim glazbene aktivnosti u školi.	5.64**	.68	.60

* p<.05; ** p<.01

Kad pogledamo razlike u uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja, vidljivo je da su one uočljive kod uključenosti u pjevački zbor, folklorne skupine, orkestre, glazbene slušaonice, plesne grupe te na generalnoj razini ne-uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti. Učenici koji žive u mjestima koja nemaju glazbenu školu iskazuju veću uključenost u pjevačke zborove, nešto veću uključenost u folklorne grupe, orkestre, glazbene slušaonice i plesne grupe. Kad pogledamo globalnu ne-uključenost u glazbene aktivnosti u školi, vidimo da je ona statistički značajno niža kod učenika koji se školuju u mjestu gdje nema glazbene škole, što također ukazuje da škola treba biti mjesto koje će pružati mogućnost stjecanja svih kompetencija učenika prema njihovim područjima interesa, u ovom slučaju glazbenih kompetencija.

Zaključak

Istražene moguće razlike u postojećoj uključenosti učenika u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na spol, dob/razred, opći uspjeh učenika, nalazi li se škola u gradu ili izvan grada te postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja trebale bi pomoći u razvoju i unaprjeđenju područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.

Što se tiče razlika u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti, nije dobivena statistički značajna razlika u proporciji ispitanih učenika koji su potvrdili svoje sudjelovanje u određenoj glazbenoj aktivnosti s obzirom na spol učenika. Značajne statističke razlike u uključenosti prema spolu učenika uočavaju se pri uključenosti u pjevački zbor, folklornu grupu i plesnu grupu gdje je uključen veći broj učenica u odnosu na učenike. Najveću razliku s obzirom na spol učenika vidimo kod globalne neuključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti gdje veća proporcija učenika muškog spola općenito nije uključena u izvannastavne glazbene aktivnosti, za razliku od učenica.

Razlike u uključenosti u pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti uočavaju se s obzirom na opći uspjeh učenika. Vidljive su značajne razlike pri uključenosti u pjevački zbor, instrumentalnu grupu i plesnu grupu te generalne neuključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školama. Učenici s vrlo dobrim uspjehom značajno su više uključeni u pjevački zbor od učenika s dobrim uspjehom dok su učenici s odličnim uspjehom također značajno više uključeni u pjevački zbor u odnosu na učenike koji postižu vrlo dobar uspjeh. Učenici s odličnim uspjehom više su uključeni od učenika s vrlo dobrim uspjehom u instrumentalne grupe, a uključenost u plesne grupe nešto je blago niža kod učenika koji postižu dobar uspjeh u odnosu na učenike koji postižu vrlo dobar i odličan uspjeh. Najveće razlike uočavaju se kad se sagleda globalna neuključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi gdje su vidljivo manje uključeni učenici s dobrim uspjehom u usporedbi s učenicima koji postižu vrlo dobar i odličan uspjeh.

Izgleda da se količina uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti smanjuje s polaskom u više razrede osnovne škole, što je potvrđeno i istraživanjem North, Hargreaves i O'Neill (2000) u regiji North Staffordshire u Engleskoj. Uključenost učenika u razne izvannastavne glazbene aktivnosti istraživana je u nekoliko županija u Hrvatskoj (Vidulin-Orbanić, 2008; Sučić, 2010; Šulentić Begić, 2010; Pejić-Papak, 2011; Radočaj-Jerković, 2016; Krnić i Grgat, 2016). Stoga rezultati ovog istraživanja donose kompleksniju dijagnostičku sliku postojećeg stanja budući da je uzorkom obuhvaćena cijela Republika Hrvatska. Podatci koji ukazuju na opadanje uključenosti u glazbene aktivnosti s prelaskom u starije razrede otvaraju pitanja za daljnja istraživanja. Ukazuju i na potrebe za promjenama koje bi utjecale na kreiranje

zanimljivih programa u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti temeljenih na interesima učenika kako bi se smanjilo opadanje interesa učenika za uključivanje i pohađanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama. Razlike u uključenosti učenika u pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti uočavaju se prema smještaju škole s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada. Uočava se veća uključenost općenito u sve izvannastavne glazbene aktivnosti (pjevački zbor, folklorne grupe, orkestre i glazbenu slušaonicu) u školama koje su smještene izvan grada. Ovi podatci ukazuju koliko je škola kao odgojno-obrazovna ustanova važna u razvijanju učeničkih sposobnosti prema njihovim interesima i u izvannastavnom prostoru kada je škola uglavnom i jedino mjesto koje može pružiti dodatne sadržaje učenicima i tako odgovoriti njihovim interesima i potrebama.

Slični rezultati uočavaju se i kod globalne neuključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti gdje ne postoji glazbena škola u mjestu stanovanja učenika. Naime, statistički je značajno niža neuključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti kod učenika u čijem mjestu stanovanja ne postoji glazbena škola u odnosu na učenike u čijem mjestu stanovanja postoji glazbena škola. Također je utvrđena statistički značajno veća uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti (pjevački zbor, folklorne grupe, orkestre, glazbene slušaonice i plesne grupe) kod učenika u čijem mjestu ne postoji glazbena škola u usporedbi s učenicima koji imaju mogućnost pohađanja glazbene škole u mjestu stanovanja.

Sagledavajući razlike u uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti učenika osnovnih škola s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja te nalazi li se škola u gradu ili izvan grada može se zaključiti da svi učenici nemaju jednake mogućnosti za daljnji razvoj glazbenih sposobnosti i stjecanje kompetencija. Stoga bi nositelji obrazovnih politika svakako trebali težiti osiguravanju barem približnih, ako ne već jednakih uvjeta za sve učenike osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Upravo bi u manjim sredinama, s obzirom na iskazane interese učenika i postojeću veću uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti u odnosu na gradske sredine, trebalo razmisliti o provedbi alternativnih glazbenih programa koji će se temeljiti na interesima učenika i razlikovati u zahtjevnosti programa od onih u glazbenim školama a istovremeno obogaćivati izvannastavno slobodno vrijeme učenika u aktivnom bavljenju glazbom.

6.2.4. Interesi učenika za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture

H1: Učenici iskazuju veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u odnosu na postojeću uključenost u školi ako je ponuda bogatija i raznolikija.

S obzirom na to da aktivnosti koje učenici pohađaju u školi nisu ravnomjerno raspoređene (gotovo 65% ispitanika nije uključeno u izvannastavne glazbene aktivnosti) ispitanici su grupirani u kategoriju onih koji jesu uključeni (njih 1517) i one koji nisu uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti uopće (njih 2723). Prikaz uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi (Tablica 24).

Tablica 24. Broj uključenih ispitanika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi

	N
Pjevački zbor	1078
Klapa	51
Folklorna grupa	99
Instrumentalna grupa	127
Učenje instrumenta	143
Orkestar	120
Glazbena radionica	50
Glazbena slušaonica	56
Plesna grupa	122
Ne polazim glazbene aktivnosti u školi.	2723

Pjevački zbor najzastupljenija je aktivnost u koju su uključeni učenici u školi, a polazi je 25.42% učenika. Ostale aktivnosti su u znatno manjoj mjeri zastupljene: učenje instrumenta 3.37%, instrumentalna grupa 3.00%, plesna grupa zastupljena je 2.88%, potom slijedi orkestar s 2.83%, folklorna grupa 2.33%, glazbena slušaonica 1.32%, slijedi pjevanje u klapi 1.20% i na posljednjem mjestu po uključenosti učenika je glazbena radionica s 1.18%.

Kako bi se odgovorilo na pitanje razlikuju li se ispitanici koji pohađaju ili ne pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti u njihovim interesima za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture, izračunat je niz t-testova samoprocjene interesa za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Tablica 25. Rezultati t-testova razlika u interesima s obzirom na uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti (u tablici INGA)

		Uključeni u INGA		Neuključeni u INGA	
Pitanje	t	X	SD	X	SD
Glazbena slušaonica	11.74 **	3.79	1.40	3.25	1.49
Učenje instrumenta	15.38 **	3.73	1.39	3.02	1.48
Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok flaute)	18.40 **	2.75	1.53	1.95	1.26
Sviranje u sastavu (pop, rock)	11.53 **	3.19	1.54	2.63	1.52
Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	30.93 **	3.81	1.51	2.34	1.47
Ples (suvremeni ples, folklor)	17.86 **	3.20	1.56	2.33	1.50
Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	16.53 **	3.00	1.54	2.23	1.40
Glazbeno dramski recital	18.08 **	2.99	1.55	2.16	1.38
Mjuzikl	16.60 **	3.46	1.54	2.64	1.53
Glazbeni projekti	20.22 **	3.47	1.51	2.52	1.46

* p<.05; ** p<.01

Dobivena je statistički značajna razlika u razini procjene interesa za sva glazbena područja aktivnosti otkrivena pitanjem *(Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih*

područja zainteresiran/zainteresirana?) između uključenih učenika i učenika koji nisu uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi koju pohađaju (tablica 25; kod svih razlika je p<,01). Iz rezultata je vidljivo da učenici koji jesu uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti u svojim školama iskazuju veći interes za uključivanje u sva navedena područja glazbenih aktivnosti pokrivena pitanjem *(Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih područja zainteresiran/zainteresirana?)*; aritmetičke sredine i standardne devijacije prikazane su u tablici 25. Činjenica da učenici koji trenutno nisu uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti također iskazuju interes za uključivanje u sve ponuđene glazbene aktivnosti, još jednom potvrđuje odgovore učenika s početka upitnika u kojem su rangirali umjetničko područje kao drugo područje njihova interesa i postizanja uspješnih rezultata.

Ovi podatci impliciraju postojanje problema u školama koje ne odgovaraju zadovoljavajuće potrebama i interesima učenika u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Stoga je nužno načiniti promjene kojima će se omogućiti razvoj i unaprjeđenje područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama temeljenih na interesima učenika.

Prikupljeni podatci iz pitanja kojima se ispitivalo interes učenika za uključivanje u različite izvannastavne glazbene aktivnosti kada bi se obogatila ponuda u školama, potvrđuju da je **interes učenika za uključivanje u različite izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture veći od postojeće uključenosti u školama.**

S obzirom na to da je pjevački zbor najzastupljenija izvannastavna glazbena aktivnost koja se provodi u školama, cilj je bio istražiti iskazuju li učenici veći interes za uključivanje u ostala područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na ukupnu postojeću slabiju uključenost učenika u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti koja broji 23.40% u 79 ispitanih škola (gotovo 10%) u Republici Hrvatskoj.

Interes za uključivanje u ***glazbenu slušaonicu*** (slika 19) može se opisati kao iznimno velik iako su rezultati pokazali trenutnu uključenost učenika u glazbenu slušaonicu 1.32%. Velik je broj učenika koji su izrazili želju za uključivanjem u aktivnost glazbene slušaonice tvrdnjom *Jako sam zainteresiran* – 34.33% i *Uglavnom sam zainteresiran* – 20.97%. Osrednje je zainteresirano 17.24% učenika koji nikako ne smiju biti zanemareni te bi se zasigurno jedan dio ove skupine učenika priključio skupinama koje su uglavnom i jako zainteresirane za ovu vrstu glazbene aktivnosti kada bi činila dio ponude glazbenih aktivnosti koje se provode u školama. Slabije zainteresirani učenici za ovu vrstu glazbene aktivnosti koji su uglavnom izrazili nezainteresiranost broje 9.48%, dok se 17.97% učenika izrazilo uopće nezainteresirano za uključivanje u aktivnost glazbene slušaonice.

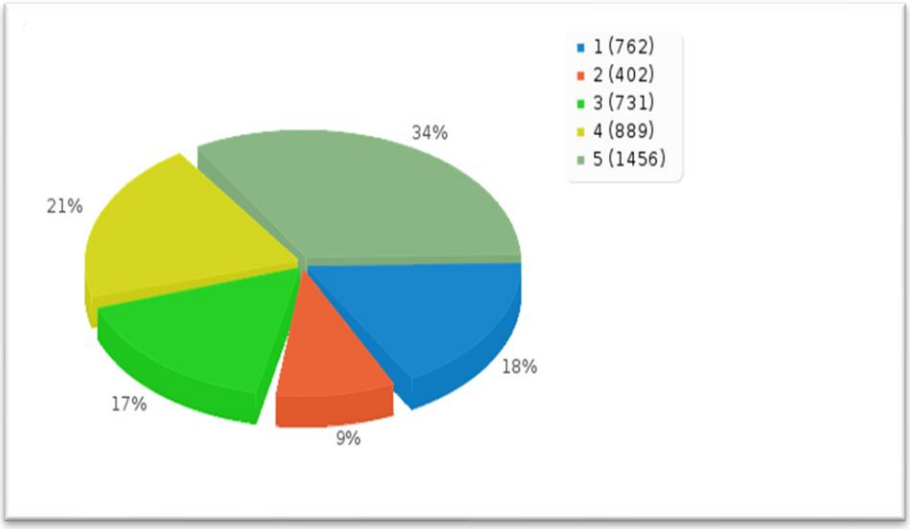

Slika 19. *Interes učenika za uključivanje u izvannastavnu aktivnost glazbena slušaonica*

Ovaj podatak je značajan jer su na pitanja u upitniku odgovarali čitavi razredni odjeli, što uključuje učenike koji polaze glazbene aktivnosti i one koje ne polaze glazbene aktivnosti, čija je skupina brojnija i iznosi gotovo 65%. Ovo je pozitivan pokazatelj da se učenici žele baviti glazbom i razvijati glazbene kompetencije u području slušanja glazbe te na taj način formirati glazbeni ukus i obogaćivati opus poznavanja glazbene literature. Uz obogaćivanje opusa poznavanja glazbene literature i formiranje glazbenog ukusa važno je naglasiti i sam proces doživljaja glazbenoga djela na učenike prilikom slušanja te njegov pozitivan učinak (Sučić i Gergorić, 2016).

Interes učenika za glazbenu aktivnost ***sviranja u orkestru*** (slika 20) bilježi manji interes od aktivnosti glazbene slušaonice, ali također nije zanemariv. Jako je zainteresirano 11.08% učenika, uglavnom je zainteresirano 11.32%, osrednje je zainteresirano 14.17% učenika, dok 17.10% uglavnom nije zainteresirano i 46.32% učenika uopće nije zainteresirano za izvannastavnu glazbenu aktivnost sviranja u orkestru. S obzirom na to da je postojeća uključenost učenika u glazbenu aktivnosti sviranja u orkestru u znatnoj mjeri manja (2.83%) od interesa učenika koji bi se željeli uključiti u 79 ispitanih škola, pokazatelj je koji upućuje na potrebitost uklanjanja otežavajućih čimbenika po pitanju opremljenosti škola odgovarajućim prostornim i materijalnim uvjetima za kvalitetno odvijanje nastave skupnoga muziciranja kao što je orkestar. Otežavajući čimbenici jednim dijelom vjerojatno ovise i o odgovarajućoj opremljenosti škola instrumentima i odgovarajućim prostorom, koji su nužni za odvijanje ovakvoga oblika nastave, kao i o mogućem nedostatku odgovarajućih kadrova, a s druge strane pruža se mogućnost novoga zapošljavanja kompetentnih učitelja.

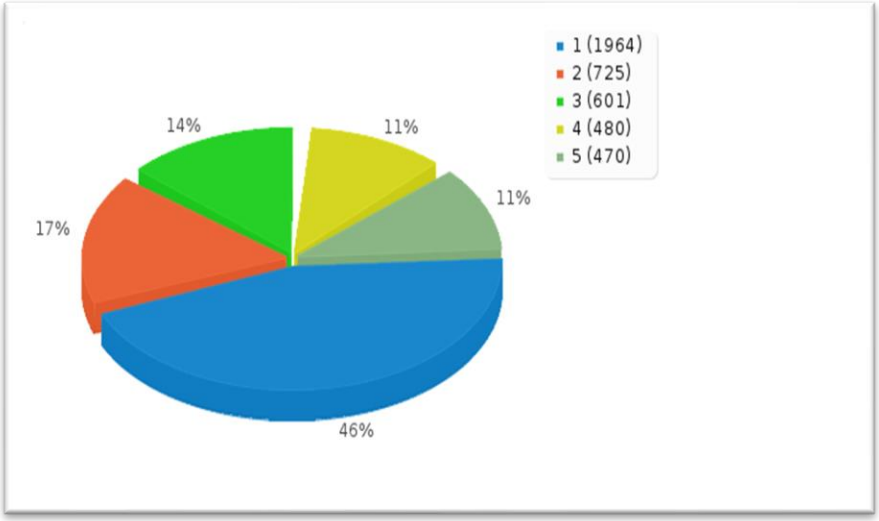

Slika 20. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost sviranja u orkestru*

Aktivnost ***sviranje u sastavu*** (slika 21) pobuđuje interes učenika za uključivanje s obzirom na postojeću slabu uključenost učenika, koja bilježi samo 3%. Jako zainteresiranih učenika je 21.86%, uglavnom zainteresiranih 16.23%, osrednje zainteresiranih učenika za aktivnost sviranje u sastavu je 15.80%, a i ovu skupinu srednje zainteresiranih učenika koja je također značajna nikako se ne smije zanemariti te se može konstatirati da bi zasigurno broj učenika koji se žele uključiti u ovu glazbenu aktivnost bio veći kada bi ona bila ponuđena u školama. Gotovo 20% (19.95%) izrazilo se kao uglavnom nezainteresirano za glazbenu aktivnost sviranja u sastavu, a potpuno nezainteresiranima za ovu vrstu aktivnosti izrazilo se 31.16% učenika.

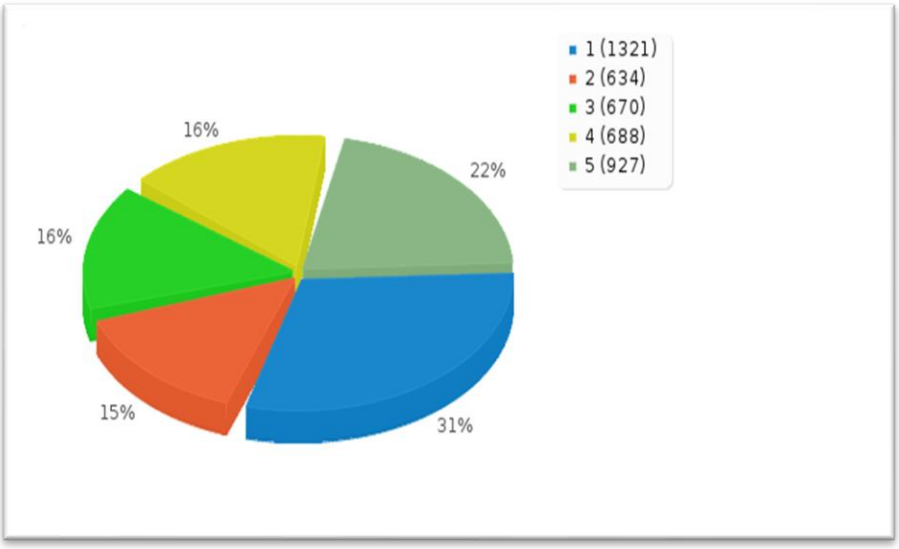

Slika 21. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost sviranje u sastavu (pop, rock)*

Interes učenika za aktivnost ***pjevanja*** (slika 22) također je velik, pa se tako 27.03% učenika izjasnilo kao jako zainteresirani, 13.61% uglavnom je zainteresirano, srednje je zainteresirano 12.33%, uglavnom nezainteresirano izjasnilo se 13.21% učenika, a 33.82% učenika uopće nije iskazalo interes za uključivanje u glazbenu aktivnost pjevanja. Ovi rezultati također impliciraju mogućnost razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama. S obzirom na to da je postojeća uključenost učenika u pjevački zbor 25.42%, a utvrđen i sada interes za uključivanje u aktivnost pjevanja, ovi podatci ukazuju da je potrebno osigurati odgovarajuće uvjete u smislu odgovarajućega broja sati za ostvarivanje ishoda i zanimljivog repertoara za učenike, bilo da se radi o solo pjevanju, pjevanju u klapi ili pjevačkom zboru.

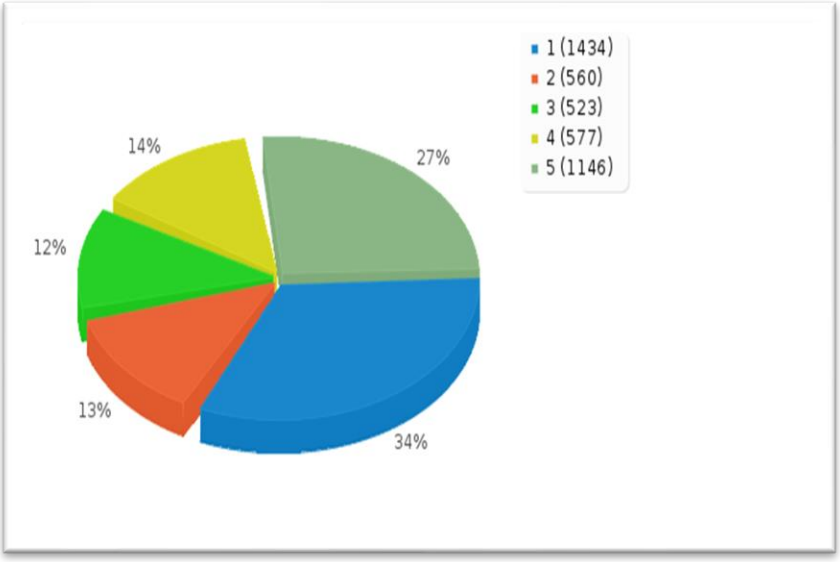

Slika 22. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)*

Interes učenika za uključivanje u ***plesne aktivnosti*** (slika 23) značajan je s obzirom na to da je postojeća uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti plesa 2.88%. Ovi podatci ukazuju da je ples aktivnost koja zanima učenike te da bi se željeli uključiti u još većem broju. Jako zainteresiranih učenika ima 20.71%, uglavnom zainteresiranih 12.81%, srednje zainteresiranih 13.84%, uglavnom nezainteresiranih 14.81% i uopće nezainteresiranih za uključivanje u aktivnost plesa u školi 37.83%. Mladi se često izražavaju plesom, pa je informacija o zainteresiranim učenicima s obzirom na postojeću uključenost koja broji 2.88% važan pokazatelj plesa kao područja za koje učenici iskazuju značajan interes te njegova zastupljenost u školama treba biti mnogo veća kako bi se odgovorilo interesima učenika. Ovdje svakako valja spomenuti potrebu za dodatnom edukacijom učitelja kako bi se realizirali ishodi pokreta uz glazbeni poticaj te odgovorilo zahtjevima zainteresiranih učenika za važno područje kao što je ples.

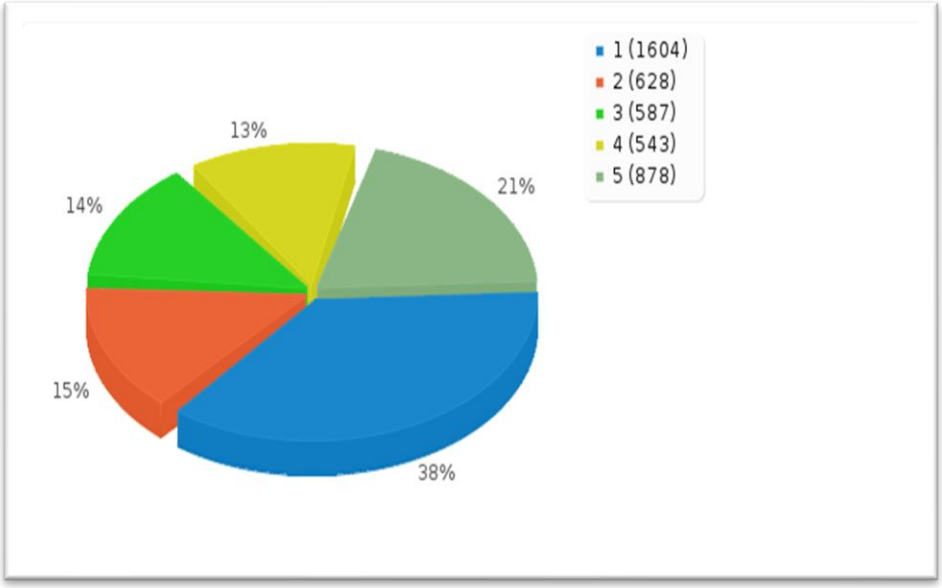

Slika 23. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost plesa*

Interes učenika za uključivanje u aktivnosti ***glazbenog stvaralaštva*** (slika 24) broji 16% jako zainteresiranih učenika, uglavnom zainteresiranih 13%, osrednje zainteresiranih 16%, uglavnom nezainteresiranih za ovu vrstu aktivnosti izrazilo se 15% učenika, dok se veći broj učenika, njih 39%, izrazilo nezainteresiranima za uključivanje u izvannastavnu glazbenog stvaralaštva. Ipak, interes postoji za ovu vrstu glazbene aktivnosti koja za daljnji razvoj prethodno zahtijeva određeni stupanj stečenih glazbenih vještina. Vidljivo je da djeca imaju potrebu razvijati svoje glazbene vještine i u području glazbenoga stvaralaštva. Za provođenje oblika glazbene aktivnosti koja razvija dječju kreativnost proširujući pritom i osnovna teoretska znanja poput notnog pisma, potrebne su i odgovarajuće pedagoške i didaktičke kompetencije učitelja kako bi se kvalitetno realizirali zacrtani ciljevi. Stoga valja naglasiti kako je osposobljavanje učitelja za vođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika po pitanju njihova profesionalna razvoja od iznimna značaja.

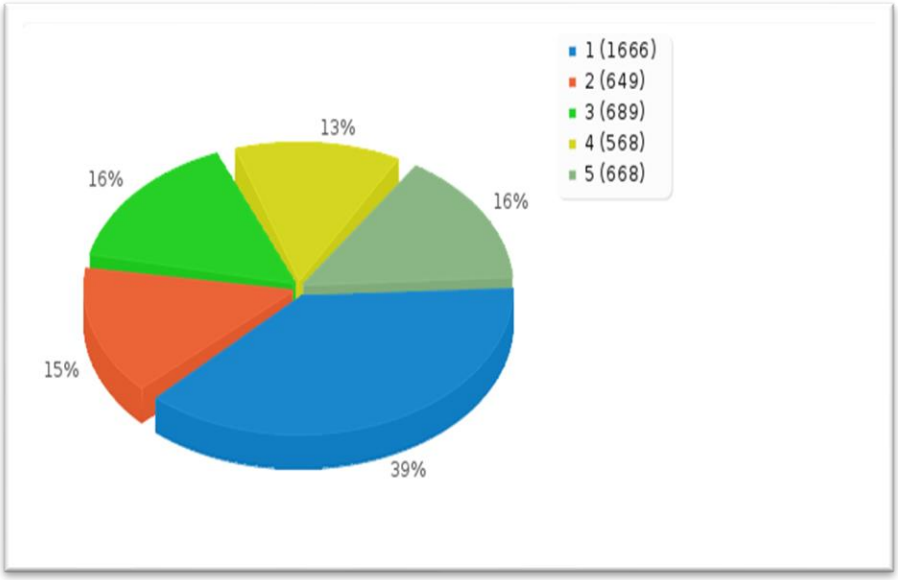

Slika 24. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost glazbenog stvaralaštva*

Interes učenika za uključivanje u aktivnost ***glazbeno-dramski recital*** (slika 25) bilježi nešto manji broj učenika. Jako zainteresiranima izrazilo se 15.45% učenika, uglavnom je zainteresirano 11.75% učenika, srednje zainteresirano za ovu vrstu aktivnosti je 16.46% učenika, uglavnom nezainteresirano 15.50%, a 40.85% učenika nije zainteresirano. Ova vrsta glazbene aktivnosti interdisciplinarno povezuje humanističko, društveno, jezično i umjetničko područje i ukazuje na mogućnost primjene integriranog kurikuluma umjetničkog područja s modulima koji promiče Sučić (2016) te otvara mogućnost višestrukog stjecanja kompetencija, uključujući i građansku kompetenciju, razvijajući pritom emocionalne, estetske, društvene, moralne i duhovne vrijednosti, kao i interkulturalnu osjetljivost učenika.

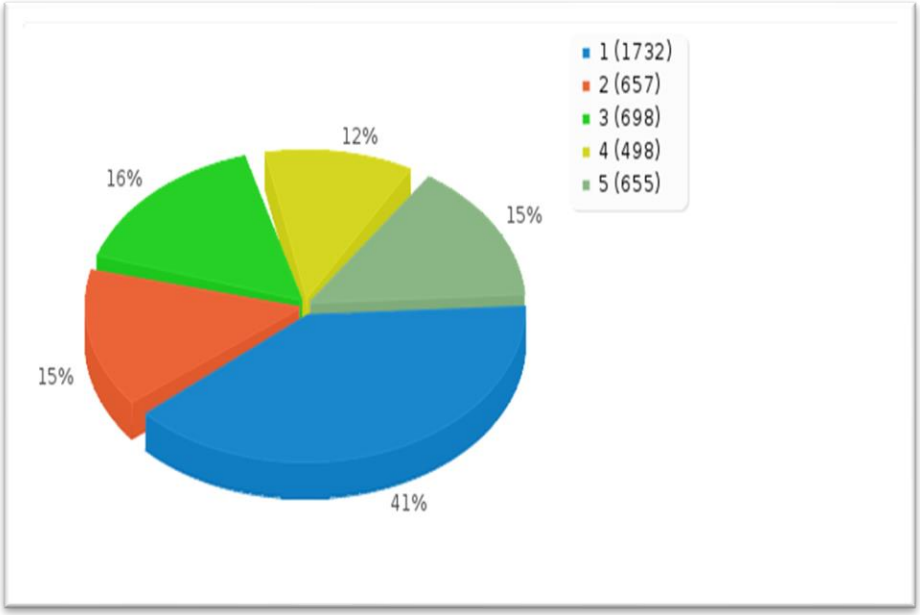

Slika 25. *Interes učenika z uključivanje u aktivnost glazbeno-dramski recital*

Interes učenika za uključivanje u aktivnost ***mjuzikl*** (slika 26) vrlo je visok. Jako zainteresirano izjasnilo se za ovu vrstu glazbene aktivnosti 25.28% učenika, 16.32% učenika uglavnom je zainteresirano, srednje zainteresirano 15.38% učenika, dok je 12.64% učenika uglavnom nezainteresirano, a 30.38% učenika uopće nije zainteresirano za uključivanje u ovu vrstu aktivnosti.

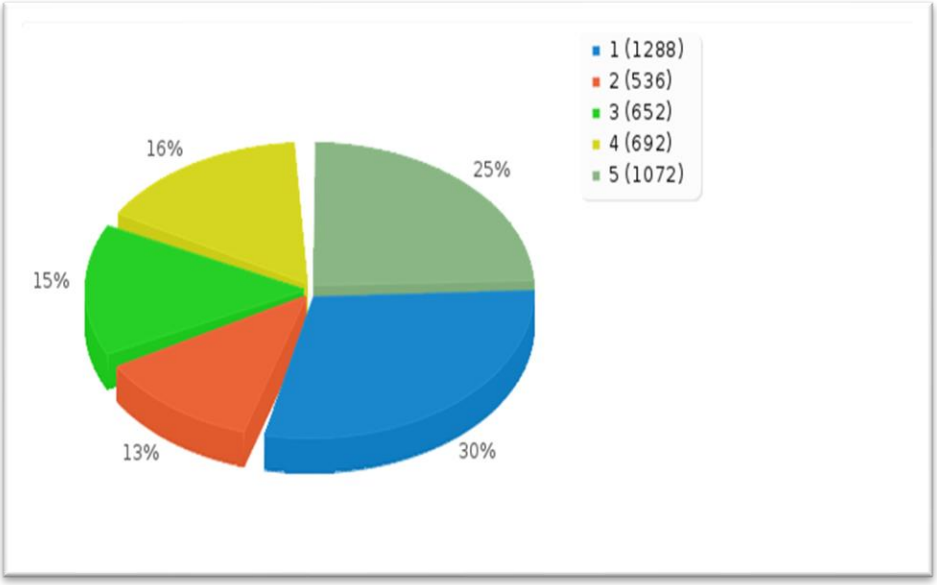

Slika 26. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost mjuzikl u školi*

Mjuzikl kao glazbena vrsta posljednjih je godina vrlo čest oblik okupljanja velikog broja učenika sa sličnim i različitim područjima interesa. Najčešće su teme vezane za školu i događaje u školi, što je učenicima vrlo zanimljivo. Okuplja se glumačka grupa, pjevački zbor, orkestar ili neki manji glazbeni sastav te likovna grupa koja je najčešće zadužena za izradu kostima i scenografije, iz čega se jasno vidi važnost integriranog kurikuluma umjetničkih područja koji promiče Sučić (2016). Tu svakako i učitelji djeluju interdisciplinarno spajajući glazbu, likovnost, ples, jezik i glumu s ciljem razvijanja kompetencija učenika iz spomenutih područja. Korelacija među područjima potiče razvoj kreativnosti kod učenika, jača samopouzdanje i svijest o značaju timskog djelovanja pritom razvijajući individualnost pojedinca prema njegovim interesima i potrebama, što je jako dobro za funkcionalan razvoj mlade osobe, naglašava Sučić (2016).

Uključivanje u aktivnost ***glazbeni projekti*** (slika 27) kao područje interesa učenika koji su jako zainteresirani za ovo vrstu glazbene aktivnosti bilježi 22.48%, uglavnom zainteresirani učenici za glazbene projekte nalaze se u grupi od 15.78%, srednje zainteresiranih je 17.26%, uglavnom nezainteresiranih 14.08%, a uopće nezainteresiranih učenika za ovu vrstu glazbene aktivnosti je 30.40%.

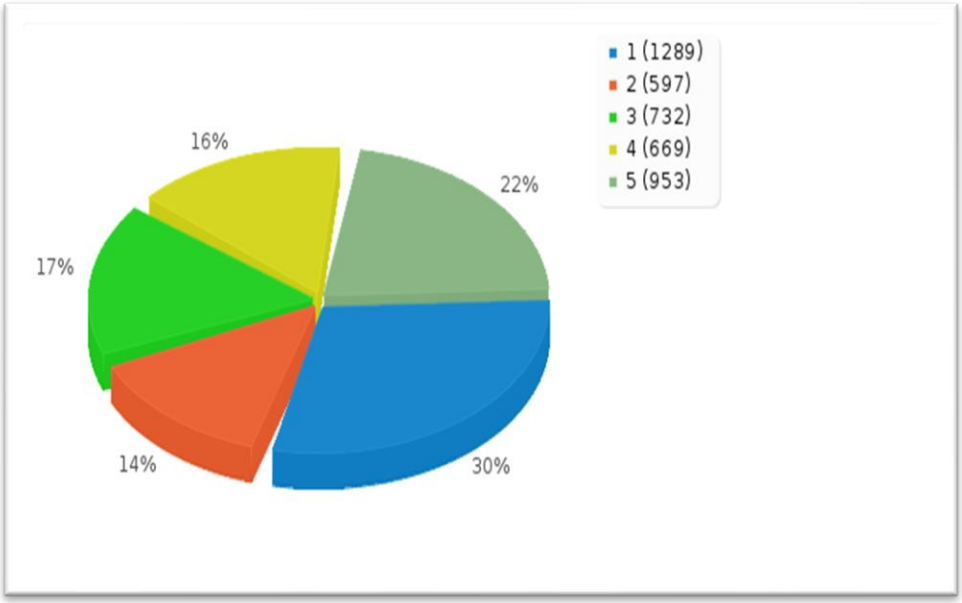

Slika 27. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost glazbeni projekti*

Za ovu vrstu aktivnosti može se također reći da učenici izražavaju dosta velik interes s obzirom na to da su ovakve vrste aktivnosti zastupljene u manjoj mjeri i uglavnom se formiraju oko jedne teme koja služi kao poticaj za strukturiranjem i provođenjem ovakve vrste aktivnosti. Sama informacija da je više od trećine učenika zainteresirano za ovakvu vrstu aktivnosti, koja nije ustaljena u školi već se pokreće kada je škola uključena u razne projekte na lokalnoj, županijskoj, nacionalnoj ili čak međunarodnoj razini, pokazuje nam da su djeca otvorena i spremna susretati se s novim načinima učenja kako bi razvijali vještine i kompetencije. Značaj integriranog kurikuluma koji Sučić (2016) promiče, primjenjiv je i u ovoj vrsti aktivnosti.

Interes učenika za ***učenjem instrumenta*** (slika 28) značajan je s obzirom na trenutnu uključenost od 3.37% učenika. Jako zainteresiranih učenika je 30%, uglavnom zainteresiranih 20%, osrednje je zainteresiranih 18% učenika, uglavnom je nezainteresiranih 13.11% učenika, a uopće nije zainteresirano za učenje instrumenta 19.25% učenika. Sučić (2016) također otkriva interes učenika za učenjem instrumenta u školi koju pohađaju, što su potvrdili i rezultati ovog istraživanja.

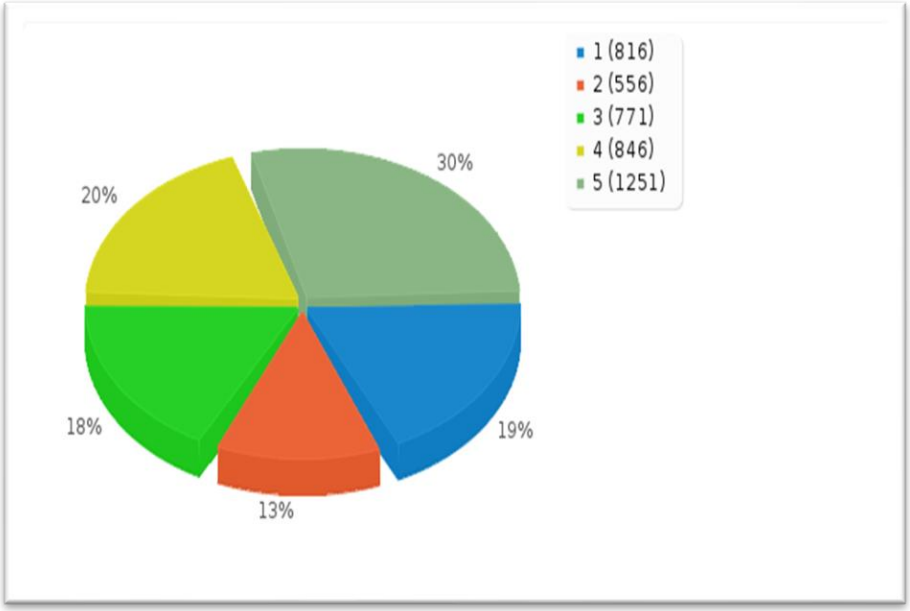

Slika 28. *Interes učenika za učenjem instrumenta*

Ovi rezultati potvrđuju postojanje učeničkih interesa za aktivnim bavljenjem glazbom, u ovom slučaju sviranjem, učenjem instrumenta. Interes učenika za učenjem raznih instrumenata (tablica 26) najviše je izražen za učenje gitare i klavira, dok je interes za učenjem ostalih navedenih instrumenata nešto manji, ali nikako zanemariv. Koliko je važno obogaćivanje ponude sadržajne strukture u izvannastavnih glazbenim aktivnostima kako bi se odgovorilo potrebama učenika, vidljivo je u interesu koji su iskazali za učenje raznih instrumenata.

Tablica 26. Interes učenika za učenjem instrumenata

Kada bi u tvojoj školi u okviru izvannastavnih aktivnosti ili izborne nastave bilo ponuđeno učenje instrumenta, što bi izabrao/izabrala?		
Odgovor	**Broj**	**Postotak**
Klavir	1084	25.57%
Gitara	1398	32.97%
Sintesajzer	229	5.40%
Harmonika	381	8.99%
Tambura	106	2.50%
Truba	39	0.92%
Saksofon	85	2.00%
Violina	220	5.19%
Flauta	89	2.10%
Udaraljke (bubnjevi, ksilofon i dr.)	307	7.24%

6.2.4.1. Razlika u odgovorima učenika na pitanje kojim se ispitivalo interes za učenjem raznih instrumenata

Istraživanjem je utvrđen velik interes učenika za učenjem instrumenta, više od 50% učenika iskazalo je takav interes. Kako bi se odgovorilo na pitanje iskazuju li učenici podjednak interes za učenje raznih instrumenata pokrivenih pitanjem *(Kada bi u tvojoj školi u okviru izvannastavnih aktivnosti ili izborne nastave bilo ponuđeno učenje instrumenta, što bi izabrao/izabrala?)*, izračunat je Hi kvadrat test. Uspoređene su pojavne frekvencije (odgovori učenika) s nul-hipotezom da će interes za pojedine instrumente biti podjednak. Dobiveno je značajno odstupanje u opaženim frekvencijama s obzirom na očekivanja po nul-hipotezi (χ^2=5070,61, df=10, p<,001). Grafički prikaz broja ispitanika za pojedinu kategoriju pitanja *(Kada bi u tvojoj školi bilo ponuđeno u okviru izvannastavnih aktivnosti ili izborne nastave učenje instrumenta, što bi izabrao/izabrala)* prikazan je na slici 29.

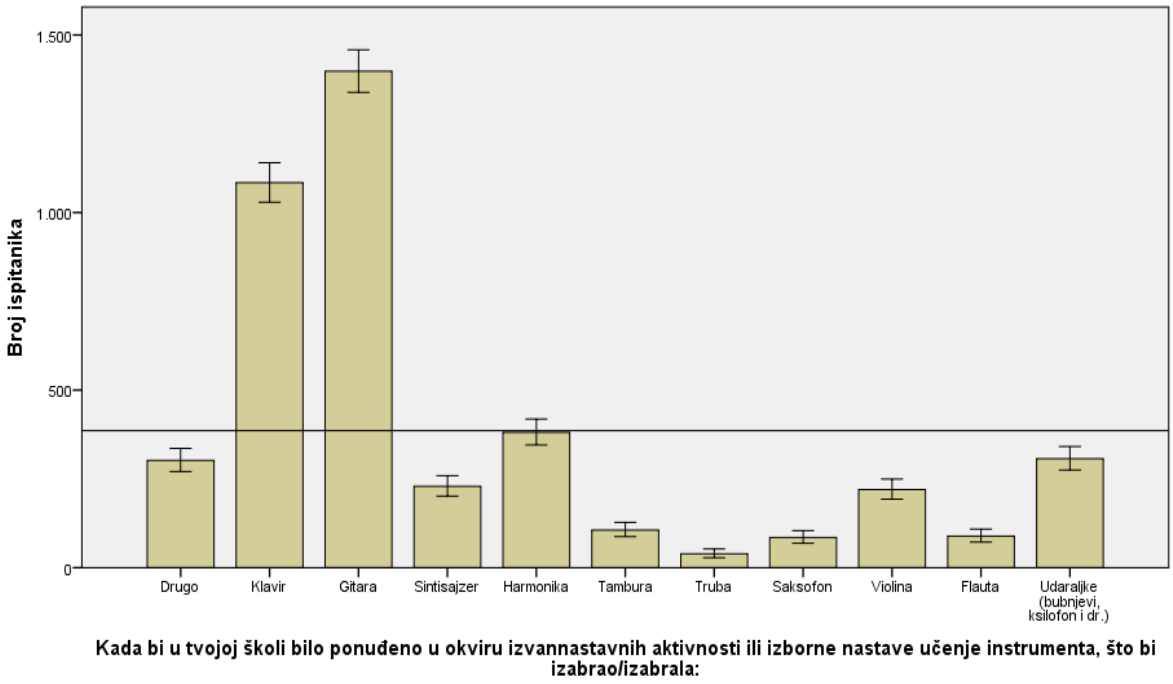

Slika 29. *Broj ispitanika koji bi izabrali pojedine instrumente*

* Horizontalna linija označava očekivanu frekvenciju (nul-hipoteza; N=385,5)
** Na histagramu su označeni 95% intervali pouzdanosti

Kao što je vidljivo u slici 29 veći broj učenika od očekivanoga iskazuje interes za sviranjem klavira (25.57%) i gitare (32.97%), u razini očekivanja je interes učenika za sviranje harmonike (8.99%), a za sve ostale instrumente broj učenika koji iskazuju interes za učenjem tih instrumenata manji je od očekivanoga. Rezultati istraživanja North, Hargreaves i O'Neill u regiji North Staffordshire u Engleskoj pokazali su da je više od 50% ispitanika u dobi od 13 i 14 godina učilo svirati neki instrument. Za razliku od učenika u Hrvatskoj koji su najviše zainteresirani za učenje klavira i potom gitare, u Engleskoj je obrnuti obrazac. Najviše učenika sviralo je klavir (37.1%), a gitaru (11.8%) učenika.

Možemo reći da se interesi za pojedine instrumente ne javljaju podjednako, već da dominiraju gitara i klavir, slijedi harmonika, dok se za sve ostale instrumente interes javlja u mnogo manjoj mjeri.

U svakom slučaju, može se zaključiti da učenici iskazuju značajan interes za učenjem instrumenata što ukazuje na moguće smjernice razvoja ovoga izvannastavnog glazbenog umjetničkog područja u školama, bilo da je riječ o individualnoj ili o grupnoj nastavi.

Na ovom primjeru vidljivo je kako je ponudu sadržajne strukture moguće obogatiti učenjem raznih instrumenata za koje su učenici iskazali interes. S druge strane potrebno je na studijima glazbene pedagogije uvesti kolegije koji će razvijati kompetencije učitelja za poučavanje pojedinih instrumenata. Budući da su glazbeni pedagozi u osnovnoj i srednjoj glazbenoj školi učili svirati jedan ili čak više instrumenta, bilo bi dobro da im se na studiju omogući dodatni profesionalni razvoj radi stjecanja potrebnih pedagoških i didaktičkih kompetencija za poučavanje instrumenta u općeobrazovnoj osnovnoj školi.

6.2.5. Razlike u razinama specifičnih interesa učenika za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture

Kako bi se istražile razlike u razinama specifičnih interesa za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture s obzirom na *spol, razred/dob, školu u gradu / školu izvan grada, opći uspjeh i postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja* izračunat je niz linearnih modela (t-testova i ANOVA). Prikaz rezultata statističkoga testiranja nalazi se u tablicama koje slijede.

6.2.5.1. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na spol učenika

Kod svih varijabli interesa za uključivanje u različite glazbene aktivnosti dobivena je značajna razlika u razini procjena s obzirom na spol (tablica 27).

Tablica 27. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na spol učenika

		Ženski		Muški	
Pitanje	t	X	SD	X	SD
Glazbena slušaonica	14.39**	3.76	1.36	3.12	1.53
Učenje instrumenta	10.56**	3.51	1.42	3.04	1.51
Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok-flaute)	2.92**	2.30	1.41	2.17	1.41
Sviranje u sastavu (pop. rock)	5.00**	2.95	1.54	2.71	1.55
Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	26.53**	3.49	1.56	2.25	1.47
Ples (suvremeni ples, folklor)	29.51**	3.29	1.56	1.99	1.30
Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	9.59**	2.73	1.50	2.29	1.47
Glazbeno-dramski recital	16.06**	2.81	1.53	2.10	1.36
Mjuzikl	20.12**	3.40	1.52	2.47	1.51
Glazbeni projekti	13.13**	3.16	1.52	2.55	1.51

* p<.05; ** p<.01

U svim je situacijama razina interesa za uključivanje u ponuđene izvannastavne glazbene aktivnosti kod učenica viša od iskazane razine interesa učenika.

6.2.5.2. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na razred/dob učenika

Za provjeru razlika u razini interesa za pojedine aspekte pitanja *(Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih područja zainteresiran/zainteresirana?)* izračunat je niz jednosmjernih ANOVA (tablica 28).

Tablica 28. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na razred / dob učenika

Pitanje	F(3,42)	X 5	X 6	X 7	X 8
Glazbena slušaonica	4.47**	3.51	3.53	3.41	3.32
Učenje instrumenta	17.36**	3.49	3.38	3.11	3.12
Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok-flaute)	12.76**	2.45	2.24	2.12	2.13
Sviranje u sastavu (pop. rock)	15.58**	3.04	2.93	2.72	2.63
Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	28.95**	3.18	3.00	2.65	2.64
Ples (suvremeni ples, folklor)	18.51**	2.93	2.64	2.53	2.46
Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	42.24**	2.89	2.60	2.33	2.23
Glazbeno-dramski recital	47.87**	2.83	2.59	2.23	2.17
Mjuzikl	41.70**	3.29	3.10	2.74	2.62
Glazbeni projekti	31.50**	3.12	3.05	2.66	2.61

* p<.05; ** p<.01

Statistički značajni efekti razreda koji učenici pohađaju dobiveni su na svim aspektima pitanja *(Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih područja zainteresiran/zainteresirana?)*. Što se tiče interesa učenika za uključivanje u glazbenu slušaonicu, učenici 5. i 6. razreda iskazuju više razine interesa za uključivanje od učenika 7. i 8. razreda. Isto je dobiveno i za učenje instrumenta. Interes učenika za uključivanje u glazbenu aktivnost orkestar učenici 5. razreda iskazuju više interese od učenika 6., 7. i 8. razreda. Interes učenika za uključivanje u glazbenu aktivnost sviranja u sastavu iskazuju značajno više učenici

5. i 6. razreda u usporedbi s učenicima 7. i 8. razreda. Najveći interes za aktivnost pjevanja iskazuju učenici 5. razreda, nešto niži interes iskazuju učenici 6. razreda, a najniži interes za uključivanje iskazuju učenici 7. i 8. razreda. Interese za glazbenu aktivnost skladanja najviše iskazuju učenici 5. razreda, nešto manji interes učenici 6. razreda, dok su učenici 7. i 8. razreda najmanje zainteresirani za taj oblik glazbene aktivnosti. Isto vrijedi i za interes za uključivanje u glazbeno-dramski recital i mjuzikl. Učenici 5. i 6. razreda značajno više iskazuju interese za uključivanje u aktivnost glazbenih projekata od učenika 7. i 8. razreda.

6.2.5.3. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom nalazi li se škola u gradu ili izvan grada

Kako bi se ispitale razlike u interesima učenika za uključivanje u razne glazbene aktivnosti s obzirom na to je li škola smještena u gradu ili izvan grada, izračunat je niz t-testova (tablica 29).

Tablica 29. Razlike u razini interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada

		Škola u gradu		Škola izvan grada	
Pitanje	t	X	SD	X	SD
Glazbena slušaonica	2.38*	3.40	1.49	3.52	1.47
Učenje instrumenta	3.32**	3.22	1.49	3.38	1.48
Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok-flaute)	3.02**	2.19	1.40	2.33	1.45
Sviranje u sastavu (pop. rock)	2.27*	2.87	1.55	2.75	1.55
Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	2.42*	2.82	1.62	2.95	1.67
Ples (suvremeni ples, folklor)	2.02*	2.60	1.56	2.70	1.60
Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	2.81*	2.56	1.52	2.42	1.46
Glazbeno-dramski recital	0.89	2.44	1.49	2.48	1.50
Mjuzikl	1.15	2.91	1.59	2.97	1.58
Glazbeni projekti	3.67**	2.79	1.53	2.98	1.57

* p<.05; ** p<.01

Razlike u interesima učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi dobivene su na svim aspektima pitanja *(Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih područja zainteresiran/zainteresirana?)*, osim u interesima učenika za uključivanje u glazbeno-dramski recital i mjuzikl, koji je podjednako zastupljen u oba poduzorka. Učenici čija se škola nalazi u gradu pokazuju značajno niži interes za uključivanje u glazbene aktivnosti, dok interes za sviranje u sastavu i glazbeno stvaralaštvo pokazuje obrnuti obrazac.

6.2.5.4. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na opći uspjeh

Za provjeru razlika u razini interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na opći uspjeh učenika izračunat je niz jednosmjernih ANOVA.

Tablica 30. Razlike u razini interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na opći uspjeh

Pitanje	F(2,4236)	X dobar	X vrlo dobar	X odličan
Glazbena slušaonica	8.41**	3.21	3.45	3.50
Učenje instrumenta	11.21**	3.03	3.25	3.36
Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok-flaute)	0.59	2.18	2.25	2.25
Sviranje u sastavu (pop. rock)	15.53**	2.59	2.75	2.95
Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	12.95**	2.59	2.82	2.97
Ples (suvremeni ples, folklor)	14.78**	2.34	2.60	2.74
Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	9.89**	2.26	2.50	2.58
Glazbeno-dramski recital	15.07**	2.16	2.44	2.54
Mjuzikl	10.02**	3.21	3.45	3.50
Glazbeni projekti	7.62**	3.03	3.25	3.36

* p<.05; ** p<.01

Dobiveni su značajni efekti općega uspjeha učenika na gotovo sve aspekte pitanja *(Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih područja zainteresiran/zainteresirana?)* osim aktivnosti sviranje u orkestru (tablica 30). Učenici koji imaju lošiji uspjeh (dobar) iskazuju niže razine interesa za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti od učenika s boljim općim uspjehom (vrlo dobrim i odličnim). Ovaj podatak otvara pitanja za daljnja istraživanja vezano za otkrivanje povezanosti interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s općim uspjehom.

6.2.5.5. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja

Za provjeru razlika u razini interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja izračunat je niz t-testova (tablica 31).

Tablica 31. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja

		Prisutna GŠ		Nije prisutna GŠ	
Pitanje	t	X	SD	X	SD
Glazbena slušaonica	1.49	3.41	1.48	3.48	1.49
Učenje instrumenta	3.13**	3.21	1.48	3.35	1.48
Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok-flaute)	4.43**	2.15	1.37	2.34	1.46
Sviranje u sastavu (pop. rock)	0.50	2.84	1.55	2.81	1.55
Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	4.04**	2.78	1.62	2.98	1.62
Ples (suvremeni ples, folklor)	3.31**	2.57	1.56	2.73	1.59
Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	3.16**	2.44	1.45	2.59	1.56
Glazbeno-dramski recital	2.08*	2.41	1.48	2.51	1.50
Mjuzikl	1.83	2.89	1.59	2.98	1.58
Glazbeni projekti	3.33**	2.79	1.53	2.95	1.56

* p<.05; ** p<.01

Dobivene su statistički značajne razlike u interesima učenika za učenje instrumenata, sviranje u orkestru, pjevanje, ples, glazbeno stvaralaštvo, dramski recital i glazbeni projekti između učenika koji se školuju u mjestu gdje je prisutna glazbena škola u odnosu na učenike koji se školuju u mjestu gdje nema glazbene škole. Učenici koji se školuju u mjestu gdje nema glazbene škole iskazuju više razine interesa za uključivanje u sve navedene aktivnosti u odnosu na učenike koji se školuju u mjestu gdje postoji glazbena škola.

Koliko je važno da škola pruža mogućnost razvoja učeničkih sposobnosti i stjecanja kompetencija, u ovom slučaju glazbenih, pokazuje i podatak da **učenici u čijem mjestu stanovanja ne postoji glazbena škola iskazuju veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti od učenika u čijem mjestu stanovanja djeluje glazbena škola.**

Zaključak

Analizirajući razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture s obzirom na sociodemografske varijable: spol, dob/razred, školu u gradu/školu izvan grada, opći uspjeh i postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja učenika, donose se sljedeći zaključci:

- U svim je situacijama razina interesa za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture kod učenica viša od iskazane razine interesa učenika.
- Utvrđeno je kako interes učenika za uključivanje u sve ponuđene izvannastavne glazbene aktivnosti opada prelaskom u više razrede što implicira postojanje određenih nedostataka i otežavajućih čimbenika u provedbi tih aktivnosti a na koje se želi ukazati ovim istraživanjem kako bi se poduzele odgovarajuće mjere za poboljšanje postojećeg stanja. Može se reći da je možda jednim dijelom dob učenika koji ulaze u pubertet razlog opadanja interesa, što bi s druge strane trebalo motivirati učitelje za primjenu drugačijeg pristupa i formiranja atraktivnih programa koji bi ovu dobnu skupinu učenika sedmih i osmih razreda u većoj mjeri potakli na daljnje aktivno bavljenje glazbom.
- Sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima nije presudno za ostvarivanje boljeg općeg uspjeha, ali pomaže u pronalaženju načina za rješavanje problema, u

kontroliranju emocija te jačanju elemenata timskoga rada (Larson, Hansen i Moneta, 2006). Mnogi istraživači u svojim studijama utvrdili su pozitivnu povezanost sudjelovanja učenika u izvannastavnim aktivnostima s općim uspjehom (Klesse, 1994; Marsh i Kleitman, 2003; Metzel i Shookhoff, 2002; Wilsnon, 2009) što je potvrđeno i ovim istraživanjem. Valjalo bi otkriti uzroke slabijeg uključivanja u glazbene aktivnosti učenika sa slabijim općim uspjehom. Slabiji opći uspjeh ne isključuje afinitete učenika prema određenom kurikulumskom području. Massoni (2011) ističe pozitivan učinak sudjelovanja učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, ali naglašava i koliko je važna svjesnost učitelja o ulozi i utjecaju tih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj. Stoga bi ova grupa učenika trebala bi biti predmetom promišljanja odgojno-obrazovnih ustanova radi pronalaženja načina i mogućnosti za razvoj svakog pojedinca usmjeravajući ga pritom na uključivanje u aktivnosti prema područjima njegova interesa. Prezentiranjem razvoja interesa učenika u sklopu izvannastavnih aktivnosti škola se profilira i u široj društvenoj zajednici te olakšava roditeljima izbor pri upisu djeteta u školu (Vidulin-Orbanić 2008). Kreiranjem školskoga kurikuluma koji će otvoriti mogućnost uključivanja što većeg broja u različite izvannastavne aktivnosti prema područjima njihova interesa, pa tako i glazbene aktivnosti, pridonijet će kvaliteti rada škole koja potiče i omogućava individualni razvoj svakog učenika.

- Podatak koji govori kako učenici čije se škole nalaze izvan grada iskazuju **veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti** od učenika čije se škole nalaze u gradovima, nositeljima obrazovnih politika trebao bi pomoći pri kreiranju obrazovnih reformi s ciljem unaprjeđenja sustava i pružanja jednakih prilika svima. Kada se još uzme u obzir da 45% ispitanih učenika **nema priliku pohađati glazbenu školu u mjestu stanovanja,** a ta je grupa učenika **iskazala veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti** u odnosu na učenike u čijem mjestu stanovanja djeluje glazbena škola, jasno je da bi bogatija ponuda izvannastavnih glazbenih aktivnosti odgovarajuće odgovorila na potrebe i interese učenika koje su iskazali u ovom istraživanju.
- Vidljiva je statistički značajna razlika u razini procjene interesa za uključivanje u sva navedena područja pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture između uključenih i neuključenih učenika. Uključeni učenici iskazuju više razine interesa za uključivanje od neuključenih učenika. No, činjenica da i učenici koji nisu trenutno uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti iskazuju interes za uključivanje u pojedine glazbene

aktivnosti, ukazuje na potrebu redefiniranja i suvremenijega koncipiranja izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema iskazanim interesima učenika te njihovoj operacionalizaciji u glazbeno-pedagoškoj praksi u školi.

Funkcionalan obrazovni sustav trebao bi težiti razvoju svakog pojedinca prema njegovim afinitetima pomažući mu pri tom postati funkcionalnim građaninom društva u kojem živi. S obzirom na to da je najzastupljenija glazbena aktivnost u školama pjevački zbor te gotovo 65% učenika nije uključeno ni u jednu glazbenu aktivnost, suprotno tome utvrđen je velik interes učenika za uključivanje u razne izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture u školama koje pohađaju. Kako bi se otklonile možebitne otežavajuće okolnosti koje su uzrok trenutne slabe uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti, pozitivna rješenja moguće je ostvariti uvođenjem novog modela temeljenog na interesima učenika koji će uključivati bogatiju i raznolikiju ponudu sadržajne strukture izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Tako će se odgovoriti i udovoljiti interesima učenika, približiti šira glazbena naobrazba u područjima izvan grada i područjima u kojima ne djeluje glazbena škola. Škole će se tako približiti europskim trendovima i američkom modelu koji ističe dominantnu ulogu izvannastavnih aktivnosti u procesu razvoja i formiranja mlade osobe iako te aktivnosti nisu dio redovnih programa škole (McRee i Cote, 2002), nudeći pritom mogućnost proširivanja znanja i vještina iz različitih područja kurikuluma izvan redovnih programa i redovne nastave.

Naročito je važno naglasiti interese učenika koje su izrazili za uključivanje u sva glazbena područja koja su im bila ponuđena s obzirom na malu postojeću uključenost. To je važna znanstvena informacija i novina koju bi kreatori obrazovnih politika trebali uzeti u obzir pri kreiranju okvira nacionalnog kurikuluma za osnovnoškolsko formalno i neformalno obrazovanje. Slijedeći interese učenika otvaraju se mogućnosti za razvijanje individualnosti učenika te unaprjeđenje glazbeno-pedagoške prakse u segmentu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj.

Slijedom navedenog, **H1:** Učenici iskazuju veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u odnosu na postojeću uključenost u školi ako je ponuda bogatija i raznolikija – **prihvaća se**.

6.3. Sudjelovanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima iz perspektive učenika

Kao prediktori razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti analizirani su stavovi učenika o školi, glazbi, motivaciji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, stavovi učenika o organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama, stavovi učenika o vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti te stavovi učenika o učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti u njihovu sveobuhvatnu razvoju. Prikupljeni podatci interpretirani su u kontekstu postojećih spoznaja o mogućnostima realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj.

6.3.1. Stavovi učenika o glazbi

U tablici 32. prikazani su deskriptivni podatci odgovora na čestice pitanja kojim su se ispitivali stavovi učenika o glazbi.

Tablica 32. Aritmetičke sredine i standardne devijacije čestica pitanja (stavovi učenika o glazbi)

Čestica	X	SD
1. Općenito volim glazbu.	4.56	0.93
2. Glazba me rasterećuje.	3.94	1.41
3. Slušanje glazbe pomaže mi u učenju ostalih predmeta.	3.36	1.51
4. Aktivno se bavim glazbom (sviram, pjevam, plešem i sl.).	2.91	1.68
5. Želim se baviti glazbom.	3.22	1.56

Rezultati pokazuju da učenici općenito iskazuju pozitivne stavove o glazbi, da je glazba prisutna u njihovu životu te da se njome žele baviti.

Tablica 33. Matrica korelacija čestica učeničkih stavova o glazbi

Čestica	2	3	4	5
1. Općenito volim glazbu.	.42	.35	.29	.38
2. Glazba me rasterećuje.		.32	.27	.31
3. Slušanje glazbe pomaže mi u učenju ostalih predmeta.			.35	.38
4. Aktivno se bavim glazbom (sviram, pjevam, plešem i sl.).				.60
5. Želim se baviti glazbom.				

Vidljivo je da su sve korelacije pozitivne i umjereno visoke veličine te su sve korelacije statistički značajno različite od nule. Prije same faktorske analize provjereno je razlikuje li se matrica korelacija od matrice identiteta te je provjerena prikladnost same faktorizacije. Dobiveno je da matrica korelacija značajno odstupa od matrice identiteta (X^2=4697.85; df=10; p<.01) te je prikladna za faktorizaciju (KMO=.74). Komponentnom analizom dobiven je jedan faktor s karakterističnim korijenom većim od jedan koji zasebno objašnjava gotovo 50% varijance čestica (tablica karakterističnih korijena u nastavku).

Tablica 34. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Komponenta	Karakteristični korijen	% opisane varijance
1	2.48	49.54
2	0.89	17.81
3	0.66	13.28
4	0.58	11.62
5	0.39	7.76

S obzirom na to da je i po Keiser-Gutmanovoj i po Cattelovoj metodi opravdano sagledati samo prvu komponentu, samo je ona i uzeta u obzir. U nastavku slijedi prikaz saturacija svake čestice na toj komponenti i ukupni komunaliteti.

Tablica 35. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice učenički stavovi o glazbi

čestica	r	h^2
6. Općenito volim glazbu.	.68	.46
7. Glazba me rasterećuje.	.64	.41
8. Slušanje glazbe pomaže mi u učenju ostalih predmeta.	.68	.46
9. Aktivno se bavim glazbom (sviram, pjevam, plešem i sl.).	.73	.53
10. Želim se baviti glazbom.	.78	.61

Učenici općenito iskazuju pozitivne stavove o glazbi, glazba je prisutna u njihovu životu te se žele njome baviti. Sama je pouzdanost skale koja odražava želju / ljubav/ interes prema glazbi visoka (α=.74).

Brojna dosadašnja istraživanja (Arnett, Larson, i Offer, 1995; Dehyle, 1998; Knobloch i North, Hargreaves i O'Neill, 2000; Zillman, 2003; Cash, 2009; Kranowitz i Newman, 2010, Craft, 2012) potvrđuju da mladi, naročito adolescenti, koriste glazbu kako bi zadovoljili niz razvojnih emocionalnih i socijalnih potreba, što je potvrđeno i ovim istraživanjem.

6.3.2. Motivacija učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

Za procjenu strukture motivacije (unutarnje i vanjske) za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti provedena je faktorska analiza na česticama pitanja (aritmetičke sredine i standardne devijacije prikazane su u tablici 36).

Tablica 36. Deskriptivni pokazatelji čestica motivacije učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

čestica	X	SD
1. Volim glazbu i želim se baviti glazbom.	3.51	1.49
2. Želim razviti svoje sposobnosti pjevanja, sviranja i plesa.	3.45	1.54
3. Glazba me opušta i razvija pozitivne osjećaje.	4.25	1.22
4. Svoje glazbene vještine želim i ostalima pokazati na nastupima.	2.84	1.59
5. Mogu se družiti s prijateljima koji vole glazbu kao i ja.	3.80	1.46
6. Gledam televizijske emisije u kojima se promiču glazbene aktivnosti.	2.98	1.52
7. Prijatelji su me potaknuli da se upišem na glazbenu aktivnost.	1.48	1.08
8. Roditelji su me potaknuli da se upišem.	1.50	1.11
9. Učitelj/učiteljica glazbene kulture me potiče da se uključim u glazbene aktivnosti.	2.92	1.70
10. Glazbenici su omiljeni u društvu.	2.78	1.50
11. Bavljenje glazbom me veseli i ponosan sam što sam dio uspješnog tima u školi.	3.07	1.65
12. Sviđa mi se radna i stvaralačka atmosfera među učenicima koji se bave glazbom i umjetnošću	3.36	1.55

Deskriptivni pokazatelji pitanja kojima se ispitivala motivacija za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi pozitivno potvrđuju interes učenika za aktivnim bavljenjem glazbom te su pozitivno povezana s izgrađivanjem samopouzdanja i osobna identiteta učenika.

Tablica 37. Matrica korelacija čestica motivacije učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

čestica	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**	**10.**	**11.**	**12.**
1.	.73	.52	.63	.51	.44	.16	.12	.39	.42	.63	.61
2.		.50	.67	.50	.46	.17	.13	.42	.41	.63	.64
3.			.40	.54	.39	.06	.02	.28	.34	.43	.49
4.				.47	.47	.26	.20	.44	.43	.63	.57
5.					.46	.14	.08	.34	.43	.47	.53
6.						.23	.15	.38	.46	.45	.52
7.							.57	.24	.26	.23	.19
8.								.19	.21	.17	.13
9.									.46	.48	.45
10.										.47	.50
11.											.68
12.											

Čestice su uglavnom umjereno pozitivno korelirane, iako je vidljivo da su korelacije čestica 7. i 8. s ostalim česticama niže od prosjeka. Čestice 7. i 8. ispitivale su koliki je utjecaj čimbenika koji se odnose na vanjsku motivaciju učenika pri uključivanju u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi, a rezultati su pokazali njihov mali utjecaj.

Prije faktorske analize provjereno je razlikuje li se matrica korelacija od matrice identiteta te je provjerena prikladnost same faktorizacije. Pokazalo se da matrica korelacija značajno odstupa od matrice identiteta (X^2=24037.18; df=66; p<.01) te je prikladna za faktorizaciju (KMO=.92). Komponentnom analizom dobivena su dva faktora s karakterističnim korijenom većim od jedan koji zasebno objašnjavaju 46.73% i 12.74% varijance čestica svaki (tablica prvih pet karakterističnih korijena u nastavku).

Tablica 38. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Komponenta	Karakteristični korijen	% opisane varijance
1	5.61	46.73
2	1.53	12.74
3	0.79	6.58
4	0.76	6.35
5	0.58	4.81

S obzirom na to da su samo dvije čestice imale saturaciju na drugom faktoru (čestice 7. i 8.) ujedno su to i jedine čestice s „negativnom“ konotacijom (niže aritmetičke sredine, a i varijabilitet, od prosjeka ostalih čestica) te su dvije čestice isključene iz daljnje analize. Iz tako sažetoga skupa čestica komponentnom analizom izlučen je jedan faktor s karakterističnim korijenom većim od 1 (KK=5.46) koji samostalno opisuje gotovo 55% varijance čestice pitanja koje se odnosi na unutarnju motivaciju učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti. Saturacije čestica na ekstrahiranom faktoru te komunaliteti prikazani su u tablici 39.

Tablica 39. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestica motivacije učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

Čestica	r	h^2
1. Volim glazbu i želim se baviti glazbom.	.81	.65
2. Želim razviti svoje sposobnosti pjevanja, sviranja i plesa.	.82	.68
3. Glazba me opušta i razvija pozitivne osjećaje.	.66	.43
4. Svoje glazbene vještine želim i ostalima pokazati na nastupima.	.78	.61
5. Mogu se družiti s prijateljima koji vole glazbu kao i ja.	.71	.50
6. Gledam televizijske emisije u kojima se promiču glazbene aktivnosti.	.67	.45
7. Učitelj/učiteljica glazbene kulture me potiče da se uključim u glazbene aktivnosti.	.62	.38
8. Glazbenici su omiljeni u društvu.	.66	.43
9. Bavljenje glazbom me veseli i ponosan sam što sam dio uspješnog tima u školi.	.81	.65
10. Sviđa mi se radna i stvaralačka atmosfera među učenicima koji se bave glazbom i umjetnošću.	.82	.68

Pouzdanost tako koncipirane jednodimenzionalne mjere motivacije za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti vrlo je visoka (α=.91).

Rezultati su pokazali da su učenici visoko unutarnje motivirani za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, dok vanjski utjecaji, poput utjecaja roditelja ili vršnjaka, gotovo nisu prisutni. Visoka uključenost u aktivno bavljenje glazbom potvrđena je i istraživanjem North, Hargreaves i O'Neill (2000) u regiji North Staffordshire u Engleskoj. Spoznaja da je 51.7% ispitanika u dobi od 13 do 14 godina sviralo neki instrument potvrđuje da je interes za aktivnim bavljenjem glazbom vrlo visok. Ipak, s obzirom na vrlo visoku pouzdanost skale kojom se mjerila unutarnja motivacija za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, prema Rosiću valja istaknuti i važnost podrške roditelja za održavanje motiviranosti učenika za daljnje pohađanje aktivnosti te odgovarajuće uvjete za odvijanje aktivnosti i vrednovanje tih aktivnosti (Rosić, 2005).

6.3.3. Stavovi učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

Za procjenu strukture stava prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj učenika, provedena je faktorska analiza na česticama pitanja (Stavovi učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj) aritmetičke sredine i standardne devijacije u tablici 40 te matrica korelacija u tablici 41).

Tablica 40. Deskriptivni pokazatelji čestica stavova učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

Čestica	X	SD
1. Bavljenje glazbom razvija moje samopouzdanje i pridonosi mom osjećaju uspješnosti.	3.62	1.49
2. Glazbene aktivnosti važne su u mom školovanju.	3.01	1.52
3. Glazbene aktivnosti pomažu mi u razvoju kreativnosti.	3.71	1.47
4. Glazbene aktivnosti utječu na formiranje mog glazbenog ukusa.	3.46	1.52
5. Glazbene aktivnosti pomažu mi u izgrađivanju odnosa s prijateljima.	2.98	1.55
6. Glazba mi pomaže u učenju ostalih predmeta.	3.13	1.58

Općenito učenici iskazuju pozitivne stavove o učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i njihovu osobnu dobrobit o čemu piše i Shulruf (2008). Mnoga dosadašnja istraživanja potvrdila su kako sudjelovanje učenika u umjetničkim aktivnostima, među kojima su i glazbene, pomaže u stjecanju osobnih vještina i izgradnji identiteta i samopouzdanja (Friedricks i sur., 2002; Hansen i sur., 2003; Darling, Caldwell i Smith, 2005; Feldman i Matjasko, 2005; O'Neill, 2005; Olson, 2008; Hallam, 2010).

Koliko je bavljenje glazbom pozitivno povezano s postignućima učenika u prilog govore mnoga spomenuta istraživanja, a spoznaja da su se učenici pozitivno izrazili o utjecaju glazbe i bavljenju glazbom u njihovu sveobuhvatnu razvoju još je jedna potvrda da su promjene nužne. Promjene koje će omogućiti provedbu različitih glazbenih aktivnosti a koje će pridonositi glazbenim i sveukupnim postignućima učenika i njihova individualna razvoja.

Tablica 41. Matrica korelacija čestica stavova učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

čestica	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1. Bavljenje glazbom razvija moje samopouzdanje i pridonosi mom osjećaju uspješnosti.	.66	.70	.62	.55	.49
2. Glazbene aktivnosti važne su u mom školovanju.		.67	.65	.62	.53
3. Glazbene aktivnosti pomažu mi u razvoju kreativnosti.			.70	.57	.52
4. Glazbene aktivnosti utječu na formiranje mog glazbenog ukusa.				.62	.48
5. Glazbene aktivnosti pomažu mi u izgrađivanju odnosa s prijateljima.					.51
6. Glazba mi pomaže u učenju ostalih predmeta.					

Sve su čestice umjereno pozitivno korelirane te se prije same faktorske analize pristupilo provjeri adekvatnosti matrice korelacije za samu faktorizaciju. Dobiveno je da matrica korelacija značajno odstupa od matrice identiteta (X^2=14035.59; df=15; p<.01) te je prikladna za faktorizaciju (KMO=.90).

Komponentnom analizom dobiven je jedan faktor s karakterističnim korijenom većim od jedan koji zasebno objašnjava više od 66% varijance čestica (tablica karakterističnih korijena u nastavku).

Tablica 42. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Komponenta	Karakteristični korijen	% opisane varijance
1	3.97	66.12
2	0.59	9.79
3	0.48	7.99
4	0.37	6.12
5	0.33	5.48
6	0.27	4.50

Izlučeni faktor odnosi se na izražavanje pozitivnih stavova učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na postignuća učenika i osobnu dobrobit. Saturacije čestica i ukupni komunaliteti prikazani su u tablici 43.

Tablica 43. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice stavovi učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

čestica	r	h^2
1. Bavljenje glazbom razvija moje samopouzdanje i pridonosi mom osjećaju uspješnosti.	.83	.68
2. Glazbene aktivnosti važne su u mom školovanju.	.85	.72
3. Glazbene aktivnosti pomažu mi u razvoju kreativnosti.	.86	.73
4. Glazbene aktivnosti utječu na formiranje mog glazbenog ukusa.	.84	.70
5. Glazbene aktivnosti pomažu mi u izgrađivanju odnosa s prijateljima.	.79	.62
6. Glazba mi pomaže u učenju ostalih predmeta.	.71	.50

Pouzdanost takve jednodimenzionalne mjere stava prema učincima glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj učenika vrlo je visoka (α=.90).

Mnogi istraživači u Americi (McNeal, 1995; Mahoney i Cairins, 1997; Eccles i Barber, 1999; Eccles i Stone, 2001; Fredricks i sur., 2002; Hansen i sur., 2003; Barber, Stone i Hunt, 2003; O'Neill, 2005; Peck, Roeser, Zarret i Eccles, 2007) istraživali su uloge i utjecaj izvannastavnih aktivnosti na učenička postignuća i osobnu dobrobit u njihovu sveobuhvatnu razvoju. Utvrđena je i pozitivna povezanost između sudjelovanja u izvannastavnim aktivnostima i postignuća učenika te njihova mentalna zdravlja i socijalnih vještina. Studija Southgate i Roscigno (2009) pokazala je da nemaju svi mladi ljudi jednaku priliku sudjelovati u izvannastavnim glazbenim programima u školi zbog razlika u njihovu socioekonomskom statusu. Koliko su te aktivnosti važne, naročito u siromašnim sredinama gdje su mladi izloženi neprimjerenim oblicima ponašanja u društvu, kriminalu i ovisnosti govore Carnegie Council (1989), Eccles i Gootman (2001) te Mahoney, Harris i Eccles (2006).

Aktivno muziciranje u grupi pridonosi jačanju samopouzdanja učenika, razvoju samo-discipline, razvijanju socijalnih vještina i osjećaja pripadanja grupi što pomaže u izgradnji osobnog identiteta pojedinca Hallam (2010). Razvijanje individualnosti, smanjenje otuđenosti te izgradnju osobna identiteta mnogi autori pozitivno povezuju sa sudjelovanjem učenika u programima glazbenih aktivnosti (Darling, Caldwell i Smith, 2005; Feldman i Matjasko, 2005; O'Neill 2005; Olson, 2008).

Hyde i sur. (2009) Lerch, Norton, Forgeard, Winner, Evans i Schlaug utvrdili su da postoje strukturalne promjene u motoričkom i auditivnom području mozga koji su od vitalne važnosti za muziciranje kod učenika u dobi od 5 do 7 godina. Učenici koji su aktivno učili svirati petnaest mjeseci imali su strukturalne promjene u motoričkom i auditivnom području mozga s obzirom na to da razlike u mozgu nisu utvrđene prije među testiranim grupama.

Glazba pomaže i pridonosi boljoj i efikasnijoj koncentraciji (Campbell, 2000; Jensen, 2000). Glazba utječe na obje moždane hemisfere (Kranowitz i Newman, 2010). Učenici koji se bave glazbom (pjevaju u zboru, sviraju u orkestru ili školskom sastavu) postižu bolja postignuća u školi od učenika koji ne sudjeluju u spomenutim aktivnostima (Cash, 2009). Istraživanjem obrazovnog uspjeha učenika u dobi od 13 do17 godina (Southgate i Roscigno, 2009, prema Chau i Riforgiate, 2010) kojim se promatralo učenike uključene u aktivno bavljenje glazbom u školi ili izvan škole, ustanovljena je pozitivna povezanost glazbe s općim uspjehom te matematičkim i čitalačkim vještinama učenika. Pozitivnu povezanost aktivnog bavljenja glazbom u stjecanju jezičnih kompetencija na materinjem i stranom jeziku potvrđuje i Sučić (2018).

North, Hargreaves i O'Neill (2000) istraživali su u regiji North Staffordshire u Engleskoj koliko je adolescentima glazba važna. Ispitivali su stupanj uključenosti u glazbene aktivnosti, značenje glazbenih aktivnosti u odnosu na druge aktivnosti te ulogu pojedinih čimbenika koji bi mogli odražavati razloge zbog kojih slušaju i izvode popularnu i klasičnu glazbu. Rezultati su pokazali da ispitanici u prosjeku slušaju glazbu dva i pol sata dnevno te da je slušanje glazbe uglavnom vezano za aktivnosti koje se odvijaju u zatvorenom prostoru. Nadalje, rezultati su pokazali da je više od 50% ispitanika učilo svirati neki instrument te je utvrđena pozitivna povezanost izvođenja glazbe s osobnom dobrobiti i sveobuhvatnim razvojem.

Glazba danas zauzima značajno mjesto u životu mladih pri razvoju njihovih razvojnih, emocionalnih i socijalnih potreba (Arnett, Larson, i Offer, 1995; Dehyle, 1998; Knobloch i Zillman, 2003; North, Hargreaves i O'Neill, 2000; Craft, 2012). Glazba nije uvjet za uspjeh, već je ona medij koji pridonosi uspjehu (Chau i Riforgiate, 2010). S obzirom na utvrđenu veliku pozitivnu povezanost sudjelovanja učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima s učeničkim postignućima i cjelovitim razvojem, važno je da i učitelji osvijeste važnost i ulogu tih aktivnosti u svakodnevnu životu na što ukazuje i Massoni (2011).

Rezultati istraživanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj također potvrđuju pozitivnu povezanost sudjelovanja učenika u tim aktivnostima s učeničkim postignućima i osobnom dobrobiti u njihovu sveobuhvatnu razvoju.

6.3.4. Stavovi učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

Za procjenu strukture stavova učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi provedena je faktorska analiza na česticama pitanja (*Stavovi učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama*) aritmetičke sredine i standardne devijacije prikazane su u tablici 44, a matrica korelacija u tablici 45.

Tablica 44. Deskriptivni pokazatelji čestica stavova učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

čestica	X	SD
1. U mojoj školi imam mogućnost izabrati glazbene aktivnosti prema vlastitu interesu.	3.11	1.62
2. U mojoj školi trebalo bi povećati ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika.	3.71	1.51
3. Raspored izvannastavnih glazbenih aktivnosti u mojoj školi nije prilagođen potrebama i mogućnostima učenika.	2.68	1.46
4. U mojoj školi možemo birati nastavu glazbe kao izborni predmet.	1.84	1.44
5. Kada bi mogao/mogla odabrati nastavu glazbe kao izborni predmet ja bih je odabrao/odabrala.	3.43	1.64
6. Radije bi pohađao/pohađala glazbene aktivnosti u školi nego izvan škole.	3.24	1.63
7. Zadovoljan sam trenutnom ponudom glazbenih aktivnosti u mojoj školi.	3.05	1.49
8. U mojoj školi nas učitelji potiču na uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti.	3.45	1.52
9. Učenici koji sudjeluju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima često nastupaju u školi i izvan nje.	3.86	1.42
10. Učenici koji sudjeluju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima često putuju i stječu nove prijatelje i iskustva.	3.23	1.56

Učenici iskazuju želju i interes za obogaćivanjem ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi koju pohađaju te su osrednje zadovoljni trenutnom ponudom. Također je važan podatak da su učenici uz redovnu nastavu glazbene kulture iskazali pozitivne stavove prema odabiru glazbene nastave i u sklopu **izborne nastave,** što sada nije moguće, a potvrđen je interes za uključivanjem u umjetničko područje i aktivno bavljenje glazbom. Izborna nastava kao mogućnost stjecanja glazbenih znanja i vještina bila bi pozitivan iskorak u obogaćivanju glazbenih sadržaja u školama.

Tablica 45. Matrica korelacija čestica stavova učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

čestica	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	.21	.17	.22	.29	.28	.47	.42	.35	.32
2.		.33	.04	.44	.35	.11	.35	.39	.27
3.			.17	.22	.20	.12	.21	.19	.19
4.				.08	.12	.22	.16	.11	.16
5.					.44	.32	.41	.37	.32
6.						.34	.40	.35	.29
7.							.43	.37	.36
8.								.52	.40
9.									.53
10.									

Sve su čestice umjereno pozitivno korelirane te se prije same faktorske analize pristupilo provjeri adekvatnosti matrice korelacije za samo faktorizaciju. Dobiveno je da matrica korelacija značajno odstupa od matrice identiteta (X^2=10455.42; df=45; p<.01) te je prikladna za faktorizaciju (KMO=.86).

Komponentnom analizom izlučena su tri faktora s karakterističnim korijenom većim od jedan, međutim, s obzirom na jasan i linearan pad karakterističnoga korijena odmah nakon prvog izlučenog faktora, u konačnici je zadržan samo jedan faktor (po Cattelovoj metodi) koji zasebno objašnjava više od 36% varijance čestica (tablica 46. prvih pet karakterističnih korijena u nastavku).

Tablica 46. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Komponenta	Karakteristični korijen	% opisane varijance
1	3.73	37.34
2	1.18	11.83
3	1.01	10.09
4	0.81	8.13
5	0.71	7.05

Tablica 47. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice stavovi učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

čestica	r	h^2
1. U mojoj školi imam mogućnost izabrati glazbene aktivnosti prema vlastitu interesu.	.62	.38
2. U mojoj školi trebalo bi povećati ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika.	.58	.34
3. Raspored izvannastavnih glazbenih aktivnosti u mojoj školi nije prilagođen potrebama i mogućnostima učenika.	.41	.17
4. U mojoj školi možemo birati nastavu glazbe kao izborni predmet.	.29	.08
5. Kada bi mogao/mogla odabrati nastavu glazbe kao izborni predmet ja bih je odabrao/odabrala.	.66	.44
6. Radije bi pohađao/pohađala glazbene aktivnosti u školi nego izvan škole.	.64	.41
7. Zadovoljan sam trenutnom ponudom glazbenih aktivnosti u mojoj školi.	.63	.4
8. U mojoj školi nas učitelji potiču na uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti.	.74	.55
9. Učenici koji sudjeluju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima često nastupaju u školi i izvan nje.	.73	.53
10. Učenici koji sudjeluju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima često putuju i stječu nove prijatelje i iskustva.	.65	.42

Takva jednodimenzionalna mjera stava prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi visoko je pouzdana (α=.81).

Učenici se pozitivno izražavaju prema pohađanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi. Što se tiče prilagođenosti rasporeda vidljivo je da postoje implikacije koje ukazuju da je potrebno poduzeti mjere kako bi se osigurao odgovarajući raspored za većinu učenika.

Općenito razlike u provedbi izvannastavnih aktivnosti bilo da je riječ o rasporedu, mogućnosti izbora, odgovarajuće ponude ili odgovarajuće osposobljenim kadrovima neminovne su. Kako bi se realizirala što kvalitetnija provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti Previšić naglašava nužnost ravnopravnosti izvannastavnih aktivnosti s ostalim djelatnostima u školi (Previšić, 1985). Također ističe značaj metodičkih postupaka te kompleksnost izrade programa koji bi trebali proizlaziti iz zajedničkih težnji škole, društveno-političke zajednice i učeničkih interesa (Previšić, 1987). Stavovi učenika koji upućuju na to da trenutna ponuda nije u skladu s interesima učenika ukazuje na potrebu obogaćivanja sadržajne strukture izvannastavnih glazbenih aktivnosti koja će zanimljivim i kvalitetnim programima odgovoriti interesima i potrebama učenika.

Razvojne težnje odgojno-obrazovnog sustava trebale bi ići u pravcu razvijanja individualnosti učenika i u okviru izvannastavnog prostora kao specifične pedagoško-didaktičke kategorije. Pritom je potrebno osigurati odgovarajuće uvjete (prostor, opremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom, osiguravanjem potrebnog broja sati za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, osigurati odgovarajući raspored za nesmetano pohađanje glazbenih aktivnosti za sve učenike, razvijati kompetencije učitelja za provođenje tih aktivnosti) za aktivno bavljenje glazbom učenika u školi koju pohađaju. Koliko je važno osigurati uvjete za aktivno bavljenje glazbom učenika, govori i Rojko naglašavajući kako u redovnoj nastavni to nije moguće ostvariti (Rojko, 2006).

U svjetlu reformskih procesa „Škole za život“ (2018./2019.) koju eksperimentalno u sedamdesetak škola u Republici Hrvatskoj provodi Ministarstvo znanosti i obrazovanja, aktualno se može istaknuti: „U potražnji za školom današnjeg trenutka u reformskim težnjama škole kao istinskog mjesta i nosioca što potpunijeg društvenog odgoja, ne ide više bez različitih vidova i oblika angažiranja mladih i povrh nastave – to je činjenica“ (Puževski, 1988, 17).

Nakon trideset godina može se reći da je potražnja za školom današnjice prisutna i u sadašnjem vremenu. Potreba za unaprjeđenjem područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti tako da se obogati njihova ponuda prema interesima učenika koje su iskazali u ovom istraživanju, važna je znanstvena spoznaja i trebala bi pomoći nositeljima obrazovnih politika u pronalaženju škole koja neće biti škola sadašnjeg trenutka s obzirom da vrijeme nepovratno teče, već škola koja ide u korak s vremenom, koja se stalno mijenja i prilagođava onima zbog kojih ona i postoji, a to su njeni učenici.

6.3.5. Stavovi učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

H2: Učenici imaju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Za procjenu strukture učeničkih stavova prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti provedena je faktorska analiza na česticama pitanja (Stavovi učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti) aritmetičke sredine i standardne devijacije prikazane su u tablici 48, a matrica korelacija u tablici 49).

Tablica 48. Aritmetičke sredine i standardne devijacija čestica stavovi učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

čestica	X	SD
1. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju biti vrednovana opisno u svjedodžbi na kraju školske godine.	3.65	1.57
2. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju se vrednovati brojčanom ocjenom i ulaziti u prosjek ostalih ocjena.	3.45	1.60
3. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju nositi dodatne bodove za upis u srednju školu.	3.75	1.53
4. Postignuća učenika ostvarena na natjecanjima i smotrama u području glazbe (primjerice natjecanja pjevačkih zborova, sviranja instrumenata i sl.) trebaju nositi dodatne bodove za upis u srednju školu.	3.80	1.49
5. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne trebaju se vrednovati.	2.20	1.54

Učenici općenito imaju pozitivne stavove prema svim oblicima vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Tablica 49. Matrica korelacija čestica stavova učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

čestica	2	3	4	5
1. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju biti vrednovana opisno u svjedodžbi na kraju školske godine.	.47	.47	.50	.02
2. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju se vrednovati brojčanom ocjenom i ulaziti u prosjek ostalih ocjena.		.61	.53	.01
3. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju nositi dodatne bodove za upis u srednju školu.			.71	-.01
4. Postignuća učenika ostvarena na natjecanjima i smotrama u području glazbe (primjerice natjecanja pjevačkih zborova, sviranja instrumenata i sl.) trebaju nositi dodatne bodove za upis u srednju školu.				-.04
5. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne trebaju se vrednovati.				

Kad pogledamo matricu korelacija, možemo uvidjeti da su sve čestice pitanja u međusobno umjerenim do visokim pozitivnim korelacijama osim čestice 5 (*Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne trebaju se vrednovati),* koja je postavljena kao kontrolna čestica za potvrđivanje hipoteze. Svoja mišljenja učenici su mogli izraziti na skali procjene od jedan do pet, pri čemu je značilo: *1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – osrednje se slažem, 4 – uglavnom se slažem i 5 – u potpunosti se slažem.* Činjenica da su učenici na česticu 5 (*Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne trebaju se vrednovati)* odgovorili *negativno* **ide u prilog promjenama kojima će se sustavno omogućiti vrednovanje rada učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.**

Prije same faktorske analize provjereno je razlikuje li se matrica korelacija od matrice identiteta te je provjerena prikladnost same faktorizacije. Dobiveno je da matrica korelacija značajno odstupa od matrice identiteta (X^2=6611.38; df=10; p<.01) te je prikladna za faktorizaciju, a mjera adekvatnosti faktorske dekompozicije iznosi (KMO=.77). Dekompozicija je izvršena komponentnom analizom te je dobiven jedan faktor s karakterističnim korijenom većim od jedan (2.65) koji zasebno objašnjava gotovo 53% varijance čestica (tablica 50).

Tablica 50. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Komponenta	Karakteristični korijen	% opisane varijance
1	2.65	52.96
2	1.00	20.08
3	0.59	11.74
4	0.48	9.64
5	0.28	5.59

Tablica 51. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice stavova učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

čestica	r	h^2
1. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju biti vrednovana opisno u svjedodžbi na kraju školske godine.	.73	.53
2. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju se vrednovati brojčanom ocjenom i ulaziti u prosjek ostalih ocjena.	.80	.64
3. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju nositi dodatne bodove za upis u srednju školu.	.87	.76
4. Postignuća učenika ostvarena na natjecanjima i smotrama u području glazbe (primjerice natjecanja pjevačkih zborova, sviranja instrumenata i sl.) trebaju nositi dodatne bodove za upis u srednju školu.	.85	.72
5. Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne trebaju se vrednovati.	-.01	.00

Na tvrdnju da postignuća u izvannastavnim aktivnostima ne treba vrednovati na bilo koji način, učenici su negativno odgovorili. Upitnik su ispunjavali čitavi razredni odjeli te činjenica da 65% ispitanih učenika nije uključeno u izvannastavne glazbene aktivnosti ovim podatcima daje veći značaj. S obzirom na virtualno nulte saturacije čestice 5, isključena je iz daljnje analize. Ponovljena komponentna analiza rezultira jasnom jednofaktorskom strukturom koja opisuje više od 66% varijance čestica. Sve čestice imaju visoke i pozitivne saturacije na određenom faktoru (od 0.73 do 0.87) te je pouzdanost takve jednodimenzionalne mjere također vrlo visoka (α=.83).

Za daljnju analizu izračunata je prosječna vrijednost svih četiriju čestica za svakog ispitanika te je to odraz njihova stava prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Za ispitivanje samog problema izračunat je t-test stava prema vrednovanju s obzirom na teorijsku aritmetičku sredinu skale (3.0). Dobivena je statistički značajna razlika u stavovima prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na teorijsku aritmetičku sredinu ($t=34.32$; $p<0.001$). Učenici iskazuju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti ($M=3.66$, $sd=1.26$). S obzirom na homogenost uzorka, kao mjera snage učinka izračunat je Cohenov d. Snaga efekta razlike je umjerena (Cohenov $d=0.53$).

Spoznaja da učenici iskazuju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti jednim djelom sigurno rezultira i time što se odgojno-obrazovni ishodi u svim predmetima brojčano vrednuju na kraju nastavne godine u općem uspjehu. S druge strane angažiranost učenika tijekom nastavne godine po pitanju redovitog pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti te kontinuirano stjecanje znanja i vještina te postignuća koji iziskuje i dodatni rad kod kuće, učenici su izrazili pozitivne stavove prema vrednovanju tih aktivnosti u općem uspjehu. Pozitivno su se izrazili i prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti pri upisu u srednju školu ako su postigli iznimne rezultate na natjecanjima.

Utvrđeno je kako učenici iskazuju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti, što bi bila **nova znanstvena informacija** koja bi se trebala razraditi i operacionalizirati u pedagoškoj praksi. Pozitivni stavovi učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti upućuju na mogućnost **promjene statusa** izvannastavnih aktivnosti u **izborni predmet** koji je **vrednovan u općem uspjehu**. Izvannastavne aktivnosti u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu za sada se ne vrednuju brojčano u općem uspjehu učenika, a rezultati ovoga istraživanja pokazali su da učenici imaju pozitivne stavove prema

vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti u njihovu općem uspjehu, što bi dodatnu utjecalo i na njihovu motivaciju. Pri upisu u srednju školu ne vrednuju se ni postignuća ostvarena na natjecanjima, a rezultati govore suprotno u korist vrednovanja jer učenici iskazuju pozitivne stavove prema vrednovanju postignutih rezultata na natjecanjima pri upisu u srednju školu.

Ova znanstvena spoznaja ima još veću težinu uzme li se u obzir da su testirani čitavi razredni odjeli te da 65% učenika nije uključeno u izvannastavne glazbene aktivnosti, odnosno da su istraživanjem obuhvaćeni učenici koji pohađaju i učenici koji ne pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti u školi. Koliko je učenicima važno vrednovanje njihovih postignuća u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, potvrda je koja upućuje na promjene vezano za mogućnost vrednovanja postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u općem uspjehu.

Slijedom navedenog, **H2:** Učenici imaju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti - **prihvaća se.**

6.3.6. Opći stavovi učenika o školi

Za procjenu strukture općeg stava o školi provedena je faktorska analiza na česticama pitanja (aritmetičke sredine i standardne devijacije prikazane su u tablici 52 te matrica korelacija u tablici 53).

Tablica 52. Deskriptivni pokazatelji čestica općih stavova učenika o školi

čestica	X	SD
1. Volim školu.	2.93	1.43
2. Mislim da bi mi bilo ljepše u školi kada bismo imali manje nastavnih sadržaja.	4.13	1.34
3. Mislim da bi mi bilo ljepše u školi kada bismo imali manje nastavnih predmeta.	4.13	1.33
4. Mislim da je u školi potrebna zanimljivija nastava koja rasterećuje učenike.	4.33	1.20
5. Smatram da je u školi potrebno više izvannastavnih aktivnosti i izborne nastave prema interesu učenika.	4.07	1.35
6. Volio/voljela bih da u školi imamo više istraživačkog rada i projekata.	3.89	1.38
7. Volio/voljela bih da je moja škola bolje opremljena.	4.19	1.27
8. Mislim da bismo u školi trebali više koristiti internet i računala za učenje.	4.16	1.30
9. Mislim da je moja škola u odnosu na druge odlična.	3.47	1.44
10. Ne bih ništa mijenjao u svojoj školi.	2.51	1.47
11. Općenito sam zadovoljan sa svojom školom.	3.47	1.37

Opći stav učenika o školi ukazuje da postoje implikacije vezane za određeni tip promjena po pitanju same organizacije i strukture školskoga kurikuluma koji će u središte stavljati učenike i njihove interese. Predmetno i sadržajno rasterećenje te mogućnost izbora izborne nastave i izvannastavnih aktivnosti u skladu s interesima učenika također zauzima značajno mjesto u hijerarhiji pitanja koja ukazuju na nužnost promjena u sustavu odgoja i obrazovanja u osnovnim školama.

Tablica 53. Matrica korelacija čestica općih stavova učenika o školi

čestica	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	-.02	-.06	.12	.23	.25	.09	.03	.39	.28	.49
2.		.68	.45	.28	.22	.35	.36	.11	.01	.08
3.			.46	.31	.23	.35	.38	.10	.02	.06
4.				.49	.40	.45	.42	.20	.03	.19
5.					.51	.43	.35	.23	.08	.24
6.						.39	.32	.25	.12	.26
7.							.49	.06	-.13	.06
8.								.11	-.02	.09
9.									.46	.67
10.										.50
11.										

Korelacije čestica pitanja kojim se ispitivao opći stav učenika o školi u prosjeku su umjereno do visoko pozitivno korelirane, iako su vidljive gotovo nulte korelacije među pojedinim česticama (npr., čestice 1 i 2). Prije same faktorske analize provjereno je razlikuje li se matrica korelacija od matrice identiteta te je provjerena prikladnost same faktorizacije. Dobiveno je da matrica korelacija značajno odstupa od matrice identiteta (X^2=¸15718.14; df=55; p<.01) te je prikladna za faktorizaciju (KMO=.81). Komponentnom analizom izlučena su tri faktora s karakterističnim korijenom većim od jedan, međutim, s obzirom na jasan i linearan pad karakterističnoga korijena odmah nakon drugog izlučenog faktora, u konačnici su, rukovodeći se Cattelovom metodom, zadržani prvi i drugi faktor. Oba faktora zajedno objašnjavaju gotovo 50% varijance čestica pitanja kojim se ispitivao opći stav učenika o školi (tablica prvih pet karakterističnih korijena u nastavku).

Tablica 54. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Komponenta	Karakteristični korijen	% opisane varijance
1	3.65	33.16
2	2.29	20.79
3	1.12	10.16
4	.69	6.23
5	.67	6.05

Ekstrahirani faktori rotirani su u jednostavnu faktorsku soluciju Varimax-rotacijom. Saturacije na svakom faktoru i ukupni komunaliteti prikazani su u tablici 55.

Tablica 55. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice općih stavova učenika o školi

čestica	F1	F2	h^2
1. Volim školu.	.05	.68	.47
2. Mislim da bi mi bilo ljepše u školi kada bismo imali manje nastavnih sadržaja.	.71	-.05	.51
3. Mislim da bi mi bilo ljepše u školi kada bismo imali manje nastavnih predmeta.	.73	-.07	.54
4. Mislim da je u školi potrebna zanimljivija nastava koja rasterećuje učenike.	.75	.14	.58
5. Smatram da je u školi potrebno više izvannastavnih aktivnosti i izborne nastave prema interesu učenika.	.64	.28	.50
6. Volio/voljela bih da u školi imamo više istraživačkog rada i projekata.	.56	.35	.43
7. Volio/voljela bih da je moja škola bolje opremljena.	.73	-.03	.53
8. Mislim da bismo u školi trebali više koristiti internet i računala za učenje.	.69	.00	.48
9. Mislim da je moja škola u odnosu na druge odlična.	.13	.80	.66
10. Ne bih ništa mijenjao u svojoj školi.	-.09	.70	.50
11. Općenito sam zadovoljan sa svojom školom.	.11	.86	.74

Čestice se jasno raspoređuju u pojedini faktor, pa tako čestice 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 jasno tvore prvi faktor (F1), a čestice 1, 9, 10 i 11 čine drugi faktor (F2). Sadržajno gledano, prvi faktor odnosi se na potrebe za promjenom (poput rasterećenja, smanjenja nastavnih sadržaja, predmeta, dodavanja istraživačkih i izvannastavnih aktivnosti), dok je drugi faktor sadržajno vezan uz zadovoljstvo školom takva kava jest (volim školu, ne bih ništa mijenjao u svojoj školi i sl.). Pouzdanost tako formiranih faktora visoka je (α=.83 za F1 te α=.77 za F2).

Može se zaključiti da postoje implikacije koje ukazuju na nužnost promjena u vidu rasterećenja učenika, po pitanju nastavnih sadržaja i predmeta te da generalno gledano učenici nisu zadovoljni školom kakvom ona sada jest. Općenito stavovi učenika o školi ukazuju da postoji potreba za pronalaženjem novih konceptualnih rješenja.

Stavovi učenika o školi trebali bi pomoći nositeljima obrazovnih politika u pronalaženju smjera u kojem promjene trebaju ići. Rješenja su moguća u vidu općenitog rasterećenja koje podrazumijeva smanjenje nastavnih sadržaja i predmeta uopće te više izbornosti, istraživačkih i izvannastavnih aktivnosti prema interesima učenika.

6.3.7. Korelacije faktora učeničkih stavova prema: glazbi, motivaciji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj, organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti, vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti i školi

Tablica 56. Korelacije faktora izlučenih od čestice 22 do čestice 27

Faktor	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Opći stav o glazbi	.74	.70	.49	.34	.30	.33
Motivacija za uključivanje u INGA		.82	.66	.45	.35	.44
Stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj			.67	.47	.36	.44
Stav o organizaciji i ponudi INGA				.51	.39	.50
Stav o vrednovanju INGA					.38	.29
Opći stav o školi - Rasterećenje učenika						.19
Opći stav o školi - Zadovoljstvo školom						

Kada pogledamo matricu korelacija faktora izlučenih od čestice 22 do čestice 27 koje se odnose na učeničke stavove prema glazbi, motivaciji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj, organizaciju i ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti, vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti i stavove o školi, možemo uočiti da su sve korelacije umjerene do visoke. S obzirom na veličinu uzorka, sve su i formalno statistički značajne na razini $p<.01$.

Razlike u razinama izlučenih faktora od čestice 22 do čestice 27 s obzirom na:

a) spol,
b) razred/dob,
c) škola u gradu/škola izvan grada,
d) opći uspjeh,
e) glazbene škola u mjestu stanovanja.

Za sve izračune razlika u razinama izlučenih faktora iz pitanja od 22 do pitanja 27 s obzirom na varijable od a) do e) napravljen je niz linearnih modela (t-testova i ANOVA).

6.3.7.1. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na spol učenika

Tablica 57. Spolne razlike u razinama faktora izlučenih

Faktor	t	X ženski	X muški
Opći stav o glazbi	20.39**	3.90	3.30
Motivacija za uključivanje u INGA	20.08**	3.63	2.96
Stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj	16.36**	3.62	3.02
Stav o organizaciji i ponudi INGA	11.74**	3.32	3.00
Stav o vrednovanju INGA	9.33**	3.34	3.07
Opći stav o školi – rasterećenje učenika	7.96**	4.24	4.02
Opći stav o školi – zadovoljstvo školom	7.97**	3.23	2.96

* p<.05; ** p<.01

Kao što je vidljivo iz tablice 57, sve su spolne razlike u razinama izlučenih faktora iz čestica od 22 do 27 statistički značajne. Učenici koji iskazuju pozitivnije stavove prema glazbi motiviraniji su za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, pozitivnije procjenjuju učenike izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i osobnu dobrobit. Nadalje pozitivnije procjenjuju trenutnu provedbu i ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti te vrednovanje tih aktivnosti. Za razliku od učenika, učenice općenito imaju pozitivniji stav o školi. Za sve izlučene faktore učenice iskazuju više procjene od učenika.

6.3.7.2. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na razred/dob

Aritmetičke sredine i rezultati ANOVA-e prikazani u tablici 58.

Tablica 58. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na dob/razred

Faktor	F(3,4236)	X 5	X 6	X 7	X 8
Opći stav o glazbi	5.59**	3.67	3.65	3.57	3.51
Motivacija za uključivanje u INGA	46.32**	3.56	3.42	3.14	3.07
Stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj	26.74**	3.54	3.42	3.21	3.11
Stav o organizaciji i ponudi INGA	47.95**	3.39	3.23	3.07	2.95
Stav o vrednovanju INGA	14.58**	3.33	3.28	3.15	3.08
Opći stav o školi – rasterećenje učenika	2.57	4.12	4.17	4.16	4.07
Opći stav o školi – zadovoljstvo školom	86.39**	3.50	3.17	2.85	2.88

* p<.05; ** p<.01

Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do pitanja 27 dobivene su za sve faktore osim F1 pitanja 27, koje se sadržajno odnosi na potrebe za promjenama u školi poput rasterećenja učenika, smanjenja nastavnih sadržaja, predmeta, dodavanja istraživačkih i izvannastavnih aktivnosti. Što se tiče faktora (općeg stava učenika o glazbi u pitanju 22), učenici nižih razreda (5. i 6.) iskazuju više razine tog faktora, odnosno pozitivnije stavove prema glazbi od učenika viših razreda (7. i 8.). Isti obrazac vrijedi i za faktor (F pitanja 26) u kojem su učenici petih (5.) i šestih (6.) razreda iskazali pozitivnije stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti od učenika sedmih (7) i osmih (8) razreda. U faktoru (F pitanja 23) moguće je uvidjeti razlike tako da su učenici petog (5) razreda iskazali više razine motivacije za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti od učenika šestog (6) razreda, te su motiviraniji i od učenika sedmog (7) i osmog (8) razreda. Slabija uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti u starijim razredima utvrđena je i u istraživanju North, Hargreaves i O'Neill (2000) u regiji North Staffordshire u Engleskoj.

Isto vrijedi za faktor iz pitanja 24 (F pitanja 24) u kojem su učenici petih i šestih razreda iskazali pozitivnije stavove prema učenicima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička

postignuća i sveobuhvatan razvoj od učenika sedmih i osmih razreda, te faktor 2 iz pitanja 27 (F2 pitanje 27), u kojem su također učenici petih i šestih razreda iskazali pozitivnije stavove o zadovoljstvu školom takvom kakva sada jest od učenika sedmih i osmih razreda. S obzirom na dob učenika vidljiv je linearni trend smanjenja razine faktora i u pitanju 26 (F pitanje 26) koje se odnosi na stavove učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti (opisno u svjedodžbi, brojčano u općem uspjehu, bodovanje pri upisu u srednju školu).

6.3.7.3. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi (škola u gradu/škola izvan grada)

Tablica 59. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na smještaj škole u gradu ili izvan grada

Faktor	t	X grad	X ne grad
Opći stav o školi	2.49*	3.57	3.65
Motivacija za uključivanje u INGA	5.09**	3.23	3.41
Stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj	3.35**	3.27	3.40
Stav o organizaciji i ponudi INGA	0.69	3.15	3.17
Stav o vrednovanju INGA	2.10*	3.19	3.25
Opći stav o školi – rasterećenje učenika	1.78	4.11	4.16
Opći stav o školi – zadovoljstvo školom	0.81	3.11	3.08

* p<.05; ** p<.01

Značajne razlike razina faktora s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi (u gradu ili izvan njega) dobivene su kod faktora iz pitanja 22 (opći stav o glazbi), 23 (motivacija za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti), 24 (stav prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj) i 26 (stav prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti). Na faktorima gdje su razlike dobivene,

razine faktora iskazane od strane učenika koji polaze škole koje se ne nalaze u gradu više su od onih koji polaze škole koje se nalaze u gradu.

Utvrđena je razlika u stavovima učenika s obzirom na to nalazi li se škola koju pohađaju u gradu ili izvan grada. Tako su učenici čije se škole nalaze izvan grada iskazali pozitivnije stavove od učenika čije se škole nalaze u gradu. Iskazali su pozitivnije stavove o glazbi, motivaciji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, zatim učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj te vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Razlike u procjenama s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada jednim dijelom sigurno proizlaze iz toga što se učenicima u gradovima nudi više mogućnosti po pitanju osobnoga razvoja u područjima njihova interesa od učenika čije se škole nalaze u manjim sredinama.

Činjenica da učenici čije se škole nalaze izvan gradova, u manjim sredinama, pozitivnije procjenjuju sudjelovanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima od učenika čije se škole nalaze u gradovima, obvezuju kreatore i nositelje obrazovnih politika na pružanje jednakih mogućnosti svim učenicima.

6.3.7.4. Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na opći uspjeh učenika

Aritmetičke sredine i rezultati ANOVA prikazani su u tablici 60.

Tablica 60. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na uspjeh

Faktor	F(2,4236)	X dobar	X vrlo dobar	X odličan
Opći stav o školi	17.63**	3.38	3.60	3.66
Motivacija za uključivanje u INGA	11.13**	3.09	3.30	3.35
Stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj	11.32**	3.09	3.32	3.37
Stav o organizaciji i ponudi INGA	10.17**	3.00	3.17	3.20
Stav o vrednovanju INGA	10.44**	3.05	3.20	3.26
Opći stav o školi – rasterećenje učenika	11.21**	3.97	4.17	4.14
Opći stav o školi – zadovoljstvo školom	17.20**	2.89	3.05	3.18

* p<.05; ** p<.01

Značajni efekti uspjeha dobiveni su za sve faktore izlučene iz pitanja od 22 do 27. Kada se pogledaju specifične razlike, učenici sa slabijim uspjehom (3 i niže) iskazuju značajno niže razine svih faktora (od 22 do 27) od učenika s višim uspjehom (4 i 5). Učenici s općim uspjehom vrlo dobar (4) i odličan (5) iskazuju pozitivnije stavove prema glazbi, motiviraniji su za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi, iskazuju pozitivnije stavove prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća, prema trenutnoj organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi koju pohađaju, prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti te općenito iskazuju pozitivnije stavove prema školi koju pohađaju.

Što se tiče specifično faktora 2 (zadovoljstvo školom) iz pitanja 27 kojim se ispitivalo opće stavove učenika o školi koju pohađaju (F2 pitanje 27) sve se razine značajno razlikuju, tj. učenici koji postižu niži uspjeh (3 i niže) iskazuju manje razine tog faktora (zadovoljstvo školom) od učenika koji postižu vrlo dobar uspjeh (4), a oni koji postižu odličan uspjeh (5) iskazuju još i više razine toga faktora od učenika koji postižu vrlo dobar (4) uspjeh.

6.3.7.4. Razlike u razinama izlučenih faktora izlučenih s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja

Tablica 61. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja

Faktor	t	X Da	X Ne
Opći stav o školi	3.22**	3.55	3.65
Motivacija za uključivanje u INGA	6.60**	3.19	3.42
Stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj	4.63**	3.24	3.41
Stav o organizaciji i ponudi INGA	2.90**	3.12	3.21
Stav o vrednovanju INGA	0.80	3.20	3.22
Opći stav o školi – rasterećenje učenika	3.83**	4.08	4.19
Opći stav o školi – zadovoljstvo školom	1.28	3.08	3.12

* p<.05; ** p<.01

Razlike u razinama izlučenih faktora s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja, dobivene su za pitanja 22 (opći stav o glazbi), 23 (motivacija za uključivanje u INGA), 24 (stav o učincima INGA na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj), 25 (stav o organizaciji i ponudi INGA) te prvi faktor pitanja 27 (rasterećenje učenika) (tablica 61). Kod dobivenih značajnih razlika više razine faktora iskazuju učenici u čijem mjestu stanovanja ne postoji glazbena škola od učenika u čijem mjestu postoji glazbena škola. Stavovi učenika u vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zadovoljstvo školom ne razlikuju se.

I ovaj podatak govori o nužnosti promjena u odgojno obrazovnom sustavu koji bi trebao pomoći unaprjeđenju odgojno-obrazovne glazbeno-pedagoške prakse pri kreiranju kurikuluma koji će omogućiti učenicima bavljenje glazbom u školi koju pohađaju, naročito ako pođemo od činjenice da je ovim istraživanjem utvrđeno kako 45% učenika nema mogućnost pohađanja glazbene škole i kada bi ona bila njihov interesni odabir jer ne postoji u mjestu njihova stanovanja.

Zaključak

Stavovi učenika o sudjelovanju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima mogu se sagledati kao prediktori razvoja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj. Učenici su iskazali da glazba zauzima velik dio njihove svakodnevice te da se žele aktivno baviti glazbom na različite načine, čime su pozitivno iskazali svoj opći stav o glazbi. Motivacija za aktivnim bavljenjem glazbom proizlazi iz unutarnjih čimbenika kao što su želja za razvijanjem sposobnosti sviranja, pjevanja i plesa. Nadalje, utvrđena je pozitivna povezanost sudjelovanja u izvannastavnim glazbenim aktivnosti s druženjem s vršnjacima koji se bave glazbom i osjećaja pripadnosti grupi. Općenito učenici petih i šestih razreda u odnosu na učenike sedmih i osmih razreda imaju pozitivniji stav prema glazbi, motiviraniji su za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, što je potvrđeno i u istraživanju North, Hargreaves i O'Neill (2000) u regiji North Staffordshire u Engleskoj, pozitivnije procjenjuju učinak sudjelovanja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima na učenička postignuća, zatim pozitivnije procjenjuju organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u odnosu na učenike sedmih i osmih razreda. Nadalje, imaju pozitivniji stav i prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti te su općenito zadovoljniji školom u odnosu na starije kolege. Spoznaja da su učenici starijih razreda općenito manje zadovoljni školom od svojih mlađih kolega pokazatelj je kako nešto ipak treba mijenjati i udovoljiti njihovim interesima i sklonostima.

Ovdje svakako valja obratiti pozornost na razlike u stavovima učenika s obzirom na to nalaze li se škole koje pohađaju u gradu ili izvan grada te postoji li glazbena škola u mjestu njihova stanovanja. Značajne razlike u stavovima učenika prema glazbi, prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj, zatim prema vrednovanju tih aktivnosti i motiviranosti za uključivanje u te aktivnosti ukazuju da postoji razlika između škola koje su u gradu i onih koje to nisu s obzirom na to da učenici čije se škole nalaze izvan grada općenito pozitivnije procjenjuju sudjelovanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima od svojih kolega u gradu. Vrlo je slična situacija i sa stavovima učenika u čijem mjestu stanovanja ne djeluje glazbena škola. Zanimljivo je da učenici u čijem mjestu stanovanja nema glazbene škole osim što su iskazali pozitivnije stavove prema glazbi, prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj te su i motiviraniji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti od svojih kolega u čijem mjestu postoji glazbena škola iskazuju i pozitivnije stavove prema potrebi rasterećenja učenika u školi. **Podatak koji govori kako 45 % učenika nema mogućnost pohađanja**

glazbene škole u mjestu stanovanja kada bi ona i bila njihov interesni odabir ukazuje na potrebitost promjena tako što će škola koju učenici pohađaju udovoljiti njihovim interesima i potrebama.

Stavovi o sudjelovanju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima iz perspektive učenika ukazuju da reformski procesi trebaju obuhvatiti i izvannastavni prostor, a razvojne perspektive interesno-usmjerenog obrazovanja u ovom slučaju glazbenog obrazovanja, moguće je ostvariti kreiranjem zanimljivih glazbenih programa u okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti koji će uspješno odgovoriti interesima učenika.

6.4. Organizacija i provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti iz perspektive učitelja

Ovim istraživanjem analizirani su postojeći oblici provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj te mogućnosti njihova obogaćivanja s osvrtom na uloge učitelja u planiranju i provođenju tih aktivnosti. Istraživanje je provedeno na uzorku učitelja glazbene kulture iz svih županija u Republici Hrvatskoj (N=362) kako bi se ispitala zastupljenost izvannastavnih glazbenih aktivnosti te istražile značajke njihove realizacije i mogućnosti razvoja i unaprjeđenja.

U skladu s postavljenim ciljem definirani su problemi istraživanja koji su se odnosili na: ispitivanje provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama, ispitivanje učinaka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike, ispitivanje kompetentnosti učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti, ispitivanje stavova učitelja o postojećim i uvođenju novih izvannastavnih glazbenih aktivnosti te mišljenjima i stavovima učitelja prema odgojno-obrazovnim aspektima izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi po pitanju osnovnih problema i mogućih rješenja u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta: škole, učitelja i učenika.

6.4.1. Profil učitelja

U istraživanju je sudjelovalo N=362 učitelja glazbene kulture s područja svih županija u Republici Hrvatskoj N=97 učitelja i N=265 učiteljica.

Tablica 62. Broj ženskih i muških ispitanika u uzorku učitelja

Spol	N
Muški	97
Ženski	265

Prosječan broj godina radnog staža je bio 16.22 (sd=10.94).

Postotak sudionika uključenih u istraživanje s obzirom na županiju iz koje dolaze prikazan je u slici 30.

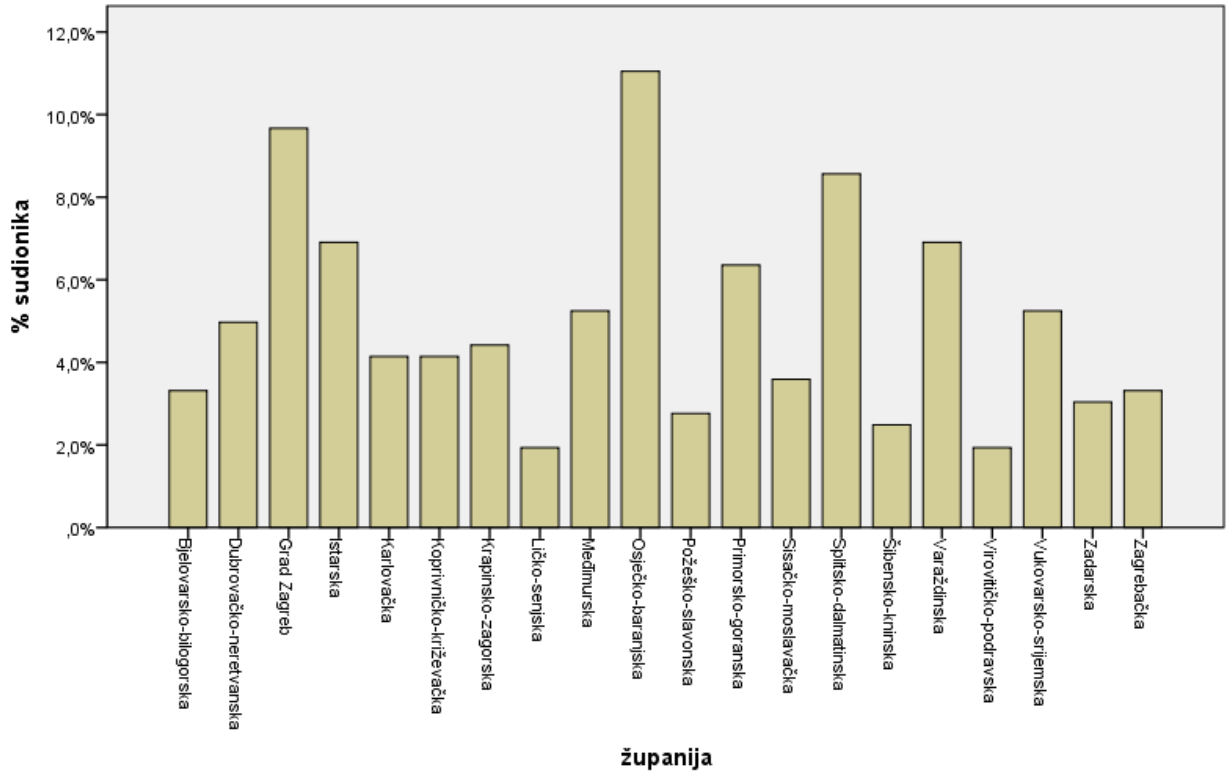

Slika 30. *Postotak sudionika s obzirom na županiju iz koje dolaze*

Istraživanjem je obuhvaćeno 306 učitelja koji nisu u statusu mentora ili savjetnika, 17 učitelja savjetnika i 39 učitelja mentora. Broj ispitanika u istraživanju s obzirom na njihov status prikazan je u tablici 63.

Tablica 63. Broj sudionika s obzirom na njihov status

Status	N
1 – učitelj bez statusa	306
2 – učitelj savjetnik	17
3 – učitelj mentor	39

Utvrđen veliki raspon u broju tjednih sati koje učitelji provode u izvođenju izvannastavnih glazbenih aktivnosti, koji se kreće od 1 do 6 sati tjedno (slika 31).

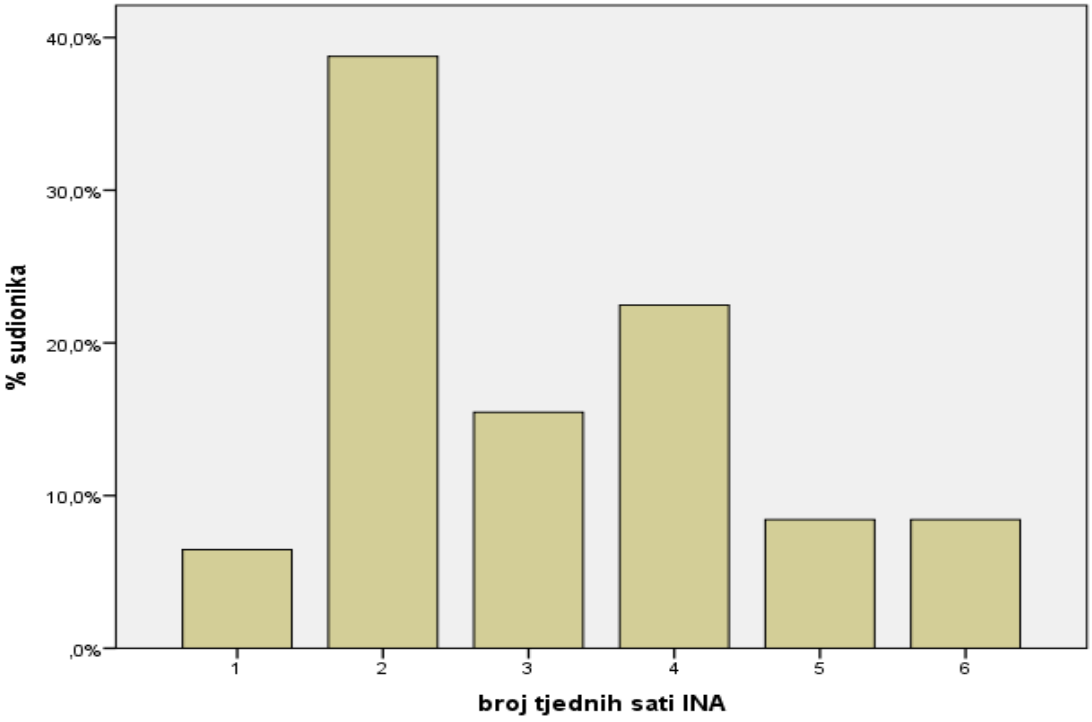

Slika 31. *Postotak sudionika s obzirom na broj tjednih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*

Vrste izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji vode u školama (slika 32, tablica 64). Treba napomenuti da je ukupan zbroj odgovora veći od 100% budući da su učitelji mogli navesti više od jedne izvannastavne glazbene aktivnosti.

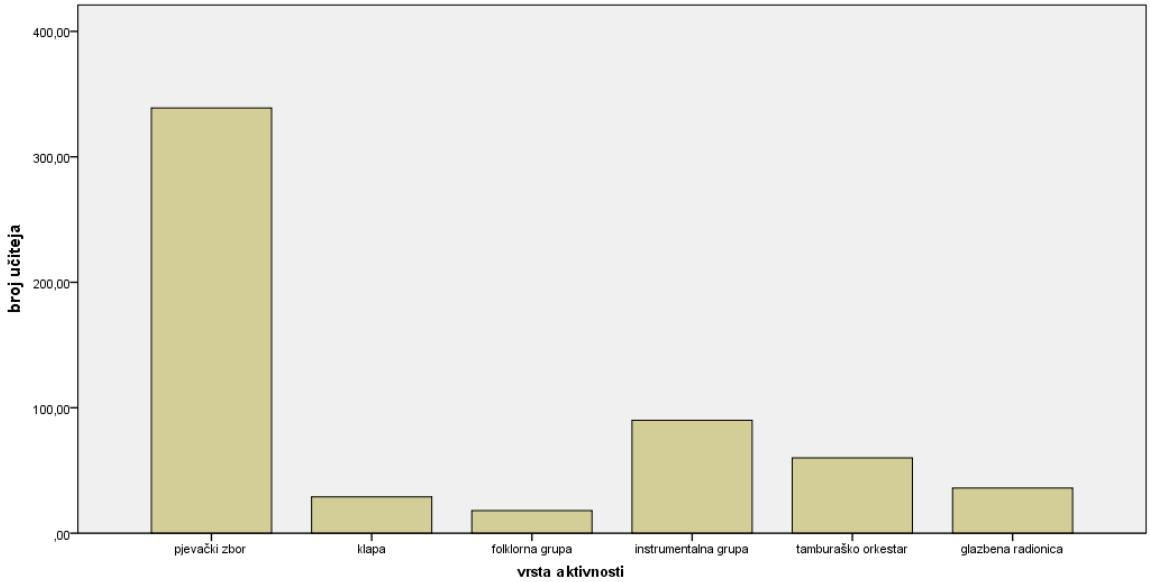

***Slika 32**. Vrste izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji vode u školi*

Tablica 64. Prikaz broja učitelja koji vode pojedinu aktivnost

Aktivnost	N
Pjevački zbor	339
Klapa	29
Folklorna grupa	18
Instrumentalna grupa	90
Tamburaški orkestar	60
Glazbena radionica	36

Najzastupljenija izvannastavna glazbena aktivnost je zbor, zatim redom slijede prema manje zastupljenim aktivnostima: instrumentalne grupe, folklor, tamburaški orkestar, klapa i glazbene radionice. S obzirom da je pjevanje i u redovnoj nastavi glazbene kulture u većoj mjeri zastupljeno od sviranja, koje zahtjeva notnu pismenost učenika, poznavanje i posjedovanje instrumenta, može se naći poveznica koja objašnjava pojavu pjevanja kao najučestalijeg oblika aktivnog muziciranja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u osnovnim školama.

6.4.2. Razlike u odgovorima ispitanika vezanih za organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

H3: Učitelji imaju pozitivne stavove prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi temeljenih na iskazanom interesu učenika.

Za provjeru spolnih razlika u cijelom nizu varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti izračunat je niz t-testova gdje je nezavisna varijabla bila spol učitelja, a zavisne varijable vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti (tablica 65).

Tablica 65. Prikaz rezultata spolnih razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Pitanje	t	X ženski	X muški
Zadovoljstvo realizacijom nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	0.37	3.32	3.28
Motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	1.83	4.21	4.00
Stručno usavršavanje – redovitost	0.71	4.37	4.30
Utjecaj stručnog usavršavanja na provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.03	4.47	4.47
Posjedovanje stručnih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.87	4.52	4.45
Posjedovanje pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.34	4.48	4.51
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema osobnim afinitetima	0.12	3.92	3.91
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika	0.56	4.20	4.15
Zadovoljavaju li postojeće izvannastavnih glazbenih aktivnosti potrebe i interese učenika	0.09	3.25	3.26
Stavovi o povećanju ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.16	3.91	3.89

* p<.05; ** p<.01

Vidljivo je da značajnih spolnih razlika nema u procjeni varijabli vezanih za provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

6.4.2.1. Korelacija godina staža i varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

S obzirom na to da su godine staža kontinuirana varijabla, za provjeru odnosa te varijable (godina staža) i niza zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti izračunat je niz Pearsonovih koeficijenata korelacije.

Tablica 66. Korelacija godina staža i varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Pitanje	r
Zadovoljstvo realizacijom nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	-.10
Motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	-.12*
Stručno usavršavanje – redovitost	.06
Utjecaj stručnog usavršavanja na provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	.04
Posjedovanje stručnih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	.13*
Posjedovanje pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	.11*
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema osobnim afinitetima	.15**
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika	.10
Zadovoljavaju li postojeće izvannastavnih glazbenih aktivnosti potrebe i interese učenika	.10
Stavovi o povećanju ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti	.08

* p<.05; ** p<.01

Kao što se može vidjeti iz tablice 66, veličina korelacija varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti i godina staža generalno gledajući mala je. Može se uočiti kako je samo nekolicina njih statistički značajno različita od 0. Motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u blagoj je negativnoj korelaciji s godinama staža, što upućuje na smanjenje motiviranosti s prolaskom godina. S druge strane, oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema osobnim afinitetima u blagoj su pozitivnoj korelaciji s godinama staža što upućuje na njihov porast s prolaskom godina.

6.4.2.2. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja

S obzirom na to da je varijabla status jako neravnomjerno distribuirana te je od ukupno 362 ispitanika 306 u statusu 1 (nisu u statusu mentora ili savjetnika), 17 ispitanika u statusu 2 (savjetnika) i 39 u statusu 3 (mentora). Za daljnju analizu status 2 i 3 spojeni su u jednu kategoriju tako da je 306 statusa 1 i 56 statusa 2 i 3. Sve daljnje analize učinjene su sa dihotomiziranom varijablom status. Za provjeru razlika u varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja izračunat je niz t-testova gdje je dihotomiziran status nezavisna varijabla, a zavisne varijable vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti.

Tablica 67. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja

Pitanje	t	X (1)	X(2,3)
Zadovoljstvo realizacijom nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	2.38*	3.26	3.59
Motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	4.40**	4.06	4.66
Stručno usavršavanje – redovitost	3.42**	4.29	4.68
Utjecaj stručnog usavršavanje na provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	1.50	4.45	4.61
Posjedovanje stručnih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	2.86*	4.46	4.71
Posjedovanje pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	1.97*	4.46	4.64
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema osobnim afinitetima	2.39*	3.87	4.20
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika	1.43	4.17	4.32
Zadovoljavaju li postojeće izvannastavnih glazbenih aktivnosti potrebe i interese učenika	1.08	3.28	3.09
Stavovi o povećanju ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.41	3.89	3.96

* p<.05; ** p<.01

Kao što je vidljivo iz tablice 67, većina je razlika u varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na dihotomiziran status učitelja statistički značajna (vidi tablicu 68). Učitelji sa statusom mentora i savjetnika pokazuju višu razinu motivacije za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnosti od učitelja koji nisu u statusu mentora ili savjetnika te pokazuju višu razinu u redovitosti stručnoga usavršavanja.

Ovi podatci ukazuju kako je profesionalni razvoj učitelja pozitivno povezan s uspješnijom i kvalitetnijom provedbom izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama. S obzirom na to da su učitelji u statusu motiviraniji za rad i usmjereni na oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema učeničkim interesima i potrebama ukazuje na postojanje potrebe za razvojem i unaprjeđenjem područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u području profesionalna razvoja učitelja.

6.4.2.3. Korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti

S obzirom da su broj tjednih sati (kao i godine staža) kontinuirana varijabla, za provjeru odnosa te varijable (broj tjednih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima) i niza zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti izračunat je niz Pearsonovih koeficijenata korelacije.

Tablica 68. Korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti

Pitanje	r
Zadovoljstvo realizacijom nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	.07
Motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	.16**
Stručno usavršavanje – redovitost	.04
Utjecaj stručnog usavršavanje na provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	.13*
Posjedovanje stručnih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	-.02
Posjedovanje pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	-.01
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema osobnim afinitetima	.02
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika	.09
Zadovoljavaju li postojeće izvannastavnih glazbenih aktivnosti potrebe i interese učenika	-.08
Stavovi o povećanju ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti	-.16**

* p<.05; ** p<.01

Većina korelacija između broja tjednih sati koje učitelji provode u izvannastavnim glazbenim aktivnostima i zavisnih varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti nije statistički značajno različita od 0. Generalno gledajući njihova veličina je mala, a samo nekolicina je statistički značajno različita od nule (tablica 68). Tako motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, utjecaj stručnog usavršavanja na provođenje tih aktivnosti pokazuju pozitivnu korelaciju s brojem tjednih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima, što upućuje na njihovo povećanje s obzirom na nastavno opterećenje učitelja u broju tjednih sati. S druge strane, stavovi učitelja o potrebi povećanja ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti

pokazuju obrnuti obrazac, što je donekle i logično jer veći broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima koje trenutno provode ujedno otvara i mogućnost realizacije većeg broja različitih glazbenih aktivnosti.

6.4.2.4. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode

U uzorku ispitanih učitelja pojavnost izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji izvode jako je heterogena. Nešto više od polovine uzorka vodi samo jednu izvannastavnu glazbenu aktivnosti (njih 186). Ostatak uzorka (njih 176) vodi od dvije do četiri izvannastavne glazbene aktivnosti. S obzirom na heterogenost ponude raznih izvannastavnih glazbenih aktivnosti uzorak je podijeljen s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode i to tako da dio učitelja vodi samo jednu aktivnost, a dio učitelja vodi više od jedne aktivnosti. Za odgovor na pitanje razlikuju li se zavisne varijable izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode (dihotomizirana varijabla) izračunat je niz t-testova gdje je dihotomiziran broj aktivnosti koje učitelji vode nezavisna varijabla, a zavisne varijable vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti.

Tablica 69. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode

Pitanje	t	X (1)	X(2 i više)
Zadovoljstvo realizacijom nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	0.71	3.27	3.35
Motiviranost učitelja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	1.90	4.06	4.25
Stručno usavršavanje – redovitost	0.10	4.34	4.35
Utjecaj stručnog usavršavanje na provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	1.42	4.42	4.53
Posjedovanje stručnih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.17	4.51	4.49
Posjedovanje pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	1.37	4.44	4.53
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema osobnim afinitetima	1.36	3.98	3.85
Oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika	2.07*	4.11	4.27
Zadovoljavaju li postojeće izvannastavnih glazbenih aktivnosti potrebe i interese učenika	2.81*	3.42	3.07
Stavovi o povećanju ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti	3.85**	4.13	3.66

* p<.05; ** p<.01

Razlike u varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode statistički je značajna samo za nekolicinu varijabli. Učitelji koji vode više od jedne aktivnosti niže procjenjuju postojeću provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema potrebama i interesima učenika od učitelja koji vode samo jednu aktivnost. Isto tako, niže procjene pokazuju i glede stavova o potrebi povećanja ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti od učitelja koji vode samo jednu aktivnost. Nešto više od polovine ispitanih učitelja vodi samo jednu aktivnost i ta skupina pozitivnije procjenjuje potrebo obogaćivanja ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama. Druga skupina koja broji nešto manje od polovine ukupnih ispitanika iskazuje niže procjene o potrebi povećanja ponude izvannastavnih glazbenih aktivnosti, što je na neki način i očekivano s obzirom na to da se radi o skupini učitelja koji vode dvije do četiri aktivnosti u školama. Bez obzira na razlike u procjenama stavova učitelja o potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti, učitelji generalno iskazuju pozitivne stavove o potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema iskazanim interesima učenika.

Za izračun stavova učitelja prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih aktivnosti u školi izračunata je aritmetička sredina čestica koje mjere tu potrebu. Pouzdanost skale je $\alpha=0.73$ a aritmetička sredina stavova učitelja prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih aktivnosti u školi iznosi 3.58 a standardna devijacija je 1.06. Za provjeru iskazuju li učitelji pozitivnije stavove od teorijskog prosjeka skale (3.0) izračunat je t-test. Dobivena je statistički značajna razlika u stavovima učitelja prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi s obzirom na teorijsku aritmetičku sredinu ($t=10.33$). Učitelji iskazuju pozitivne stavove prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi ($M=3.58$, $sd=1.06$). S obzirom na homogenost uzorka, kao mjera snage učinka izračunat je Cohenov d. Snaga efekta razlike je umjerena (Cohenov $d=0.55$).

Slijedom navedenog, **H3:** Učitelji imaju pozitivne stavove prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školi temeljenih na iskazanom interesu učenika – **prihvaća se.**

6.4.3. Deskriptivni pokazatelji podskala upitnika izvannastavnih glazbenih aktivnosti

H4: Učitelji u višem stručnom zvanju mentora ili savjetnika pozitivnije procjenjuju osobnu kompetentnost za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti i učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike.

Analiza pouzdanosti drugoga dijela Upitnika pokazala je zadovoljavajuće koeficijente pouzdanosti dviju podskala Upitnika te su s obzirom na sadržaj tvrdnji i utvrđene koeficijente formirana dva ukupna rezultata – jedan za pozitivna učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike, a drugi za samoprocjenu kompetentnosti učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti (tablica 70).

Tablica 70. Deskriptivni pokazatelji podskala upitnika izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Podskale	N tvrdnji	M	SD	raspon	Cronbach α
Pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike	7	4.57	0.48	2.14-5	.76
Kompetentnost učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	7	4.49	0.59	2.00-5	.65

6.4.3.1. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Za provjeru spolnih razlika u cijelom nizu varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti izračunat je niz t-testova gdje je nezavisna varijabla bila spol nastavnika, a zavisne varijable vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti.

Tablica 71. Prikaz rezultata spolnih razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Pitanje	t	X ženski	X muški
Pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike	3.87**	4.63	4.42
Kompetentnost učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.27	4.50	4.48

* p<.05; ** p<.01

Jedina značajna spolna razlika vezana je uz procjenu pozitivnog učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti, gdje su kolegice učiteljice iskazale više razine procjene pozitivnog učinka od muških kolega (vidi tablicu 71).

Budući da su godine staža kontinuirana varijabla, za provjeru odnosa te varijable (godine staža) i niza zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti izračunat je niz Pearsonovih koeficijenata korelacije.

Tablica 72. Korelacija godina staža i varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Pitanje	r
Pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike	.16**
Kompetentnost učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	.12*

* p<.05; ** p<.01

Korelacije varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti i godine staža generalno su male (kao što se može vidjeti iz tablice 72), iako su same po sebi statistički značajno različite od nule. Procjena pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike te samoprocjena kompetentnosti za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u blagoj su pozitivnoj korelaciji s godinama staža, što upućuje na njihov porast s prolaskom godina.

S obzirom na to da je varijabla status jako neravnomjerno distribuirana te je od ukupno 362 ispitanika 306 u statusu 1 (nisu u statusu mentora ili savjetnika), 17 ispitanika u statusu 2 (savjetnika) i 39 u statusu 3 (mentora). Za daljnju analizu status 2 i 3 spojeni su u jednu kategoriju tako da je 306 statusa 1 i 56 statusa 2 i 3. Sve daljnje analize učinjene su sa dihotomiziranom varijablom status. Za provjeru razlika u varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja izračunat je niz t-testova gdje je dihotomiziran status nezavisna varijabla, a zavisne varijable vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti.

Tablica 73. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja

Pitanje	t	X (1)	X(2,3)
Pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike	2.10*	4.55	4.70
Kompetentnost učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	2.60**	4.46	4.68

* p<.05; ** p<.01

Kao što je vidljivo obje dimenzije upitnika pokazuju statistički značajne razlike s obzirom na dihotomiziran status učitelja (tablica 73). Učitelji u statusu 2 i 3 (mentora i savjetnika) pokazuju višu razinu procjene pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike te se procjenjuju kompetentnijim za provođenje tih aktivnosti od učitelja koji nisu u statusu mentora ili savjetnika.

Pouzdanost čestica koje mjere kompetentnost učitelja iznosi α=0.83. Za datu skalu izračunat je prosjek čestica koje mjere konstrukt procjene kompetentnosti. Aritmetička sredina samoprocjene kompetentnosti za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti je 4.49 a standardna devijacija je 0.59. Za provjeru razlika u samoprocjeni kompetentnosti za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja proveden je t-test. Dobivena je statistički značajna razlika u samoprocjeni kompetentnosti za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti kod ispitanika različitog statusa (t=3.32, p<.001). Ispitanici sa statusom 2 i 3 iskazivali su veću samoprocjenu kompetentnosti za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti (M=4.68, sd=0.42) od ispitanika sa statusom 1 (M=4.46, sd=0.61). S obzirom na nejednake uzorke kao mjera veličine učinka izračunat je Hedgesov g. Iako su razlike značajne, snaga efekta/razlike umjerena je (Hedgesov g=0.38).

Pouzdanost čestica koje mjere konstrukt pozitivnog učinka glazbenih aktivnosti na učenike iznosi α=0,79. Aritmetička sredina procjene pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike je 4.57, a standardna devijacija je 0.48. Za provjeru razlika u procjenama pozitivnog učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike korišten je t-test za nezavisne skupine. Dobivena je značajna razlika u procjeni pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike kod ispitanika različitog statusa (t=2.53, p<.01). Ispitanici sa statusom 2 i 3 iskazivali su više procjene pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike (M=4.70, sd=0.38) od ispitanika bez statusa 1 (M=4.55, sd=0.50). Kao i za prethodni problem, kao indikator snage učinka izračunat je Hedgesov g. Razlike, iako statistički značajne, pokazuju malu do umjerenu snagu (Hedgesov g=0.31).

Budući da su broj tjednih sati (kao i godine staža) kontinuirana varijabla, za provjeru odnosa te varijable (broj tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti) i niza zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti izračunat je niz Pearsonovih koeficijenata korelacije.

Tablica 74. Korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zavisnih varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Pitanje	r
Pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike	.12*
Kompetentnost učitelja za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	-.01

* p<.05; ** p<.01

Samo je korelacija procjena pozitivnog učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti s brojem tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti u značajnoj pozitivnoj korelaciji. Njen je intenzitet malen, ali je pozitivan i značajan, dok je procjena kompetentnosti neovisna o broju tjednih sati (tablica 74).

U uzorku ispitanih učitelja pojavnost izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji izvode jako heterogena. Nešto više od polovine uzorka vodi samo jednu izvannastavnu glazbenu aktivnost (njih 186). Ostatak uzorka (njih 176) vodi od dvije do četiri izvannastavne glazbene aktivnosti. S obzirom na heterogenost ponude raznih izvannastavnih glazbenih aktivnosti uzorak je podijeljen s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode i to tako da dio vodi samo jednu aktivnost, a dio vodi više od jedne aktivnosti. Za odgovor na pitanje razlikuju li se zavisne varijable izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode (dihotomizirana varijabla) izračunat je niz t-testova gdje je dihotomiziran broj aktivnosti koje učitelji vode nezavisna varijabla, a zavisne varijable vezane uz izvannastavne glazbene aktivnosti.

Tablica 75. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode

Pitanje	t	X (1)	X(2 i više)
Pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike	2.07*	4.52	4.63
Kompetentnost učitelja za provođenje i izvannastavnih glazbenih aktivnosti	0.67	4.47	4.51

* p<.05; ** p<.01

Razlike u varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode statistički je značajna samo za procjenu pozitivna učinaka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike. Pa je tako procjena pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike značajno viša kod učitelja koje vode više od jedne aktivnosti od onih učitelja koji vode samo jednu aktivnost, dok je procjena kompetentnosti neovisna o broju aktivnosti koje učitelji vode.

Slijedom navedenog, **H4:** Učitelji u višem stručnom zvanju mentora ili savjetnika pozitivnije procjenjuju osobnu kompetentnost za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti i učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike - **prihvaća se.**

6.5. Rezultati kvalitativne analize - Provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti iz perspektive učitelja: postojeće stanje i mogućnosti unaprjeđenja prema mišljenjima učitelja

Kvalitativna analiza podataka dobivena je grupiranjem najčešćih i najučestalijih odgovora sudionika na pitanje kojim su iskazivali mišljenje i stav prema odgojno-obrazovnim aspektima izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi. Učitelji su naveli probleme s kojima se susreću u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti te su ponudili rješenja za prevladavanje iskazane problematike.

6.5.1. Otežavajući čimbenici u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Slijedi prikaz najučestalijih odgovora učitelja vezanih uz otežavajuće čimbenike u provedbi i realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta škole, učitelja, učenika i ostalih problema.

Što biste ukratko naveli kao osnovni problem u provedbi i realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta:

a) Škole

- *Poteškoće u usklađivanju rasporeda redovne i izborne nastave (izborna nastava je u vrijeme održavanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Učenici sedmih i osmih razreda ne mogu dolaziti na zbor jer imaju nastavu u vrijeme održavanja zbora.*
- *Vrijeme održavanja glazbenih aktivnosti nije predviđeno rasporedom, već učitelj sam mora tražiti vrijeme održavanja i to je uglavnom neuspješno.*
- *Nedostatak prostora i instrumenata.*
- *Učionice glazbene kulture u školama na kojima radim loše su opremljene, nemaju ni klavir, već moram nositi sintesajzer.*
- *Učionicu glazbene kulture dijelim s ostalim kolegama.*
- *Učionice glazbene kulture loše su opremljene instrumentima i ostalom tehničkom opremom za poučavanje u 21. stoljeću.*

- *Potrebno je opremiti škole instrumentima kako bi se mogle održavati izvannastavne glazbene aktivnosti.*
- *Nedostatak financijskih sredstava za opremanje glazbenih učionica.*
- *Nedovoljna potpora škole, lokalne zajednice i ministarstva za realizaciju izvannastavnih glazbenih aktivnosti (nastupi, natjecanja) pogotovo u krajevima i gradovima gdje ne postoje glazbene škole.*

Otežavajući čimbenici na koje su učitelji najčešće ukazivali odnose se na raspored sati, preveliko opterećenje učenika redovnom nastavom, izbornom nastavom i izvanškolskim aktivnostima. Žale se na nerazumijevanje škole u kreiranju satnice zato što vrijeme izvođenja izvannastavnih aktivnosti trebaju organizirati sami. Također navode problem loše opremljenosti škola instrumentima i informatičko-komunikacijskom tehnologijom te neosjetljivost i tromost u rješavanju navedenih problema od strane škole, što onemogućava kvalitetnu provedbu glazbenih aktivnosti.

Što biste ukratko naveli kao osnovni problem u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta:

b) Učitelja

- *Rad na više škola.*
- *Premali broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima koji ne ulaze u neposredni rad učitelja.*
- *Opterećenje učitelja satima u redovnoj nastavi pa ostaje premalo za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Učitelji u velikim školama, koje su danas nažalost rijetkost, mogu biti zaduženi s 21 satom u redovnoj nastavi što znači da izvannastavnih glazbenih aktivnosti u toj školi nema. To pravilnikom nije regulirano.*
- *Broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima vezan je za rad u redovnoj nastavi i ako učitelj radi na više škola, satnica u izvannastavnim aktivnostima se dijeli isto na više škola i to je loše.*
- *Uglavnom radim više sati nego što je u mom zaduženju, dakle umjesto 2 koja se pišu, radim 2 sata tri do četiri puta u tjednu.*

- *Manjak motivacije učitelja za rad u izvannastavnim glazbenih aktivnosti zbog ometajućih faktora za neometano provođenje glazbenih aktivnosti.*
- *Kao učitelj voljela bih imati mogućnost dodatne edukacije na poljima osobnih interesa kao što su tijeloglazba, sviranje bubnjeva-udaraljki, postava mjuzikla i rad na glazbeno-scenskim izričajima. Za kvalitetan pjevački zbor nemam uvjeta jer sam razbacana na tri škole i u svakoj školi ima malo učenika i nemam mogućnosti korepeticije za nastupe i povremene vježbe.*
- *Nema sredstava za stručno usavršavanje učitelja.*

Najučestaliji je problem koji su učitelji istaknuli generalno premalen broj sati za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Taj problem usko je povezan s tjednim zaduženjima učitelja u redovitoj nastavi te radom na više škola koji utječe na smanjenje satnice za izvođenjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Što biste ukratko naveli kao osnovni problem u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta:

c) Učenika

- *Učenici su preopterećeni obvezama u redovnoj nastavi.*
- *Prezauzetost učenika drugim aktivnostima.*
- *Ne možemo birati učenike koji su glazbeno talentirani jer su preopterećeni.*
- *Učenici imaju previše ostalih aktivnosti pa su često onemogućeni dolaziti na glazbene aktivnosti.*
- *Naši učenici imaju toliko obaveza da se, nažalost, ne stignu baviti glazbom.*
- *Moje iskustvo je da učenici rado pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti, ali su u isto vrijeme preopterećeni ostalim obvezama. Kao učiteljica glazbe u malom mjestu u Međimurju želim istaknuti koliko su djeca željna bavljenja glazbom i koliko im je glazba često pomoć kad se ne osjećaju dobro iz različitih razloga. Zbog toga mi je još više žao što sustav ne omogućava više prostora za bavljenjem glazbom u školi.*
- *Učenici putnici nažalost nisu u mogućnosti sudjelovati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima jer su vezani uz prijevoz.*

- *Svoj raspored prilagođavam učenicima i njihovim mogućnostima dolaska na izvannastavne glazbene aktivnosti, ali učenicima putnicima nisam u mogućnosti zbog prijevoza izaći ususret pa su ti učenici uskraćeni.*
- *Naša djeca su uglavnom putnici i rad se mora odvijati isključivo na nivou sedam sati nastave. Ponekad se dogodi da djeca 7. sat imaju nastavu po rasporedu i nisu u mogućnosti prisustvovati taj dan niti jednoj izvannastavnoj aktivnosti pa tako ni glazbenoj. Osim izvannastavnih aktivnosti sedmi sat se održavaju dodatne, dopunske i izborne nastave. Dogodi se da od 12 djevojčica na zbor dođe samo 5 jer ostale moraju na dopunsku nastavu iz matematike.*
- *Učenici ne mogu doći ili imaju prijevoz te ne stignu sudjelovati kako bi željeli.*
- *Izvannastavne glazbene aktivnosti na žalost se ne vrednuju.*
- *Učenici nisu dovoljno motivirani jer se rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne vrednuje. Mislim da to nikako nije u redu jer da bi se postigao bilo kakav ozbiljniji rezultat pri tome treba razvijati dječje vještine i sposobnosti, a za to je potreban jako velik rad u školi i kod kuće. I onda taj veliki rad nije vrednovan pa je logično da su djeca slabije motivirana za ustrajavanje u takvome radu.*
- *Sve se vrednuje, a rad učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne i kako onda očekivati da djeca redovito dolaze kad njihov trud nije zabilježen ocjenom u općem uspjehu?*

d) Ostalo

- *Pravilnik treba biti fleksibilan vezano za organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema specifičnostima škole.*
- *Učitelji nisu plaćeni za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.*

Preveliko opterećenje učenika učitelji navode kao najučestaliji problem u redovitosti polaženja aktivnosti. Provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u manjim sredinama otežava problem učenika putnika, koji su vezani za prijevoz u određeno vrijeme, zbog čega je izuzetno teško organizirati vrijeme izvođenja aktivnosti, a da u njima sudjeluju svi zainteresirani učenici.

Zainteresiranost i odaziv učenika u manjim sredinama pokazao se većim od onog u velikim gradskim sredinama. Velike sredine pružaju brojne mogućnosti u izboru različitih aktivnosti u

školi i izvan nje, dok su manje sredine uglavnom orijentirane na aktivnosti u školi jer su to u većini slučajeva i jedine aktivnosti koje se nude u široj društvenoj zajednici.

Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u odnosu na izbornu nastavu, koja se vrednuje, također smatraju manjkavim što rezultira slabijom motiviranosti učenika za redovito polaženje aktivnosti.

Zaključak

„Temeljni pokretač u oblikovanju i realizaciji programa izvannastavnih aktivnosti je učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti (potpora školske uprave, samostalnost učitelja u izboru programa, uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti, stručno usavršavanje učitelja“ (Jurčić, 2008, 24).

Najučestaliji otežavajući čimbenici koje su učitelji navodili u provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti odnose se na neodgovarajući raspored, materijalne i prostorne uvjete, broj nastavnih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima za koje raspored najčešće trebaju kreirati sami. U manjim sredinama provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti otežava problem učenika putnika koji su vezani za prijevoz u određeno vrijeme, zbog čega je izuzetno teško organizirati vrijeme izvođenja glazbenih aktivnosti da u njima sudjeluju svi zainteresirani učenici. Zatim navode kao otežavajuću okolnost preopterećenost učenika redovnom nastavom i ostalim obvezama koje uključuju izbornu nastavu i izvanškolske aktivnosti. Slaba opremljenost škola u smislu odgovarajuće opremljenosti kabineta za izvođenje glazbene nastave također je jedan od značajnih otežavajućih čimbenika u odgovarajućoj provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama koje su učitelji navodili.

Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti učitelji smatraju značajnim nedostatkom u odnosu na vrednovanje učenika u izbornoj nastavi. Smatraju da bi motiviranost učenika za uključivanja i ustrajnost u pohađanju bile značajno veće u odnosu na sadašnje postojeće stanje.

Od svih navedenih problema učitelji kao najveći problem ističu općenito premalen broj sati predviđenih za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama, koji je, nažalost, povezan s tjednim zaduženjima učitelja neovisno o postojanju interesa učenika za aktivno bavljenje glazbom.

S mogućnošću aktivnog bavljenja glazbom učenika u školi koju pohađaju otvara se i mogućnost razvoja interesno usmjerenog glazbenog obrazovanja, što unapređuje i djelatnost

škole. U manjim sredinama škola koja pruža individualni razvoj prema interesima učenika pridonijet će približavanju izgleda za ujednačavanje uvjeta učenja i sveobuhvatna cjelovita razvoja svih učenika u Republici Hrvatskoj.

Ove konstatacije učitelja važne su kao pokazatelji postojećih problema u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj te bi trebale pomoći u aktualnim reformskim procesima i težnjama za ujednačavanjem uvjeta učenja za sve učenike. Tako bi se kvalitetnije mogli ostvariti i zacrtani ciljevi Predmetnoga kurikuluma.

Niti jedna reforma do sada, pa ni ova, ne tretira dovoljno problem izvannastavnih aktivnosti kroz prizmu teorije slobodnog vremena učenika i udovoljavanja njihovim interesima.

6.5.2. Predložena rješenja učitelja za prevladavanje iskazane problematike u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Slijedi prikaz rješenja koja su učitelji najčešće predlagali kako bi se prevladali čimbenici otežavajući u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta škole, učitelja i učenika.

Koja rješenja predlažete kako bi prevladali iskazane probleme s aspekta:

a) Škole

- *Prilagoditi raspored nastavi glazbene kulture, od trećeg sata, omogućiti dolazak učenika koji su vezani uz prijevoz.*
- *Pokušati složiti raspored tako da učenici imaju više puta u tjednu izvannastavne glazbene aktivnosti, a ne samo jednom tjedno.*
- *Imati u vidu da je učitelj u nekoj školi samo jedan dan te prema tome urediti raspored za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Podržati rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima od strane škole, dati im važnost i pokušati bolje osmisliti raspored.*
- *Osigurati dovoljan broj sati za provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Rad u jednoj smjeni.*
- *Potreban je novi pristup školstvu i iskorak iz zaostalih obrazaca, a to se odnosi na bolju organizaciju.*
- *Opremiti glazbene učionice instrumentima.*
- *Veća financijska potpora za kupnju instrumenata.*
- *Treba isticati važnost glazbe u svakodnevnom životu.*

Koja rješenja predlažete kako bi prevladali iskazane probleme s aspekta:

b) Učitelja

- *Omogućiti dovoljan broj sati za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Urediti na državnoj razini da tjedni broj sati učitelja u redovnoj nastavi ne uvjetuje broj sati za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Izvannastavne glazbene aktivnosti trebaju se održavati u maksimalnom broju predviđenih sati.*
- *Djeca ne smiju biti zakinuta ako se žele aktivno baviti glazbom.*

- *Treba promijeniti Pravilnik da se izvannastavne glazbene aktivnosti odvijaju u maksimalno dozvoljenom broju sati koji je do 2014. iznosio 6 sati. Njime treba biti osigurano izvođenje aktivnosti bez obzira na zaduženja učitelja.*
- *Svaka škola treba imati dovoljan broj sati za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Voljeti i raditi svoj posao usprkos problemima.*
- *Potrebno je stalno raditi na tome da se ne izgubi entuzijazam za rad.*
- *Učitelji trebaju poraditi na motiviranju djece za pohađanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Potrebno je izmjenjivati više radnih materijala među učiteljima.*
- *Potrebno je puno edukacija vezano za nove metode i pristupe u radu s učenicima.*
- *Više stručnog usavršavanja za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.*
- *Sudjelovati u raznim edukacijama, radionicama i svim glazbenim događajima koji mogu pridonijeti unaprjeđenju učiteljskih kompetencija.*

Koja rješenja predlažete kako bi prevladali iskazane probleme s aspekta:

c) Učenika

- *S obzirom na preopterećenost učenika, pokušati uz pomoć roditelja motivirati učenike da se uključe u izvannastavne glazbene aktivnosti.*
- *Izvannastavne glazbene aktivnosti vrlo su važan faktor u razvoju samopouzdanja učenika, upoznavanja timskog rada i rada na projektima pa iz tog razloga trebaju biti ozbiljnije shvaćene od strane škole.*
- *Smanjiti opterećenost učenika u redovnoj nastavi.*
- *Rad u jednoj smjeni.*
- *Osigurati učenicima putnicima prijevoz i u popodnevnim satima kako bi se nesmetano mogli uključiti u izvannastavne glazbene aktivnosti.*
- *Učenici trebaju ozbiljnije shvatiti obvezu pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti.*
- *Izvannastavne glazbene aktivnosti trebaju se vrednovati pa će učenici biti motiviraniji dolaziti.*

Koja rješenja predlažete kako bi prevladali iskazane probleme s aspekta:

d) Ostalo

- *Pronaći modalitet nagrađivanja učitelja koji ostvaruju dobre rezultate i to novcem.*
- *Bolja opremljenost glazbenih učionica instrumentima.*
- *Potrebno je pronaći rješenja za kvalitetnu realizaciju izvannastavnih glazbenih aktivnosti u pogledu rasporeda i općenito koncepcije škole kakva je sada.*
- *Satnica glazbene kulture treba se povećati.*
- *Učiteljima treba povećati plaće.*

Najučestaliji odgovori ispitanika grupirani su u šifrarnik kategorija na sljedeći način (tablica 76):

Tablica 76. Šifrarnik kategorija domena

Škola	1.	*Ne osigurava se vrijeme u tjednom rasporedu sati za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti*
	2.	*Neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom*
	3.	*Nedostatak potpore u školi – ne cijeni se složenost rada u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*
Učitelji	1.	*Nastavno opterećenje učitelja – rad na više škola smanjuje broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*
	2.	*Potreba za povećanjem satnice izvannastavnih glazbenih aktivnosti bez obzira na tjedni broj sati s kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi*
	3.	*Potreba za stručnim usavršavanjem za provođenjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti*
Učenici	1.	*Preopterećenost učenika u redovnoj nastavi, izbornoj nastavi i drugim aktivnostima*
	2.	*Učenici putnici u manjim sredinama*
	3.	*Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti povezan je s padom motivacije i padom interesa učenika*
Ostalo		*Ostalo – drugi razlozi; povećanje satnice glazbene kulture, povećanje plaća učiteljima, fleksibilnost pravilnika vezano za organizaciju i provedbu Inga prema specifičnostima škole, više glazbenih aktivnosti prema interesima učenika, vrednovati izvannastavne aktivnosti u općem uspjehu, više suradnje s roditeljima i lokalnom zajednicom, podrška nadležnih institucija (osnivači škola, tijela lokalne samouprave).*

Možemo vidjeti da su učitelji iskazali veći broj problema vezanih uz školu, učenike te učitelje. Prikaz postotka ispitanika koji je iskazao probleme vezane uz realizaciju izvannastavnih glazbenik aktivnosti nalazi se na slici 33.

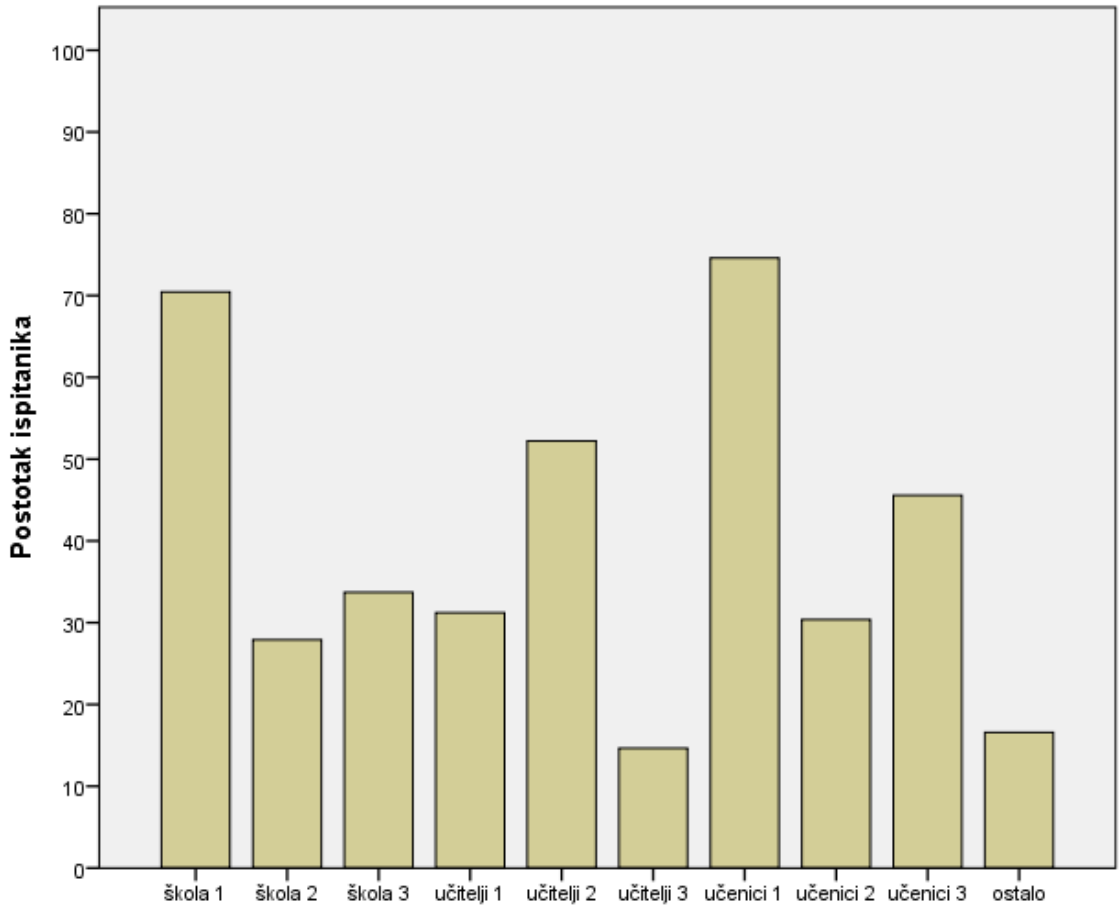

Slika 33. *Postotak ispitanika koji je istaknuo probleme iz određene domene*

Iz slike 33. može se vidjeti da su neki problemi jače istaknuti (veći ih broj ispitanika izjavljuje). Izgleda da su glavni problemi, barem po iskazu učitelja, vezani uz neodgovarajući raspored za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Naime, učitelji ukazuju kako raspored treba biti osiguran od strane škole te njegova izrada ne smije biti prepuštena učiteljima. U tom slučaju učitelji nisu u mogućnost formirati raspored koji bi odgovarao većini zainteresiranih učenika za pohađanje određene glazbene aktivnosti. Većim dijelom problemi se javljaju zato što se u isto vrijeme odvija više aktivnosti u školi i izborna nastava. Kao drugi značajan problem učitelji su naveli preopterećenost učenika redovnom nastavom, izbornom nastavom i ostalim obvezama u školi i izvan škole. Treći najučestaliji problem koji su učitelji naveli jest generalno mala satnica za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

6.5.3. Razlike u pojavnosti pojedinoga problema unutar skupa kategorija vezanih uz pojedine domene

Kako bi ispitali razlikuju li se pojavnosti pojedinog problema unutar skupa kategorija vezanih uz pojedine domene (školu, učitelje, učenike) korišten je Cochranov test jednakosti distribucija binarno distribuiranih varijabli.

Otežavajući čimbenici vezani uz djelatnost škole:

Broj ispitanika koji su iskazali pojedini aspekt kao problem vezan uz školu te postotak pojavnosti tog problema prikazan je u tablici 77.

Tablica 77. Prikaz broja i postotka ispitanika koji su iskazali pojedine probleme vezane uz školu.

Domene	Broj ispitanika koji su iskazali problem	Postotak
Škola 1 Ne osigurava se vrijeme u tjednom rasporedu sati za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	255	70%
Škola 2 Neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom	101	28%
Škola 3 Nedostatak potpore u školi – ne cijeni se složenost rada u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	122	34%

Rezultati testiranja pokazali su da se pojavnost problema razlikuje međusobno (Cochranov Q=168.06, p<.001). Najveći broj ispitanika prijavljuje probleme iz domene 1 (ne osigurava se prostor u rasporedu za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti) značajno više od ostalih. U samoj organizaciji i provedbi kao problem 1 (70%) navode neodgovarajući raspored te izvođenje izborne nastave i drugih aktivnosti koje se u većini slučajeva odvijaju u vrijeme koje su osigurali za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Samim time učitelji smatraju da učenicima od strane škole nije adekvatno osiguran prostor u satnici koji uključuje

područje izborne nastave i izvannastavnih aktivnosti, u kojem bi mogli provoditi kvalitetno slobodno vrijeme prema individualnim interesima. Nadalje, problem 2 (34%) koji su učitelji naveli s aspekta škole je (nedostatak same potpore u školi – ne cijeni se složenost rada u izvannastavnim glazbenim aktivnostima). Problem 3 je 28% učitelja navelo i ukazalo na (neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom).

Otežavajući čimbenici u radu učitelja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima:

Broj ispitanika koji je iskazao pojedini aspekt kao problem učitelja te postotak pojavnosti tih problema prikazani su u tablici 78.

Tablica 78. Prikaz broja i postotka ispitanika koji su iskazali pojedine probleme učitelja

Domena	Broj ispitanika koji su iskazali problem	Postotak
Učitelji 1 Nastavno opterećenje učitelja – rad na više škola smanjuje broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima	113	31%
Učitelji 2 Potreba za povećanjem satnice izvannastavnih glazbenih aktivnosti bez obzira na tjedni broj sati s kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi	189	51%
Učitelji 3 Potreba za stručnim usavršavanjem za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti	53	15%

Rezultati testiranja pokazali su da se pojavnost problema značajno razlikuje (Cochranov Q=129.63, p<.001). Vidljivo je da je najveća pojavnost vezana uz probleme 2 (potreba za povećanjem satnice izvannastavnih glazbenih aktivnosti bez obzira na tjedni broj sati s kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi), malo manja uz problem 1 (nastavno opterećenje učitelja – rad na više škola koji smanjuje broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima) a najmanja uz probleme 3 (potreba za stručnim usavršavanjem za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti). Činjenica da je samo 15% posto učitelja iskazalo potrebu za redovitijim stručnim usavršavanjem u isto vrijeme je i zabrinjavajuća.

S obzirom na to da je utvrđena pozitivna povezanost učitelja u statusu mentora ili savjetnika i motivacije, zatim oblikovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika i kompetentnosti učitelja za provođenjem tih aktivnosti, stručno usavršavanje je svakako neizostavna karika u razvoju i unaprjeđenju područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti i uopće glazbeno-pedagoške prakse u školama.

Otežavajući čimbenici u pohađanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika:

Broj ispitanika koji su iskazali pojedini aspekt problema vezanih uz učenike te postotak pojavnosti problema prikazan je u tablici 79.

Tablica 79. Prikaz broja i postotka ispitanika koji su iskazali pojedine probleme učenika.

Domena	Broj ispitanika koji su iskazali problem	Postotak
Učenici 1 Preopterećenost učenika u redovnoj nastavi, izbornoj nastavi i drugim aktivnostima	270	75%
Učenici 2 Učenici putnici u manjim sredinama	110	30%
Učenici 3 Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti povezan je s padom motivacije i padom interesa učenika	165	46%

Rezultati testiranja pokazali su da se pojavnost problema značajno razlikuje jedno od drugoga (Cochranov Q=144.71, p<.001). Vidljivo je da je najveća pojavnost problema učenika vezana uz problem 1 (preopterećenost učenika redovnom i izbornom nastavom te drugim aktivnostima u školi i izvan škole), dok su ostali problemi manje zastupljeni. Nadalje, problem 2 koji učitelji ističu jest (nedostatak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti aktivnosti). Ovo je važan podatak budući da je gotovo polovina ispitanika navela nedostatak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti kao problem koji zaslužuje daljnja razmatranja koja će se odnositi na unaprjeđenje kurikuluma izvannastavnih aktivnosti kao značajnog dijela interesno-usmjerenog obrazovanja učenika. Problem 3 vezan je uz (učenike putnike). Čak 30% učitelja

iskazalo je probleme vezano za učenike putnike, što je u isto vrijeme povezano i s problemom neodgovarajućeg rasporeda, za koji su učitelji naveli da je najveći problem u organizaciji i provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Ako bismo problem učenika putnika (30%) pribrojili problemu vezanom za neodgovarajući raspored (70%), vidljivo je da organizacija i provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj zahtijeva nužne promjene radi razvoja i unaprjeđenja područja.

Slijede analize vezane uz kontinuirane varijable (broj tjednih sati koje učitelji provode u izvannastavnim glazbenim aktivnostima i godine radnoga iskustva).

Za provjeru odnosa broja tjednih sati koje učitelji održavaju i pojavnosti problema vezanih uz specifične aspekte realizacije izvannastavnih aktivnosti izračunati su koeficijenti korelacije između tih varijabli. Rezultati su prikazani u tablici 80.

Tablica 80. Prikaz korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji izvode i pojavnosti problema iz određene domene realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Domena		r
Škola 1	*Ne osigurava se vrijeme u tjednom rasporedu sati za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti*	-.02
Škola 2	*Neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom*	.07
Škola 3	*Nedostatak potpore u školi – ne cijeni se složenost rada u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*	-.07
Učitelji 1	*Nastavno opterećenje učitelja – rad na više škola smanjuje broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*	-.11*
Učitelji 2	*Potreba za povećanjem satnice izvannastavnih glazbenih aktivnosti bez obzira na tjedni broj sati s kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi*	-.26**
Učitelji 3	*Potreba za stručnim usavršavanjem za provođenjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti*	.08
Učenici 1	*Preopterećenost učenika u redovnoj nastavi, izbornoj nastavi i drugim aktivnostima*	.01
Učenici 2	*Učenici putnici u manjim sredinama*	.04
Učenici 3	*Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti povezan je s padom motivacije i padom interesa učenika*	.05
Ostalo	*Drugi razlozi; povećanje stanice glazbene kulture, povećanje plaća učiteljima, fleksibilnost pravilnika vezano za organizaciju i provedbu INGA prema specifičnostima škole, više glazbenih aktivnosti prema interesima učenika, vrednovati izvannastavne aktivnosti u općem uspjehu, više suradnje s roditeljima i lokalnom zajednicom, podrška nadležnih institucija (osnivači škola, tijela lokalne samouprave).*	-.07

* p<.05; ** p<.01

Kao što je vidljivo iz priložene tablice, korelacije broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji izvode i pojavnost problema iz određene domene realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti generalno su malene. Jedine su dvije značajne korelacije između problema vezanih uz učitelje. Što su učitelji više uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti (više tjednih sati), imaju i manje primjedbi vezanih uz nastavno opterećenje učitelja (Učitelji 1) te manje iskazuju potrebu za povećanjem satnice u izvannastavnim glazbenim aktivnostima bez obzira na tjedni broj sati kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi (Učitelji 2).

Modelom kreiranja izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika omogućava se stjecanje glazbenih znanja i vještina, a u isto vrijeme može se povećati satnica učiteljima.

Za provjeru odnosa iskustva (godina radnog staža) i pojavnosti problema iz određenih domena realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti izračunati su koeficijenti korelacije između tih varijabli. Rezultati su prikazani u tablici 81.

Tablica 81. Prikaz korelacija godina radnog staža učitelja i pojavnosti problema iz određene domene realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Domena		r
Škola 1	*Ne osigurava se vrijeme u tjednom rasporedu sati za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti*	.07
Škola 2	*Neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom*	-.17*
Škola 3	*Nedostatak potpore u školi – ne cijeni se složenost rada u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*	-.10
Učitelji 1	*Nastavno opterećenje učitelja – rad na više škola smanjuje broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*	.04
Učitelji 2	*Potreba za povećanjem satnice izvannastavnih glazbenih aktivnosti bez obzira na tjedni broj sati s kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi*	.07
Učitelji 3	*Potreba za stručnim usavršavanjem za provođenjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti*	.01
Učenici 1	*Preopterećenost učenika u redovnoj nastavi, izbornoj nastavi i drugim aktivnostima*	.03
Učenici 2	*Učenici putnici u manjim sredinama*	.09
Učenici 3	*Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti povezan je s padom motivacije i padom interesa učenika*	.04
Ostalo	*Drugi razlozi; povećanje stanice glazbene kulture, povećanje plaća učiteljima, fleksibilnost pravilnika vezano za organizaciju i provedbu Inga prema specifičnostima škole, više glazbenih aktivnosti prema interesima učenika, vrednovati izvannastavne aktivnosti u općem uspjehu, više suradnje s roditeljima i lokalnom zajednicom, podrška nadležnih institucija (Osnivači škola, tijela lokalne samouprave).*	-.16**

* p<.05; ** p<.01

Kao i u slučaju zaduženosti učitelja s brojem tjednih sati izvannastavnim glazbenim aktivnostima, korelacije s pojavnosti problema iz određenih domena realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti generalno su malene. Jedine dvije značajne korelacije odnose se na neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom (Škola 2) te povećanje satnice glazbene kulture, povećanje plaća učiteljima, fleksibilnost pravilnika vezano za organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema specifičnostima škole i

slično (Ostalo). Korelacije ukazuju na to da s povećanjem godina radnog staža pojavnost problema se smanjuje.

Za provjeru razlika u pojavnosti problema iz određenih domena realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja izračunat je niz t-testova. S obzirom na to da je pojavnost problema binarna varijabla kodirana kao 0 (ako nisu izjavili problem iz te domene) i 1 (ako jesu izjavili problem iz te domene), aritmetičke sredine se mogu razmatrati kao proporcije ispitanika iz određenog poduzorka koji su iskazali probleme vezane za specifičnu domenu realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Rezultati su prikazani u tablici 82.

Tablica 82. Prikaz rezultata razlika u pojavnosti problema iz različitih domena realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja

Domena		t	X (1)	X(2,3)
Škola 1	*Ne osigurava se vrijeme u tjednom rasporedu sati za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti*	0.49	0.70	0.73
Škola 2	*Neopremljenost glazbenih kabineta instrumentima i ostalom opremom*	1.83	0.30	0.18
Škola 3	*Nedostatak potpore u školi – ne cijeni se složenost rada u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*	0.35	0.33	0.36
Učitelji 1	*Nastavno opterećenje učitelja – rad na više škola smanjuje broj sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*	0.48	0.31	0.34
Učitelji 2	*Potreba za povećanjem satnice izvannastavnih glazbenih aktivnosti bez obzira na tjedni broj sati s kojim su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi*	0.51	0.52	0.55
Učitelji 3	*Potreba za stručnim usavršavanjem za provođenjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti*	1.56	0.13	0.21
Učenici 1	*Preopterećenost učenika u redovnoj nastavi, izbornoj nastavi i drugim aktivnostima*	0.08	0.75	0.75
Učenici 2	*Učenici putnici u manjim sredinama*	0.64	0.31	0.27
Učenici 3	*Izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti povezan je s padom motivacije i padom interesa učenika*	2.49*	0.43	0.61

Ostalo	*Drugi razlozi; povećanje stanice glazbene kulture, povećanje plaća učiteljima, fleksibilnost pravilnika vezano za organizaciju i provedbu Inga prema specifičnostima škole, više glazbenih aktivnosti prema interesima učenika, vrednovati izvannastavne aktivnosti u općem uspjehu, više suradnje s roditeljima i lokalnom zajednicom, podrška nadležnih institucija (Osnivači škola, tijela lokalne samouprave).*	1.28	0.18	0.11

* p<.05; ** p<.01

Jedina je značajna razlika vezana uz izostanak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti koji je povezan s padom motivacije i padom interesa, jer učitelji sa statusom 2 i 3 (mentora i savjetnika) iskazuju u većoj mjeri kao problem nedostatak vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti od učitelja sa statusom 1 (učitelji koji nisu u statusu mentora ili savjetnika).

S obzirom na to da se gotovo 60% učenika pozitivno izrazilo prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti u općem uspjehu te se i 46% ispitanih učitelja također izjasnilo o potrebi vrednovanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u općem uspjehu učenika, perspektiva razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti svakako je i u uvođenju vrednovanja glazbenih aktivnosti, što su predložili i učitelji u statusu mentora i savjetnika. Učitelji u statusu mentora ili savjetnika pozitivnije su se izjasnili i o vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti u odnosu na učitelje koji nisu u statusu. Učitelji u statusu mentora ili savjetnika procijenili su se kompetentnijima, pozitivnije su procijenili pozitivan učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike, smatraju da je potrebno uvesti vrednovanje te su spremniji oblikovati aktivnosti prema interesima učenika. Iz ovoga se može zaključiti da je kontinuirani profesionalni razvoj učitelja koji su u statusu pozitivno povezan sa spremnošću da se učine iskoraci s ciljem poboljšanja glazbeno-pedagoške prakse čijom problematikom se bavi ovaj rad.

Konkretan doprinos trebao bi ići u pravcu uvođenja ovih postupaka u eksperimentalne programe koji će se evaluirati u cilju kvalitetnije operacionalizacije u glazbeno-pedagoškoj praksi.

7. ZAKLJUČAK

Važan doprinos ovoga rada upućuje na značenje škole kao odgojno-obrazovne ustanove u pružanju mogućnosti cjelovita razvoja mlade osobe. Rezultati provedenoga istraživanja imaju teorijsku i praktičnu važnost s obzirom na to da provedba izvannastavnih glazbenih aktivnosti kao segment provođenja slobodnog vremena nije do sada teorijski i metodološki istražena na ovaj način. Cjelovit pristup obradi teme koja se bavila dijagnostikom postojeće provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti na području Republike Hrvatske i interesima učenika za uključivanje u te aktivnosti kao temeljnom i polazišnom načelu, značajni su u pronalaženju smjernica razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj.

Rezultati provedenog istraživanja o postojećoj provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj mogu se grupirati u dvije kategorije. Prva kategorija odnosi se na učenike, a druga kategorija na učitelje glazbene kulture koji vode izvannastavne glazbene aktivnosti u školama.

Umjetničko područje koje obuhvaća glazbu i likovnost, drugo je po redu odmah nakon tjelesnog i zdravstvenoga područja za koje su učenici iskazali interes. To je pokazatelj da učenici vole umjetnost i žele se njome baviti u školama koje pohađaju te imaju znatno veću potrebu za umjetničkim sadržajima koji se mogu realizirati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ili izbornoj nastavi u odnosu na sadašnju ponudu i postojeću slabiju uključenost učenika. Nadalje, rezultati su pokazali da učenici postižu najbolje rezultate u sportskom i zdravstvenom području i odmah nakon toga u umjetničkom području kurikuluma za koje smatraju kako od svih kurikulumskih područja najbolje promiče i razvija kulturne i estetske vrijednosti.

Analiza rezultata kojom je utvrđena postojeća uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti učenika u školama pokazala je da gotovo 65% ne pohađa izvannastavne glazbene aktivnosti u školi. Uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi druga je po rangiranosti aktivnosti – 23.40% od ukupne uključenosti učenika u sva kurikulumska područja. U izvannastavne aktivnosti izvan škole, najveći broj učenika uključen je i ovoga puta u sportske aktivnosti, 57.83%, dok su druge po redu uključenosti učenika glazbene aktivnosti 17.33%.

Sociodemografska obilježja ispitanih učenika, uključenih i neuključenih u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi i izvan škole, u svim županijama u Republici Hrvatskoj ukazuju na razlike u postojećoj uključenosti i interesima učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene

aktivnosti. Uočene su razlike u uključenosti učenika i interesima učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na smještaj škole u gradu ili izvan grada te postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja učenika. Uočava se veća uključenost općenito u sve izvannastavne glazbene aktivnosti (pjevački zbor, folklorne grupe, orkestre i glazbenu slušaonicu) u školama koje su smještene izvan grada. Ovi podatci ukazuju koliko je škola kao odgojno-obrazovna ustanova važna u razvijanju učeničkih sposobnosti prema njihovim interesima i u izvannastavnom prostoru kada je škola uglavnom i jedino mjesto koje može pružiti dodatne sadržaje učenicima i tako odgovoriti njihovim interesima i potrebama.

Utvrđene razlike u postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi mjere **veću uključenost učenika i veći interes učenika za uključivanje** u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture u školama **izvan grada i mjestima koja nemaju glazbenu školu.**

Kada uzmemo u obzir da **45 % učenika nema mogućnost pohađanja glazbene škole u mjestu stanovanja** kada bi ona i bila njihov interesni odabir ukazuje na potrebitost promjena u organizaciji glazbeno-pedagoške prakse u osnovnim školama izvan redovne nastave u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Općenito opći stavovi učenika o školi ukazuju da postoji potreba za pronalaženjem novih konceptualnih rješenja u vidu rasterećenja učenika, po pitanju nastavnih sadržaja i predmeta. Smjernice razvoja trebaju ići u pravcu suvremenijeg koncipiranja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama koje će udovoljiti potrebama i interesima učenika.

Stavovi učitelja o postojećoj provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj ističu ključne probleme vezane uz tri domene (školu, učitelje i učenike).

Otežavajući čimbenici vezani uz djelatnost škole:

1. Prvi problem odnosi se na raspored izvođenja izvannastavnih glazbenih aktivnosti koji nije prilagođen svim zainteresiranim učenicima, uključujući i učenike putnike koji žive izvan mjesta u kojem se škola nalazi.
2. Drugi problem koji učitelji ističu odnosi se neodgovarajuću potporu škole u smislu odgovarajućeg vrednovanja složenosti rada učitelja u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti.
3. Treći problem koji učitelji ističu odnosi se na lošu opremljenost kabineta za izvođenje glazbene nastava u školama.

Otežavajući čimbenici u radu učitelja:

1. Prvi problem koji učitelji ističu općenito je premalen broj sati za izvođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti i nužnost povećanja broja sati kako bi se udovoljilo potrebama i interesima učenika.
2. Drugi problem odnosi se na nastavno opterećenje učitelja i rad na više škola.
3. Treći problem ukazuje na potrebu za stručnim usavršavanjem učitelja radi stjecanja odgovarajućih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Otežavajući čimbenici u pohađanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika:

1. Prvi problem odnosi se na općenitu preopterećenost učenika.
2. Kao drugi problem učitelji ističu nedostatak vrednovanja učenika koji pohađaju izvannastavne glazbene aktivnosti te ukazuju kako bi motiviranost učenika za pohađanje i općenito uključivanje u glazbene aktivnosti bila veća u odnosu na postojeću uključenost.
3. Treći problem koji učitelji ističu odnosi se na učenike putnike koji žive izvan mjesta u kojem škola djeluje te nisu u mogućnosti pohađati izvannastavne glazbene aktivnosti.

Ovi podatci trebali bi pomoći nositeljima i kreatorima obrazovnih politika pri donošenju okvirnog nacionalnog kurikuluma čija je izrada u tijeku te ujednačavanju uvjeta učenja za sve učenike u Republici Hrvatskoj.

Temeljem statističke obrade podataka u empirijskom dijelu istraživanja provjerene su postavljene hipoteze i izvedeni dodatni zaključci.

***Hipoteza 1: Učenici iskazuju veći interes za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti u odnosu na postojeću uključenost u školi ako je ponuda bogatija i raznolikija* – prihvaća se.**

Postojeća uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti je 23.40%, dok gotovo 65% učenika nije uključeno u glazbene aktivnosti. Pjevački zbor najzastupljenija je aktivnost u koju su uključeni učenici u školi što potvrđuju i dosadašnja istraživanja (Vidulin-Orbanić, 2008; Sučić, 2010; Pejić-Papak, 2011; Dubovicki, Svalina i Proleta, 2014; Radočaj-Jerković 2016; Krnić i Grgat, 2016; Svalina, Muha i Peko, 2016; Vidulin, 2016). Ostale su aktivnosti zastupljene u znatno manjoj mjeri. S druge strane ispitani učenici iskazali su znatno veći interes za uključivanje u pojedine izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture u odnosu na postojeću uključenost. Vidljiva je statistički značajna razlika u razini procjene interesa za uključivanje u sva navedena područja pri obogaćenoj ponudi sadržajne strukture između uključenih i neuključenih učenika. Uključeni učenici iskazuju više razine interesa za uključivanje od neuključenih učenika. No, činjenica da i učenici koji nisu trenutno uključeni u izvannastavne glazbene aktivnosti iskazuju interes za uključivanje u pojedine glazbene aktivnosti, ukazuje na potrebu redefiniranja i suvremenijega koncipiranja izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema iskazanim interesima učenika te njihovoj operacionalizaciji u glazbeno-pedagoškoj praksi u školi. **Interesi učenika trebaju biti temeljna smjernica razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.**

***Hipoteza 2: Učenici imaju pozitivne stavove prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti* – prihvaća se.**

Važan doprinos ovoga rada temelji se i na analizi stavova učenika u pogledu praćenja i vrednovanja postignuća izvannastavnih aktivnosti u školama koji ukazuju na potrebu promjene paradigme i nove pedagoške koncepcije s obzirom na to da su učenici iskazali pozitivne stavove prema vrednovanju. Izvannastavne glazbene aktivnosti do sada nisu bile sumativno vrednovane u općem uspjehu učenika u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu. Uzme li se u obzir da 65% ispitanih učenika ne pohađa izvannastavne glazbene aktivnosti, ova znanstvena spoznaja ima još veću težinu. Razvijanje glazbenih kompetencija i izvođačkih vještina učenika u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti, koje bi bile prepoznate i **sustavno vrednovane kao ravnopravna sastavnica s ostalim predmetima u općem uspjehu učenika**, zaslužuju ozbiljnu pozornost pri kreiranju okvira nacionalnog kurikuluma.

***Hipoteza 3: Učitelji imaju pozitivne stavove prema potrebi obogaćivanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti* – prihvaća se**.

Perspektiva razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama ostvariva je putem **obogaćivanja ponude sadržajne strukture**. Dvije trećine učitelja smatra kako izvannastavne glazbene aktivnosti osrednje ili uglavnom zadovoljavaju potrebe i interese učenika, što implicira kako smatraju **potrebnim povećati ponudu i poboljšati kvalitetu realizacije** izvannastavnih glazbenih aktivnosti s ciljem odgovaranja na potrebe i interese učenika. Takav stav učitelja ne iznenađuju uzme li se u obzir da je ponuda izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama relativno skromna te ne odražava stvarnu potrebu i interes učenika i uglavnom se temelji na pjevačkim zborovima. S druge strane, literatura jasno pokazuje da glazba ima vrlo važnu ulogu u osobnu i socijalnu razvoju adolescenata, što se odnosi na učenike predmetne nastave u osnovnim školama te srednjoškolce, bilo da je riječ o slušanju glazbe, izvođenju ili glazbenom stvaralaštvu. Naime, adolescenti aktivno koriste glazbu kako bi zadovoljili niz razvojnih, emocionalnih i socijalnih, potreba (Arnett, Larson, i Offer, 1995; Dehyle, 1998; Knobloch i Zillman, 2003, North, Hargreaves i O'Neill, 2000) pa je jasno da bi raznovrsna i atraktivna ponuda izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama odgovarajuće odgovorila potrebama i interesima učenika.

Perspektive razvoja i unaprjeđenja glazbenog izvannastavnog područja, ostvarive su uz značajnu potporu sustava koji će prepoznati i odgovoriti specifičnostima škole i područja u

kojem škola djeluje. Ako postoji interes učenika za bavljenje glazbom, sustav bi trebao biti fleksibilan i omogućiti školama u okviru školskoga kurikuluma osiguravanje potrebnog broja sati za provođenjem izvannastavnih glazbenih aktivnosti. U funkciji cjelovita razvoja učenika razvojne perspektive izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj moguće su uvođenjem novih pedagoških koncepcija i metodoloških pristupa temeljenih na iskazanim interesima učenika.

***Hipoteza 4: Učitelji u višem stručnom zvanju mentora ili savjetnika pozitivnije procjenjuju osobnu kompetentnost za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti i učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike* – prihvaća se.**

Ispitivanje utjecaja statusa učitelja na samoprocjenu kompetentnosti i procjenu pozitivna učinka izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike pokazalo je da učitelji sa statusom mentora i savjetnika pokazuju višu razinu motivacije za rad u izvannastavnim glazbenim aktivnosti od učitelja koji nisu u statusu mentora ili savjetnika. Zatim, pokazuju višu razinu u redovitosti stručnoga usavršavanja te se procjenjuju kompetentnijima za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti od učitelja koji nisu u statusu mentora ili savjetnika. Nadalje, učinak izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenike procjenjuju pozitivnijim od učitelja koji nisu u statusu te oblikuju izvannastavne glazbene aktivnosti prema interesima učenika. Stoga je važno naglasiti ulogu sveučilišta i fakulteta u kreiranju studijskih programa i kolegija u cilju razvoja odgovarajućih kompetencija učitelja glazbene kulture za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti kako bi što uspješnije odgovorili potrebama i interesima učenika.

7.1. Prijedlozi za buduća istraživanja

Uzimajući u obzir promjene usmjerene prema kurikulumskom pristupu koje su nastupile u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske unatrag desetak godina i odgojno-obrazovne reformske procese u tijeku, na osnovi teorijskih analiza realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti, iskustava i rezultata istraživanja hrvatskih i inozemnih istraživanja te rezultate empirijskog dijela ovog istraživanja ističe se i predlaže nekoliko problema za daljnja istraživanja:

1. Pružaju li škole, s obzirom na geografski smeštaj, jednake mogućnosti učenicima za aktivnim bavljenjem glazbom u skladu s njihovim interesima u odnosu na ostala kurikulumska područja?
2. Odgovaraju li studijski programi razvoju potrebnih pedagoških i didaktičkih kompetencija za provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama?
3. Ispitati koliki je utjecaj suradnje roditelja, lokalne zajednice i nadležnih institucija (osnivači škola, tijela lokalne samouprave) u kreiranju programa izvannastavnih glazbenih aktivnosti temeljenih na interesima učenika?

7.2. Preporuke koje mogu pridonijeti perspektivama razvoja organiziranog slobodnog vremena učenika u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Razvoj kreativnosti, samostalnosti, izgrađivanje osobna identiteta, pozitivni učinci sudjelovanja u izvannastavnim glazbenim aktivnostima na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj, odgovor su na pitanje koja je uloga i značenje pohađanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.

Perspektive razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti izvedene su na osnovi analize zatečena stanja postojeće provedbe sadržajne strukture tih aktivnosti i interesa učenika za uključivanje u različita područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Razvojne perspektive organiziranoga slobodnog vremena učenika u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti usmjerene su na prikaz smjernica koje valja poduzeti kako bi se ostvarili optimalni uvjeti za uspješnu provedbu i realizaciju tih aktivnosti u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj.

Jedna je od ključnih smjernica razvoja raznovrsnost ponude sadržajne strukture izvannastavnih glazbenih aktivnosti i **osiguravanje odgovarajućih uvjeta za kvalitetnu organizaciju i provedbu izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.** Nažalost, u posljednje vrijeme izvannastavne glazbene aktivnosti neopravdano su zapostavljene i zanemarene, iako je neosporan njihov doprinos i njihova društvena korisnost. Stoga, ako postoji **interes učenika za bavljenje glazbom, što je potvrđeno ovim istraživanjem**, sustav bi trebao biti fleksibilan i u okviru školskoga kurikuluma omogućiti školama osiguravanje potrebnog broja sati za provođenje glazbenih aktivnosti i odgovarajućih kadrova za provođenje tih aktivnosti.

Drugi vid perspektive razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenika osnovnih škola u Republici Hrvatskoj **usmjeren je na analizu stavova učenika o sudjelovanju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.** Kao prediktori razvoja i unaprjeđenja područja **izdvajaju se stavovi učenika o školi, glazbi, motivaciji za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti, organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama, učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj te vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti.**

Treći vid perspektive razvoja i unaprjeđenja područja usmjeren je na prijedloge i preporuke učitelja koje je potrebno ugraditi u odgojno-obrazovni sustav kako bi se pridonijelo kvalitetnijoj provedbi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.

Škole bi trebale osigurati:

1. **Vrijeme u rasporedu sati** za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.
2. **Opremiti kabinete** instrumentima i ostalom opremom.
3. **Odgovarajuće vrednovati složenost rada učitelja** u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.

Učiteljima omogućiti:

1. **Povećanje satnice** u izvannastavnim glazbenim aktivnosti **neovisno o tjednom broju sati** kojima su učitelji zaduženi u redovnoj nastavi.
2. **Temeljem iskazanih interesa učenika osigurati potreban broj sati** za održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti **zapošljavanjem dodatnih kadrova,** što je moguće regulirati **usklađivanjem strateških dokumenata** (kurikuluma i pravilnika).
3. **Omogućiti odgovarajuće stručno usavršavanje** za stjecanje potrebnih pedagoških i didaktičkih kompetencija za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama.

Učenicima omogućiti:

1. **Pohađanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti** bez obzira na mjesto stanovanja učenika putnika.
2. **Vrednovati izvannastavne glazbene aktivnosti** (opisno u svjedodžbi na kraju školske godine, brojčanom ocjenom koja ulazi u prosjek ostalih ocjena, dodatnim bodovima za upis u srednju školu koji se odnose na postignuća učenika ostvarena na natjecanjima i smotrama u području glazbe – primjerice natjecanja pjevačkih zborova, sviranja instrumenata i slično), čime se otvara perspektiva za **promjenu statusa** izvođenja izvannastavnih glazbenih aktivnosti **u okviru izborne i fakultativne nastave, što se omogućava Kurikulumom predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za srednje škole iz siječnja 2019.**

Sustavno i kontinuirano unaprjeđivati područje izvannastavnih glazbenih aktivnosti:

1. **Više suradnje s roditeljima, lokalnom zajednicom i nadležnim institucijama** (osnivači škola, tijela lokalne samouprave).

Slijedom navedenoga, s ciljem razvoja i unaprjeđenja područja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama, predlažu se koraci koje je potrebno učiniti u organizacijskom, sadržajnom, kadrovskom, društvenom i osobnom smislu, kako bi izvannastavne glazbene aktivnosti postale neizostavna sastavnica umjetničkoga područja kurikuluma odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj i mjesto na kojem će učenici razvijati glazbene sposobnosti i vještine prema područjima njihova interesa i osobnim sklonostima.

Decentralizirana obrazovna politika omogućila bi visok stupanj samostalnosti škola vezano za realizaciju potrebnog broja nastavnih sati unutar kurikulumskih područja, a istovremeno bi se učenicima pružila mogućnost aktivnijega bavljenja glazbom u školama koje pohađaju.

Radi cjelovita sveobuhvatna razvoja i u svjetlu reformskih težnji koje potiču razvijanje individualnosti pojedinca, važno je ponoviti i naglasiti važnost ujednačavanja uvjeta učenja i mogućnosti izbora interesno usmjerenoga glazbenog obrazovanja za sve učenike osnovnih škola u Republici Hrvatskoj.

8. LITERATURA

1. Annu, S., Sunita, M. (2014). Impact of Extracurricular Activities on Students in Private School of Lucknow District. International Journal of Humanities and Social Sience Invention. Volume 2, 92–105.
2. Arnett, J. J., Larson, R., Offer, D. (1995). Beyond effects: Adolescents as active media users. *Journal of Youth and Adolescence,* 24 (5): 511–518.
3. Aslan Altan, B. i Altintas Havva, O. (2017) Professional Identities of Vocational High School Students and Extracurricular Activities. Journal of Education and Training Studies. Vol. 5, No. 7. Dostupno na: http://www.academia.edu/36711471/Professional_Identities_of_Vocational_High_School_Students_and_Extracurricular_Activities .
4. Balyer, A., & Gunduz, Y. (2012). Effects of structured extracurricular facilities on students' academic and social development. *Social and Behavioral Sciences, 46,* 4803–4807. Dostupno na: file:///C:/Users/Gergo/Downloads/Effects_of_Structured_Extracurricular_Facilitieso.pdf
5. Baranović, B. (2015). Školski kurikulum: Teorijski i praktični aspekti. U: Baranović, B. (ur.) Školski kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj i drugim zemljama. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 15–48.
6. Barić, V. i Jeleč Raguž, M. (2010). Hrvatska na putu prema društvu znanja. Poslovna izvrsnost, 4 (2), 57–77.
7. Baxter Smith, G. (1936). Intelligence and the extra-curriculum activities selected in high school college. The School Review, 44(9), 681–688.
8. Barber, B. L., Eccles, J. S., Stone, M. R. (2001) Whatever happend to jock, the brain, and the princess? Young adult pathways linked to adolescent activity involvment and social identity. Journal of Adolescenst Research, 16, 429–455.
9. Bennett J. M. & Bennett, M. J. (2001). *Developing Intercultural Sensitivity:An Integrative Approach to Global and Domestic Diversity*. The diversity simposium.
10. Brđanović, D. (2015). Devetogodišnja osnovna škola – prilika za novu kvalitetu obaveznog glazbenog obrazovanja. U: D. Atanasov-Piljek i T. Sviben Jurkić (ur.). Zbornik radova konferencije *Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja* (str. 282–292). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
11. Bognar, L. i Matijević, M. (2007). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.

12. Bognar, B. i Lukaš, M. (2016). Ostvarivanje bitnih promjena u nastavi u sjeni reformi obrazovnog sustava. *Život i škola, 62* (3), 39–52.
13. Broh, B. A. (2002). Linking extracurricular programming to academic achievement: Who benefits and why? Sociology of Education, 75(1), 69–95.
14. Bruner, J. S. (2000). Kultura obrazovanja. Zagreb. Educa.
15. Buljubašić-Kuzmanović, V. (2003). Koperativno učenje u nastavni kao čimbenik socijalizacije. Napredak 144 (4), 459–473.
16. Campbell, D. G. (2000) The Mozart effect for children. New York, NY: Avon Press
17. Cash, A. (2009). The Brain and Music. Dostupno na: https://healingmusicenterprises.com/category/music-and-the-brain/
18. Catterall, J. S., Chapeleau, R., & Iwanganga, N. (1999). Involvement in the arts and human development in *Champions of Change*: *The impact of arts on learning.* Dostupno na: https://pdfs.semanticscholar.org/0b82/1f9743f8e321f283147b5a20ba8dbe0a2f7f.pdf
19. Carnegie Council on Adolescent Development (1989), Turning points: Preparing American YOUTH for the 21 st century, Washington, DC: Author.
20. Chan, A.S. , Ho, Y.-C. and Cheung, M.-C. (1998)`Music Training Improves Verbal Memory', Nature 396(6707):128
21. Cindrić, M. (1992). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola*, 41, 49–67.
22. Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010). Didaktika i kurikulum. Zagreb: EIP-D2
23. Chau, C. & Riforgiate, T. (2010). *The influence of Music on the Devepeloment of Children*. Preuzeto 17. lipnja 2016. s: http://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=psycdsp
24. Craft, Steven Wesley, "The Impact of Extracurricular Activities on Student Achievement at the High School Level" (2012) *Dissertations*. 543. Dostupno na: https://aquila.usm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1567&context=dissertations
25. Cota Bekavac, M., Grozdanić, V. Kletzien, S. (2005). Suradničko i iskustveno učenje. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

26. Cooper, H., Valentine, J. C., Nye, B., lindsay, J. J. (1999). Relationship between five after-school activities and academic achievement. J. Educ. Psychol, 91, 369–378.
27. Danesi, M. (2008.) Popular Culture: Introductory perspectives. Lanham: Rawman & Littlefield, cop.
28. Daley, A., & Leahy, J. (2003). Self-perceptions and participation in extracurricular physical activities. The Physical Educator, 60 (2), 13–19.
29. Darling, N., Caldwell, L., & Smith, R. (2005). Participation in school-based extracurricular activities and adolescent adjustment. Journal of Leisure Research, 37 (1), 51–76.
30. David, G. M. i Capraro, R.M. (2001). Strategies for Teaching in Heterogeneous Environments While Building a Classroom Community. *Education*, 122 (1), 80–87.
31. Dehyle, D. (1998). From break dancing to heavy metal: Navajo youth, resistance, and identity. *Youth & Society*, 30, 3–31.
32. Delros, J. i sur./članovi povjerenstva (1998). Učenje – blago u nama. Izvješće UNESCO-u Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće. Zagreb, Educa.
33. Desforges, C. (2001). Uspješno učenje i poučavanje. Zagreb, Educa.
34. Drandić, D. (2012). Interkulturalne kompetencije nastavnika i barijere u interkulturalnoj komunikaciji. U: Posavec, K. i Sablić, M. (ur.). *Pedagogija i kultura – Interkulturalna pedagogija: prema novim razvojima znanosti u odgoju*. Zagreb, Hrvatsko pedagogijsko društvo.
35. Drucker, P. (1992). Managing of Future: The 1990 and Beyond. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
36. Dubovicki, S., Svalina, V., Proleta, J. (2014) Izvannastavne glazbene aktivnosti u školskim kurikulumima. Školski vjesnik 64 (4), 553–578.
37. Duda, D. (2006) Politika teorije. Zbornik rasprava iz kulturnih studija. Disput. Zagreb
38. Dunbar-Hall, P. (2002). The ambigous nature of multuculturalmusic education: learning music trough multiculturalism, or learning multiculturalism trough music? U: Reimer, B. (ur.). *World music Facing the issues*. Reston, VA: Music Educators National Conference, 57–69.

39. Durlak, J., Weissberg, R. (2007). The impact of after-school programs that promote personal and social skills. Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning.
40. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2018). Pripopćenje, Zagreb, 30. travnja 2018. Broj: 8.1.2. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-02_01_2018.html
41. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. (2008). Dostupno na http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=273:pedagoki-standardi&Itemid=486
42. Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (2008). Dostupno na: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=273:pedagoki-standardi&Itemid=486
43. Dobrota, S. (2002). Glazbena nastava u razrednoj nastavi. Tonovi 17 (1), 67–79.
44. Dobrota, S. (2012). Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju, Split, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
45. Eccles, J. S. And Barber, B. L. (1999). Student council, volunteering basketball, or marching band: What kinds of extracurricular involvment matters? J. Adolessc. Res. 14: 10–43.
46. Eccles J. S., & Gootman JU.A. (2002) Communiti programs to promote youth development. Washington DC: National Academy Press.
47. Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. Journal of Social Issues, 59, 865–889.
48. Eisner, E. W. (2002). The Arts and the Creation of Mind. New Haven & London: Yale University Press.
49. Edwards, K. L. (1998). Multicultural music instruction in the elementary school: What can be achived? Bulletin of the council for Research in Music Education
50. Feldman, A. F., Matjasko, F. L. (2005) The Role of School Based Extracurricular Activities in Adolescent Development: A Comprehensive Review an Future Directions Review of Educational Research, Vol. 75, No. 2, 159–210.
51. Fredricks, J. A. Eccles, J. S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcames? Journal of Aouth and Adolescence, 34, 507–520.

52. Fujita, K. (2005). The effects of extracurricular activities on the academic performance of junior high students. Undergraduate Research Journal for the Human Sciences, 5.
53. Gardner, M., Roth, J., & Brooks-Gunn, 1. (2008). Adolescents' participation in organized activities and developmental success 2 and 8 years after high school: Do sponsorship, duration, and intensity matter? Developmental Psychology, 44 (3), 814–830.
54. Gilman, R. (2001). The relationship between Uf e satisfaction, social interest and frequency of extracurricular activities among adolescent students. Journal of Youth and adolescence, 30 (6), 749–767.
55. Gilman, R., Meyers, J., Perez, L. (2004). Structured extracurricular activities among adolescent findings and implications for school psychologists. Psychology in the Schools, 41 (1), n.p.
56. Gergorić, A. (2014). Dječje klape u osnovnim školama. U: Bagarić, S., Miščin, D., Pehar, I. (ur.). Zbornik radova sa simpozija „Obrisi stvaralaštva i identiteta Ljubo Stipišić Delmata“. Zaklada Ljubo Stipišić Delmata, Gradska knjižnica Zadar. 151–160.
57. Gergorić, A. (2015). *Implementacija građanskog odgoja i obrazovanja u nastavu glazbene kulture*. U: Balić, V. i Radica, D. (ur.). Zbornik radova s Četvrtog međunarodnog simpozija glazbenih pedagoga: Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena. Umjetnička akademija u Splitu. 123–143.
58. Gergorić, A. (2016). Interkulturalni pristup nastavi glazbene kulture. U: Gortan-Carlin, I., Bančić-Čupić, I. (ur.). Monografija Jezik, umjetnost i tradicija u građanskom odgoju i obrazovanju. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. 21–37.
59. Gergorić, A. (2018). Izazovi učiteljske profesije u nastavi glazbe. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti u Splitu. Tonovi, 70/71, 7–9.
60. Gergorić, A., Sučić, G. (2018). Glazbeni idiomski identiteti kao simboli kulturnih vrijednosti u nastavi glazbe. U: Radočaj-Jerković, A. (ur.). Zbornik radova 2. Međunarodnog znanstvenog i umjetničkog simpozija o pedagogiji u umjetnosti. Komunikacija i interakcija umjetnosti i pedagogije. Umjetnička akademija u Osijeku, 102–117.

61. Gobbo, F. (2008). Learning from others, learning with other: The tense encounter between eqality and diference. *Orbis Scolare*, 2 (2), 55–75.
62. Goverment of Ireland, NCCA (1989). Junior Certificate Music Syllabus/online. Dostupno na: http://www.curruculumonline.ie/getmedia/6fe28938-8bb3-403d-bb5009fc3a99746a/JCSEC20_music_syllabus.pdf
63. Goverment of Ireland, NCCA (1999). Primary School Curriculum: Music/online/. Dostupno na: https://www.curriculumonline.ie/Primary/Curriculum-Areas/The-Arts-Education/Music
64. Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28, 269–289.
65. Hyde, L. K., Lerch, J., Norton, A., Forgeard, M., Winner, E., Evans, C. i Schlaug, G. (2009). Teh Effects of Musical Training on Structural Brain Development. *The Neurosciences an Music III: Disorders and Plasticity*: Ann. N.Y. Acad. Sci. 1169. 182–186.
66. Hansen, D. M., Larson, R., Dworkin, J. (2003). What adolescent learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences. *Journal od Research on Adolescence*, 13, 25–56.
67. Hansen, D. M., Moneta G. (2006). Differing Profiles of Developmental Experiences Across Types of Organized Youth Activities, Vol. 42. No. 5, 849–863.
68. Hartmann D., & Massoglia, M. (2007). Reassessing the relationship between high school sports participation and deviance: Evidence of enduring, bifurcated effect. The Sociological Quarterly, 48, 485–505.
69. Hauptschulen HS Lehrplan, Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur (BGB 1. II Nr. 134/2000) (BGB 1. II Nr. 283/2003).
70. Hoff, D., Mitchell, S. (2007). Should Our Students Pay to Play Extracurricular Activities? The Education Digest, 27–34.
71. Holland, M. N. (1933). Extra-curruculum activities in high schools and intermediate schools in Detroit. The School Review, 41 (10), 759–767.
72. Hrvatić, N. (2005). Contemporary teaching. Intercultural paradigms, U: Peko, A. *Contemporary teaching*. Osijek, University J. J. Strossmayer in Osijek/Faculty of Philosophy in Osijek. 74–81.

73. IBM SPSS. (2011). Armonk, NY: IBM Corp. Raîche, G., Walls, T. A., Magis, D., Riopel, M., & Blais, J. G. (2013). Non-graphical solutions for Cattell's scree test. Methodology, 9 (1), 23–29. Dostupno na : https://doi.org/10.1027/1614-2241/a000051
74. Ilišin, V. (2002). Interesi i slobodno vrijeme: Mladi uoči trećeg milenija. Zagreb, Biblioteka znanost i društvo. 269–302.
75. Jakir, A. (2016). Predstavljanje knjige G. Sučića: Razvojni integrirani kurikulum u umjetničkom području. Tonovi, časopis glazbenih i plesnih pedagoga, br. 70/71., 2018.
76. Jensen, E. (2000). Music with the brain in mind. San Diego, CA: The Brain Store.
77. Jensen, E. (2003). Super-nastava. Zagreb, Educa.
78. Jokić, B., Baranović, B., Hitrec, S., Reškovac, R., Dedić, Z. R., i Vuk, B. (ur.). (2016). *Okvir nacionalnog kurikuluma:* Prijedlog. Preuzeto 20. rujna 2016. Dostupno na: http://www.kurikulum.hr/okvir-nacionalnog-kurikuluma-onk/
79. Jurčić, M. (2012). Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja. Zagreb, Recedo d.o.o.
80. Jurčić, M. (2008). Učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti. Život i škola, br. 20 (2/2008.), god. 56, 9–26.
81. Jurić, V. (2007). Kurikulum suvremene škole. U: Previšić, V. (ur.). Kurikulum: teorije – metodologija – sadržaj – struktura. Zagreb, Školska knjiga, 253–308.
82. Kalin J., Valenčić Zuljan, M. (2007). Teacher perceptions of the Goals of Effective School Reform and their own Role in it. Education Studies , 33 (2), 163–175.
83. Katalog natjecanja i smotri. (2018). Agencija za odgoj i obrazovanje, Upute za provedbu 61. Glazbenih svečanosti hrvatske mladeži. Dostupno na: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=6399:61-glazbene-sveanosti-hrvatske-mladei-2018&catid=316:glazbene-sveanosti-hrvatske-mladei&Itemid=118
84. Key, E. (2000). *Stoljeće djeteta*. Zagreb, Educa.
85. Kelstrom, J. M. (1998). The untapped power of music: Its role in the curriculum and its effect on academic achievement. National Association of Secondary School *Principals Bulletin, 82,* 34–43.
86. Knobloch, S., Zillman, D. (2003). Appeal of love themes in popular music. *Psychological Reports,* 93, 653–658.

87. Klesse, E. (1994). The value of Co-curricular Activities. Dostupno na: https://thewheatleyway.files.wordpress.com/2013/09/value-of-cocurricular-activities-48943.pdf
88. Kranowitz, C. S. & Newman, J. (2010). Growing an in-sync child: Simple, fun activities to help every childdevelop, learn, and grow. New York, NY: Penguin Books.
89. Krnić, M., Grgat, M. (2015). Izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama Grada Splita. U: Atanasov Piljek, D., Jurkić Sviben, T. (ur.). Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja. Zagreb, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 223–231.
90. Kuiper, W., Berkvens, J. (ur.) (2013). Balancing curriculum regultion and freedom across Europe. Enschede: CIDREE Yearbook 2013.
91. Kutnjak, I. (1985). Slobodne aktivnosti neukoričene standardima. Odgoj i škola – zbornik radova. U: Pivac, J., Previšić, V. (ur.). Zagreb, Institut za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta u Zagrebu i NIRO Školske novine.
92. Kurikulum Građanskog odgoja i obrazovanja (2012). Zagreb, Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta, Agencija za odgoj i obrazovanje.
93. Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnoven škole i glazbena umjetnost za gimnazije (2019). Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Narodne novine. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html
94. Ladson-Billings, G. (2000). Fighting four our lives: preparing teachers to teach African American students. *Journal of Teacher Education*, 52, 206–214.
95. Lanzen, D. (2002). Vodič za studij znanosti o odgoju. Zagreb, Educa.
96. Larson, R. W. (2000). Towards a psychology of positive youth development. Am. Psychol. 55, 170–183.
97. Lazić, D. (1992). Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi. Život i škola, 41 (1), 79–85.
98. Leburić, A. i Relja, I. (1999). Kultura i zabava mladih u slobodnom vremenu. Napredak 140 (2), 175–184.
99. Lehrplan der Volksschule, Siebenter Teil, Bildungs und Lehraufgaben sowie Lehrstoff und didaktische Grundsätze der Pflichtgegenstände der Grundschule und der Volksschuloberstufe, Grundschule – Musikerziehung, Stand: BGBl. II Nr.

368/2005, 164-170 November 2005. Dostupno na: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/lp/vslpsiebenterteilmusikerzieh_14050.pdf?61ec09 .

100. Lehrplan der Volksschule, Vierter Teil, Gesamtstundenzahl und Stundenausmaß der Pflichtgegenstände, der verbindlichen Übungen, des Förderunterrichts, der Freigegenstände und unverbindlichen Übungen, Stand: BGBl. II Nr. 368/2005, November 2005). Dostupno na: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/lp/lp_vs_vierter_teil_14042.pdf?61ec05

101. LEHRPLAN DER VOLKSSCHULE, BGBl. Nr. 134/1963 in der Fassung BGBl. II Nr. 303/2012 vom 13. September 2012., Preuzeto 13. 2. 2017. *s* https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/lp/lp_vs_gesamt_14055.pdf?4dzgm2

102. Lehrplan AHS, Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur (BGB II Nr. 133/2000). Dostupno na: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/lp/lp_ahs_unterstufe.html

103. Logan, W. L, & Scarborough, J. L. (2008). Connections through clubs: Collaboration and coordination of a school wide program. Professional School Counseling. 12 (2), 157–161.

104. Mahoney, J. L. (2000). School extracurricular activity participation as a moderator in the development of antisocial patterns. Child Development, 71 (2), 502–516.

105. Mahoney, J. L., Schweder, A. E., & Stattin, H (2002). Structured afterschool activities as a moderator of depresses mood for adolescents with detached relations to their parents. Journal of Community Psychology, 30, 69–86.

106. Mahoney, J. L., Cairns, B., Farmer, T. (2003). Promoting interpersonal competence and educational success trough extracurricular participation. Journal of Educational Psychology, 95 (2), 409–418.

107. Mahoney, J. L, Harris, A. L. & Eccles. J. S. (2006). Organized activity participation. Positive youth development, and the over-scheduling hypothesis. Social Policy Report, 20, 1—30.

108. Marsh, C. J. (1994). Kurikulum: temeljni pojmovi. Zagreb, Educa

109. Marsh, H. W., Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, anda the nonlinear. Harvard Educational Review, 72 (4), 464–514.

110. Matijević, M. (2010). Između didaktike nastave usmjerene na učenika i kurikulumske teorije. Zbornik radova četvrtog kongresa matematike. Zagreb: Hrvatsko matematičko društvo i Školska knjiga, 391–408.

111. McRee, N., Cote, R. (2002). Does College Debate Inherit a Lack of Diversitiy from High School Debate? Contemporary Argumentation and Debate, 23, 27–43.

112. Meyer, H. (2002). Didaktika razredne kvake. Zagreb, Educa.

113. Massoni, E. (2011). "Positive Effects of Extra Curricular Activities on Students," ESSAI: Vol. 9, Article 27.

114. Mijatović, A. (1999). Razvoj suvremenih pedagoških ideja, U: Mijatović, A. (ur.). Osnove suvremene pedagogije. Zagreb, Hrvatsko pedagoško-književni zbor, 39–77.

115. Mijatović, A. (2000). Leksikon temeljnih pedagogijskih pojmova. Zagreb, Edip.

116. Mijatović, A., Previšić, V., Žužul, A. (2000). Kulturni identitet i nacionalni kurikulum. Napredak, 141 (1), 135–146

117. Mikić, M. (1988). izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u osnovnim školama ZO Gospić i Rijeka. U: Nastavnik u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Rijeka, Pedagoški fakultet u Rijeci. 42–46.

118. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2017). Okvir nacionalnoga kurikuluma; Prijedlog nakon javne rasprave, prosinac 2017. Dostupno na: https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/OBRAZOVANJE/NACION-KURIK/okvir_nacionalnoga_kurikuluma.pdf

119. Milat, J. (2005). Pedagoške paradigme izrade kurikuluma. Pedagogijska istraživanja 2 (2), 199–208.

120. Mlinarević, V., Brust Nemet, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu.* Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet u Osijeku.

121. Morissey, K. (2005). The relationship between out-of-school activities and positive youth development: An investigation of the influences of communities and family. Adolescence, 40, 67–85.

122. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi. (2010). Pristupljeno 22. 3. 2016. Dostupno na: http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf

123. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Prijedlog nakon javne rasprave. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, prosinac 2017. Dostupno na: https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/OBRAZOVANJE/NACION-KURIK/pODRUCJA-KURIK/umjetnicko_podrucje.pdf

124. Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost, prijedlog nakon javne rasprave, prosinac (2017). Dostupno na: https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/OBRAZOVANJE/NACION-KURIK/PREDMETNI-KURIK/glazbena_kultura_i_glazbena_umjetnost.pdf

125. Nastavni plan i program za osnovne škole. (2006). Zagreb, MZOS.

126. Nieto, S. (2003), Challenging notions of highly qualified teachers through work in a teachers inquiry group. *Journal of Teacher Education*, 54 (5), 386–398.

127. North, A. C., Hargreaves, D. J., O'Neill, S. A. (2000). The importance of music to adolescents. *British Journal of Educational Psychology*, 70 (2), 255–272.

128. Odluka o imenovanju radnih skupina za izradu prijedloga predmetnih kurikuluma, Ministarstvo znanost i obrazovanja (KLASA: 602-01/18-01/00439, URBROJ:533-01-18-0002,2018). Dostupno na: https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2018/OBRAZOVANJE/Nacionalni-kurikulumi/Imenovani-clanovi-3-Odluke/predmetne_radne_skupine.pdf

129. Ogbu, J. G. (1989). Pedagoška antropologija. Zagreb, Školske novine.

130. O'Neill, S. A. (2005). Youth music engagement in formal and informal context. In J. Mahoney, R. Larson, & J. Eccles, Organized activities as contexts od development. Mahwah, NJ: Erlbaum, 255–274.

131. Olson, C. A. (2008). Can music education help at-risk students? Teaching Music, 16 (3), n.p.

132. Pastuović, A. (1999). Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja. Zagreb, Znamen.

133. Peko, A. (1999). Obrazovanje, U: Mijatović, A. (ur.). Osnove suvremene pedagogije. Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor. 203–222.

134. Pepin, B. (1998). Curriculum, cultural traditions and pedagogy: understanding the work of teachers in England, France and Germany. Ljubljana, European Conference for Educational Research, University of Ljubljana, Slovenia.

135. Pejić Papak, P., (2011). Projekcija razvoja izvannastavnih aktivnosti učenika osnove škole. Doktorska disertacija. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci.

136. Pejić Papak, P. i Vidulin, S. (2016). Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi. U: Halačev, S. Školska knjiga, Zagreb, 2016.

137. Perrenoud, P. (2002). Dieci nuove competenze per insegnare: inviti al viaggio. Roma: Anicia.

138. Peck, S., Roeser, R. W., Zarrett, N. R. & Eccles, J. S. (2007). Exploring the roles of extracurricular quantity and quality in the educational resilience of vulnerable adolescents: Variable-and pattern-centered approaches, Journal of Social Inues, 64, 135–155.

139. Piršl, E. (2002). Suradnja škole i nevladinih udruga u interkulturalnom odgoju i obrazovanju. Seminar: Međunarodni standardi, nacionalne politike i lokalni resursi u promicanju obrazovanja za ljudska prava; Zagreb.

140. Pivac, J. (2000). Inovativnom školom u društvo znanja. Zagreb, Hrvatski pedagoški-književni zbor.

141. Poljak, V. (1984). Didaktičke inovacije i pedagoška reforma škole. Zagreb, Školska knjiga.

142. Ponter, J. (1999). Academic achievement and the need for a comprehensive, development music curriculum. *National Association of Secondary School Principals Bulletin, 83,* 108–115.

143. Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi. (2014). Dostupno na: http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelji/Pravilnik_o_tjednim_radnim_obvezama_ucitelja_i_strucnih_suradnika_u_osnovnoj_skoli_Narodne_novine_broj_34-14_.pdf

144. Previšić, V. (1985). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u odgoju. U: Pivac, J., Previšić, V. (ur.). Odgoj i škola. Zagreb: Institut za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Školske novine. 219–226.

145. Previšić, V. (1987). Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo. Zagreb: IGRO Školske novine.

146. Previšić, V. (1999). Suvremene škola: odgojno-socijalna zajednica. U: Vrgoč, H. (ur.) *Pedagogija i hrvatsko školstvo.* Zagreb: Hrvatski pedagoški-književni zbor. 303–306.

147. Previšić, V. (1999). Učitelj – interkulturalni medijator. U: Rosić, V. (ur.) Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Rijeka, Drugi međunarodni znanstveni kolokvij. 78–84

148. Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse. Napredak, 141 (1), 403–410.

149. Previšić, V. (2007). Pedagogija i metodologija kurikuluma. U: Previšić, V. (ur.). Kurikulum: teorije – metodologija – sadržaj – struktura. Zagreb, Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta i Školska knjiga. 15–37.

150. Proleta, J., Svalina,V. (2011). Odgojna uloga izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Život i škola, br. 26 (2/2011.), god. 57, 134–153.

151. Puževski, V. (1988). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u funkciji suvremenih tokova odgoja i obrazovanja. U: Nastavnik u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Rijeka, Pedagoški fakultet u Rijeci. 17–29.

152. Radočaj-Jerković, A. (2016). Uloga pjevačkog zbora u kurikulumu suvremene škole. Doktorski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu.

153. Radočaj-Jerković, A. (2017). Pjevanje u nastavi glazbe. U: Škojo, T. Umjetnička akademija u Osijeku.

154. Reynolds, R. (1996). A Literary Review and a Plan for Principals: Extracurricular Activities, Academic Achievement, and Secondary Students Success. Dostupno na: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED397475.pdf

155. Rojko, P. (1996). Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti. Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera.

156. Rojko, P. (2005). HNOS za glazbenu nastavu u osnovnoj školi ili što je glazbena nastava dobila Hrvatskim nacionalnim obrazovnim standardom? Tonovi. 45/46, 5–16.

157. Rojko, P. „Kako sastaviti plan i program (osnovne) glazbene škole“.U:Tonovi 47/2006. Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga, Zagreb. 49–60.

158. Rojko, P. (2006a) . Glazbena nastava u općeobrazovnim školama u Europi. Tonovi, 47, 3–35.

159. Rojko, P. (2006b). Glazbena nastava u općeobrazovnim školama u Europi. Tonovi, 48, 5–22.

160. Rojko. P. (2012). Metodika nastave glazbe: teorijsko-tematski aspekti. Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje – elektroničko izdanje. Dostupno na:

https://bib.irb.hr/datoteka/566005.ROJKO_Metodika_nastave_glazbe._Teorijsko_tematski_aspekti.pdf

161. Romić, S. (2002). Koperativno učenje u početnim razredima osnovne škole. Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu, 4 (1), 256–272.

162. Rosić, V. (2005). Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti. Priručnik za uspješno organiziranje i vođenje slobodnih aktivnosti. Rijeka, Žagar.

163. Rosandić, D. (2005). Hrvatsko školstvo u okružju politike. Zagreb, Školska knjiga.

164. Ruskin, H., Spector, C. (1994). Implementation of serious leisura as part of leisure education in Israel. Journal for Culture, Society anda Education, 106–134.

165. Sandber, H., Cory, H., Puckett, Kathleen (2013) Increasing Engagement through Music and Movement. Academic Exchange Quarterly. Winter 2013 ISSN 1096-1453 Volume 17, Issue 4.

166. Savjetovanja sa zainteresiranom javnosti o nacrtu Odluke o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbena kultura i Glazbena umjetnost za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=9450

167. Sekulić, A. (2007). Uloga sudionika odgojno obrazovnog procesa u stvaranju provedbi i -Majurec vrednovanju kurikuluma. U: V. Previšić (ur.). Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaj-struktura. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Školska knjiga. 305–331.

168. Shulruf, B., Tumen S., Tolley, H. (2008). Extracurricular activities inschool, do they matter? Children anda Youth Services Review, 30, 418–426.

169. Smith, A. L. (2008). Athletics & Academics. Research Starters.

170. Spajić-Vrkaš, V., Stričević, I., Maleš, D. i Matijević, M. (2004). Poučavati prava i slobode. Zagreb: Istraživačko obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Filozofski fakultet u Zagrebu.

171. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije. (2014). Nove boje znanja. Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta.

172. Strugar, V. (2012). Koncepcija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Školske novine.

173. Sučić, G. (2011). Impletmentacija poliart modela u sustav osnovnog odgoja i obrazovanja. Školski vjesnik, Časopis za pedagoška i školska pitanja. Broj 1, Vol. 60, siječanj-ožujak, 85–103.

174. Sučić, G. (2016). Integrirani kurikulum umjetničkih područja. Filozofski fakultet u Splitu.

175. Sučić, G. Gergorić, A. (2016). Približavanje tradicijske glazbe djeci predškolske dobi. Zbornik radova znanstvene konferencije s međunarodnom suradnjom "Dijete, igra, stvaralaštvo" U: Ivon, H. i Mendeš, B. Split: Filozofski fakultet; Zagreb: Savez društva naša djeca, 2016.

176. Sučić, G. (2018). Glazbeno uho kao prednost u razvoju jezične kompetencije. 16 Međunarodna konferencija Sorbonne Universite – Paris, Center Universitaire Malesherbes, ISBN 9788890970054. Dostupno na: https://www.academia.edu/38568693/Musical_Ear_as_an_Advantage_in_Developing_Language_Competence

177. Svalina, V., Muha, K. & Peko, A. (2016). Izvannastavne glazbene aktivnosti u prva četiri razreda osnovne općeobrazovne škole. *Napredak,* 157 (1–2), 71–89.

178. Šiljković, Ž., Rajić, V. i Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Odgojne znanosti, 9(2): 113-145.

179. Šulentić Begić, J. (2010a). Problematika pjevačkog zbora mlađe školske dobi. Tonovi, 55/2010. Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga, Zagreb. 33–44.

180. Šulentić Begić, J. (2010b) Pjevanje kao izabrana aktivnost otvorenog modela nastave glazbe. U: Monografija umjetničko-znanstvenih skupova 2007. – 2009. Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju, Vrandečić, T., Didović, A. (ur.). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Europski centar za napredna i sustavna istraživanja. 60–70.

181. Šulentić Begić, J. (2013). Kompetencije učitelja primarnog obrazovanja za poučavanje glazbe. Život i škola, 59 (29), 252–269.

182. Šulentić Begić, J., Begić, A., Grundler, E. (2016) Glazbene aktivnosti učenika kao protuteža negativnim utjecajima današnjice. *Artos – časopis za znanost, umjetnost i kulturu,* 5. Dostupno na: http://www.uaos.unios.hr/artos/index.php/hr/clanci-i-eseji/begic-sulentic-a-begic-a-grundler-e-glazbene-aktivnosti

183. Tyler, R. W. (1959). Basic principales of curriculum and instruction: syllabus for education. Chicago: The Univerity of Chicago press.

184. The Finnish National Bord of Education (2013) Distribution of lesson hours in basic education/online/. Preuzeto 1. ožujka 2017. s http://www.oph.fi/english/education/basic_education/school .

185. Tolley, H. Smith, S., Gasson, C., Tumen, S., Timperley, H., & Shulruf, B. (2005). Students, staff and school engagement in extra-curricular activities, a scoping study. Auckland: Univercity of Auckland.

186. Turk, M., Ledić, J. (2014). Europska dimenzija u obrazovanju: izazov za školske pedagoge? Pedagogijska istraživanja, 11 (2), 271–280.

187. Valjan Vukić, V. (2016) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika - višestruke perspektive. Rasprave i članci. 33–58.

188. Vican, D., Bognar, L., Previšić, V. (2007). Hrvatski nacionalni kurikulum. U: Previšić, V. (ur.) Kurikulum: teorije – sadržaj - metodologija – struktura. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta i Školska knjiga. 157–202.

189. Vidulin-Orbanić, S. (2008a). Poticanje individualnog razvoja učenika izvannastavnim glazbenim aktivnostima. *Tonovi*, 52, 89–91

190. Vidulin-Orbanić, S. (2008b). Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju. *Metodički ogledi,* vol. 15, 1, 99–114.

191. Vidulin-Orbanić, S. (2010). Utjecaj izvannastavnih glazbenih aktivnosti na kulturu provođenja slobodnog vremena. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

192. Vidulin, S. (2016). Extracurricular Musical Activities in Primary School from the Teachers' Point of View.

193. Volk, T. M. (2004). *Music, Education and Multiculturalism, Foundations and Principles*. Oxford: Oxford University press.

194. Wilson, N. (2009). Impact of Extracurricular Activities on Students. A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of the Submitted in Partial Fulfillment of the Master of Science Degree in School Counseling. University of Wisconsin-Stout. Dostupno na: https://www2.uwstout.edu/content/lib/thesis/2009/2009wilsonn.pdf

195. Wylie, C. (2005). Leisure activities and adolescent engagement in school learning. Dostupno na: https://www.nzcer.org.nz/research/publications/leisure-activities-and-adolescent-engagement-school-learning

196. Vukasović, A. (1999). Pedagogija. Zagreb: Hrvatski katolički zbor Mi.

197. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008. Dostupno na: http://www.Zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli

198. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Pročišćeni tekst), 2018. Dostupno na: https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli

199. Zaff, J.F., Moore, K. A., Papillo, A. R., Williams, S. (2003). Implications of extracurrucular activity participation. Journal of Adolescent Research, 18(6), 599–630.

200. Zillman, D., & Gan, S. (1997). Musical taste in adolescence. In D. J. Hargreaves & A. C. North (Eds.), *The social psychology of music* (pp. 161-187). New York, NY, US: Oxford University Press

9. PRILOZI

Prilog 1: Upitnik za učenike

UPITNIK ZA UČENIKE OSNOVNIH ŠKOLA

Dragi učenici!

Ovim upitnikom želimo ispitati Vaše mišljenje o izvannastavnim glazbenim aktivnostima u Vašoj školi kako bismo analizirali trenutno stanje i pokušali ponuditi smjernice za poboljšanja u tom području. Jamčimo Vam anonimnost odgovora te Vas molimo da odgovorite iskreno i potpuno na sva pitanja. Svaki Vaš odgovor je dobar i važan podatak za ovo istraživanje.

Viša savjetnica za glazbenu kulturu i glazbenu umjetnost

Anita Gergorić, prof.

1. **Spol: M - Ž**
2. **Županija: _____**
3. **Mjesto:_____**
4. **Razred:_____**
5. **Napiši ime škole koju pohađaš_____**
6. **Moja škola nalazi se u gradu ili izvan grada**

   Da Ne (zaokruži)
7. **S kojim si općim uspjehom završio/završila prethodni razred?**
   - Odličnim
   - Vrlo dobrim
   - Dobrim
   - Dovoljnim
   - Nedovoljnim
8. **Koju ocjenu si postigao iz predmeta Glazbena kultura prošle školske godine:**
   - Odličan
   - Vrlo dobar
   - Dobar
   - Dovoljan
9. **Postoji li glazbena škola u tvome mjestu?**

   Da Ne (zaokruži)

10. **Jesi li bio kada na kazališnoj predstavi?**

DA NE (zaokruži)

11. Bavi li se glazbom netko od tvojih članova obitelji?

DA NE (zaokruži)

12. Koliko često posjećuješ koncerte i kazališne predstave?

a) Nekoliko puta godišnje
b) Jednom godišnje
c) Rjeđe

Interesi učenika za kurikulumska područja

13. Zaokruži jedno područje koje te najviše zanima?

a) Jezično-komunikacijsko (Hrvatski jezik, Strani jezici)
b) Matematičko (Matematika)
c) Prirodoslovno (Priroda i društvo, Biologija, Kemija, Fizika, Gegorafija)
d) Tehničko i informatičko (Tehnička kultura, Informatika)
e) Društveno-humanističko (Povijest, Vjeronauk)
f) Umjetničko područje (Glazbena kultura / Likovna kultura)
g) Tjelesno i zdravstveno (Tjelesna kultura)

14. U koje području postižeš najbolje rezultate?

a) Jezično-komunikacijsko (Hrvatski jezik, Strani jezici)
b) Matematičko (Matematika)
c) Prirodoslovno (Priroda i društvo, Biologija, Kemija, Fizika, Gegorafija)
d) Tehničko i informatičko (Tehnička kultura, Informatika)
e) Društveno-humanističko (Povijest, Vjeronauk)
f) Umjetničko područje (Glazbena kultura / Likovna kultura)
g) Tjelesno i zdravstveno (Tjelesna kultura)

15. **Koje područje po tvom mišljenju najviše razvija kulturne i estetske vrijednosti?**

a) Jezično-komunikacijsko (Hrvatski jezik, Strani jezici)
b) Matematičko (Matematika)
c) Prirodoslovno (Priroda i društvo, Biologija, Kemija, Fizika, Gegorafija)
d) Tehničko i informatičko (Tehnička kultura, Informatika)
e) Društveno-humanističko (Povijest, Vjeronauk)
f) Umjetničko područje (Glazbena kultura / Likovna kultura)
g) Tjelesno i zdravstveno (Tjelesna kultura)

Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi i izvan škole

16. Koje izvannastavne aktivnosti pohađaš u školi?

a) Sportske aktivnosti
b) Glazbene aktivnosti
c) Literarne i dramske aktivnosti
d) Strane jezike
e) Likovne aktivnosti
f) Prirodoslovne (biologija, kemija, matematika, geografija) aktivnosti
g) Društvene aktivnosti (povijest)
h) Tehničke i informatičke aktivnosti
i) Ništa od navedenog

17. Koje od ovih aktivnosti pohađaš izvan škole?

a) Sportske aktivnosti
b) Glazbene aktivnosti
c) Literarne i dramske aktivnosti
d) Strane jezike
e) Likovne aktivnosti
f) Prirodoslovne (biologija, kemija, matematika, geografija) aktivnosti
g) Društvene aktivnosti (povijest)
h) Tehničke i informatičke aktivnosti
i) Ništa od navedenog

18. Koje izvannastavne glazbene aktivnosti postoje u tvojoj školi?

Molim izaberite sve opcije koje vam odgovaraju.

- pjevački zbor
- klapa
- folklorna grupa
- instrumentalna grupa
- učenje instrumenta
- orkestar (tamburaški, mandolinski, harmonikaški, blok flaute)
- glazbena radionica (kreativno izražavanje, skladanje, glazba na računalu)
- glazbena slušaonica (umjetnička glazba, popularna glazba prema odabiru učenika)

- plesna grupa
- ne polazim glazbene aktivnosti u školi
- ostalo:

19. Koje izvannastavne glazbene aktivnosti pohađaš u školi?

Molim izaberite sve opcije koje vam odgovaraju.

- pjevački zbor
- klapa
- folklorna grupa
- instrumentalna grupa
- učenje instrumenta
- orkestar (tamburaški, mandolinski, harmonikaški, blok flaute)
- glazbena radionica (kreativno izražavanje, skladanje, glazba na računalu)
- glazbena slušaonica (umjetnička glazba, popularna glazba prema odabiru učenika)
- plesna grupa
- ne polazim glazbene aktivnosti u školi
- ostalo:

20. Za koja si od navedenih glazbenih umjetničkih područja zainteresiran/zainteresirana? Molim te za svaki procjeni interes na skali od 1. do 5. 1 znači uopće nisam zainteresiran/a, a 5 znači jako sam zainteresiran/a

		NE				**DA**
1.	Glazbena slušaonica (umjetnička glazba, popularna glazba koju slušaju mladi)	1	2	3	4	5
2.	Sviranje instrumenta	1	2	3	4	5
3.	Sviranje u orkestru (tamburaški, mandolinski, blok flaute)	1	2	3	4	5
4.	Sviranje u sastavu (pop, rock)	1	2	3	4	5
5.	Pjevanje (u zboru, klapi, solo pjevanje)	1	2	3	4	5
6.	Ples (suvremeni ples, folklor)	1	2	3	4	5
7.	Glazbeno stvaralaštvo (skladanje)	1	2	3	4	5
8.	Glazbeno - dramski recital	1	2	3	4	5
9.	Mjuzikl	1	2	3	4	5
10.	Glazbeni projekti	1	2	3	4	5

21. Kada bi u tvojoj školi bilo ponuđeno u okviru izvannastavnih aktivnosti ili izborne nastave učenje instrumenta, što bi izabrao/izabrala:

a) Klavir f) Saksofon
b) Gitara g) Violina
c) Sintisajzer h) Flauta
d) Harmonika i) Udaraljke
e) Tambura j) Nešto drugo_____

22. Kada razmišljaš o glazbi, procjeni koliko se navedene tvrdnje odnose na tebe. Pri tome, 1 znači da se tvrdnja uopće ne odnosi na tebe a 5 da se potpuno odnosi na tebe.

		NE				**DA**
1.	Općenito volim glazbu.	1	2	3	4	5
2.	Glazba me rasterećuje.	1	2	3	4	5
3.	Slušanje glazbe pomaže mi u učenju ostalih predmeta.	1	2	3	4	5
4.	Aktivno se bavim glazbom (sviram, pjevam, plešem i sl.).	1	2	3	4	5
5.	Želim se baviti glazbom.	1	2	3	4	5
6.	Bavljenje glazbom je gubljenje vremena.	1	2	3	4	5

23. Ako si uključen ili se želiš uključiti u izvannastavne glazbene aktivnosti u svojoj školi, na skali od 1 do 5 procjeni koji su razlozi za to. Brojevi imaju sljedeće značenje:

1- to uopće nije razlog, 5 - to je glavni razlog

Zašto bi se uključio/uključila u izvannastavne glazbene aktivnosti?

	Zato jer:	**NE**				**DA**
1.	Volim glazbu i želim se baviti glazbom.	1	2	3	4	5
2.	Želim razviti svoje sposobnosti pjevanja, sviranja i plesa.	1	2	3	4	5
3.	Glazba me opušta i razvija pozitivne osjećaje.	1	2	3	4	5
4.	Svoje glazbene vještine želim i ostalima pokazati na nastupima.	1	2	3	4	5
5.	Mogu se družiti s prijateljima koji vole glazbu kao i ja.	1	2	3	4	5
6.	Gledam televizijske emisije u kojima se promiču glazbene aktivnosti.	1	2	3	4	5
7.	Prijatelji su me potaknuli da se upišem na glazbenu aktivnost.	1	2	3	4	5
8.	Roditelji su me potaknuli da se upišem.	1	2	3	4	5
9.	Učitelj/učiteljica glazbene kulture me potiče da se uključim u glazbene aktivnosti.	1	2	3	4	5
10.	Glazbenici su omiljeni u društvu.	1	2	3	4	5

11.	Bavljenje glazbom me veseli i ponosan sam što sam dio uspješnog tima u školi.	1	2	3	4	5
12.	Sviđa mi se radna i stvaralačka atmosfera među učenicima koji se bave glazbom i umjetnošću.	1	2	3	4	5

24. Na skali od 1 do 5 iskaži svoje mišljenje kako glazba i glazbene aktivnosti utječu na tvoja postignuća u školi i tvoj osobni razvoj?

1- znači uopće se ne slažem, a 5 – znači u potpunosti se slažem.

		NE				**DA**
1.	Bavljenje glazbom razvija moje samopouzdanje i pridonosi mom osjećaju uspješnosti.	1	2	3	4	5
2.	Glazbene aktivnosti važne su u mom školovanju.	1	2	3	4	5
3.	Glazbene aktivnosti pomažu mi u razvoju kreativnosti.	1	2	3	4	5
4.	Glazbene aktivnosti utječu na formiranje mog glazbenog ukusa.	1	2	3	4	5
5.	Glazbene aktivnosti pomažu mi u izgrađivanju odnosa s prijateljima.	1	2	3	4	5
6.	Glazba mi pomaže u učenju ostalih predmeta.	1	2	3	4	5

25. Na skali od 1 do 5 iskaži svoje mišljenje o organizaciji i ponudi glazbenih aktivnosti u tvojoj školi.

Pri tome brojevi imaju sljedeće značenje:

1-uopće se ne odnosi na mene; 5- u potpunosti se odnosi na mene.

		NE				**DA**
1.	U mojoj školi imam mogućnost izabrati glazbene aktivnosti prema vlastitu interesu.	1	2	3	4	5
2.	U mojoj školi trebalo bi povećati ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti prema interesima učenika.	1	2	3	4	5
3.	Raspored izvannastavnih glazbenih aktivnosti u mojoj školi nije prilagođen potrebama i mogućnostima učenika.	1	2	3	4	5
4.	U mojoj školi možemo birati nastavu glazbe kao izborni predmet.	1	2	3	4	5
5.	Kada bi mogao/mogla odabrati nastavu glazbe kao izborni predmet ja bih je odabrao/odabrala.	1	2	3	4	5
6.	Radije bi pohađao/pohađala glazbene aktivnosti u školi nego izvan škole.	1	2	3	4	5

7.	Zadovoljan sam trenutnom ponudom glazbenih aktivnosti u mojoj školi.	1	2	3	4	5
8.	U mojoj školi nas učitelji potiču na uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti.	1	2	3	4	5
9.	Učenici koji sudjeluju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima često nastupaju u školi i izvan nje.	1	2	3	4	5
10.	Učenici koji sudjeluju u izvannastavnim glazbenim aktivnostima često putuju i stječu nove prijatelje i iskustva.	1	2	3	4	5

26. Vrednovanje se odnosi na praćenje i ocjenjivanje postignuća učenika u školi. Imajući to u vidu, na skali od 1 do 5 iskaži svoje mišljenje o vrjednovanju glazbenih aktivnosti u školi. Pri tome 1 znači uopće se ne slažem, a 5 potpuno se slažem.

		NE				**DA**
1.	Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju biti vrednovana **opisno** u svjedodžbi na kraju školske godine.	1	2	3	4	5
2.	Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju se vrednovati **brojčanom ocjenom** i ulaziti u prosjek ostalih ocjena.	1	2	3	4	5
3.	Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u školi trebaju nositi **dodatne bodove** za upis u srednju školu.	1	2	3	4	5
4.	Postignuća učenika ostvarena na natjecanjima i smotrama u području glazbe (primjerice natjecanja pjevačkih zborova, sviranja instrumenata i sl.) trebaju nositi **dodatne bodove** za upis u srednju školu.	1	2	3	4	5
5.	Postignuća učenika u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ne trebaju se vrednovati.	1	2	3	4	5

27. Kada razmišljaš općenito o školi, pokušaj procijeniti sljedeće tvrdnje tako da svoje slaganje izraziš na skali od 1 do 5 gdje 1 - znači uopće se ne slažem, a 5 – potpuno se slažem.

		NE				**DA**
1.	Volim školu.	1	2	3	4	5
2.	Mislim da bi mi bilo ljepše u školi kada bismo imali manje nastavnih sadržaja.	1	2	3	4	5

3.	Mislim da bi mi bilo ljepše u školi kada bismo imali manje nastavnih predmeta.	1	2	3	4	5
4.	Mislim da je u školi potrebna zanimljivija nastava koja rasterećuje učenike.	1	2	3	4	5
5.	Smatram da je u školi potrebno više izvannastavnih aktivnosti i izborne nastave prema interesu učenika.	1	2	3	4	5
6.	Volio/ila bi da u školi imamo više istraživačkog rada i projekata.	1	2	3	4	5
7.	Volio/ila bih da je moja škola bolje opremljena.	1	2	3	4	5
8.	Mislim da bismo u školi trebali više koristiti internet i računala za učenje.	1	2	3	4	5
9.	Općenito ne volim ići u školu.	1	2	3	4	5
10.	Jedva čekam da završim osnovnu školu.	1	2	3	4	5
11.	Mislim da je moja škola u odnosu na druge odlična.	1	2	3	4	5
12.	Ne bih ništa mijenjao u svojoj školi.	1	2	3	4	5
13.	Ono što me najviše veseli u školi su prijatelji.	1	2	3	4	5
14.	Općenito sam zadovoljan sa svojom školom.	1	2	3	4	5

Prilog 2: Upitnik za učitelje glazbene kulture

UPITNIK ZA UČITELJE GLAZBENE KULTURE

Poštovane kolegice i kolege,

Ovim upitnikom želi se čuti vaše mišljenje o izvannastavnim glazbenim aktivnostima s ciljem analize postojećeg stanja u provedbi i mogućnostima unaprjeđivanja glazbenog obrazovanja u području izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi. Cijeneći vašu stručnost i iskustvo u pedagoškom radu, temeljem ovoga istraživanja želi se pridonijeti unaprjeđivanju kvalitete. Stoga Vas molim da pozorno pročitate i ispunite priloženi (anonimni) upitnik.

viša savjetnica za glazbenu kulturu i glazbenu umjetnost

Anita Gergorić, prof.

1. Spol: M - Ž
2. Županija: _____
3. Godine nastavno-glazbenog radnog staža: _____
4. Status: a) mentor, b) savjetnik, c) bez statusa
5. Broj tjednih sati u neposrednom nastavnom radu u izvannastavnim glazbenim aktivnostima: _____
6. Koje izvannastavne glazbene aktivnosti vodite u školi:
   a) pjevački zbor, b) klapu, c) folklornu grupu, d) instrumentalnu grupu, e) tamburaški orkestar, f) glazbenu radionicu
7. Vaše mišljenje i stav prema odgojno-obrazovnim aspektima izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnoj školi:

A) Što biste ukratko naveli kao osnovni problem u realizaciji izvannastavnih glazbenih aktivnosti s aspekta:

a) Škole _____

_____

b) Učitelja _____

_____

c) Učenika_____

_____

d) Ostalo _____

_____

B) Koja rješenja predlažete kako bi prevladali iskazane probleme s aspekta:

a) Škole _____

_____

b) Učitelja _____

_____

c) Učenika_____

_____

Ostalo _____

Molim Vas da na skali od 1 do 5 iskažite svoje mišljenje i stav, pri čemu brojevi imaju slijedeće značenje:

1- uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – osrednje se slažem,

4 – uglavnom se slažem, 5 – potpuno se slažem

1.	Zadovoljan sam ukupnom realizacijom izvannastavnih glazbenih aktivnosti.	1	2	3	4	5
2.	Motiviran sam za neposredan rad u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.	1	2	3	4	5
3.	Redovito sudjelujem na usavršavanjima u organizaciji AZOO.	1	2	3	4	5
4.	Stručno usavršavanje pozitivno utječe na kvalitetu provedbe izvannastavnih glazbenih aktivnosti.	1	2	3	4	5
5.	Mislim da je aktivno muziciranje važno u školovanju djece i mladih.	1	2	3	4	5
6.	Smatram da aktivno muziciranje utječe na razvoj kreativnosti.	1	2	3	4	5
7.	Smatram da aktivno muziciranje utječe na osvještavanje značaja i potrebe razvoja kulture i kulturnih vrijednosti kod djece i mladih.	1	2	3	4	5
8.	Učenici pokazuju interes za sudjelovanjem u aktivnostima poput učenja instrumenta, glazbenih radionica idr.	1	2	3	4	5

9.	Aktivno muziciranje potiče razvoj trajnih estetskih vrijednosti kod učenika.	1	2	3	4	5
10.	Aktivno muziciranje utječe na glazbeni ukus učenika.	1	2	3	4	5
11.	Aktivno muziciranje potiče međusobno poštivanje i uvažavanje među učenicima.	1	2	3	4	5
12.	Mislim da imam sve stručne kompetencije za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.	1	2	3	4	5
13.	Mislim da imam sve potrebne pedagoške i didaktičke kompetencije za provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.	1	2	3	4	5
14.	Mislim da društveni kontekst utječe na oblikovanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti (pjevački zbor, klapa, orkestar, vokalno-instrumentalni sastavi i ostalo).	1	2	3	4	5
15.	Izvannastavne glazbene aktivnosti oblikujem prema osobnim afinitetima.	1	2	3	4	5
16.	Izvannastavne glazbene aktivnosti oblikujem prema potrebama i interesima učenika.	1	2	3	4	5
17.	Mislim da postojeće izvannastavne glazbene aktivnosti u školi u kojoj radim ne zadovoljavaju potrebe i interese učenika.	1	2	3	4	5
18.	Smatram da bi u školi u kojoj radim trebalo povećati ponudu izvannastavnih glazbenih aktivnosti.	1	2	3	4	5

Životopis

Anita Gergorić *rođena* ***Terlević*** *u Rijeci 22. 3. 1974.*

Osnovnu i srednju glazbenu školu završava u Rijeci, usmjerenja suradnik u nastavi glazbe i instrumentalist klavirist. Upisuje studij klavira u Zagrebu i studij Glazbene kulture, Sveučilišta u Rijeci, diplomira 1998. godine i stječe zvanje profesora glazbene kulture. Po završetku studija glazbeno-pedagoško iskustvo stječe u školama: Glazbena škola Ivan Matetić Ronjgov, OŠ Škurinje i OŠ Vežica u Rijeci. U okviru umjetničke djelatnosti u razdoblju 2001./2005. članica je ženske klape „Luka“ u Rijeci, pjeva dionicu II soprana te sudjeluje kao izvođač na nosaču zvuka pod nazivom Antologija pet zlatnih štitova na kojoj se nalaze pobjedničke pjesme Festivala dalmatinskih klapa u Omišu, u izdavaštvu Dallas records-a. Autorica je zbirke dječjih pjesama i nosača zvuka „Vežički tići“. Kantautorski nastupa 2003. i 2004. na festivalu Melodije Kvarnera. Na radnom mjestu i poslovima *više savjetnice za glazbenu kulturu i glazbenu umjetnost u Agenciji za odgoj i obrazovanje* zaposlena je od 2006. godine do danas. S ciljem unaprjeđivanja kvalitete nastave radi na osmišljavanju i organizaciji stručnog usavršavanja za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti, ostvarujući pritom suradnju s istaknutim stručnjacima, znanstvenicima i umjetnicima u području glazbene pedagogije i glazbene umjetnosti. Uspješnu suradnju u kreiranju i provedbi stručnog usavršavanja za učitelje i nastavnike ostvaruje sa Sveučilištima u Rijeci, Splitu, Puli, Zagrebu i Osijeku.

Radno iskustvo

- 2006. – do danas zaposlena u Agenciji za odgoj i obrazovanje na radnom mjestu više savjetnice za glazbenu kulturu i glazbenu umjetnost
- 2014./2016. vanjska suradnica na Učiteljskom fakultetu u Rijeci u području humanističkih znanosti, polju interdisciplinarne humanističke znanosti, za metodiku glazbene kulture
- 2001. – 2006. učiteljica glazbene kulture u OŠ Vežica u Rijeci
- 2000. – 2001. učiteljica glazbene kulture u OŠ Škurinje u Rijeci
- 2000. – 2001. učiteljica solfeggia i klavira u Glazbenoj školi Ivana Matetića Ronjgova u Rijeci.

Stručna djelatnost u povjerenstvima i radnim skupinama:

1. Tajnica Državnoga povjerenstva za provedbu natjecanja pjevačkih zborova Glazbene svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu (2010. -2019.). Glazbene svečanosti hrvatske mladeži po svom su značenju državno natjecanje pjevačkih zborova djece i mladeži Republike Hrvatske i sastavni su dio natjecanja i smotri učenika i učenica osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u okviru Agencije za odgoj i obrazovanje.
2. Članica i koordinator Radne skupine za doradu Predmetnog kurikuluma Glazbena kultura i glazbena umjetnost (MZO, 2018).
3. Članica jedinice za stručnu i administrativnu pomoć (JSAP, 2015) za izradu kurikuluma (umjetničko obrazovanje, umjetničko područje, predmeta glazbena kultura i glazbena umjetnost) u Agenciji za odgoj i obrazovanje.
4. Članica povjerenstva za izradu međupredmetnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja integriranih u postojeće predmete u osnovnoj i srednjoj školi (AZOO, 2014).
5. Članica povjerenstva za izradu kurikuluma (općeobrazovnog dijela strukovnog kurikuluma u umjetničkom području ASOO/AZOO, 2012).
6. Članica povjerenstva za izradu nastavnih programa (za ujednačavanje nastavnih planova i programa za nastavu na jeziku i pismu nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, AZOO, 2011./2014.).
7. Članica Državnog povjerenstva za provedbu Natjecanja učenika i studenata glazbe i plesa, Agencija za odgoj i obrazovanje (2006. – 2016.).
8. Koordinator i članica povjerenstva za procjenu pomoćnih nastavnih sredstava za predmete Glazbena kultura i Glazbena umjetnost (AZOO, 2011. – 2018.).
9. Predsjednica ispitnog povjerenstva za polaganje stručnog ispita za predmet Glazbena kultura u osnovnim školama (2006. – 2019.).
10. Predsjednica ispitnog povjerenstva za polaganje stručnog ispita za predmet Glazbena umjetnost u srednjim školama.
11. Stručna voditeljica i koordinator dječje škole stvaralaštva „Proljeće u Ronjgima“, Ustanova Ivan Matetić Ronjgov (2006. – 2019.).

Organizacija državnih, međunarodnih stručnih i znanstvenih skupova i predavanja na skupovima

1. Državni stručni skup „Nastava glazbe u kurikulumu suvremene škole“ Sveti Martin na Muri, 23. – 25. travnja 2019. *Predavanje: Predstavljanje Kurikuluma za nastavi predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije.*
2. Državni stručni skup „Profesionalni razvoj voditelja županijskih stručnih vijeća“, Varaždin, 20. – 21. 9. 2018. *Predavanje: Uloga voditelja županijskih stručnih vijeća u osnaživanju kompetencija učitelja glazbene kulture i nastavnika glazbene umjetnost u nastavi.*
3. Državni stručni skup „Stručno – metodička priprema za polaganje stručnog ispita“, Rijeka 29. 8. 2018. *Predavanje: Kako motivirati učenike u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti. Uloga povjerenstva za praćenje pripravnika tijekom pripravničkog staža.*
4. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti „Izazovi učiteljske profesije u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti“, Split, 4. – 6 . 4. 2018. *Predavanje: Izazovi učiteljske profesije u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti.*
5. Drugi međunarodni znanstveno-umjetnički simpozij *Komunikacija i integracija umjetnosti i pedagogije.* Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku 12. – 14. listopada 2018. *Predavanje: Glazbeni idiomski identiteti kao simboli kulturnih vrijednosti u nastavi glazbe.*
6. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti „Nastava glazbe i izvannastavne glazbene aktivnosti u kurikulumu suvremene škole“ Osijek, 18. – 20. travnja 2017. *Predavanje: Osposobljavanje pripravnika za odgojno-obrazovni rad s učenicima.*
7. Liturgijska glazba božićnog vremena, u organizaciji s KBF-om u Zagrebu, 20. listopada 2016. *Predavanje: Mogućnosti međupredmetne povezanosti nastave glazbe s ostalim predmetima.*
8. Državni stručni skup „Profesionalni razvoj voditelja županijskih stručnih vijeća“, Zagreb, 19. listopada 2016. *Predavanje: Kurikulumski pristup programiranju.*
9. Osposobljavanje pripravnika za odgojno-obrazovni rad, Rijeka, 2. rujna 2016.
10. Državni stručni kup za voditelje tamburaškog orkestra, Zagreb, 1. rujna 2016. *Predavanje: Utjecaj skupnog muziciranja na osobnu dobrobit učenika.*

11. Četvrti međunarodni simpozij za korusologiju u organizaciji s Hrvatskom udrugom zborovođa, Zagreb, 28. – 30. ožujka 2016. Predavanje: *Uloga aktivnog muziciranja u kulturnoj djelatnosti škole.*
12. 8. međunarodni muzikološki skup "Iz istarske glazbene riznice", Novigrad, 6. – 8. svibnja 2016. *Predavanje: Izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnoj školi: aktualno stanje i mogućnosti unaprjeđenja.*
13. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti, Varaždin, 21. – 23. ožujka 2016. *Predavanje: Nastava glazbe u kurikulumu suvremene škole.*
14. Državni stručni skup za voditelje županijskih stručnih vijeća, Varaždin, 23. ožujka 2016. *Predavanje: Profesionalni razvoj voditelja županijskih stručnih vijeća.*
15. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti s nazivom Umjetničko područje u kurikulumu suvremene škole, Zadar, 30.3.–1.4. 2016. *Predavanje: Umjetničko područje u kurikulumu suvremene škole kao mjesto razvoja glazbenih kompetencija učenika.*
16. Četvrti međunarodno-znanstveni simpozij glazbenih pedagoga u suradnji s Umjetničkom akademijom u Splitu; Sinteza tradicionalnog i suvremenog u glazbenom odgoju i obrazovanju 21. stoljeća. *Predavanje: Implementacija građanskog odgoja i obrazovanja u nastavu glazbene kulture.*
17. Međunarodni znanstveni i umjetnički simpozij o pedagogiji u umjetnosti u organizaciji sa Sveučilištem Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Umjetničkom akademijom u Osijeku, 17. i 18. listopada 2014. *Predavanje: Razvoj kreativnosti učenika na natjecanjima Agencije za odgoj i obrazovanje.*
18. Znanstveni skup Ljubo Stipišić Delmata (1938.-2011.) u organizaciji sa Zakladom Ljubo Stipišić Delmata, Gradskom knjižnicom Zadar, Sveučilištem u Zadru, Umjetničkom akademijom u Splitu i Festivalom dalmatinskih klapa u Omišu, Zadar 10. listopada 2014. *Predavanje: Dječja klapa u osnovnim školama.*
19. Državni stručni skup za voditelje županijskih stručnih vijeća, Varaždin, 25. rujna 2014. *Predavanja: Planiranje i programiranje rada županijskih stručnih vijeća; Uloga učitelja u razvoju kreativnosti učenika u nastavi glazbene kulture.*
20. Državni stručni skup za osposobljavanje pripravnika tijekom pripravničkog staža, Rijeka 17. rujna 2014. *Predavanja: Temeljne značajke kvalitetne artikulacije nastavnog sata, Motivacija u nastavnom procesu, Uloga povjerenstva za praćenje pripravnika tijekom pripravničkog staža.*

21. Međunarodni umjetničko-znanstveni simpozij u organizaciji s Hrvatskom udrugom zborovođa Ars Choralis, 2014.
22. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti, Poreč, 14.–16. travnja 2014. *Predavanje: Aktivno učenje i poučavanje u nastavi glazbene kulture i nastavi glazbene umjetnosti.*
23. Državni stručni skup Hrvatsko zborsko pjevanje jučer i danas u organizaciji s Hrvatskom udrugom zborovođa, Karlovac, 23. studenog 2013. *Predavanje: Glazbene svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu.*
24. Državni stručni skup za voditelje županijskih stručnih vijeća, Karlovac, 22. studenog 2013. *Predavanje: Planiranje i programiranje rada županijskih stručnih vijeća koristeći resurse baze.*
25. Državni stručni skup za osposobljavanje pripravnika tijekom pripravničkog staža, Rijeka, 5. rujna 2013. *Predavanja: Temeljne značajke kvalitetne artikulacije nastavnog sata, Motivacija u nastavnom procesu, Uloga povjerenstva za praćenje pripravnika tijekom pripravničkog staža.*
26. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti, Poreč, 26.–28. ožujka 2013. *Predavanje: Nastava glazbene kulture i glazbene umjetnosti usmjerena ishodima učenja.*
27. Državni stručni skup za voditelje županijskih stručnih vijeća, Zagreb, 10. siječnja 2013. *Predavanja: Nastava glazbe temeljena na interesima učenika, Profesionalni razvoj učitelja kao temelj unaprjeđenja nastave glazbe.*
28. Državni stručni skup za osposobljavanje pripravnika tijekom pripravničkog staža, Rijeka, 17. rujna 2012. *Predavanja: Kako motivirati učenike u nastavi glazbene kulture i glazbene umjetnosti, Uloga povjerenstva za praćenje pripravnika tijekom pripravničkog staža.*
29. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti, Šibenik, 20. i 21. lipnja 2012. *Predavanje: Približavanje glazbene umjetnosti učenicima putem uključivanja u aktivno muziciranje u školi.*
30. Međunarodni umjetničko-znanstveni simpozij u organizaciji s Hrvatskom udrugom zborovođa Ars Choralis, 2012. *Predavanje: Dječje klape u osnovnim školama.*
31. Državni stručni skup za voditelje županijskih stručnih vijeća, Pula, 23. rujna 2011. Predavanje: *Uloga voditelja županijskog stručnog vijeća u kreiranju promjena i unaprjeđenja odgojno-obrazovnog sustava.*

32. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture, Poreč 30. kolovoza 2011. *Predavanje: Motivacija u nastavnom procesu glazbene kulture i glazbene umjetnosti.*
33. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture i nastavnike glazbene umjetnosti, Šibenik, 26. i 27. travnja 2011. *Predavanje: Približavanje tradicijske glazbe učenicima predmetne nastave.*
34. Državni stručni skup za profesore klavira u organizaciji sa Sveučilištem Jurja Dobrile u Puli, Odjel za glazbu, 26. i 27. listopad 2009. *Predavanje: Učenici glazbenih škola kao predstavljači glazbene umjetnosti vršnjacima u općeobrazovnim školama.*
35. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture, Pula, 27.-28. kolovoza 2009. *Predavanje: Tradicijska glazba u nastavi glazbene kulture.*
36. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture, Šibenik, 29.i 30 lipnja 2009. *Predavanje: Uloga učitelja glazbene kulture pri formiranju glazbenog ukusa učenika.*
37. Državni stručni skup za profesore harmonike, Opatija 14. i 15. travnja 2009., predavači; mr. art. Franko Božac, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za harmoniku, doc. mr .art Denis Modrušan, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za harmoniku. *Predavanje: Suradnja učitelja općeobrazovnih i glazbenih škola u cilju približavanja glazbene umjetnosti učenicima.*
38. Državni stručni skup u suradnji sa Sveučilištem Jurja Dobrile u Puli, 4. 11. 2008. *Predavanje: Učenici glazbenih škola kao predstavljači glazbene umjetnosti vršnjacima u općeobrazovnim školama.*
39. Državni stručni skup za profesore klavira, Opatija, 2. 4. 2007. *Predavanje: Uključivanje učenika koji pohađaju glazbenu školu u aktivno muziciranje u općeobrazovnoj školi.*
40. Državni stručni skup za učitelje glazbene kulture, Split, 29. i 30. lipnja 2007. *Predavanje: Glazbeno stvaralaštvo u osnovnoj školi.*
41. Državni stručni skup učitelja glazbene kulture, Opatija, 25. i 26. ožujka 2007. *Predavanje: Razvoj kreativnosti učenika putem glazbenog stvaralaštva u osnovnoj školi.*

Recenzije nosača zvuka

6.4. OŠ Novi Vinodolski; (nosač zvuka) 2017.
6.5. Varaždinski slavuji; (nosač zvuka) 2014.
6.6. OŠ Hreljin „Hreljanski svićurići“ (nosač zvuka) 2009.
6.7. OŠ Škurinje; (nosač zvuka) 2008.
6.8. OŠ Matulji; (nosač zvuka) 2007.

Recenzija knjige:

1. Rozgaj, S. Mladi Lisinski. Music Play, Zagreb, 2008.

Priređivanje i uređivanje zbirki zadanih skladbi za natjecanje: **55., 56., 57. i 58. glazbene svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu,** Agencija za odgoj i obrazovanje; 2012., 2013., 2014., 2015.

Predgovori:

1. Zbirka zadanih skladbi za 55. glazbene svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu 2012. Agencija za odgoj i obrazovanje, 2012.
2. Zbirka zadanih skladbi za 58. glazbene svečanosti hrvatske mladeži u Varaždinu 2015. Agencija za odgoj i obrazovanje, 2015.

Autorska i umjetnička djelatnost

1. Gergorić, A. "Vežički tići", zbirka pjesama za djecu. Pripremila i uredila Gergorić, A. Izdavač OŠ Vežica, Rijeka 2007.
2. Gergorić, A. "Vežički tići", nosač zvuka. Adria records, 2007.
3. Festival Melodije Kvarnera. Za ljubav ku si dala (kantautor). Udruga Melodije Kvarnera, 2003.
4. Festival Melodije Kvarnera. Zlatna stena (kantautor). Udruga Melodije Kvarnera, 2004.
5. Antologija pet zlatnih štitova. Ženska klapa Luka Rijeka. Dallas records, Zagreb 2004.

Znanstveni radovi u zbornicima

1. Gergorić, A., Sučić, G. Glazbeni idiomski identiteti kao simboli kulturnih vrijednosti u nastavi glazbe. U: Radočaj Jerković, A. (ur.). Zbornik radova znanstveno-umjetničkog simpozija *Komunikacija i integracija umjetnosti i pedagogije.* Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku, 2018, str. 102-117.

2. Gergorić, A. *Interkulturalni pristup nastavi glazbene kulture.* Jezik, umjetnost i tradicija u građanskom odgoju i obrazovanju (monografija). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2016. (ISBN: 978-953-73202-32), UDK: 37.016:781.7(497.5)(07).

3. Sučić, G. Gergorić, A. *Približavanje tradicijske glazbe djeci predškolske dob*i. Zbornik radova znanstvene konferencije s međunarodnom suradnjom "Dijete, igra, stvaralaštvo" U:Ivon, H. i Mendeš, B. Split: Filozofski fakultet; Zagreb: Savez društva naša djeca, 2016.

4. Gergorić, A. *Implementacija građanskog odgoja i obrazovanja u nastavu glazbene kulture*. U: Balić, V. i Radica, D. Zbornik radova s Četvrtog međunarodnog simpozija glazbenih pedagoga: Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena (str. 123-143). Umjetnička akademija u Splitu, 2016.

5. Gergorić, A. *Dječje klape u osnovnim školama*. (2014). Zbornik radova sa simpozija održanog u Zadru 10. listopada 2014. U: Bagarić, S., Mišćan, D. i Pehar, I. Obrisi jednog stvaralaštva i identiteta: Ljubo Stipišić Delmata. Zaklada Ljubo Stipišić Delmata, Gradska knjižnica Zadar, 2015.

POPIS SLIKA

Slika 1. *Prikaz razvojnog integriranog kurikuluma u umjetničkim područjima s modulima (Sučić, 2016, 186) 29*

Slika 2. *Domene predmeta Glazbena kultura / Glazbena umjetnost (Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije) 50*

Slika 3. *Povezanost nastave glazbene kulture s ostalim predmetima pomoću strukturnih dimenzija kurikuluma Građanskog odgoja i obrazovanja od četvrtog do osmog razreda osnovne škole …….54*

Slika 4. *Raspodjela sudionika u uzorku s obzirom na spol 102*

Slika 5. *Raspodjela sudionika s obzirom na županiju 103*

Slika 6. *Raspodjela sudionika s obzirom na dob (razred) 104*

Slika 7. *Škola u gradu / škola izvan grada 104*

Slika 8. *Opći uspjeh učenika na kraju prethodne godine …….105*

Slika 9. *Postignuća učenika iz predmeta Glazbena kultura ……105*

Slika 10. *Postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja učenika ……106*

Slika 11. *Raspodjela ispitanika s obzirom na bavljenje glazbom roditelja …….106*

Slika 12. *Učestalost posjećivanja koncerata i kazališnih predstava ……107*

Slika 13. *Interesi učenika za kurikulumska područja …….108*

Slika 14. *Kurikulumska područja u kojima učenici postižu najbolje rezultate ……109*

Slika 15. *Uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti u školi ……110*

Slika 16. *Uključenost učenika u aktivnosti izvan škole ……111*

Slika 17. *Raspodjela odgovora učenika na pitanje koje glazbene aktivnosti postoje u njihovoj školi ……112*

Slika 18*. Uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi ……113*

Slika 19. *Interes učenika za uključivanje u izvannastavnu aktivnost glazbena slušaonica .125*

Slika 20. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost sviranja u orkestru ……126*

Slika 21. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost sviranje u sastavu (pop, rock) ……127*

Slika 22. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost pjevanje (u zboru, klapi, solo) ……128*

Slika 23. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost plesa ……..129*

Slika 24. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost glazbenog stvaralaštva ……..130*

Slika 25. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost glazbeno-dramski recital ……..131*

Slika 26. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost gjuzikl u školi ……..……132*

Slika 27. *Interes učenika za uključivanje u aktivnost glazbeni projekti ……..…133*

Slika 28. *Interes učenika za učenjem instrumenta ……..……134*

Slika 29. *Broj ispitanika koji bi izabrali pojedine instrumente ……..…..136*

Slika 30. *Postotak sudionika s obzirom na županiju iz koje dolaze ……..182*

Slika 31. *Postotak sudionika s obzirom na broj tjednih sati u izvannastavnim glazbenim aktivnostima ……..183*

Slika 32. *Vrste izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji vode u školi ……183*

Slika 33. *Postotak ispitanika koji je istaknuo probleme iz određene domene ……208*

POPIS TABLICA

Tablica 1. Zastupljenost umjetničkih predmeta u zemljama s visokom zastupljenošću umjetničkog područja u općeobrazovnom kurikulumu (Kovačević, 2010; prema Sučić, 2016)

Tablica 2. Zastupljenost umjetničkih predmeta u zemljama s niskom zastupljenošću umjetničkih područja u općeobrazovnom kurikulumu (Kovačević, 2010; prema Sučić, 2016)

Tablica 3. Minimalna satnica područja i/ili predmeta *(Kovačević, 2010; prema Sučić, 2016)*

Tablica 4. Broj sati nastave glazbe po godinama obaveznog obrazovanja u nekim zemljama Europe (Brđanović, 2015)

Tablica 5. Ciljevi kurikuluma nastave glazbe nižeg srednjeg stupnja (Junior Cycle)

Tablica 6. Odgojno-obrazovni ciljevi prema Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019)

Tablica 7. Integrirani ishodi Građanskog odgoja i obrazovanja u predmet Glazbena kultura u nastavnim područjima pjevanja i sviranja i slušanja i upoznavanja glazbe

Tablica 8. Izvannastavne glazbene aktivnosti rangirane prema učestalosti izvođenja u istarskim školama (Vidulin-Orbanić, 2008)

Tablica 9. Izvannastavne glazbene aktivnosti rangirane prema učestalosti izvođenja (Dobovicki, Svalina i Proleta, 2014)

Tablica 10. Interes učenika za uključivanje u izvannastavne aktivnosti umjetničkoga područja (prema Sučić, 2016)

Tablica 11. Interes učenika za učenjem instrumenata (prema Sučić, 2016)

Tablica 12. Stavovi učenika o procjeni važnosti tradicijskih sadržaja (Gergorić i Sučić, 2018).

Tablica 13. Interes učenika za uključivanje u folklorne aktivnosti u školi (Gergorić i Sučić, 2018).

Tablica 14. Uključenost učenika u aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata (Gergorić i Sučić, 2018).

Tablica 15. Odgovori učitelja na pitanje koje aktivnosti provode s učenicima u području tradicijske glazbe u školi (Gergorić i Sučić, 2018).
Tablica 16. Posebno osnovno obrazovanje, škole, učenici i učitelji; kraj školske godine 2016./2017.
Tablica 17. Osnovne škole obuhvaćene istraživanjem
Tablica 18. Spolne razlike u postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti
Tablica 19. Rezultati ANOVA testiranja uključenosti u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na razred/dob
Tablica 20. Razlike u postojećoj uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na mjesto gdje se škola nalazi (u gradu ili izvan grada)
Tablica 21. Broj učenika s pojedinim općim uspjehom prisutnih u uzorku
Tablica 22. Rezultati testiranja razlika u odgovorima učenika kojim se ispitivala uključenost učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi s obzirom na opći uspjeh učenika
Tablica 23. Razlike u uključenosti učenika u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja
Tablica 24. Broj uključenih ispitanika u izvannastavne glazbene aktivnosti u školi
Tablica 25. Rezultati t-testova razlika u interesima s obzirom na uključenost u izvannastavne glazbene aktivnosti (INGA)
Tablica 26. Interes učenika za učenje instrumenata
Tablica 27. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na spol učenika
Tablica 28. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na razred / dob učenika
Tablica 29. Razlike u razini interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na to nalazi li se škola u gradu ili izvan grada
Tablica 30. Razlike u razini interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti s obzirom na opći uspjeh

Tablica 31. Razlike u razinama interesa učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti pri obogaćenoj ponudi s obzirom na prisutnost glazbene škole u mjestu stanovanja

Tablica 32. Aritmetičke sredine i standardne devijacije čestica pitanja (stavovi učenika o glazbi)

Tablica 33. Matrica korelacija čestica učeničkih stavova o glazbi

Tablica 34. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Tablica 35. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice učenički stavovi o glazbi.

Tablica 36. Deskriptivni pokazatelji čestica motivacije učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

Tablica 37. Matrica korelacija čestica motivacije učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

Tablica 38. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Tablica 39. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice motivacije učenika za uključivanje u izvannastavne glazbene aktivnosti

Tablica 40. Deskriptivni pokazatelji čestica stavova učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

Tablica 41. Matrica korelacija čestica stavova učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

Tablica 42. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Tablica 43. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice stavovi učenika prema učincima izvannastavnih glazbenih aktivnosti na učenička postignuća i sveobuhvatan razvoj

Tablica 44. Deskriptivni pokazatelji čestica stavova učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

Tablica 45. Matrica korelacija čestica stavova učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

Tablica 46. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Tablica 47. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice stavovi učenika prema organizaciji i ponudi izvannastavnih glazbenih aktivnosti u školama

Tablica 48. Aritmetičke sredine i standardne devijacija čestica stavovi učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 49. Matrica korelacija čestica stavova učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 50. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Tablica 51. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice stavova učenika prema vrednovanju izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 52. Deskriptivni pokazatelji čestica općih stavova učenika o školi

Tablica 53. Matrica korelacija čestica općih stavova učenika o školi

Tablica 54. Karakteristični korijeni i postotak varijance za svaki ekstrahirani faktor

Tablica 55. Saturacija i ukupni komunaliteti za čestice općih stavova učenika o školi

Tablica 56. Korelacije faktora izlučenih od čestice 22 do čestice 27

Tablica 57. Spolne razlike u razinama faktora izlučenih

Tablica 58. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na razred/dob

Tablica 59. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na smještaj škole u gradu ili izvan grada

Tablica 60. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na uspjeh

Tablica 61. Razlike u razinama faktora izlučenih iz pitanja 22 do 27 s obzirom na postojanje glazbene škole u mjestu stanovanja

Tablica 62. Broj ženskih i muških ispitanika u uzorku učitelja

Tablica 63. Broj sudionika s obzirom na njihov status

Tablica 64. Prikaz broja učitelja koji vode pojedinu aktivnost

Tablica 65. Prikaz rezultata spolnih razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 66. Korelacija godina staža i varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 67. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja

Tablica 68. Korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zavisnih varijabli vezanih uz izvannastavne glazbene aktivnosti

Tablica 69. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode

Tablica 70. Deskriptivni pokazatelji podskala upitnika izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 71. Prikaz rezultata spolnih razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 72. Korelacija godina staža i varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 73. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja

Tablica 74. Korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti i zavisnih varijabli izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 75. Prikaz rezultata razlika u zavisnim varijablama izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na broj aktivnosti koje učitelji vode

Tablica 76. Šifrarnik kategorija domena

Tablica 77. Prikaza broja i postotka ispitanika koji su iskazali pojedine probleme vezane uz školu

Tablica 78. Prikaz broja i postotka ispitanika koji su iskazali pojedine probleme učitelja

Tablica 79. Prikaz broja i postotka ispitanika koji su iskazali pojedine probleme učenika

Tablica 80. Prikaz korelacija broja tjednih sati izvannastavnih glazbenih aktivnosti koje učitelji izvode i pojavnosti problema iz određene domene realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 81. Prikaz korelacija godina radnog staža učitelja i pojavnosti problema iz određene domene realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti

Tablica 82. Prikaz rezultata razlika u pojavnosti problema iz različitih domena realizacije izvannastavnih glazbenih aktivnosti s obzirom na status učitelja